206/1.

A

TÜKÖRBÖL.

IRTA:

ROBOZ ISTVÁN.

A „SOMOGY“ POLITIKAI LAP SZERKESZTŐ-TULAJDONOSA.

KAPOSVÁROTT

NYOMATOTT JEITELES HERMAN NYOMDÁJÁBAN

1880.

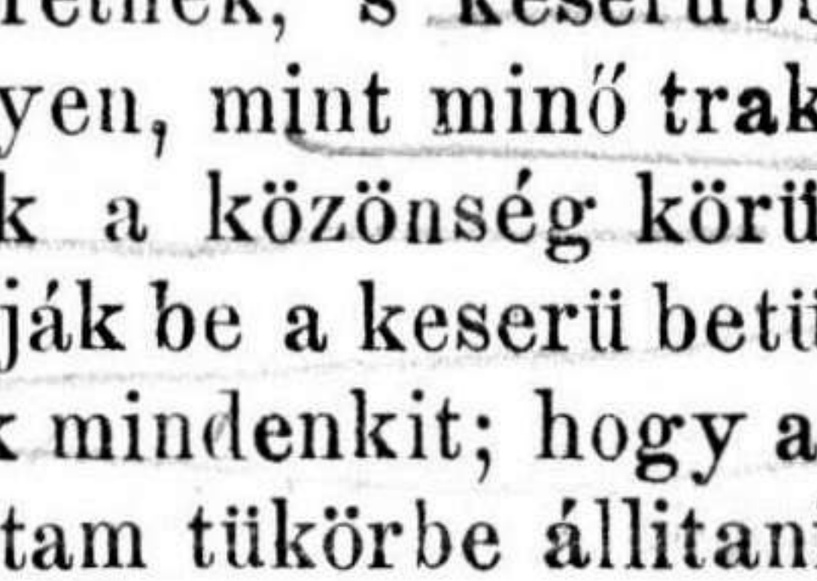
ELÖSZÓ.

Azon irodalmi viszonyaink közt szokatlan, kitünő pártfogás, mellyel a nagyérdemü közönség: „Daguerreotyp“ — „Egy porladó sziv levelei“ — „A Billikomból“ cz. műveimet fogadta, — bátoritanak jelen művem kiadására, melyet a meddő politikai viszonyok, a zilált társadalom, a mezőgazdaság és közigazgatás égbe kiáltó tévedései, az irodalom iránti részvétlenség, a hanyatló erkölcsök, a veszéllyel fenyegető apathia, szóval: maga az élet mondott tollamba.

Átéltem, megfigyeltem az eseményeket; jegyeztem folytonosan: a futó idő mit hagy s mit visz el tőlünk? s ime itt adom tiszta tükörben.

Lehet felfogásomban tévedés; tollam gyenge a nagy eseményekkel szemben. Tán setétebb szinnel festettem, mint sokan szeretnék, s keserübb, szókimondóbb vagyok sok helyen, mint minő traktával a divat-irók forgolódnak a közönség körül több alkalommal s mézben adják be a keserü betüket?.. De egyről biztosithatok mindenkit; hogy az igazságot kerestem, s iparkodtam tükörbe állitani.

Ha sötétek a képek itt-ott, nem én vagyok oka, hanem maga az élet, én csak leirtam ezt. A boruban azonban megtalálják t olvasóim a szivárványt is.

Több czikket felvettem a kötetbe az általam szerkesztett „Somogy“ cz. politikai lapból, melyek időhez nem voltak kötve, s hatást keltettek. Tán a jövő számára marad fent belőlök egy kis anyag azoknak, kik akarják tudni vagy megirni: milyenek voltak a hetvenes évek?

A Dunántuli megyék kiváló egyéniségeiből is adok néhány arczképet, bárha érdemökhez méltóan és hiven találva.

Megyéink jövő történetiróinak ha anyagot, adatokat adhattam, czélom elérve.

A szerző.

A MEGYÉKBEN.

Régen a vármegyék összesen tettek egy országot; B.-Pest volt az ország szive, hova a nagy testből a vér lüktetett, s velünk érzett, velünk dobogott.

Ma minden vármegye egy kis ország, mely a szomszéddal nem érez, külön gondolkodik, széthuz s igy erőt veszt, más nem fél tőle, magának nem tud parancsolni!

A társadalom ugy szétzilálva, mint az oldott kéve; megtörve a nehéz idők, megsebezve saját tagjai által. A nagy tengermozgásban mindig ott látod a siráyokat, melyek vészt kárognak, s a tekintély szava nem tud megnyugtatást adni a rettegőknek... Ez a nagy hatalom ugy megosztva erőben, hogy nem érvényesitheti magát saját czéljainak kivitelére sem! A vesszőcsomag szét van szedve, s egyenként mily gyengék! A czél egy, de az akarat széthuz, s mikor érjük igy el? Ez is elesik utjában, az is; s a ki utánok jő, tudja sorsát, és még sem ölelkezik erősnek lenni, inkább áldozat lesz önmagában gyengén!! A család a családtól mértföldekre van; kevés kivétellel — ház és ház között chinai falat huzott az ellenszenv, a visszahuzódás; ha nem gyülölik is egymást, de nem is szeretik. A tengerárban itt-ott látsz egy kimagosodó szigetet, melyen a bizalom lakik, ezt is mossák a hullámok; ki tudja meddig áll?!. Akarsz szeretni? nem lelsz rokonszenvet. Tán kezdeményezni? ott hagynak a küzdtéren.. ha már én nem, miért te?? A kéznyujtásra nagy a távolság; elfogadására fásult a sziv. Itt is egy ember, ott is egy ember, meg amott is egy ember, de mindegyik külön, s ha 10-et, 100-at,

1000-et látsz, az erőt ne sokszorozd ezerrel, hanem ejts könyet az „egy“ felett!... Magyarországon egy akaratra, egyesült erőre vagyunk utalva: gazdagnak lenni idebent, hatalmasnak lenni kifelé s az összekötő láncszemeket Isten büvöli csak egygyé, az emberek sokan képtelenek, vakok, elfogultak. A 30-as, 40-es évek himporát leverte a társaséletről a gond, virasztások, csapás, államterhek, de ezek még valamennyien sem annyira, mint a gyümölcstelen politika, az utjában átkok és családi pusztulásokkal jelelt pártharczok .... Polczon voltál, uralkodtál?.. Helyedre vágytak; mért ne lehetne alol, a ki felül volt? Miniszternek lenni az álmoskönyv szerént is mily nagy haszon, s elveszni kint a megyében nyomtalanul, mily fátum? Az elvek tusájában veszett erkölcs, vagyon, becsület, mult, név, rang sok embernél, holott a harcz nem kivánt ily áldozatokat. Az alkotmány, a szabadság bő keretet adtak számodra, s te nagy térben akartál mozogni, hogy észre vegyenek! Porszemnek lenni mily kevés, mig a hegyek uralkodnak a vidékek felett... Aztán a czél szentesiti az eszközt!! Beültünk egy hajóba, egy kikötő felé tartva, s már az ut közepén a hajónak fele terhét kihánytuk, ha én nem téged, te dobtál ki engem. Több magyar ember együtt hogy evezhetne egy hajóban, egy czél felé?? A szabadság más népeket erőssé tesz, mi megvettük szegénységünkön, nyugalmunk és családi békénk árán — legtöbbször. A tömeg ha együtt van is, nem imponál, mert nincs akaratja; aztán egyik ember zöld, a másik vörös, a harmadik sárga szint mutat s még — semmi szint is, a ki látja aztán az öszhangot, megfut!.. A vármegyék hatalmak lehetnének, s önmagok verik le magokat. Nagy tetteket, alkotásokat mutassatok, ha tudtok?! Nem lehet; mázsán mérik az önfitogtatást s lattal a tetteket. A szerénységnek nincs tér, eltiporja a tola-

kodás, mely utjában csak büzt, szemetet és undort hagy . . . Jelesek, uttörők, régi évek katonái próbálkoznak, kilépnek itt, ott, — hiszen a Haza hija őket, — a Fuscherok azonban megdobálják kővel, szóval, betükkel, sárral . . . Ha önérzet van benne, visszahuzódik sebjeivel, hogy legyen legalább alkotmányos emléke ; ha nem, elesik utjában, keresztül mennek rajta a széltolók, semmiháziak. Innét van, hogy nagy embert a nyilvánosság előtt ma már csak akkor látsz, ha arczképét falra függesztik, maga — meghalt, már t. i. a kövezők tábora előtt, habár tetteit nem birja eltakarni az irigység. Egyesületek, intézetek halomra buknak ; lelkesedve emelték, s ott hagyták : hamar beleununk a tiszteletbeli hivatalokba, a fizetést pedig nem birjuk ; szalmatüz, ellobbanó láng lelkesedésünk. Democraták vagyunk amerikaiasan, s fényt üzők, mint a francziák, holott sem az amerikaiak munkaereje, sem a francziák eszével, találékonyságával nem birunk ; munka, szellem, tehetségek, szorgalom mellett a fényüzés áldása az ipar és kereskedésnek, ezek nélkül — utlevél a koldusbothoz . . . Democrata ha beszél ; gőgös aristocrata, ha tesz, s pedig vagyona sem birja ; sok egyénnek csak az előszobában strázsáló inasa testén át juthatsz magas szine elé, holott választások alkalmával megsüvegeli a szürt ! Hivatalhajhászáskor polgártárs, testvér, biró uram a polgár; utána paraszt, rongyos ködmen, büdös szür. És maga a polgár? házában a legnagyobb aristocrata; az egészhelyest süvegeli az $^1/_4$ telkes; az $^1/_4$ telkest a zsellér. A vér . . . a vér ! ! ! Erkölcsileg, vallástiszteletben, erényekben bizonyos körökben nagy a hanyatlás ; s ez az, mi legjobban aláás, ront és beszennyez. Tisztelet a kivételnek. A politikai szajháskodás megejti magát az egyént névben, tekintélyben ; de a szoknyás keritőnők undok tettein lépre akadt

fiatalság ifju évei; a festett arczok ablakon át hivó garázdasága; nyilvános, büntetlenül árulása a kéjnek pénzért... a fényes nappal utczán járó szemtelenség, mely bordélyházak éjeli gőzén aszalt halvány arczokat csalogató gimpli szerepre ösztönöz... a rendőrség alszik, s a bün ébren van, — — ez nem egy egyént, ez tömegeket tesz tönkre; ez nem egyéni, családi, helyi, hanem társadalmi csapás!! Romlunk, satnyulunk, veszünk, s a jók, az utmutatók, a tiszteletet érdemlők csoportjai hiában állnak őrt; az erény hiában oszt parancsokat itt és ott — legyen elismerésünk az övék, — a rosz hajlam sok emberben erősebb, mint az erényt predikálók szava; a rózsákkal hintett utak alatt ott az örvény, s hányan mennek rajta, elveszve család és társadalomnak!...

E kép sötét; de rá kellett mutatnunk.

A nagy tömegben tisztelet, érdem, elismerés a kivételeknek.

A társadalom nagyon beteg fent és alant egyes rétegekben, melyeknek orvoslása elébb való országgyülés, boszniai hóditás, magyarbank, adószedésnél.

Hiában hoztok törvényeket; terveztek nagy munkákat; hajtjátok be a milliókat; szórjátok a szónoklatok gazdag aratást igérő magjait, — — minden, minden hiában, ha a társadalmat ki nem gyógyitottátok.

Ez az alap, melyre az épületet kell emelni.

Erős, biztos az alap?

Egy mennyországot épithettek rá.

Ing, gyenge?

A pokolba roskad!..

Tudósok! bölcsek! szónokok! papok! tanitók! irók és művészek! kormány és megye! hatalom és törvénykezés nézzetek be ebbe a nagy mélységbe...

— — —

Politikai pártjaink?

Kevés vidéken, helyen van megállapodás; tiszta irány; következetesség.

Miolta a Deákpárt beadta a kulcsot, a sok szónoklat, röpirat, hirlapczikkek, pártvezéri iránybeszédek, képviselői beszámolások ugy megzavarták a közönséget, mint az ügyes osztó a kártyát.

Ha valaha volt bábel, hát most van a megyékben,

Az országgyülés olyan mulatságos képet nyujtott, hogy sirva lehet rá fakadni!

Tisza Kálmánt, gf. Szapáryt saját pártjának nagy része megéljenzi, de saját pártjának több coriphaeusa elitéli; az ellenzék ostorozza.

Somssich Pált, Bittót éljenzik a szélső balok, s közös ünnepet tartanak a szabadelvü pártból alakult kormány buktatására.

Az összekevert kártyából kiválogatják a Skiz és XXI-eseket, s ütnek velök jobbra-balra!

A szabadelvü párt köpenyét kiporolják csufosan, hanem az alapot — mien áll — a 67-iki kiegyezést csak maga a szélbal döngeti; a többi kerüli, mint a forró kását, s nem meri kimondani: hogy hiszen nem az épitő mesterember rosz, hanem a talaj süppedékes, s összedöl rajta az épület!!

Simonyit Irányit, Szalayt élteti gf. Apponyi, Ürményi; Trefort, Éber szemrehányásokat tesznek Lónyay, Kerkápolyi ellen; „bolygatóknak“ nevezik őket, kik a kiegyezés alkotásában részt vettek, s most is annak alapján állnak.

A keresztapák összevesztek a keresztgyermek felett; egyik kezében ringatja ma is; a másik — népszerütlenségi félelemből — nem ringatja ugyan, de alattomban czuczlizza ...

Tisza Kálmán, a nagy martyr pedig végig hallgatja

az ostrombeszédeket egész nyugalommal, mondván: a mit tettem, lelkiismeretem szerént tettem, feszitsetek meg érte!

Az országgyülésnek ez a képe visszatükröződik az ország megyéiben is, s ember legyen, ki ma tájékozhatja magát ugy a pártok állása, mint a történendőkről.

A Budapesten felkorbácsolt hullámok végigverik a vidékeket, s a tört hajók romjait lehet látni a viz felett, Isten tudja, a matrózok már hol vannak?!

Minden embert kiforditva látsz, s ha órákig tanulmányozod bár, meg nem tudod, hogy mit akar?

Ez itt a legerősebb ellenzékit adja; szabadelvü tetőtől talpig; az ellenpárt gyülésén is ott van, pedig Sennyey párti a javából...

Amaz ott simán, türelmesen viseli magát; hallgat mélyen, multjával ellenkezőleg; Sennyey pártinak hiszed, pedig echt szélsőbal!

Egyik kis tömeget ez uralja; a másikat meg emez. A nagy tó még csak apró gyürükben ing...

Sőt láthatsz a politikai téren természetellenes tüneményeket is: a csörgő kigyó és hyéna egy kereczbe szorultak; ez még nem volna csuda a vízözönben; hanem karolják, csókolják egymást, — csakhogy a nagy concertbe belejátszhassanak, a mi készülőben van; hogy aztán melyik gyüri le a másikat, — az más kérdés?!.

A merre nézesz, ellenzéket látsz, merész vágyakkal, nagy hangu szavakkal. A létező álláspontot azok sem merik védeni, a kik komolyan számoltak az eseményekkel, s megnyugodtak az ügyek menetében.

Számtalan „kenyér-aspiráns“ lapulva, mint a századoktól sziklába eltett varangy, a szabadelvü párt befolyásával megyei hivatalokra jutott (mert habár a pártszinezetet mellőzték is, azért mindenütt nagy te-

kintet volt a nyájbeliekre); farizeus pofával nyalta a politika savát; tettetett; rókaiskolában nevelkedve adta a husvéti bárányt, — — s most, midőn bejutottak a hivatalba, mindegyik egy-egy Titán Laczi! oroszlán-kölyök, mely a megye édes tejét szija érdemetlenül, a pártot pedig hátba rugta!!

Mennyi ilyen apró kigyó lappang a bomlott pártok gyepüiben, csak a tavasz melegét várja, hogy szi-szeghessen, — s ha kell — csipjen is!.

A valódi politikai factorok félrevonultak; koczkáztatni nincs kedvök; irányt adni kishitüek, struczként a homokba rejtve fejöket a jövendő vihar előtt.

Minden vidéknek akad azonban politikai komédiása is, ki belépti dij nélkül mutatványokat ad, s merész ugrásokkal tánczol bekötött szemmel a tojásokon. Az intelligentia nagy része még nincs ott a komédiánál; a népet pedig mulattatja a szemfényvesztés... Nagy mesterség az most, a zsebórát mozsárban összetörni és még sem törni össze!

Régi zászlaink elrongyolva; senki felemelni nem meri; a Deákpárt, a közjogi oppositió ereklyéit tisztelet-ben tartják hitsorsosi, de az irány annyira elveszitve, hogy nincs bátorsága senkinek a sutból előhurczolni!

Uj zászló volna elég, de felirat nincs; pedig ige nélkül az uj kelme is csak — rongy!.

Igy senyvednek a megyékben; a hamu alatt van elég tüz, tán a jövő felszitja?!

Az országház, ez a nemzet méltóságát képviselő magas forum, nagy politikai iskola az ifjabb nemzedék számára, a Csanádyak által utczai népgyüléssé degradáltatik, hol a sáros és pongyola szavakban hordott revolver és tör a cirkus egy részének tapsai közt ejti el áldozatát, s a gladiátor még éljeneztetik!..

Vigyázzanak a vezérek, hivatottak, nehogy egyszer csak arra ébredjenek: mikép az országház tekintélyét vesztve, maga áll — a vármegyék nélkül...

Az országgyülésnek méltó kinyomata a megyéken: tájékozatlanság; iránytalan mozgalmak; csendes, sikernélküli vajudások; majd tulkapások a legsötétebb eszmékben; elégedet enség, chaosz; külbonyodalmak lidércz-nyomása. Igy mutat az időmérő!.

A nagy légnyomásban sokan már látják a vizözönt; a tiszta és tisztátalan állatsereg keresi is a nagy bárkát, hogy belerakodhassék.

De hol az Ararát?!.

A MEGYEHÁZAK.

Nagy gyülés van.

Nevezetes tárgyak a szőnyegen.

— Mondja meg ordináncz kérem, beférek-e a karzatra?

— Oh igen! csak tessék menni; maga van a főispán az alispán és tisztikarral.

— Hát a bizottmányi tagok?

— A nagyságos urak nem szoktak már gyülésre járni, — felelt a vörös nadrágos nyalka huszár, ki unalmában nagyokat ásitott a teremajtónál.

Dicső paloták!

Politikai harczok küzdtere.

A nemes atyafiság csemetéinek választási édene.

Főispánok beiktatási ünnepélyén mécsesekkel tele rakott nagy világitó torony!

A régi jó táblabirák felszentelt fészke!

Remények vára! hivatalok paradicsoma!

Mikor épitettek, a nép és nemesség verejtékét keverte a malterba, hogy erősebb legyen a ragasz; javasasszonyként ráimádkozott minden tégládra, hogy ne bánthasson török és tatár, hanem állj századokig védbástyaként a német ellen!..

Alispánok kápolnája!

Bukott szónokok Kálváriája!

Te választott menhely az adófizetés, finánczbocszontás, Bécs zaklatásai, kormányüldözések elleni panaszokra!!

Azt kellett-e megérnünk, hogy midőn Géringer, Lichtenfels, s a többi alkotmányt verő vas keze alatt

„erősen megálltál", most saját kezeink döntsék össze áhitattal épitett falaidat?!

Te szent rom!

Melyben csak választások napján ejt öröm vagy gyászkönyet a honfi szem, ennyire kellett-e jutnod, hogy a vörös nadrágos, kardos huszár enyves vesszőn fogjon egy-egy megyei keservekben magát kisirt zaklatott honfit, ki háborgó kedélyétől dobált dythirambokban énekelje el, hogy vége az országnak?!.

Nagyok a mi büneink; és méltók vagyunk rá, hogy vezekeljünk hamuhintett diszköntösökben szétdult oltáraid előtt.

A pártharczok annyira megosztottak bennünket, hogy még kint az életben sem akarjuk egymást látni, nemhogy a megyeházban.

Az is elmaradt, a ki nyert; meg az is, a ki vesztett.

A hivatal most már kötelesség és munka levén, a két-három iskolát végig tiport, s olvasni tudó írmagja a vagyonbukott Etelék, Tuhutumok, Balambérek, Taksonyok, Árpádoknak nem urizálhat a közönség rovására.

Ez a „közérdek" is elveszett.

Beöthy Ödön, Klauzál, Pázmándy Dénes, Nagy Pál, Somssichok, Majláth, Bezerédy, Forintos, Perczelek, Hunkár, Madarász, Záborszky, Szemere, stb. nem dörgik végig a megyéket szónoklataik varázsával.

Nem szónoklati iskola tehát többé a megyeház.

Kossuth sziklához lánczolva; Deák a mennyből könyezi saját nagy művének bitorlóit.

Az ország félistenei tehát nem lelkesitenek.

Mózes kőtábláját, melyre a nemzet tizparancsolatját irta, sok kontárkéz összezuzta, s a régi szentirás helyére §§-okat irt, bábel nyelven beszéltetni a milliókat.

Ez lehangolt:

A sok kormányváltozás, a lángész tulajdonaival nem biró istenadta miniszter annyira összevissza tépte Krisztus köntösét, hogy mire Tisza Kálmán kezébe jutott, nem ismert a régi ereklyére. S ez is csak ember, nem Isten.

Ez felháboritott.

Egyik párt hajánál fogva czibálta a megyéket; a másik vizes lepedővel burogatta; ez fogát huzta ki; az pedig lenyirte nagy haját, igy akarván gyógyitani, és Sámsonnak most nincs ereje . . .

Ez megriasztá a tehetségeket.

Orvossággal itatták, midőn egészséges volt, s gyomra ugy megromlott, hogy most semmit sem bir meg: népszerüség, név, mult, dicsőség, érdem, munka, nagy emlékeket kihányt magából.

E hányszékelés pedig cholerai tünetekkel birván, az egész országra ráragadt!..

A grófok, bárókból sokan elszegényedtek, nincs kedvök egy lovon vagy szamáron járni a székvárosokba, midőn azelőtt a négyló és inas is kevés volt.

A családi drámák idegrázók.

Közép birtokos osztály?

Ez csak volt! keressétek nevét a levéltárakban.

A szegényedés kevés embernek ad ösztönt gyászban szolgálni a közügyeket.

A sok megyeház egy-egy megyekoporsó...

A történész, régiségbúvár, keresi bennök a szent lelket, a régi szellemet.

Krisztus nincsen itt, feltámadott!...

— — —

Igen, igy vagyunk a megyeházakkal.

A nagy urnak nem kell.

A szegény dolga után lát, mert a „közügy“ és „szent czél“ nem adnak neki kaputot.

A pap otthon imádkozik hiveiért.
Az ügyvédek elvesztek a törvényczikkek közt.
Az orvosnak ha már betegje nincs, megyét nem akar gyógyitani.
Mérnökeink elmentek mérni a — holdba.
Az iparosok a kezökből kiesett kenyér után hajolnak.

Szóval: az alispán maga a gyülés, a hatalom, a közigazgatás, a nagy harang, a mindenütt jelen levő, a kormányzó, azaz a — vármegye!

Először megcsonkitották...
Később eczettel mosták. —
Aztán nyilakat dobáltak szent testébe...
Megcsufolták, kikaczagták...
Seprüvel is illették...
S aztán felfeszitették!..
Már nincsen itt, feltámadott.
Eljövendő itélni elevenek és holtak felett...

— — —

Hogyan jön el?

Ha uj vezérek támadnak, kik szüz és tiszta kézzel meghordozzák lobogóját.

Kik sokat tesznek, és nem gyülölködnek; bánják a régi vétkeket, s gyüjtik az uj erényeket.

Kik meg tudnak alkudni az uj kor követelményeivel, s nem álmodnak, léghajóznak, hanem ébren vannak.

Kik munkát akarnak, nem rangot. Hivatalt, nem kényelmet.

Kik felélesztik az alvó, megcsömörlött közszellemet, s ráolvassák a szivekre a haza érdekeit.

És?

Jobblétet teremtenek, hogy a polgárnak legyen öröme is, ne csak — adója...

A tönkrejutott embernek nem kell megyeház, megyegyülés, hanem mindenekelőtt munka, aztán kenyér és nyugalom.

— — —

Nem tudjátok ezeket megadni?

Úgy ne álmodozzatok régi megyékről; választásokról.

Az álom nem kelendő pénz.

A jajgatás nem orvosság.

Akkor ki kell nevezni egy sereg hivatalnokot, ez majd dolgozik pénzért, s ellátja a vármegye ügyeit.

Hanem aztán azt is ráirjátok ám a koporsóra:

Öngyilkosságban mult ki!!!

MEGYEI KÖNYVTÁR
M 18538
KAPOSVÁR

VÁRMEGYEINK.

(Satyra.)

Zöld asztal körül a gyülés első napján
Ott ült a tisztikar, s a státusból néhány.
Hogy e néhány eljött, az is nagy áldozat,
— Az idő oly drága! és az ut? kárhozat! —
Otthon ázik a rend, félben áll az asztag,
És a jövödelem sem valami vastag, —
Hogyan kivánhatná a nemes vármegye,
Hogy érte bárki is magát tönkre tegye?
S plane oly időben, — mi még van egy főkincs —
Abban sem tellik kedv: még csak választás sincs!
A gyülés másnapján kiált a főispán:
‚De hát hol a státus? itt ülök én magán?'
„Nem egészen magán, kedves jó főispán,
Ott ül a tisztikar körüle jobbadán."
‚Igen a tisztikar! de ez még nem megye,
Illő, a közügyet kiki szivén vigye!'
„Elvitték már haza, kocsin-e vagy sziven,
Széles e hazában most ez csak igy megyen."
Igen is, igy megyen! tiz-husz ember ébren
S végez, kik alusznak, azoknak nevében.
Hát a gyülés vége? ez aztán comicum!
Az egész teremben nincs egyetlen votum.
Hitelesitni a jegyzőkönyvi lapot
Kötélen fognak egy bizottmányi tagot!!
Oh, de azért jól megy minden a világon,
S kell, hogy a vármegye rendületlen álljon.
Igazságszolgálat, törvény és a közügy,
Lári-fári, humbug s bölcs száján csak ürügy,

Ki áll talpon, ha majd járunk az örvényen,
És a nyolcz miniszter perbe fogva lészen ?! . .
Nem a régi „várak ?“ a „megyei atyák ?“
Az érczkeblü Zrinyik, a hős táblabirák ? ?
Nem-e a megyeház, ez az ősi kórház ?
Hova — hányszor kitört a rang s hivatal-láz, —
Biztosan menekült a számtalan család
„Szellemi rokkantja“, szolgálni a hazát ?!

* *
*

Főispánnak lenni, ez volt szép mulatság,
Székvárosba érve, lovát ki sem fogták, —
Az első szobája tele vendégekkel,
Ez istántiával, az szóval esdekel :
‚Kérem méltóságod, hat gyermekem vagyon,
Pótlék és uzsora nyomnak engem nagyon ;
Az idősebb fiam nem lehetvén iró,
Válik tán belőle egy jó szolgabiró ?‘
Alig hogy távozott, jön a másik nyomba :
(Hiszik, a hivatal ugy nő mint a gomba)
„Jóságos szivü ur ! megyénk édes atyja,
Hiszem, hogy az árvát soha el nem hagyja ;
Ime e csemete egyetlen ágfáján,
Miolta él nem jött más ki soha száján :
Hogy a megyének él ; tud olvasni, irni,
Be lehetne talán hivatalba tenni ?“
Most jön egy szelesen, olyan nagy ur fajta,
A regalia-szag messze érzik rajta.
Csak félig kopogtat, a jobb szemén czwicker,
Köszönt, s kezetszorit amugy fidéliter :
„„Üdvözlek barátom ! hoztam egy rekrutát,
Nem járt ugyan többet, mint csak négy iskolát,
De jól ül a lovon, kártyákat oszt famóz,
A pénzt nem türheti, zongorán virtuoz.

Mit ir, olvasása dolgot ad kettőnek,
Oda ugy sem kell ész, jó lesz aljegyzőnek.'"
Most jön a haddel-hadd! jön a vérrokonság,
Kér is, követel is; — hisz' ez régi ujság. —
Megtámadják nappal azt a méltóságot,
A mely nem oszthat mást, mint csak igazságot.
Kérnek rangot, czimet, hivatalt zsirosat,
Számláljják, hogy ki, mi? évről végig hosszat.
Egész felfordulás van a megye házán,
Nem adom sokért, hogy nem vagyok főispán!!

* * *

Aztán az Istenért, hol a régi megyék?
Miként az üstökös ritkák a lángelmék,
Hol van a Deákok, a Forintos kora,
Hol van a két Perczel, Tolnának ostora?
Majláth, a lángeszü; az ősz Hertelendi?
Kiknek vezér-nyomát annyi tett jeleli.
Somssich Miklós, Zichy, Záborszki és Paiss?
Közügyben mindenik egy-egy erős paizs!
Hol vannak ez idők? a tettek ideje?
A dicsőség kora? a dicső vármegye??
Vége! régen vége! nagy szellemek helyett
Öröklénk tespedést, agarat és földet
Apáinktól; gőgöt kérkedni a kincsen,
S megosztozni azon: mi nem is volt, s nincsen!
Hajtani négy lovat; tajtpipákat színi,
S ha kirug a gyeplüs, rögtön agyon lőni.
Talentum és tettvágy, főben plane lángész,
Készültség, akarat? van ebből kevés rész.
Egy-két jó szorgalom, nemesebb hevülés,
A mi találkozik az „életre" kevés!
Nézz meg csak egy gyülést, hol az eszmék érnek;
Milyen sokan vannak, s mily keveset érnek!

„Egy a régiekből“ feláll a szószékre,
S megy a tömeg jóra, vagy pedig a jégre!
Egy eszmét, jó vagy rosz, ha a szélnek lódint,
Nem vitat a többi, csak utána bolint!..
És a végzés megyen be a jegyzőkönyvbe,
Halhatatlanságba a halandó eszme!..
Nincs tüze a szivnek, ereje az észnek,
Tétlenséggel megyünk hanyathomlok vésznek,
Az akarat méhe meddő eredményre,
Nem adunk egy fapénzt az ősi erényre.
Isteni ereje, teremtő hatalma
Az egyesülésnek; munka forrodalma,
Czélratörő vágyak, gyöngyöt termő lázak,
Gond, mely gyümölcsöt hoz, most már mind csak álmak.

* * *

Mennyi betegje a rohanó időnek,
S a jó urak gyászban ápolgatni jőnek.
Takargatják, keńik, dictión izzasztják,
Mosusszal ébresztik, éjeken virrasztják;
Nem hiszik, hogy beteg, rázzák, hogy álmodik,
Az ütérverésnek nem hisz a századik.
Sőt oly vakmerőt is ismerünk eleget,
Ki ellenállásra készti a beteget.
Ujabb küzdelemre (bocsásd meg jó szellem!)
Nem is Bécs, hanem a magyar kormány ellen?
Pedig más az idő, intézményink mások,
Reform mindenfelé, haladásra száz ok.
Gyorsabb intézkedés; törvény és igazság,
Hitel: — ezek nélkül nem lehet szabadság!!
Aztán most már nem is azért van a megye,
Hogy hasznát egyedül néhány család vegye,
Hanem a kormánnyal egy czél s uton járva
A nép százezrinek boldogitására...

Tisztelt jó uraim! pipa és négy lóval!
Ős-erényben dúsak! nagy dohány zacskóval!
Zivatar és vészben oszlopi a honnak,
Ti adhattok irányt, mely teremt — a kornak?
Legyen a megyének, mint volt bizottmánya,
S pedig democrata alapokra állva;
Joga gyülésezni s határozatokra,
Mi nélkülözhetlen az önkormányzatra.
Válaszsza tovább is a tisztviselőit,
Végeztetvén igy sok házi teendőit,
Házi adót szedje; s ha rosszul kormányoz,
Felirati joga legyen a kormányhoz.
Oh, de minden szóra sérelem és óvás,
Felirati özön, állás, opponálás!
Nyakára nőni fennt nemcsak a kormánynak,
Hanem utóbb tán a képviselőháznak?
Itt lent mit sem tenni! ott fennt nem engedni,
Legszentebb ügyekben ellenzéknek lenni,
S mégis azt akarni: hogy a haza álljon,
De már ilyen csuda nincsen a világon!...

A MÁGLYÁN.

Nézzetek vissza, és kövüljetek meg!

A mi az alkotmányos szabadságnak biztositéka volna, kijátszva, megcsufolva.

A tizparancsolat minden szentsége lábbal tapodva.

Mit a békés munka végezhetne, az nincs napirenden; az emberiség saját áldásától elfordul, mintha vaksággal volna megverve.

A gyülölség pedig magas lánggal ég; egyik ember ugy áll a másikhoz, mint sziget a tengeren; elszakadva az összefonó krisztusi szeretet köteléke...

Nem ismerjük az embert magát, csak tetteit, s midőn ezeket mérlegeljük, elfelejtjük amazt, pedig a végzet nemcsak hideg itéletet, de meleg szivet is adott az embernek!

Összehordtuk egy nagy mult összes kincseit, melyeket vasakarat, szorgalom, tanulmány, egyesülés teremtettek, s alágyujtottunk, hogy porrá égjenek, s az utódoknak ne maradjon más, mint könyet ejteni a hamvakon!

A patriarchalis élet minden zománczát lezsurolta a türelmetlen erőszak, s a férfikor ezrei őszhajszálaikat nem rettegik, mert jól esik nekik közelebb-közelebb lépni azon határhoz, mely elzár szeretetet, emlékezetet.

A társadalom, e nagy mozaik összetörve ezer és ezer darabra, s legdrágább ékköveit sárral dobálják a „mindennapiak“, hogy az erőszakolt ürben helyet csináljanak magoknak...

Egy-egy Atlás helyében vakandturás; azon félistenek küzdtek, ezen egerek tusakodnak kenyérharczban!

Kell vér?
Van!
Kell kenyér?
Nincs!
Kell segély?

Akkor teremtsétek ujra az összetartást, melyet isteni erejében is megingattatok.

Akartok nagyot tenni?

De nem lehet!

Egy ember csak porszem a sivatagon, elenyészik, fujja a szél, s a tömeget nem találod csudatevő erejében.

Az alkotmányos életet éljenzik, de nem nyujt forrásokat az élhetésre.

Ellepi az ifjuság hangyaszorgalommal a pályákat, s nyüsg a sok ember egymás hátán, hogy diplomáiért koldustarisznyát cseréljen!..

Összevesztek a legjobb emberek; azelőtt egymásnak adtak, s most egymástól követelnek, s egyiknek sincs adnivalója.

A nyolcz millió magyar $^{9}/_{10}$ része politizál, s felejti, hogy ég alatta a föld.

Belügyeink oda vannak vetve a véletlennek; de pártoskodunk a polcz, az állások, a felsöbbség elnyeréseért, s hogy ki uralkodjék!.

Világesemények töldrengésként érintenek, mert benne vagyunk sodrában, örvényei előtt, s a helyett, hogy villámháritókat használnánk, veszekedünk, czivódunk, gyengitjük egymást hirben, névben, erőben!!

Demonstrálunk a török mellett, s itt bent agyon nyom az adó.

Világot uraló népekkel akarunk versenyezni mi erőben csecsemők, s beruházunk millió és milliókat biztos jövedelmek nélkül, épen mintha a hullámokra dobtuk volna!..

Az országgyülés pártokra szakadva, hatalom és személyes érdekekért küzd, feledve, hogy a szenvedő haza sebeit kellene gyógyitani; semmi maradandó tett, s a szónoklatok árja beiszapolja az ország földjét.

— — —

Nincs igy?

Czáfoljátok meg a megelégedéssel, s mi ellenében oda dobjuk a nyomort, jajokat, szegénységet, melyek millió ajkakon sirnak.

De aztán azt se mondjátok ám, hogy mind ennek egy ember az oka, ki a kormány élén áll.

Hogy egy ember politikája, szelleme képes egy ország erejét leigázni, világáramlatot uralni, s Európa testén a régi bünök, korcs nyavalyák kiütéseit gyógyitani..

Nem, ez lehetetlen!

Ha egy emberben volna ennyi hatalom, ott vannak az országgyülés százai egy nemzet hatalma és megbizásával, nem erősebbek-e ezek? mért nem buktatják meg? mért nem állitanak helyébe mást?

Mert ő is csak az események árjában uszik, s bárki más állna helyén, gyengébb volna nála szásszorosan. Ezért szidják, de helyébe lépni nem mer senki... Kárhoztatják politikáját, de mást csinálni nem birnak.

Mi nem Tisza Kálmánt okozzuk, hanem azokat, kik meg nem tudják buktatni, ha jobbat adhatnak a nemzetnek.

Egy zsarnok, korlátlan hatalommal országokat tehet tönkre az igaz, de hogy lehet ez alkotmányos államban, hol a nép képviselői a nemzet akaratával rendelkeznek, ellenőriznek, s támogatnak, vagy sujtanak?

Hogy lehet egy ember erősebb, hatalmasabb egy országgyülésnél?

Annyira satnyult volna a nemzet szellemben, nagyok születésében, hogy csak egyet bir előmutatni a legnagyobb időszakban, s ez is szemközt áll souverain akaratával??!

Ez épen olyan csapás volna mint a másik.

Soha se hadonázzunk a légben, vagdaljuk karddal a semmit, hanem merjük kimondani azt, mit ugyis tudunk, érzünk, látunk: mikép az évek során vajudó idő nagy eseményeket hozott nyakunkra, nagyobbakat, mint magok a kormányzó férfiak?

S ha egy Bismarck herczeg, ha egy Gorcsakoff, egy Beaconsfield uralkodhatnának tán felettök, meg van értelme, miért: mert 60—100 milliókból álló olyan nép kormányán ülnek, mely nemcsak nemzetiségre, vallásra, de akaratra is egy. Hej, pedig de nagy erő ez.

Mig gf. Andrássy Gyula, Tisza Kálmán a nemzetiségek bábelében még saját akaratjoknak sem uraimert a mit a magyar akar, azt csak azért sem akarja a horvát; mást gondol a cseh, a román, a német... Találjatok ki olyan hálót, mely a zavaros vizben ennyiféle halat összefog az egyetértésnek?!

Ez egyik legnagyobb bajunk.

A másik meg az, hogy magunk sem férünk el egy szobában; gyanusitunk, gyülölünk, marunk, üldözünk, izgatunk!.. Bel-erőnket elforgácsoljuk, pazaroljuk szellemileg, anyagilag, mig más népek halomra gyüjtik azt a megpróbáltatás óráiban.

Nálunk egy a mult népszerüségével vértezett nevezetességet is lejárnak egy 24 óra alatt; máshol a közszeretet arany rámáiba foglalják őket.

Itt miniszter akar lenni minden harmadik képviselő, még olyan is, ki pelyhedző bajuszát a tekintély gyarapitása végett idő előtt bajusz kenőben fürösztí.

Más országokban a bölcsek az ilyen nagyra törő „országos csecsemőket“ az iskolákba utasitják.

Köztünk a sajtó egy része izzó tüzben köpködi a piszkot, sarat, s tébolyodott hangon vágja a nevezetességek arczához, hogy az emelkedhetés lépcsőihez anyagul hordhassa őket; más országban a vezérek vezére, a szabadság tömjénezőinek főpapja egy Gambetta is igy nyilatkozik róla:

„Midőn ez a többség Franczia ország bölcseségének és kitartásának természetes gyümölcse, elhelyezkedve lesz szabályszerüleg a nemzet politikai két nagy testületében, akkor uraim, kétféle kötelesség lesz előttünk: kötelesség a kormányra és kötelesség a többségre nézve. Egyik tartozik az állam védelmét határozottan kézbe venni; a másik tartozik — nem kevésbé határozottan — amazt támogatni a védelemben. És ennek ugy mint annak — nem tartózkodom kimondani — el kell szánni magát arra, (a mi egyébiránt más országokban is látható) hogy eltürjék a sértéseket, szitkokat, rágalmakat, melyekkel az undok sajtó őket elárasztja. Igenis, el kell azt türniök, mert hiszen a közpálya megpróbáltatásait kiállani csak azok hivatvák, a kik ama tájékozáson felülemelkednek. De az ilyen féktelenség mellett, a melyre nézve elhatározva kell lenni a türelemre, van egy másik féktelenség, melyet elnézni nem kell és nem szabad: t. i. a támadást az általános szavazatjog ellen, mely ezen országban fejedelem és a mi politikai és társadalmi épületünknek sarkköve; nem szabad elnézni a támadást a köztársaság ellen, mely maga az alkotmány és az ország törvénye; s nem szabad megtürni főleg azon bünös hivatkozásokat az idegen hatalmakra, melyek előtt a republikánus Franczia ország ugy mutattatikfel, mint a zürzavar s nyugtalankodás oka s az európai rend irányában fenyegetés . . . Ezen kivétellel min-

denben érvényesiteni kell a szabadságot, mert a korunk
beli kormányoknak ez képezi valódi fegyverzetét
Paizs és kard az egyszerre, s az igazán erős kormá
nyok sohasem számitották el magokat, midőn oltalma
alá állottak. Hiába hirdetik az országnak szünetlenül
hogy jön az absolut uralom. . . Mi megvethetjük e nyo
morult sajtó nyavalyatörős dühödéseit; s önök ne tö
rődjenek vele".

Igen! Franciaországban egy Gambetta mondja ezt

És nálunk?

Van eset rá, — fájdalom — hogy füzfasipolásbó
kikopott, s politikai rongyos zsidóvá avanceirozott sü
dőpoéták, világgyülölő garabonczás diákok felcsapnak
lapszerkesztőnek, s azon kezdik az első vezérczikket
B. Pesten és a vidéken: hogy Andrássy Gyula haza
áruló; az mindegy, hogy mennyit ártanak vele, csak
az olcsó népszerüség bécsi rongyával legyenek kipiro
sitva, meg van az áldozatok gyümölcse!..

Hogy ne politizáljanak; az ellenzéki sajtó fel ne
használjon a törvények keretében minden jogos eszközt
czéljai elérésére, — ki merné csak kivánni is? A par-
liamentáris, alkotmányos élet e nélkül szemfényvesztés
volna. De van határ; a támadás, a stylnek mértéke
melyen tul a betü gyilokká válik, s nem csak ott öl,
hol az iró kivánja, hanem más irányban is.

Támadni? politikát, kormányeljárást nem helye-
selni? És miért ne??

Hiszen épen azért van ellenzék, hogy elveinek
győzelmet, törekvéseinek czélt küzdjön ki, s mutassa
meg, hogy jobbat ad, mint a kárhoztatottak.

De oltárokat dulni szét, legyen bár a megváltó
képe felett?!!

Becsületben gázolni hatalomért.

Politikai faktorokat — midőn ugy is kevés van

— szégyenpadra állitani, s a Golgotáról ereklyeként őrzött kinzószerekkel — erkölcsileg kiteriteni . . .

Párbajokban mosni le a nyakonvágott becsületet!..

Megkáromolni mindent, ha szent, ha elesett szereplők piszkos ruháján száradt szenny, egyformán! . . .

Képviselőnek felmenni az országgyülésre, egy-egy vidéki mintaképnek, hogy legyen példa, erénytanitó, ellenőrző, törvényalkotó, — s a kezébe vett aczéltollal kanászbottá avatja fel, hogy a lapok hasábjain képére másszon a gyülölt hatalmasoknak; erkölcsbiró szerepet játszik, s adósságaiért letoglalják a „dicsőnek“ fizetését . . .

Ez mind járja?

Szent predicátiók, tanácsosztások, érdem és név nélküli szereplési viszketeg a hirlapokban, s a halnak büdös a feje! . .

A nép töpreng; néz és sok esetben szégyenli magát a szónoklatokban vállaira mászott uracsban. A szür alatt szüz erény, és a kaputot nem lehet bizonyos embereken kitisztitani a foltokból.

Ma még megsebez, akasztat, számüz, leránt, itéletet mond feletted, s holnap golyót röpit saját agyába, mert hát a tintában is ázalékokat talált, s nem nyomoruságán segitő aranyrudat! .

A toll az irodalmi Robespierre kezében ma még tüzes vas, nyaktiló, betükkel töltött revolver, istenátok, sujtó ostor és világitélet; holnap már valamelyik zálogházba tett rokk zsebében találják, vagy a méltatlan kézből kivette a közvélemény.

Tisztelet a sajtó nemes hivatását felfogó hirlapiróknak; legyen az ellenzéki, vagy kormánypárti; az irodalom uttörői, fáklyavivőinek; a ponyvairodalom kezelőinél, a tébolyodott politikai különczöknél azonban, kik mindennap azért harangoznak, hogy teritetlen

asztalaikon más becsületéből üssenek delet, — meg ke
semmisiteni a tollat, melyben gyilok van rejtve.

És kint a vármegyék?

Oh, itt nagyszerüen megy minden.

A régi megyéket, mint már fentebb irtuk, össze
törték az örökös változás alatt álló politikai viszonyo
s magok az emberek. Azt mondák nem illenek be több
az uj idő keretébe. Az oroszlánon mindegyik politika
— szunyog csipett egyet; egy-két csipés mi volna
nagy erőnek, mely századokat uralt; a sok tőszurá
azonban elejtette. A mit egy-két geniális orvos javitot
volna rajta, a beteghez hivott barbélyok elrontottál

A felelős kormány és a vármegyék működésébe
kevés öszhang; még kevesebb bizalom egymásiránt
fent parancsolni akarnak, lent nem engedelmeskednek
s a torzsalkodásban fogy a nemzeti erő, megbénulna
a legjobb tehetségek. A választott tisztviselőkön nagy
a szellemi nyomás; a kinevezendőktől rettegnek, hogy
a hatalom eszközei lesznek, s az önkormányzatnak még
árnyéka sem marad meg a megyeházak számára.

Tehát kapkodás, rendezetlen viszonyok, rosz be
osztás, s a mi legfőbb reménytelen munka; hogy le
hetne igy eredmény?

Sok tisztviselő olyan legjobb szándékkal teljesi
tett munkájában is a közvélemény nyomása alatt, min
az üvegharang alá állitott madár, — nincs levegője...

S hogy lehetne igy siker? kedv? bizalom??

És még?

Oh ez csak egyik baj.

Legnagyobb az, hogy a zöld asztalok régi, tapasz
talt embereit elriasztották. Nekik nem kell ingye
munkájok, fáradozásaikért tintában és szónoklatokban
készitett méreg; a kik meghalni tudtak volna a köz
ügyek nemes munkájában, még sirirat, dicsőség nélkü

is, nem akarják felhajtani a méregpoharat az exaltált uj szereplők, a nagy művek rombolásában gyönyört találó tüntetők kezéből.

A gyülésterem ma már nem a közügyek versenytere, a nemes ambitiók menhelye, a fiatalok iskolája, nagy napok emléke; hanem szégyenpad, a hol meghurczolnak minisztert, alispánt, szolgabirót, státusférfit, megyék jeleseit egyformán, és legtöbbször büntelenül... Erkölcsi bitó, melyen elégtételt szerez magának sok törpe a valódi nagyságokon... Kinek családi tüzhelye után legkedvesebb szentélye volt, ma féli, kerüli, mert egy békességes ember sem akarja azt, hogy becsülettel végzett munkájáért — csupa megtiszteltetésül — szellemileg felakaszszák!..

Legyen a kivételnek elismerés, de sok helyen a tapasztalás keserü könyekkel fizeti meg az eseményeket.

A szélsőségek nyilvetői; az ürben létet kereső fiatal óriások a megye hirnevét hány helyen dobszóra ütik? A kormányzók tetteinek ócsárlása, az üzött politika kinövéseinek álarcza alatt a gyeplőt kezökbe ragadják, s viszik az üres gyülésterem nehány elbámult, elképedt tagját a falnak, a tekintetes — nemes — nemzetes és levitézlett vármegyét pedig oly catastropháknak elébe, melyek ha beállnak, sirva fakad az otthon rekedt táblabirói s régi nemzedék, kik még adtak valamit régi nyusztprémes ruhájára.

Az uj falusi uttörőktől (?) nem a tért sajnáljuk, de irányukat tartjuk vészthozónak. Nem harczaiktól félünk, de fegyvereiket kárhoztatjuk; s nem az boszant, hogy szerepelnek, midőn senki más nincs; hanem, hogy az általuk elvetett mag ott talál csirát kapni, hol legveszedelmesebb — a népnél, mert a köszvényes értelmiség, mely Babylon romjain kesereg eltásulva: „ismeri a csillagok járását“!..

Itt is egy, ott is egy politikai Shilock, ki midőn már boszorkány üstjében megfőzte socialisticus eszmék gőzén a vármegye hirnevét, utána még testéből kér két font hust, s meg lehet, hogy ezt is megkapja!?...

S mért ne?

Midőn Antonio kézben, Schilock pedig — készen!?..

Csakhogy bölcs Dániel is van, ki ily itéletet fog mondani: „mesd ki magadnak Antonio melléből a két font hust, de vigyázz, hogy vért ne onts, mert különben oly törvénybe ütközöl, mely keményen fog sujtani“ ..

Oh vármegye! te csak „volt“ dicsőség, melynek árnya kisért és szivszaggatva emlékeztet nagy nevekre nagy tettekre, méltán imádkozhatunk a „lélek jelenésre“: jelenj meg nekünk testtel, szent igéiddel ujra melyet fent a kormányon és lent a nép között egyformán vallanak és hisznek, hogy benned legyünk ujra erősek...

Ha nem lehet, ugy ne kisérts, ne biztass, mert ma már nem az álmok, hanem a tettek korát éljük, s nincs időnk, sem akaratunk elvérzeni — álomban!...

DICSŐ KOR.

(Satyra.)

Annyira már volnánk: tizenkilencz század
Innen-onnan lejár a Megváltó óta,
S mit ő akart, miért meghalt,
Megváltva nincs, sőt a bünök árja, sulyja
Összecsapott fejünk felett.
Ruhádon kik osztozának, törödelmes
Képpel vallnak erkölcsöt és erényt.
Véred égeti még sokak arczát,
S tagadják, hogy sebed mosta eczet,
S kezeikkel tövist hintének Rád!
Oly jól áll most kezökben a szent könyv,
Pedig kövezének, tagadták Igéid!
Emberben a pokol hogy igy égjen
Ki hinné, s hogy hóhérod dicsőit?!
Apostól van elég, hazudnak is
„Mi atyánk“-at rakásra, halomra
Templomaid mellett, hogy jussanak
Aranyra, ezüstre, hivatalra.
Ámitanak elmét, szivet — érdekökben —
Hogy higyjünk!..
Csak az jó, hogy: Te látod s nem hiszed!

* * *

Hol a társadalom — e hatalmas eszköz —
Kezedben,
Gyógyitni az emberiség ügyét?
Adtad győzelmijelül a világnak,
Benne élni, s — ha kell — ujra feltámadni,
Dicsőségben dolgozni, égve fáradni,

Egyesülve hirdetni Erődet,
Uralni a lég, viz és a földet.
És ? Sas szemekkel kutatva bár létét,
Midőn legnagyobb a veszély, zavar,
Nem találjuk üdvözitő fényét.
Az emberiség nyüzsg, nincsen társadalma,
Képzeld csak az eget nap,
S az embert szive nélkül!...
Hol az ezer kéz, mely alkot, teremt,
S ura nyomor, jólétnek egyiránt ?
Ez az örök vigasz, hite a világnak,
Mely létet kér, habár gyülöl és bánt ?
Hisz egy ember porszemnek is kevés ;
Ma még uralkodik, s holnap talán
Betemette nyomát a feledés.
Koronás fő is mily gyenge magán,
Milliók bizalma, ereje
Ha nem támogatja trónján.
Hát egy mindennapi ember,
— Ki hogy betöltse az irás szavát (?) —
Gyülöl, támad, szidalmaz és cselt vet,
Szeretete csepp sem, irigysége tenger!
Testvérnek nincs testvére, s a rokon
Üldözők közt találja rokonát ;
Baráti kéz kihült, bizalmatlanság
Letörlé a mult idők zománczát,
Akarsz támaszt? gondolj kezedre . . .
Talán szeretetet? nyulj szivedre . . .
— — Ez a társadalom ma!
A mindennapi, az ünnepi.
Megváltónk adj írt, s ha nem gyógyitna
Tüzes vasat neki !..

* *
*

Politika ! nagyon szép mesterség,
S mióta országokat rabolnak
Hatalmával, nyomása alatt
Egy világnak agyveleje ég . . .
Olyan köntös, mit ha magadra vész
Kaczagnak és megutálnak benne,
S mégis — csudálatos — minden okos,
Bolond ember viselni kész ! !
Andrássy gróftòl Gibicz báróig,
Főispántól a falusi bíróig,
Nagyméltóságu és nemzetes,
Főrendi ur, hét szilvafás nemes,
Szőnyeggyáros, kereskedő, boltos,
Telkes polgár, zsellér olyan okos:
Ott hagyta már a munkát széltibe,
Derogal ez, s jobban tetszik magának
Egy Gorcsakoff, Bismarck s Andrássy szerepbe' . .
S van is aztán nagy áldása rajtunk,
Mindent olyan szépen czirkalmazunk,
Hogy mire magunkon végig nézünk,
Könytengerben uszik szegénységünk !
Maga az állam már tul nagy, s benne
Esszük egymást magyar, német, horvát,
S hogy a hirmondóig agyonegyük egymást
Etvágy-gerjesztésül bekeblezzük még
Boszniát és Herczegovinát.
Dicső politika ! Hogy megnőtt a bunda . . .
Arra azonban ki sem gondol,
Mennyi benne a balha ?
Hogy csipné meg ezt a politikát,
Melyet annyi hires politikus csinált ! . . .
Ime itt van a var ;
Még pedig — pokolvar !

* *
*

Van-e elég párt, mely ellenőriz,
S a rosz helyett kormányra lép ha kell,
Mely leszámol, megnyugtat és teremt,
Daczol poshadt lég, vihar, szelekkel?
Mely mondhatja: a nemzet én vagyok,
Hitét, akaratát képviselő,
Arcza, lelkiismerete és hatalma,
Bércz, rónákon áldást csorgó felhő?!
Párt? Oh igen, van ez elég nálunk,
S rágják egymást csupa szeretetből.
Egy-egy pártban harmincz-negyven vezér,
S alig egy pár a közlegényekből.
Mind portentum, nyakig velő és ész,
„Országos kitünőségek“
S csupa áldozatból,
— Ha a haza szent ügye kivánja —
Még miniszterségre is kész...
A jók java, a valódi nagyok
Dolgoznak, küzdenek, türnek
Megaláztatást, szitkot, rágalmakat;
Mihelyt kormányra jut valaki,
Veszett hirét költik, s neki
Jó hazafinak lenni nem szabad!...
Soknál nem az a czél: jobbat tenni,
Hanem beülni a bársonyszékbe;
Nem a podvás fát szétrepiteni,
Hanem éket ütni magába az ékbe...
Interpellálni jobbra és balra,
Rosz törvényeket hozni,
S ezeket a nemzet nyakába sózni;
Adóztatni, ha van alap, ha nincs,
Elég, ha karácsonyéjjelén
— Csupa képzeletben —
Felveti magát a kincs!!

S aztán még rá sokan félnek
Mi lesz, hogy ha nem lesz országgyülés?!
— E gond sok hazafit rág —
Országgyülés ugyan lesz,
Hanem nem lesz ország . . .
És ez igy megy kint sok vidéken is,
— Tisztelet a méltó kivételnek —
Iskola kerülő, egy-egy süheder
Leczkét ad a megőszült öregnek!
Hol a szószék? fel kell ugorni rá,
S dobolni rajt egy ajkkal és nyelvvel,
Rettentőt mondani, merészet és nagyot,
Ne busulj, hogy hallgatóra nem lel . . .
Csak szapulni kell, lehordani,
Van erre közönség elég.
Sok ember tapsol, zajong, éljenez,
Habár arcza a szégyenpirtól ég.
A higgadtabb okosabb rész
Marad, hallgat odahaza;
S a kik feltolják magokat,
Ezek ajkán él a haza.
Legyen nyakig adós, „váltólázban,“
— Ember, vagyon cridában áll —
Hogy port hintsen a világ szemébe,
Politizál, szószékre áll,
Dörgi hatalmas torokkal:
N. N. X. X. eladja a hazát,
(Ötven-hatvanezer hold birtokában)
S köt is lábukra utifüvet, laput;
Hanem hát majd megvédi ő,
Holott az is másé,
Mi rajta van az egyetlen kaput! . . .
Sok ezer holdasnál — igaz —
Sokszor többet ér egy szegény legény;

De már engedjük meg,
Hogy az is szeresse hazáját,
Ki sorsának köszönheti, hogy
Nem egészen ágról szakadt szegény.
Liliputik! kortes-ázalék had!
Gyúanyag, mely önmagában hamvad!
Légben, vizen sivó-rivó sirály,
Nyakába öltve izgatás, viszály,
S nem hallgatva elébb,
A mig meg nem semmisülnek,
Igen, nyom nélkül eltünnek;
Mert sasok közt mit árthat egy veréb?!
Kétségbe kellene esnünk, ha nem látnók,
Hogy ily politikai szörny
Csepp a tengerbe' csak,
És elhangzik szava.
Mert vannak jók, nemesek ezrei,
A kik virasztanak, gondolkodnak, tesznek
S tetteikben élni fog a Haza.

* *
*

Közegészség? Oh ez jó lábon áll,
Sokat figyelnek rá tent és alant,
Érdemes, hogy megörökitse lant.
Drága az ember, mint ócska ködmen,
Ökör, ló és szamár legyen elég,
Mely az igát huzza; hisz emberben
— Gombaként teremvén — nem lesz szükség.
Egy szép vizsla, jó eb százakat ér,
— Tud szagolni, nyulat fogni, s hű is —
Ki adna csak fele árt egy emberért?!
Van elég golyóra . . . vérbe menni,
Csatákat küzdeni és nem enni,
Csatázni a végtelen távolba',
S pestist hozni haza ajándékba!..

Oh van ember elég!
A létszám fogyásán szégyen éget,
Századig vajudjanak az anyák,
Mégsem szülik meg a veszteséget!!
S az orvosok?
Elismerés névnek, tudománynak,
Kik értelem s hűséggel szolgálnak;
De mennyi a charlatán,
Ki lót-fut a patikán,
S hogy piaczra vigye nevét,
Dobra üti agyvelejét...
Tifusz, tüdővész vagy diphteritisz,
Ezek kezén senkit sirba nem visz!
Fiakker-Pulver vagy Salicylsav,
— Egyszerü gyógyszerök, miként eszök —
Tesznek is, s mily nagy csudákat velök.
Zeng a hirlapokban völgy és berek,
Miként támadtak fel
Koporsóból félig-halt emberek...
Oh ez a szer felülmulhatatlan,
És ez a csepp s e por halhatatlan!
Jó reménynyel csak beveszed a port,
S az orvos még ki sem ment a házból,
Már kirugtál az árnyékvilágból!
A charlatán pedig otthon kotlik!
És nyugodt, hisz a lángész is botlik!
A bölcsők reménye nem vigasztal,
Kevés keresztelés templomink ajtaján;
Mig a világ gyászol,
S Isten is könyet ejt a halott-garmadán!!
A vér elég volt már,
Az ég bevonva pirossal...
Tán ez az uj hajnal?!

* *
*

Ugy-e dicső kor ez?
Nyakig adósságban,
A nagy nevek sárban . . .
A mit egyik épit, a másik meg rontja,
Ez a falát rakja, az tetejét bontja!
Érezzük, lábunk alatt a föld ég.
Fecskendőhez hát „oh nép!“
No, de még se, majd megsegit az ég.

* * *

Hanem azért nincs hát mit busulni,
Vannak őrt álló orvosok,
Czinkék s verebek közt sasok,
— Országos emberek —
Egy-egy lángész még itt-ott csak terem,
Mely miként őrlámpa a tengeren,
Czélra, kikötőbe vezet.
Van a nemzetben akarat, erély,
Ifjuságába' sziv, hevülni tüz,
Mely szút, férget tapod, ördögöt üz.
S hogy érhetne ily esetben veszély?!
Vihar, zápor, orkán
A fák koronáján,
Mily sok virághullást okoz.
S mégis ki esnék kétségbe,
Ki, az öröktenyészetbe',
Midőn a galyakon maradt virág,
Annál nemesb gyümölcsöt hoz??!
Mennyi salakot hajt a must, ha forr,
S csak igy lehet tüz és lánggá a bor!
Virághullás s forrásod — nemzetem! —
Egy uj ezer évet jelent nekem!

KEGYELEM A HALOTTAKNAK!!

Szomoru jele az időnek, hogy sok helyen az ember csak addig áll becsben, mig lélegzik; mig várnak, remélnek, vagy félnek tőle; a mint a sziv megszünt benne zakatolni, — hitvány sárdarab, a mindenségbe feloszló pára, mely a társadalomban sokszor annyi emléket sem hagy maga után, mennyit tettei kérnek.

Mig élt, szeretve, becsülve, átölelve volt; s a sirnál már megszakadnak a kötelek; a koporsònak semmi köze a világhoz; az élet egy nagy czeremonia, melyet a fejfánál egy darab fátyol megszakit, ez örök válaszfal, melyen ha már át nem léphetünk, legalább lelkünk, szeretetünk ne válna meg tőle.

Nem a halál borzasztó!

Hanem a feledés.

Nem az élet nehéz, hanem az a gondolat: hogy a földbe be, — a szivből meg kitemetik az embert!

Hogy bánnak sok helyen a halottakkal, köztudomásu tény.

X. városban volt rá példa, hogy a szegény család nem tudta eltemetni halottját, segélyt meg nem kapott; feltették tehát a padlásra, s ott volt napokig, mig a rothadás bűze az emberek orrát könyörületre nem serkentette.

Hiszen még a dögöt is kitakaritják rendőrileg a városokból, hogy vészes gerjével ne inficiálja az egészséget, Magyarországon e bitang se mmit; csak az embernek nem jut szánalom, — az elröppent lélek kegyvesztett porhüvelyének — hogy méltólag bánjanak el vele?

Vannak hyénák, melyek a halottakat kiássák a

sirból; s olyanok, kik a halottat nem temetik el, habár a telette virasztónak nincs mása, mint könyei, melyeken pedig nem lehet szemfedőt venni!..

X. városban megesik az sokszor, hogy a kórházból rongyokba takart halottat felpakolnak a testszállitò ládába, s ott kint a temetőn koporsó nélkül átadják az anyaföldnek, viselje az gondját annak, a ki számára nem volt egy sóhaj, egy meleg sziv, egy csepp köny!.

Egy embert, az anyagvilág urát igy teszik a földbe!?

Volt eset rá, hogy a megyeőr ütközetben kapott számos sebet vitt el magával a másvilágra, de nem kapott egy deszkaszálat, egy szemfedelet, mely sebjeit betakarta volna!..

A koporsó után lehet könyezni, gyászolni; de szégyenkedni soha!

Lázad a vér, őrjöng az elme ily tetteken, melyek egy vérszopó állatnak szeméből is könyeket facsarnak.

A világ, az emberiség annyira koldus volna már, hogy nincs egy fillére tisztességesen eltenni a — mulandóságnak, kiknek csak egy bünök van: hogy koldusok voltak; s egy nagy áldást hagynak hátra: hogy nem kérnek többé kenyeret!

Nem gondolja meg a porhüvely, a féregtáplálékember: hogy hiszen holnap már egyenlő lehet a földben azzal, kit nem akart eltemetni??..

Ott kint a sirkeresztek közt nincs rang, sem gazdagság!..

E szavakat az emberiség szivétől kértük; mi csak leirtuk.

Az örök szeretet diktálta, mi csak lemásoltuk!!

SZAMARAK VITTÉK KI . . .

Soha sem feledem a napot.

Január 11-e volt délután 4 és 5 óra közt.

A kaposvári nagy gőzmalom előtti uton haladtam hazafelé, midőn egy varju leszáll az ut melletti karfákra, s meghajtván magát minden kiáltásnál, a levegőbe károg, hogy : Kár ! . . Kár ! . . .

A varju és holló messziről megérzik a dögszagot.

De hol itt a dög ? ! Gondoltam magamban.

A Czigli korcsma felől egy szamaras kocsi ereszkedik le a völgynek, rajta sötét tárgy, mellette két ember : az egyik a szamaras, másik a sirásó.

Koporsó volt az a sötét tárgy, s benne egy fél mezitelen asszony, kit a kórházból hoztak ki.

Bizonyosan meghalt, mert máskép nem csufolták volna igy meg ! !

S plane két szamár vontatta, nem is egy, oly nehéz volt az emberiség e szégyene . . .

Sem pap, sem mester . . .

Tehát csak addig ér az imádság, az ének, meddig a stóla ? !

A kórház előtti szenteltviz harmatozásánál befagy az emberbe szó s ének ? ?

A szivnek, a kötelességnek nincs egy hangja az örökkévalóság számára — pénz nélkül ? ? ?

A temető kapun ugy kell belopni csendesen két embernek egy testet, hogy letegyék a sir szélén, ott kivegyék az ingyenházból, s belegurditsák abba a mélységbe, mely bölcseknek, királyoknak, gazdag és szegényeknek egyforma ? ? ?

Beledobják, ha hanyatt, ha arczra esik, hiszen ugy sem látja már saját szégyenét . . .

Tehát annyira civilizálódunk, tanitják az iskolákban az emberséget, hogy mezteleneu jutunk ki a temetőbe ?!

Ha egy ember maga elhagyatott, szegény, ügyefogyott : maga az emberiség is az ?

Az utczán arany, selyem viganò, bársony mente ? a sirnál — füge fa levél sem ? . .

Egy megyekórházból igy kivinni halottat, nem-e meggyalázása annak a porhüvelynek, melyet mivel a szellem elhagyott, nem szeret, nem fél senki ; de nem is vár, remél tőle senki ! azonban van egy nagy végrendeltetése : az igy elvetett porszemek egyik a másiknak adva létet, tartják fent az örökkévalóságot . . .

Ki pirul ?

A halott többé nem.

De bizonyára azok, kik élnek, kik egy emberben igy lealacsonyitják saját méltóságukat.

A kórházi főorvos, ki lelkiismeretesen ápol, gyógyit, csak nem temettethet másokat saját zsebéből.

A vármegye, mely ily fényes lakot épittetett jó szivüségből a szenvedő emberiség számára, nem türheti, hogy igy vigyék ki belőle bármelyik községének lakosát.

Gondolkodni kell oly alapról, melynek kamatjából kikerüljön azon nehány deszka, melyek utolsó pihenést adnak a kiszenvedettnek.

Egy évben tán 50 koporsó sem kell ; s ha kell, mi ez a sok jóakarat és összetartásnak ? Inkább ne legyen az életben sokra másra, de a sirnál legalább becsüljük meg egymást.

Ha a halottat felteszik a bonczasztalra, s a bonczkés alá bocsátott vér és tagokból a tudomány él és gya-

rapodik, — ezt megbocsátjuk, mert az elszállt lélek helyén világot gyujtanak . . .

De a szégyenpadra állitani valakit azért, mert meghalt, ez oly mostoha bánásmód, mely a kürtölt civilisátiót alázza meg.

Magyarországon ne volna még annyi vagyon, hogy egy halottra szemfedelet tudjunk takarni ?!

Soha sem feledem el.

Hideg volt már a test.

S egy sirásò kisérte . . .

Két szamár vitte . . .

És varju tartotta felette emberek helyett a legigazságosabb kritikát, hogy :

Kár ! Kár ! Kár ! . . .

SOMOGY SZEGEDÉRT.

Midőn a távirat meghozta a gyászhirt, hogy
Tisza árja romba dönté Szeged városát, oly nagy vo
az izgalom megyeszerte, minő csak akkor lehet, midő
a családi tüzhelyek békéjét ellenség rohanja meg.

Általános volt a jajszó, melynél csak az áldoza
készség volt nagyobb.

Csapás, gyász ily összeolvasztó erővel még ne
birt a társadalomra.

Közel 300 ezer lélek egy vármegyében egyet gon
dolt egy percz alatt: segélni Szegedet.

Mágnás, kisbirtokos, pap, tanitó, ügyvéd, orvo
mérnök, kereskedő, iparos, telkes polgár, zsöllér sorba
állták körül az oltárt; egyik meghozta ezeresét, másik
százasát, az forintját, ez fillérét: többet adhatott egyi
a másiknál, de érzelemben egyformák voltunk: Szege
az országé, és igy a miénk is; Szegedet meg kell menten

Még a koldus is felvette mankóját, hogy oda s
gitse a krajczárhoz, melyet a magyar Metropolisna
szánt; inkább nem evett, de jót tett.

Sok veszélyben, segélykiáltásnál láttam már Sz
mogy vármegye közönségét; de ily nagynak, dicsőne
soha!!

Nem azt sajnálta, a mit adott, hanem hogy szá
szor annyit nem adhatott szegénységében.

A perselyt végighordozták az egész megye teri
letén, a Siótól a Dráváig; a Balatontól a Zseliczsé
legvégső pontjához, s a nagy csapás egyformáknak ta
lálta az embereket. Szive mindenkinek volt, a hol pedi
sziv van, ott az áldás is készen áll.

Lelkészek a szószékről buzditották a hiveket; bi

tokosok, jegyzők, tanitók, polgárok, községelöljárók, házról-házra jártak, kértek Szegedért, az Isten pedig mindenütt nyomukban . . .

A „Somogy“ szerkesztője összejövetelre hivta meg Kaposvár több tekintélyes lakosát, egy megyeházbani nagy hangverseny rendezésére. Az eszme lelkesedéssel fogadtatott, s oly jövödelmet hozott, minél nagyobbat egész országban csak négy hangverseny. Ott voltak a közreműködők közt a „Rajzok“ ünnepelt irónője Szalayné-Kisfaludy Atala; a zongora virtuóz Maár Gyula; Dr. Girárdi Károly; az ifjuság több tagja stb. s következő prologot olvastam fel:

Még egy Kárthágó.

Volt egykor egy nagy város a Tisza mentén!
Közel félezer éves élettel.
A honfoglaló Arpáddal majd egy koru.
Krónikák beszéltek róla nagy dolgokat.
A magyarság ősi fészke.
Őre az alkotmánynak!
Paizsa a koronás Királynak.

A magyar Kanaán, az alföldi rónaság legnagyobb gyöngye.

Hol a buzaszem megnemesedett.

Nagy birtokán gazdag tanyákat ringatott a délibáb, s addig soha sem nyugodott le a nap, mig lakosainak hazaszeretetét meg nem áldotta, melyből jutott az anyaföldnek, a fejedelemnek, a koldusnak egyiránt!

Kincsesháza egy országnak!
1849-ben egyik végvára a nagy apostolnak!
Békében munkás nép!
Háboruban legvitézebb katonája a világnak.
Története ragyogó.

Ősi erényeit nem birták megváltoztatni a századok.

Azt hittük, hirnevével még egy ezer évet él, s az istenitélet eltörölte pár nap alatt a föld szinéről.

Pompeji hamva alatt a sirok.

Lissabon régi palotái, kincsei a tengerben.

Kárthágó, Ninive, Jeruzsálem, Ilion romjai addig sirtak, mig egy uj társok nem akadt.

Egy nagy magyar város, Szeged a mi várunk, reménységünk, büszkeségünk! A fényes Babylon leomlott!..

— — —

Igen!

Volt egyszer egy Szeged város lent az alföldön, hol a Maros a Tiszába ömlik, 10.000 épülettel, 70 ezer magyar lakossal. Gazdasága messze, messze terjedt a kigyódzó Tisza mentében; s a mit gazdag földje adott, az büszkesége volt az országnak. Nagy fehér gulyáit, méneseit birodalmak irigyelték. Virágzó kereskedése lüktető ere volt a nemzetnek. Isten áldása a városon, a határon, meddig látott a szem. A megelégedés, a jólétben ritkitotta párját. Hazaszeretete, élesztője volt az egész nemzetnek. Jó polgár és vitéz katona, s a mi legnagyobb: a magyar nyelvet beszélte mind!

Ez volt nekünk Szeged városa.

— — —

És ma?

Magyarország egyik szemfénye, kincse, régi nagysága emlékben él csak.

A tenger áradat, az Isten csapása, az emberek mulasztása legyőzték az éj-napi gygási erőt s földre sujták a városok koronáját.

Tizezer épületből annyi maradt, hogy sirkőnek sem elég ...

Holt emberek testétől virágzott a haragos Tisza vize. —

Majd mindegyik ház koporsóvá is lett, s ott nyugszik alatta, a ki épitette, a ki benne örült . . .

A kincsek, a milliók sár és iszapban, vagy elvitte az ár . . .

Századok verejtéke, keresménye semmi !

Az egymást keresők siralmánál csak a veszedelem volt nagyobb.

Nagy csatákat kereső fejedelmek irigyelhetnék a halál ez aratását, a vész pusztitását, a milyen nem volt Moszkva égése, Palmyra leomlása, Jeruzsálem pusztulása . . .

S hogy a szem ne lásson semmit, csak az Istent, s annál rémesebb, öldöklőbb legyen a sejtés, félelem, — éjszaka jött a halál angyala. Sokan ugy haltak meg, hogy álmokból nem is ébredtek. A ki lefeküdt estve, örök álomra hajtá fejét. A halál gyorsabb, kiméletlenebb alig volt valaha !

Midőn a nap felkelt, már csak tengert látott, romokat és temetőt ! . .

Pirosabb hajnal áldozatok vérén alig derült Magyarországra ; mintha az ég is szégyenlette volna tettét ! . .

A menekvési pontok a töltés, nehány középület s templomok voltak. Van-e annál szivszaggatóbb imádság, mint midőn a lélek vagyonán kivül saját porhüvelyének vesztét is félti a hullák garmadájában ? ! .

S midőn a pokoli munka meg volt ;

Midőn már nem volt más veszteni való vagyonban, kincsekben, mint élő lényben a vezérlő, bölcselő, utmutató ész, hogy megőrüljön ez is a látottak felett :

Beborult az ég, és megkönyezte saját müvét . . .

Eljött a hatalmas kezü, nemes szivü Király, és megsiratta Szegedet . . .

Oh, ha tudnád Király, hogy minden csepp könyed trónusod és házadnak századokat adott . . .

Ha megmérhetted volna népatyai bánatod és meg-indulásodban, hogy e tetted biboros ruhádnak legdrágább érdemjele lesz, melyet a nemzet hűsége füz reá?!..

A szeretett Király eljött vigasztalni, s ez volt a vész után az első szivárvány . . .

Nyomában jött a nemzet részvéte, gyásza, — ez leend a feltámadás!..

— — —

Hogyan??

Olyan kérdés ez, melyre megfájdulna a gondolat, ha mindjárt nyomában nem volna a reménység.

Hiszen a volt nagy város olyan rom, melynek minden köve egy-egy épületet terem, palotát varázsol elő rajta a nemzetek rokonszenve . . .

Olyan vizözön volt ez, melyen ott volt egyuttal az olaj-ág is, s midőn rombolt, egyuttal gyöngyöket vetett ki a partra — lelkesedésünkben, hogy a mit elvett haragjával, vissza is adja a mi karjainkkal?

Igy tesz a tenger is! először elnyeli a drága terhekkel rakott hajót, s hogy halottjait megvigasztalja: gyöngytermő csigáit küldi rá . . .

S aztán egy kis korall nagy szigetnek lehet alapitója, és 70 ezer ember ne tudna egy várost épiteni, kik felett habár ítélet előtt meg volt az itélet, de annyi lelkierő, önérzettel bir; hogy tesz, de nem kér; meghal, de nem koldul!...

Ha az embereknek magaviselete annyira bibliai nem volna, tolakodásnak vehetnék az égiek, hogy az isten büntető rombolását ily hamar akarják helyrehozni a töldiek?!...

Igy érik az erkölcs a veszélyben; az imádság igy köti össze a földet az éggel. A mentésben nincsen különbség az emberek közt: mert az uralkodók koronájából a drágakő; herczegek, hatalmas miniszterek, nagy urak, pénzemberek kincstárából mesés összegek; a béke, hit és szeretet alapitó angyalai a nők; az irodalom, művészet messzeérő keze, hire; a szegény ember krajczárja; a koldus könye . . . mind, mind Szegedre vándorol vigasztalni, adni, épiteni, feltámasztani!...

Világvárosok példadása felyülmul minden várakozást. A kiket soha nem láttunk, ismertünk, velünk vannak.

Európa őrködő szelleme ma Magyarországon lakik, s köszönet a szent könyvek tiszta nyelvén neked nagy világ: hogy mint ragyogó nap e kis sötét pontot megvilágositod . . .

Hitünk az égig ér segélyedben, mely irva van a halottak temetőjén, a romok felett e szavakkal: „Szeged összeomlásával lett nagyobbá — mint volt — a népek szivében . . .

Istenünk! áld meg e hitünket!
Királyunk! erősitsd reményünket!!
S még egyben vigasztaljatok:
Kunyhók helyén palotákat emel
Önerő és részvét ha összetart;
Ki adja vissza erkölcsi erőnk,
S kiket veszténk: a sok elhunyt magyart?!

— — —

Az ég maga viszhangozza:
Majd a nemzet geniusza . . .

— — —

Kaposvár székváros képviselő testülete 500 frtot szavazott meg; ezenkivül utczánként gyüjtöttek a buzgók; adtak testületek, intézetek, magánosok.

Szigetvár mezőváros közönsége, takarékpénztára lelkesen viselték magukat; a takarékpénztár maga 600 frtot, a város pedig több száz frtot és élelmiszert s ruhát küldött.

Marczali, Lengyeltóti, Karád, Tab, Igal, Csurgó m.-városok, számtalan község hasonlókép kitüntek.

A „Somogy“ szerkesztősége maga 1245 frt, 81 krt gyüjtött.

A megyehatóság, élén fáradhatatlan alispánja, Csépán Antallal XVII küldeményben 11082 frt 72 krt, 1 db. cs. aranyt, 140 francot, egy arany lirát, 1 db. ezüst tallért, 7 db. ezüst huszast, vagyis összesen 11159 frt 63 krt. juttatott a belügyminiszterium kezére.

Somssich Pál, gf. Somssich Imre, Zichy Nep. János családja, Inkey József, Bittó István, Jankovich László és József. stb. stb. egyenként nagy összegekkel járultak Szeged ujra alkotásához.

Minden krajczárról csak Isten számolhat, de jegyzéseink szerint maga Somogy vármegye közönsége többet adott 25 ezer forintnál — szegénységében!!

A népek sorsa felett őrködő nagy Isten adja viszsza buzakalászban, borban, békében.

Mi pedig az elismerés koszoruját letesszük a megye levéltárába, hogy mig egy a multba visszaintő levele lesz, tanuljon tőle lelkesedni a jövő nemzedék.

Nagy emlék lesz ez. Ebben a jelben találkozott a magyar nemzet Európa mivelt népeinek rokonszenvével.

Adja isten, hogy soha se veszitsük el.

Igen!

Szeged romjain ott volt a dicső franczia, angol, olasz, német stb. nemzet könye, segélye.

Drága áron, egy város romjain, halottjaival vettük meg, de egy világot lehet velök felépiteni.

A BALATON.

A Balaton, ez a nagy tó, az ország egyik szépsége, kincse, kezd alkalmatlan, sőt kártévő lenni.

A rendkivüli esőzések, nedves tél folytán annyira megdagadt, hogy elérve majdnem az ötvenes évekbeni állását, a délparti és Sió menti vidékeket elárasztja. Vetések, rétek, legelők mértföldekre terjedő térségeken viz alatt, s a gazdaközönséget lázban tartja az égő kérdés mikénti megoldása, mert 50—60 ezer holdat nem használni, de az adót róla megfizetni, annyira belenyul a gazdaközönség érdekeibe, hogy a megyei zöldasztalok mellől az ügy hihetőleg az országgyülés elé fog kerülni.

A Balaton közép vizállásnál $10^{5}/_{10}$ □ mf. foglal el, az adriai tenger felett $316^{15}/_{100}$ = 99 m. 93 cm. Magasabban fekszik 27' mint a Duna, mint t. i. B.-Pesten a vizrovás on jelzett 0.

Folytatása, vagy is inkább végpontja e tó a Zala folyónak, mely a Steier határszélen ered, s forrásvidéke 38 □ mf. tesz ki, a Rába és Mura forrásvidékein beékelt völgyben. A Zala folyó 15 mfre terjedő folyása alatt magába fogadva az apróbb patakok vizeit — s hihetőleg kevesebb levén az eset, — képezi a Balaton, Héviz és Mogyoród közti berkeket, utóbb pedig Fenék táján beömlik a Balatonba.

Ezen — mint a geologok állitják — vulkánikus eruptio folytán támadt nagy mélyedésben megpihen, s a Somogymegye déli és keleti forrásvidékeiből ömlő vizekkel együtt képezik a saját forrásaiban is gazdag nagy Balatont; s ebből ismét a Duna, mint fő recipiens felé folytatják folyásukat.

Ez utóbbi forrásvidék ismét 38 □ mf. Igy tehát

a Balatonnak összesen a két megyéből 76 □ mf. forrás vidéke van; figyelemre méltó körülmény, hogy Veszprém megyéből tán egyetlen forrás sem ömlik a nagy tóba.

A Zala forrásvidéke sokkal nedvesebb mint a somogyi patakoké; s amaz a déli Németország, emez pedig közép Európának száraz, vagy is csapadékokban szegény zónáihoz tartozik.

Meixner, a déli vasuttársaság egykori felügyelője 1862, 1863, 1864, 1865-ben igen érdekes észleleteket tett arra vonatkozólag: hogy mily arányban áll ezen forrásvidékeken a csapadék a kipárolgáshoz?

Ezen észleletek eredménye következő: A somogyi, vagyis a szárazabb forrásvidéken volt a négy évben átlag 15" 6"' párizsi mérték szerint. A nedvesebb, vagy is zalai forrásvidéken pedig ugyanazon években 25" p. mérték szerint. Mindkettőben az átlag — körülbelül — 20" 5"' p. mérték = 20" 9"' bécsi hüvelyk.

A kipárolgás a fentebb emlitett négy évben mind a két forrásvidéken volt összesen 60" p. mérték szerint.

Tekintetbe kell még venni a párolgás számitásánál a fent jelzett 76 □ mföldön a Balaton $10^1/_2$ □ m. f. tevő felszinének kipárolgását is; igy az összes kipárolgás nem kevesebb, mint 87 □ mf. térségen hat a Balaton vizének apasztására.

Feltehető, hogy igen száraz években a forrásvidékekről jövő összes patakoknak — körülbelül — fele elpárolog, mielőtt a Balatont elérné; számitás szerint a vizszaporodás a párolgáshoz ugy állott a fent nevezett 4 évben, mint 1 : 8.3-hoz; vagy is: a Balatonba ömlő összes vizeknek $^1/_8$ folyt ki Siófoknál a Duna felé, $^7/_8$ pedig elpárolgott.

Ez volt a Balaton álláspontjának hű képe, szigoru észleletek nyomán a négy évben, melyek száraz ter-

mészetüek voltak; de a nagy szorgalommal észlelő Meixner vasuti felügyelő egyuttal azt is kimondotta: hogy ezen tanulmányozás folytonosan szorgalom és lelkiismeretességgel hajtassék végre azért, hogy a netán beállandó nedves évek alkalmával a csapadék és párolgás közti viszonyról szinte tisztában lehessenek a szakértők.

— — —

Ezekből nyiltan látható, hogy ha a fentebbi körülmények mindig fent állnának, már régen nem volna Balaton, mert habár tetemesebben nagyobb a Balatonba sietö vizmennyiség annál, mint a mennyi a Sión kifolyhat, még sem 7 annyi, mint menyi kipárolgott.

Hogy ezen észleleteket 1867 óta — midőn a kormány a siófoki zsilipek kezelését közvetlen kezelése alá vette — folytatta-e, — arról nincs biztos tudomásunk; de nem valószinü; mert nem képzelhető — észlelés esetében, — hogy az utòbbi három nedves évben, minők az 1876. 1877. 1878, midőn a száraz években tett észlelekkel épen ellentétben, megforditott arányban állt a vizsony a csapadék és párolgás közt, — még kevesebb vizet bocsásson el a zsilipen, sőt azt több izben el is zárassa, mint a mennyi Meixner tanácsa, és az 1867-ben kelt utasitás nyomán a száraz években lett leeresztve?!

Mindaddig pedig: mig évről-évre, napról-napra szakértői észleletek nem történnek a csapadék és a kipárolgásra nézve, a leglelkiismeretesebben,

mig a siófoki zsilip — a Balatonnak ezen regulatora — rendszeresen nem kezeltetik, — addig a nagy tóval soha sem leszünk tisztában; a hóhér pallosaként mindig feje felett függ számtalan partbirtokos és az épitésekbe milliókat befektetett, de most minden órán fenyegetett déli vasuttársaságnak!!

Ez a két feltétel olyan életszükség, mint az óránál: hogy jó rugója legyen és pontosan felhuzzák, mert különben nem jár . . .

— — —

A Balaton — igaz — mig nagyobb volt 1818 és 1853-ban, mint jelenleg, a parti országutat is elöntötte, s a postakocsik vizben jártak; de még sem tett akkora károkat mint most; mert akkor még nem voltak a lecsapolás által száz ezrek, a vasuttársaság által milliók beruházva a part mentén.

Volt berek; viz és megint berek; ma pedig már szántóföldeket, rét és legelőket mos az ár, és vasuttöltést sok mértföldnyi távolságon.

Megvettük pénz és eszünkön a szárazföldet, s most élhetetlenségünk miatt elönt a viz ! . .

A somogyi berkek felszinét — a mélyedéseket nem véve — 317'-ra lehet venni a tenger felett, mihelyt tehát a Balaton 316'-ot meghalad, akkor már a berki és eleven vizeket nem fogadja el a Balaton; 318'-nál pedig visszanyomja azokat, azért a Somogy megyei Balaton-part-vidékek csak ugy menthetők meg az ártól, ha a tó vizének legmagasabb állása 317'-ra szabályoztatik; vagy is 316 és317' közt tartandó fent a viz magassága.

Kis viznek nevezik itt, ha a tenger fetett 315'-on áll az. Eddig 1866-ban volt a legkisebb viz, vagy is 314'; ennyi volt 1875-ben is; ezolta azonban folyvást árad, 1878. Szeptemberben volt 101 m. = 319', s májusban már 185 m. = mintegy 322', mit Beszédes mérnök 1818-ban a legnagyobb vizállásnak jelentett ki.

— — — —

Szükség volt — ha nem is a hajszálig szakértői pontossággal — fentebbi leirást adni a Balatonról, hogy

annak szabályozását, illetőleg lecsapolását három vármegyére nézve életszükségnek mondjuk ki.

A Balaton lecsapolási kérdés — mint a tengeri kigyó — időnkint mindig fel-felbukott; foglalkoztak vele a közvélemény, a szakértők, de leginkább azon birtokosok, kiket ez ügy legközelebbről érdekel, s a déli vasuttársaság, melynek vonalát Siófoktól egészen le B. Szentgyörgyig számos ponton annyira fenyegeti, hogy csak a viz szeszélye s egy éjszaki széltől függ: legyen-e holnap még vasut-töltés, vagy nem?

Sokat, igen sokat vesződtek, gyüléseztek e tárgyban már szakembereink, gazdáink, de ugy látszik, az óriás kiadások, a sok fáradozás után sincs megoldva a fontos kérdés.

A Balaton nagyobb foglalásokat tesz, mint valaha, holott Siófok, Kiliti, Szántód, Őszöd, Szemes, Lelle, Boglár, Fonyód, B.-Szent-György és Keszthely határában a lecsapolás óta már nem egyedül a legelők álltak szárazon, hanem szántottak, vetettek, sőt kerti mivelést is üztek nagy területeken.

Ma megint mind n oda! viz és viz mindenfelé, s nemcsak a földrészek usznak, hanem azon befektetett százezrek is, melyek a Sió, kaposberki és sárvizi szabályozásokban, a Balaton partjain nem termik kellő gyümölcseiket.

Az 50—60 ezer holdnyi elöntésen legalább 150 ezer forintra lehet tenni az évi veszteséget, mely az államot magát és a számtalan családot sujtja.

Miután a viz ily nagy foglalásokat tesz; sőt egy ujabb esős ősz és tél kiszámithatlan csapásokat hozhatna ránk, Somogymegye egyik törvényhatósági nagy gyülésére folyamodást nyujtott be a Balatonpart több községe, melyben sürgős orvoslást kérnek.

A gyülésben látták a veszedelmet, egy küldött-

séget biztak meg az áradás megszemlélésével, a bajok orvoslására véleményt adni.

Jankovich László, mint ki a Balaton lecsapolási ügynek nemcsak egyik fontos tényezője volt mindig, de majd minden gyülésen ott volt, a fontos kérdést tanulmányozni elég alkalma levén, — egy majd másfél óráig tartó kimeritő beszédben nemcsak alapos felvilágositást adott az eddig történtekről — mint magán ember e küldöttség egyik ülésén, hanem elmondta a lecsapolási ügy egész multját; jelenlegi állását; a nagy beruházásokat; a felmerülő akadályokat időnkint, a megyék és lecsapolási társulatok küzdelmét; a kormány eddigi intézkedéseit, sőt a bizottság kérésére még azt is: hogy miként lehetne a jelen viszonyok közt a nagy bajon segiteni?!

A Balaton lecsapolási kérdés már Mária Therézia és József császár alatt fel lett vetve, s azóta különféle irányban, nagy akadályok közt, s folytonos érdeklődés mellett ma is ott áll, hogy baj van, pedig nagy!

Már $182^5/_7$-ben rendelkezett az országgyülés 33. törvényczikkében a Balaton szabályozása és a Sió lefolyásáról; a vállalat tehát már ekkor sanctionálva lett, s igy a társulatnak van jogosultsága.

A lecsapolási társaságnak nemcsak a Balatonnal kellett küzdeni, hanem még a

nádorcsatornai egyesülettel is, mely kárpótlás gyanánt 120 ezer pengő forintot kért magának fizettetni,

a kiliti, mezőkomáromi és ozorai malombirtokosokkal, kiknek malmai csak jogszerüen voltak kisajátithatók, kárpótlás mellett az 1807. 17. t. cz. értelmében, annyival is inkább, mert a fentebbiek támasztott igényeit az 1835. évi okt. 15-én kelt és az 1836. julius 12-iki B.-Füredi nagy gyülésen felolvasott kegyelmes királyi leirat jogosoknak elismerte.

Tolna és Veszprém megyékkel; ez félt, hogy Balaton parti telkeit a homok elönti; az a sárvizi alsó vidékeknek vizzeli elboritását veté gátul.

E megoldandó gordiusi csomók évekre lökték vissza a szabályozás kérdését.

1447-ben kölcsönös egyezmény alapján megvásároltatott a veszprémi káptalan tulajdonát képezett kilitii malom 30 ezer p. forinton.

Még is, a fentebbi áldozatok daczára, a Balaton mocsárainak lecsapolása a volt soproni cs. kir. helytartó tanácsi osztálynak 1858. April 21-én 7065 sz. a. kelt határozatával engedtetett csak meg.

Sokan dolgoztak tehát ésszel, pénzzel, s mi több reménytelenül a nagy ügy és czél elérhetéseért.

1861-ben gf. Zichy Ferencz kineveztetett a Balaton és azzal összefüggő vizi szabályozások királyi biztosául.

Ezután 1862-ben B.-Füreden tartott két nagy gyülésben minden vitás kérdés kiegyenlitve lett, s az első tárgyalás után 16 hóra a teljes siker elérve.

Az összes társulatoknak a hazai vállalat iránti teljes egyetértése ténnyé lőn.

Az ozorai 9 kerekü s roppant értékü malom esetét id. Eszterházy Pál herczeg-tulajdonos — „a szőnyegen levő országos közhasznu vállalatok biztos keresztül vitele tekintetéből“ — ingyen oda adományozta.

Működési teréül a balatoni egyesületnek a Sió torkolatától a juthi révig való terület jeleltetett ki; a sióberki társulat számára pedig innét Ozoráig; a balatoni társaság egyesülvén a déli vaspálya társasággal az ásatási munkálatok közös végrehajtására.

A nádorcsatornai társulat is leszállitotta követelését 50 ezer frtra, melyből 25 ezer frt a balatoni, 10 ezer frtot a sióberki társulat fizetett ki; a hátralevő 15

ezer frt fedezésére pedig Batthiányi Fülöp herczeg és a ft. veszprémi káptalan kerestettek meg.

Melyek után végre a mértani tervek és költségvetések elkészittetvén, a b.-pesti bizottmányi gyülésen helyben hagyattak, s tényleg végre is hajtattak.

A Balaton kifolyását eddigi tapasztalatok szerint leginkább gátolta a Sió torkolatának a tó hullámzása általi beiszapolása, — a Sió torkolatánál molo készittetett.

Végre határoztatott: hogy a Balaton vizeit egy zugó fogja a körülményekhez képest fékezni.

Az ozorai táblás zugón aluli árok fenekétől fel a Balaton nagyobb viz jeléig az eset 28'—6"—0"', a kisebb viz jeléig pedig 26'—0"—6"'.

A somogymegyei balatoni és déli államvasúti társaság illetősége: a moló kezdetétől a 7 öl belvilágosságu táblás zugóig 478 öl; a zugótól juthi átjárásig 4191 öl, tehát összesen 4669 öl.

A sióberki társaság illetősége pedig a juthi átjárástól az ozorai zugóig 14,600 öl.

Mindössze 19,269 öl.

Határoztatott minden száz ölre egy hüvelyk fenék eset; tehát 19,269 ölre felmegy 16'—0"—6".

S szakértők oda nyilatkoztak, hogy a Balaton leszállitása után másodperczenként rendszeresen 317—330 köb láb viznek lefolyása a molo kezdeténél 4 lábot, teend a fenéken felyül.

A fentebbi felosztás után fennmaradt az ozorai zugón aloli árok fenekén fölül 3 láb eset, mely 1800 ölön felosztva lett.

Tehát a balatoni csatorna — mely annyi pénz, verejték, gond, fáradság és tintába került, — megnyitatott; s 1863-ik évi oktober hóban egy nagy ünnepélylyel át lőn adva az idő és a jövő nemzedéknek.

Hálátlanok volnánk, ha meg nem említenők azon előharczosokat, kiváló társadalmi állásu egyéneket, hazánknak hű fiait, kik legnagyobb áldozatok, gond, munka és kitartás által mindent elkövettek fent és alant, hogy a czél elérve legyen; s ezek közt ott állnak első sorban: ifj. gf. Zichy Ferencz; gf. Zichy Nep. Janos; Jankovich László főispán; Paiss Boldizsár; Beszédes és Türk György, Botka Gábor mérnökök. Hollán Ernő, Klein Károly vasuti igazgató tisztviselő; Michel József vasuti főigazgató, Matkovics György ügyvéd, stb. stb.

— — —

Az időben majd egy század, hogy ez eszme él.

Pénzben százezrek keltek el.

A ráforditott munka maga egy nagy kincs, egy nagy tőke.

Szaktekintélyektől mennyi önfeláldozás.

Somogy, Zala, Veszprém megyéktől mennyi felirat, átirat.

Az elirt téntából magából egy Balaton lenne! —

S hol állunk ma? — —

Nyakig vizben!!!

A csapadék és kipárolgás pontos nem figyelése; a siófoki zugónak lelkiismeretlen kezelése elvesztettek velünk időt, pénzt, munkát, erőt, nemes törekvéseket, — csak eszünk maradt még meg.

A Sióberki zugó kezelése levén kulcsa, sarkköve az egész Balaton lecsapolási ügynek; ennek a §. §.-ok értelmébeni pontos, és szakavatott kezelésétől függ a Balaton felszinének, viztömegének állása. Vagyis, ha a Balaton egy nagy viz-test levén, melynek érütése az apály és dagály, a hullámok, — ekkor a siófoki zugó

bizonyára hévmérője a testnek, mert ez mutatja meg: hogy a testben rendes és szabályszerü-e a vérkeringés?

Ez a kulcsa a Balaton szabályozása, állása és fentartásának.

Epen ezért helyeztünk erre fő figyelmet; s miután sokan nem tudják a szabályokat e tekintetben; miután a zuggó kezelésével oly sok visszaélést tapasztalunk, melyeknek egyik főoka jelenleg is a vizmagasság, áradás és elöntések a tulesőzések mellett, — azért közöljük itt a siófoki zuggó kezelését szabályozó ideiglenes utasitást, a m. kir. közmunka és közlekedési miniszteriumnak 1867 évi augusztus 26-án 96 sz. a. kelt rendelete értelmében az ugyanazon évi november 15-éig Siófokon tartott szakértői bizottsága tanácskozmánya alapján.

Az utasitás itt következik:

1. §.

A Balaton és a Sió vizállását mutató vizrovások.

A vizrovások, melyek szerint a kezelés szabályozandó, megmaradnak eddigi állapotukban; nevezetesen:

a.) A Balaton tava vizének jelzésére azon vizrovás szolgál, mely a vasuti hidtól 400 ölnyi távolságban (a balatonlecsapolási hoszszelvényterv II. pontjánál) a kikötőben van felállitva.

Ezen vizrovváson az idézett tervben „jövendő alacsony vizállás“ vonala 4 lábbal fekszik magasabban a csatorna ottani rendes fenekénél, és ezen vonalnak függőjegye az adriai tenger szinétől számitva 315,15 láb, a jobboldali vasuti hidfő egyik kövébe vágott (†) állandó jegytől pedig lefelé 13,5 láb.

b.) A Siócsatorna vizének jelzésére azon vizrovás szolgál, mely a vasuti hidtòl lefelé 1000 öl távolságban az emlitett hoszszelvény 5. pontjában van felállitva.

Ezen vizrovásnak 0. pontja a csatorna ottani rendes fenekében fekszik és az adriai tenger szinétől számitva 310.2 láb függőjegygyel bir.

A beosztás mindakét vizrovásón a rendes meder fenekén kezdődve fölfelé megy, közönséges lábak és ezek alosztályzatu részeiben.

A vizállás naponkinti észlelésének könnyitésére megengedtetik, a Balaton vizének jelzésére az országuti fahid czölöpjére, valamint a Sió csatorna vizének jelzésére a zuggóhoz közelebb eső alkalmas helyen vizrovást állitani azon föltétellel, hogy csendes időben ezen vizrovásoknak egészen egyenlő vizállást kell mutatniok a megfelelő fő vizrovásokkal.

A zuggóhoz oly közelre állitott vizrovás, melyen a vizállás pontos mutatását akár a felviznek süppedése, akár a zugòn eresztett alviznek hullámzása megzavarhatná, érvényesnek nem tekinthető.

2. §.

A zugó-rekeszek zárja és ennek kulcsa.

A zugó rekesztábláinak oly készülettel kell ellátva lenniök, hogy minden állásukban lezárathassanak, s a zárhoz való kulcsot a zugó felügyelőjének folyvást saját őrizete alatt kell tartania, nehogy tudta és rendelkezése nélkül a zugórekeszek kellő állásán bárki más változtatást tehessen.

3. §.

A rekesztáblák minősége, számozása, és a viz-eresztő nyilás magasságának jelzése.

A zugónak rekesztáblái, melyek eredetileg minden nyilásnál két (alsó és felső) darabból készittettek, oly formán átalakitandók, hogy ezentul csak egy darabból álljanak, s magasságuk a zugó fenekétől szá-

mitva 5 láb legyen, mihez képest tetejük 316,15 függőjegy szinvonalába esik.

A rekesztáblák tetején felül a zugó nyilásai még legalább egy lábnyi magasságban a raklábakhoz szegezett pallókkal ellátandók.

A rekesztáblák sorban akkint számozandók, hogy a balparti szélső az 1-sőnek, a jobbparti szélső pedig 7-diknek jelöltessék.

A zugó raklábaira (oszlopaira) a rekesztáblákon felül egyes lábakra és hüvelyekre osztandó rovás alkalmazandó a végre, hogy a rekesztáblák tetejének állásából tudni lehessen a felhuzás, vagyis a zugó küszöbje fölötti vizeresztő nyilás magasságát.

4. §.

Folytonosan legalább 3 rekesztábla legyen megnyitva, s mennyire lehet egyenlő magasságra.

Folytonosan legalább három rekesztábla legyen felhuzva, még pedig a zugó alatti meder rendbentartása érdekében leginkább a középső rekesztáblák tartandók megnyitva.

Ügyelni kell továbbá a rekesztáblák felhuzásánál arra is, hogy a megnyitandó rekeszek táblái lehetőleg egyenlő magasságra állittassanak, ugy, hogy a vizeresztő nyilások kitelhetőleg egyenlő magasságuak legyenek.

5. §.

Legkisebb vizmennyiség, melyet folytonosan ereszteni kell; legnagyobb viz, melyet ereszteni szabad, és ezen vizeresztés meghatározásának módja.

A legkevesebb vizmennyiség, melyet a zugón folytonosan ereszteni kell, az érdekeltségnek 1866. évi szeptember 3-án tartott tanácskozmányában hozott és a közlekedési miniszterium által fentidézett rendeleté-

nek 6. pontjában megerősitett határozat értelmében másodperczenkint 86 köblábat tesz, mely vizmennyiség lefolyását gyakorlatilag egyszerüen az mutatja, ha a Sió-csatornában az 5-dik szelvénypontnál álló vizrovásón — a tervszerü rendes medernek fentartását feltéve — a vizállás 2 láb mélységet mutat.

Az érdekeltség tartozik gondoskodni, hogy ezen vizrovástól föl- és lefelé legalább 200 öl, tehát összvesen 400 öl hosszában a Sió medre szabványos szelvényében, azaz tervszerü szélességében és mélységében megtartassék; mert enélkül a lefolyó viznek mennyisége nem ellenőrizhető.

Hasonlókép tartozik az érdekeltség gondoskodni, hogy a csatorna medre a zugó fölött tisztán tartassék, és a vizeresztés a zugó előtt támadható iszapolás által ne zavartassék.

Több vizet, — mint a mennyi a most emlitett vizrovásnál 4 lábnyi mélységgel lefolyhat, — ereszteni soha sem szabad, mert nagyobb viztömeg eresztése a Sió-völgyelet elárasztását okozhatná.

6. §.

A téli hónapokban gyüjtendő tartalék vizréteg magassága.

A zugó kezelésnél főképen arra kell törekedni, hogy a Balaton viztükre az 1. §-ban körülményesen leirt tervszerü alacsony vonalnál azaz a kikötőben álló vizrovás szerint 4 láb vizmélységnél alacsonyabbra le ne szállittassék; a mi tekintettel azon körülményre, hogy a száraz és forró nyári hónapokon át az elpárolgás a Balaton tavának vizéből többet fogyaszt, mint a mennyit annak mindennemü tápvizei együttvéve szolgáltatnak, csak az által érhető el, ha a téli hónapokban a megszabott alacsony viztükör fölé tartalék vizréteg

gyüjtetik, melynek magassága a többször hivatolt 1867 évi 96. szám alatti rendeletben egy lábra van határozva oly módon, hogy minden évben május elsején a Balaton viztükre a kikötőben álló vizrovásón 5 láb vizmélységet mutasson.

7. §.

Mikor kell 2 láb mély viznél többet ereszteni?

Tekintettel az előző §-ban kitüzött főfeladatra, a Sió csatornán két lábnál nagyobb mélységü vizet csak a következő esetekben szabad és kell ereszteni:

a.) A téli hónapokban, ha a Balaton megszabott alscsony viz vonalára már fél láb magas tartalékviz fel van gyüjtve (315,65 I. függő elérve) és a Balaton völgyeletét (vizhatását) még nagy hótömegek boritanák vagy oly tartós esőzés állana be, hogy ezen elemi viszonyok folytán attól kellene tartani, miszerint erősebb vizeresztés nélkül a Balaton viztükre a megszabott egy lábnyi tartalék vizréteget meghaladó, és a kiszáritott somogyi lapályokban kárt okozandó magasságra fog emelkedni.

b.) Május elseje után, ha az egy láb magas tartalék vizréteg el van érve és a Balaton viztükre két láb mély vizeresztés mellett észrevehető emelkedést mutatna:

c.) Ha a Balaton viztükre a tartalék vizréteg magasságát (316.15 I. függőjegy) bármikor meghaladná a zugón a lehető legnagyobb vizmennyiséget (5. §. szerint 4 láb mély viz a Sió csatornában) kell ereszteni.

Az ily magas viznek bekövetkeztéről, illetőleg a Sió csatornán való erős vizeresztésről a zugó felügyelő az érdekelt megyék szolgabiráit és a társulatok mérnökeit gyorsan értesiteni tartozik.

8. §.

A zugó rekeszek állitása szélvész idején.

Azon esetekben, midőn szél hajtja a vizet a zugóhoz vagy onnan el, és emiatt a vizrovás magasabb vagy alacsonyabb vizállást mutat, ez a vizeresztés mennyiségére nézve tekintetbe nem veendő, és a szélnek tartama alatt a zugó rekeszei ugy állitandók, hogy csak annyi viz folyjon le, a mennyit a szél előtti csendes Balaton vizszin kivánt.

A szélnek lecsillapulta és a viztükörnek megnyugvása után a rekeszek ugy állitandók, ahogy az akkor látszó vizállás igényli.

Ha azonban a szélvész két napnál tovább tartana és e közben jelentékeny hóolvadás vagy nagy esőzés állott volna be, s emiatt a tartalékréteg magasságának meghaladásától kellene félni ; a vizet a körülményekhez képest erősebben kell ereszteni

9. §.

Mikor szabad a rekesztáblák állásán a szükséges változtatást tenni.

Ha a Balaton vizállás a zugó rekesztábláinak állásán változtatást tesz szükségessé : ezen változtatás mindig reggeli tiz óra előtt eszközlendő, s ha megtörtént, a rekesztáblák állásán a következő reggelig változtatni nem szabad.

10. §.

A zugó kezelésre vonatkozó jegyzőkönyvbe naponkint beirandó adatok.

A zugó kezelés nyilvántartàsa és ellenőrizhetése végett a zugó felügyelő egy a kellő rovatokkal ellátott

jegyzőkönyvet vezet, melyben naponkint reggeli 10 óráig a következő adatok beirandók:

a.) A Balaton és a Sió csatorna vizállása az 1. §-ban emlitett vizrovások szerint;

b.) A felhuzott rekesztáblák szám- és sorszerint, és mindegyik vizeresztő nyilásának magassága;

c.) Ha a rekesztáblák állásán változtatás tétetett, ennek indoka;

d.) Az előző napon volt időjárás u. m. eső, ennek tartama és fokozata; szél iránya és fokozata; télen a viztükör nyilt vagy befagyott állapota.

11. §.

A Sió csatornán évenkint a lefolyó vizmennyiségnek vagyis a Balaton vizfölöslegének kiszámithatása érdekében teendő észletek.

Tekintve azon körülményt, hogy a Balaton viztükrének magassága és a Balaton vizfölöslegének leeresztése a m. kir. közlekedési miniszterium 1867. évi 96. sz. alatti rendeletével 5 próba évre van szabályozva s ezen időt a végérvényes határozat megállapitására szolgálandó adatok szerzésére kell használni: szükséges, hogy a zugón lefolyó vizmennyiségre nézve oly gyakorlati észlelések tétessenek, melyek fonalán, — valamint a Balaton viz és zugó nyilások naponkint feljegyzett állásának alapján, a Balatonból a Sió csatornán az egész éven át kifolyó vizmennyiséget megközelitőleg kiszámitani lehessen.

Evégre az észlelések olyformán eszközlendők, hogy a Balaton vizének előfordulandó különböző állásainál (például az adriai tenger szine fölött 31,515 láb függőben fekvő alacsony vizvonaltól föl s lefelé számitott 3 tizenkettedes hüvelykkel különböző vizállások alkalmával) kisérlet tétessék az iránt, hogy a Sió csa-

tornán lefolyó viz mily állást foglal a rendszeres vizrovásnál, ha a viz egy, két vagy több zugó nyiláson eresztetik, és a rekesztáblák is — a szokásos legalacsonyabb és legmagasabb felhuzás különböző mértékei szerint — tartatnak nyitva? Az észlelt különböző mélységekkel lefolyó viznek mennyisége a Sió csatorna rendes keresztszelvénye és esése alapján — ismert módon — kiszámitható levén, az eredmény gyakorlatilag elég pontossággal meg fogja mutatni, hogy a zugó egyes nyilásain különböző magasságu viznyomás és rekesz felhuzás mellett mennyi viz foly ki.

Ha a zugó nyilásoknak szélessége nem egyenlő, vagy bármi más oknál fogva következtetni lehet, hogy egyenlő viznyomás és egyenlő felhuzás mellett is különböző vizmennyiségnek kell azokon átfolyni: akkor az észleléseknek is a nem egyező nyilásokkal külön kell történni.

A Sió csatornán lefolyó viznek állása az észlelések pontosságának érdekében csak akkor jegyzendő, midőn a rekesztábla állásának változtatása után a vizfolyás a vizrovás közelében állandóságra (Beharrungs-Zustand) jutott.

Ügyelni kell végre arra is, hogy ezen észlelések oly időben eszközöltessenek, midőn azok köz- és magánérdekek sérelme nélkül történhetnek, mire a téli idő látszik legalkalmasabbnak.

12. §.

A zugó kezelése fölötti ellenőrködés.

A zugó kezelése fölötti ellenőrködést az 1867. évi 96. sz. alatti rendelet c) pontja értelmében az érdekelt megyék tisztviselői gyakorolják.

Záradék: Minthogy azon elemi tényezők, melyektől a Balaton viztükrének magassága függ, a mi-

nők: eső és hó, mely vagy közvetlenül a tótükrére, vagy a Balaton völgyeletére hull, elpárolgás sat. oly különféle változásoknak vannak alávetve, hogy a siófoki zugó kezelésére minden egyes esetben követendő részletes utasitást adni nem lehet: hanem leginkább az képes a mindenkor legczélszerübb eljárást megállapitani, ki a Balaton vizhatárában létező elemi viszonyokat önmaga észlelheti, és hasonló előzményekből a viznek állására következett eredményeket pontos jegyzeményekből kiveheti, kivánatos, hogy az e czélra szükséges meteorológiai jegyzések a Balaton vizhatárában több helyen pontosan vezettessenek: a mennyiben pedig ez kivihető nem volna, igyekezzék legalább a zugó kezelés felügyelője magának idevonatkozó adatokat szerezni és azokat saját és mások használatára jegyezgetni. —

Budán, 1868. évi Deczember hó 21-én.

Jelen utasitást ezennel megerősitem.

Budán, 1868 évi Deczember hó 21-én.

Gr. Mikó Imre.

— — —

Viz! viz! és viz!

S mi volna hát a teendő?

Elmondjuk következőkben:

A siófoki vasuti főmérnök utasittassék naponkénti pontos meteorologiai észleletekre: mennyi a csapadék? mennyi a kipárolgás időnként?

B. Miske főispán ur azonnal mentessék fel a királyi biztosi állástól; legjobb akarata mellett sem lehet Mosony megyéből a siófoki zugót rendszeresen kezeltetni.

A siófoki zugó kezelésére a viszonyokhoz illő uj

utasitás dolgoztassék ki, s azt szigoruan megtartsa az, kire a zugó felügyelete bizatik, s felyülről szigoruan megtartassék vele. Mint mondánk: ez a Balaton regulatora.

Gyökeres orvoslás kell valahára, s hogy az legyen, vegye a magas kormány maga kezeibe az ügyet, mely az állam és családok érdekében egyiránt fontos; vagy is a Sió zugótól fogva a Dunáig létesitse a viz szabályozást.

Állitson ennek élére egy tekintélyes embert, ki a vizszabályozásnak élére is áll, de a négy társulatra felügyelni, s a törvények, szabályok s utasitásokat velök megtartatni is elég eréllyel bir. A sióberki társaság többet költött már, mint mennyit nyert, s eleget tett kötelmeinek.

A Siót leginkább Juttól Ozoráig kellene szabályozni, mely távolság $3^1/_4$ mföld, = 13,000 öl. Egy öl szabályozása kerülne 20 frtba; igy az egész vonal 260,000 frtba. Ezen összeg kamatját fedezné a hajók után szedett bér, most is jár évenként 500 hajó, mely kedvező vizállással 360 m. mázsát elbirna, s mennyivel több járna szabályozás esetében?

A kormány a beruházott tőkének kamatjait biztosan megkapná, s biztos összeköttetésünk lenne a Dunával.

Csak egy esetet p. o. mily előnyös volna ma a Sió — szabályoztatván — hajókázhatása, midőn a viziuton a Balatonon át, a Sión, Dunán és Tiszán termőkövet lehetne szállitani olcsó árért „a szegedi épitkezésekhez. stb.“

Akarva szenteltünk ennyi tért e fontos és égető kérdésnek, hogy az illető körökben tudják és értsék meg a Balaton lecsapolási ügy stádiumát.

Hogy megmondjuk mikép százezreket, évtizedeket, munkát, észt, verejtéket áldoztunk s egyedüli nyereségünk az : hogy most is vizben uszunk!!

Hogy 50—60 ezer hold földünk van elveszve családok és állam számára, mely egy földmivelő országban — országos bün.

Hogy hiában költöttünk mesés pénzösszegeket a Balaton vizszinének leszállitására, ha a Sió zugójánál a lelkiismeretlen kezelés minden igyekezet, tudomány, költség és utasitások hatalmával vett előnyöket tönkre tesz!!.

Hogy megmondjuk, ha már van Duna, Tisza, Rába, Száva, Sajó, Dráva stb. ügy, — van Balaton lecsapolási ügy is, melyet midőn bevégezni gondoltunk, elől kell kezdeni!

Igen, előlről kezdeni megint, a hydrotechnika, a csapadéki tanulmányozás alapján. Mert az elköltött százezrek sincsenek meg; az idő is ránk járt, aztán meg a — 60 ezer holdunk sincs meg!! Azaz: meg van, de még sincs meg; mi csak az adót fizetjük róla, de a viz birja!!

Közgazdászatilag véve a dolgot: nemzeti calamitás meg nem tudni védeni azt a területet, mely a kenyeret adja.

Nem is emlitve B.-Füred, Keszthely, Siófok stb. fürdőhelyeket, hol a viz és fürdőhely tulajdonosok a temérdek beruházás után ezereket vesztenek, a mennyiben az áradás majd mindent tönkre tett a partok körül.

Emelkedjünk már egyszer a sok félszegség, tudomány, kellő szakismeret nélkül folytatott „nemzeti épitkezések és beruházások“ tömkelegéből azon európai niveaura, melyen más népek oldják meg fontos országos kérdéseiket.

A mi vizszabályozási munkálataink — milliók árán — nem érnek egy batkát. A vizet akartuk legyőzni s inpraktikusságunk nagyobb vizet hozott a nyakunkba!!

Vajha okulnánk valahára!

S az egyöntetetü, biztos eljárás végett maga a kormány venné a kezébe a Balaton-Sió ügyet.

Meg lennénk nyugtatva.

A B.-FÜREDI SZERETETHÁZ.

A b.-füredi szeretetház Molnár Aladár kezdeményezése folytán s az általa kibocsátott „Állitsunk szeretetházakat“ czimü felhivásra könyöradományokból s államsegélyből begyült 51,209 frt 65 krból jött létre s 1870. november 21-én nyittatott meg.

Feladata: anyagilag és erkölcsileg elhagyott, helyzetüknél fogva az erkölcsi romlásnak leginkább kitett s tán részben már el is esett fiu-gyermekeket nevelni, erkölcsös, értelmes, tanult és munkás polgárokká tenni.

A szeretetházban a nevezett czél elérésére a következő nevelési eszközök alkalmaztatnak:

1.) A családias és egyéni nevelés.

2.) A vallásos érzésnek s általában az őszinte vallásosságnak fejlesztése a növendékekben.

3.) A munka s különösen a házi és gazdasági munka.

4.) Az iskolai tanitás.

5.) Szeretettel, de szigoruan gyakorolt rendtartás, fegyelem és tisztaság.

Az árváknak és elhagyatottaknak legjobban hiányzik a családi élet, arra van legnagyobb szükségük, azt kell tehát számukra lehetőségig helyettesitni.

A családias és egyéni nevelés eszközölhetése végett a b.-füredi szeretetház növendékei 3 családba vannak beosztva egy-egy nevelő közvetlen vezetése alatt, ki növendékeivel folytonosan együtt él, velük közösen étkezik, mindennemü mezei, kerti, szőlőbeli s egyéb munkát a növendékekkel közösen teljesit, s azokat a

munkában saját példájával s utmutatásával gyakorlatilag is oktatja, a tanórákon a neki jutott osztályban tanit.

A családnevelő családja minden növendékéről külön naplót vezet oly módon, hogy minden héten feljegyzi az azon idő alatt észlelt tapasztalatait, különösen kiemelve, hogy mi változást észlelt jó vagy rosz irányban, mi vétséget követett el a gyermek, arra mi eljárást alkalmazott s annak mi hatása lett? Ha pedig a növendék kikerül az intézetből, a mig róla értesülést szerezhetni, e feljegyzéseket az igazgató folytatja.

A vallási nevelés, a vallási oktatás, a nyilvános isteni tiszteleten való részvétel, továbbá a házi áhitatosságok gyakorlása és átalában az egész neveléssel a vallási érzés ébresztése és élénkitése által eszközöltetik.

Minthogy a növendékek különböző felekezetbeliek, a vallási oktatást mindenik saját felekezete lelkészétől, illetőleg felekezetebeli tanitójától nyeri.

Az erkölcsi nevelésnek is leglényegesebb tényezője, illetőleg eszköze a munka. A munka, s pedig a testi erőt igénylő gazdasági munka is három szempontból, vagyis három czélra alkalmaztatik nevelési eszközül a szeretetházban, ugymint a test erősitésére és ügyesitésére, továbbá az értelem és reflexió fejlesztésére s rendszeretetre, — végre s legfőképpen a jellem képzésére.

Az intézetnek 40 hold bérelt szántóföld, rét, szőlő, kert birtokát 3 családnevelővel 60 növendék munkálja. Egy személyre tehát körülbelöl 700 □ öl esik. A svajczi ilynemü intézetekben minden személyre 1 juchárdot (egy juchárd = 1111 □ öl) számitanak.

A b.-füredi szeretetházban a munkák közül, mint a nevelésre legalkalmasabb; a mezei, kerti és szőlőmunka alkalmaztatik. Néhány növendék tanulja a szabó és

varga mesterséget is, de ezek aztán azon a pályán fognak maradni. Téli időszakban a házi ipar munkák közül a kefekötéssel, szalmakalap fonással, szalma mozaik munkák készitésével foglalkoznak.

A gazdasági munka mellett elegendő idő fordittatik az iskolai tanulásra.

A munka nem alkalmaztatik soha büntetésül, mert soha sem szabad a munkát ugy állitani a gyermek elé, mint valami rámért csapást, mely neki szenvedést és keserüséget okoz, sőt ellenkezőleg minden módon azon életnézetet kell benne kelteni s meggyőződéssé érlelni, hogy a munka áldás, az ember legüdvösebb rendeltetése.

A rend és tisztaság az egészséges erkölcsi életnek is egyik alapja. Rendre és tisztaságra két tényezővel neveltetnek a gyermekek, u. m. 1-ör az aesthetikai érzék kifejtésével, 2-or és legfőképen a szoktatással.

A rendhez szoktatás érdekéből meg van állapitva a napirend étkezésben, munkában, tanulásban sat. s azt szigoru pontossággal meg kell tartani mind a tanitó-személyzetnek, mind a növendékeknek.

A fegyelem szigoruan, de szeretettel s mindig a növendék egyéniségéhez mérten gyakoroltatik. A bűntetés ugy alkalmaztatik, hogy az a becsületérzetre hasson, de azt ne rontsa.

Az intézet személyzete áll a nevelőkből, a növendékekből, mesteremberekből és a cselédekből.

Összes személyzete 70. Ebből nevelő személy: igazgató nejével és 3 családnevelő = 5, növendék 60, mesterember 2, cseléd 3.

Mindegyik család lakása áll egy hálószobából, a családnevelő szobájából, mely a hálószobába nyilik, egy mosdószobából és egy nappali szobából.

Az ágybeli: egy szalmazsák, a felett egy lepedő,

egy szalmavánkos, takaróul pokrócz, a temperatura szerint.

A nappali szobában étkeznek, végzik szobabeli dolgaikat, foglalkoznak kézi munkával s tartják ruha szekrényeiket.

Az élelem áll reggeli, ebéd, uzsonna és vacsorából. Az eledelek egyszerüek, de táplálók. Ha a növendék az intézetben jobb táplálékhoz szokik, mint a minőt az életben kedvezőtlenebb körülmények között is megszerezhet magának: akkor szerencsétlen lesz.

Ruházatnál a czélszerüség, tartósság és egyszerüség a szabály. Egyenruha nincs.

Az iskolai tanitás külön e czélra berendezett helyiségben tartatik.

A növendékek 6 elemi és 3 felső-népiskolai osztályban tanulnak 3 tanteremben; 1-ső, 2-ik, és harmadik elemi oszt. együtt; 4-ik, 5-ik és 6-ik elemi oszt. szintén és az 1-ső 2-ik és 3-ik felső-népiskolai osztály is.

A tanitást a 3 családnevelő és az igazgató eszközlik.

Az intézet mezei, kerti, szőlő gazdasággal és állattenyésztéssel foglalkozik, utóbbi főkép tehén és sertés tartásra vonatkozván.

A mezei gazdasághoz szükséges tért Gróf Esterházytól bérelte az intézet igen olcsó árért, az mintegy 37 hold szántóföld és rét. Azonkivül 3 holdnyi kertje és szőleje van, nem értve ide a fiókintézet (vinczellér képző intézet) szőlőjét és faiskoláját.

Az intézet jövedelem forrása.

A b.-füredi szeretetház, mint humanitási intézet, társadalmi uton Magyarország közönségének könyör adományából jött létre, s azóta is a közönség részvéte tartja fenn. Jelentékeny összeget adott keletkezésekor

a jelenlegi helyiség megvásárlására, dicsőült Br. Eötvös József akkori cultusminiszter ur s azóta is majd minden évben szép összeggel segélyezi a magyar kormány ; közelebbről pedig egyik állami jótékony sorsjáték tiszta jövedelmének negyed részét engedélyezte Ő Felsége, mely sorsjáték azonban oly eredménytelen lett, hogy az intézet alig pár ezer forintot kapott.

Az intézet jövedelmének egyik csekélyebb részét képezik a növendékek tartásdija. Vannak ugyan is egyletek, városok, minők Pápa városa, a pápai jótékony nőegylet, a veszprémi felkelő nemesi pénztár, a veszprémi gazdasági egyesület, kik néhány területükről felvett árvákért 50—50 frt, tartásdijat fizetnek. A nméltóságu pénzügyminiszterium pedig jelenleg 19 kincstári bányamunkás árva neveltetéséért 50—50 frt, s egy családnevelő fizetésére 300 frtot fizet évenkint. Ez 50 frt azonban egy növendék évi költségeinek csak $^1/_3$ részét fedezi, minthogy egy növendék évenkint 130—140 frt-ba kerül.

A nagyméltóságu pénzügyministerium abbeli intézkedése által, hogy a bányakerületekből német, tót, oláh ajku kincstári bányamunkás árvákat neveltet az intézetben, kettős czél èretik el, mert nemcsak erkölcsös, müvelt és szorgalmas emberekké, hanem egyszersmind magyarokká is neveltetnek.

Az intézet bevétele, adakozásokból, államsegélyből, növendékek tartásdijából, még eddig mindig fedezte az évi kiadásokat.

A kiadás évenkint 9—10 ezer frt között váltakozik.

Az intézetben fennállása óta (1870. nov. 21.) neveltetett 107 növendék.

Ezek közül vallásra nézve: rom. kath. 85, gr. kath. 2, helv. hitv. 16, ág, hitv. 3, izraelita 1.

Nemzetiségre nézve: magyar 76, német 9, oláh 3, tót 17, horvát 1, czigány 1.

A fentebbi kimutatásból kitünik, hogy 31 idegen ajku növendék volt az intézetben fennállása óta. Az ezek közül kilépettek a magyar nyelvet teljesen elsajátitva, hogy ugy mondjam, megmagyarosodva távoztak; a még az intézetben lévők közül pedig, a csak fél évvel ezelőtt belépettek is, már meglehetősen beszélnek magyarul.

47 növendéket bocsájtott már ki az intézet. Ezek közül elhalt 6, a többi 41 különböző pályán helyeztetett el, nevezetesen 2 már okleveles tanitó, 4 tanitó képezdében tanul, 7 okleveles vinczellér, (ezek közül 1 az érdiószegi, 6 a szeretetház fiók-vinczellérképző intézetében nyerték kiképeztetésüket) 4 vinczellér képezdében tanul, 2 géplakatos segéd, egyik jelenleg Svájczban, a másik Borsodmegyében tartózkodik; 1 lakatos inas, 2 gymnasiumi tanuló, 2 suszter inas, 1 gépész tanuló, 2 szabó inas, 1 sárga-rézmüves tanuló, 4 bánya munkás, 1 pék tanuló, 1 kőmives tanuló, 1 kovács inas, 1 bádogos inas, 1 segéd tanitó, 1 reáliskolai tanuló.

3 fegyelmi uton távolittatott el, kikről nincs tudomásunk.

Tehát 3 tanitó, 4 tanitóképezdei növendék, 7 vinczellér, 4 vinczellér képezdei növendék, 2 iparos segéd, 11 iparos tanoncz, 3 tanuló, 4 bányász, 3 pedig fegyelmi uton távolittatott el.

A szeretetház növendékeiknek csak általános nevelést nyujt, a suszter és szabó mesterséget kivéve, mely a bennlakó két mesterember által évenkint néhány növendéknek tanittatik, más specialis kiképeztetést nem ad. Erre szolgál (szakképzésre) a Füred faluban lévő fiók intézet, mely vinczellereket képez az anya-

intézetből oda hajlamuknál fogva átlépett növendékből. A fiók intézetnek jelenleg 9 bennlakó növendéke van, de bejárnak a községből az elemi iskolát végzett tanköteles fiuk is.

Ezen intézet 1875-ig államilag segélyezett, gazdasági szakosztálylyal összekötött felső népiskola volt, de mivel növendék hiányában fennállásának értelmét már-már elveszitni kezdette, a nméltóságu vall. és közokt. ministerium a szeretetházhoz csatolta a hozzá tartozó 2 hold füredi telket, gyönyörü faiskolával és 4 hold szőlővel együtt. Ezen intézetet a szeretetház igazgatótanácsa, fiókintézet név alatt vinczellér-képző intézetté rendezte be, mely egyelőre az anyaintézet növendékei egy részének vinczellérré képezése által hoz hasznot, de később a faiskola és szőlő anyagi hasznot is fog hozni az intézetnek.

— — — —

1879. julius havában jelen voltam a szeretetház vizsgáján.

Szeretetház !

A név maga egy erkölcsi világ.

Az egykori apostolok hite teljesült Zalamegye egyik regényes pontján. Arács község mellett hirdetik az igét és tanitanak.

Molnár Aladár majd ha már nem él a politikában, itt megtalálják nevét ; halála után itt kezdődik élete.

Ez az a szellemi fogadó, hova mindenki betérhet pénz és név nélkül, s el van látva egy egész életre.

Nincs családod ?

Jöjj ide.

Nem hagytak rád nevet ? itt megtalálod.

Nem sütött rád a föld napja, a betü ? itt füröd-hetsz sugarában.

Gyenge karodnak támasz kell?
Itt van a munka!
Nem volt vallásod?
Beléd oltják a hitet.
S az örök erőben nem lelél vigasztalást?

A „miatyánkban“, a „hiszekegyben“ itt rátalálsz az Istenre.

Egy nagy oltár ez, hol a társadalom rongyosai, elhagyatott gyermekei ismerni tanulnak atyát a nevelésben; testvért a tanárban; vigasztalást a munkában.

A leendő bünök itt lesznek lehetetlenitve a szeretet melegén; s ki tán elesett volna a nagy társadalomban, megtalálja jó utját, hasznos polgára levén a hazának.

Ha minden megyében volna egy Molnár Aladár?
Tán minden megyében volna egy szeretetház is??
Mily nagy reménye volna ez a jövőnek! az emberiségnek!

— — —

1879. julius havában jelen voltam a szeretetház közvizsgáján.

Meghitt az igazgató, ki lelke az intézetnek.

Écsy László fürdőigazgató és Zoltán fiammal kilátogattunk s nem bántuk meg.

A gyönyörü kilátás és jó levegőben emelkedik lelked, a mint a kaput átléped.

Tisztaság, rend mindenfelé; láthatod, hogy ész és kézzel dolgoznak, példát adni nemcsak a tanitványok, hanem a felnőtt látogatóknak is.

Egyik teremben az intézet szabója által a növendékek számára varrt ruhák; a kis kezek által plántált kalászok, burgonyák, növények; a kézieszközök egész csoportja. Hogy nevel egy 10—12 éves gyermek érett buzakalászt? gyümölcsöt? hogyan kapál, olt, kaszál, gyüjt és vet, — itt vannak a látható jelek...

Az ablakaival Balatonra néző nagyteremben a

halhatatlan b. Eötvös József nagy arczképe, megkoszoruzva, mellette jobbról és balról Ecsy László igazgatóé Molnár Aladáré, ki a jók segitségével idehozott minden követ, minden betüt, s rá még az emberiség vigasztalását . . .

— — —

Ebben a nagyteremben volt a futóvizsga : vallástan, történet s egyéb tantárgyakból.

Mórocza kir. járásbiró előszólitott akkora gyermekeket, a kik máshol még enni tanulnak.

Itt már olvastak.

Egy oláh gyermek magyarul imádkozott, s a „miatyánk“-kal be lett oltva magyarnak.

Több tót fiu, kik tán házalò drótosokként kujtorogták volna be az országot, a kis könyvek segitségével a nemzet nyelvét tanulták meg.

Mily szellemi nyereség ez ?

Mennyiben többet ér egy szeretetházban idegen ajkuból magyar embert nevelni, mint a hálátlan politikában egy horvátot, oláh vagy ráczot elijeszteni ?!

Alig láttunk növendéket, ki rosszul felelt volna.

Iczike-piczike, s már olvasott, imádkozott.

8—10 éves, s már kis kezével kaszát, kapát forgat ; olt, ültet, vet, takarit ; varr ; farag ; kezdi tanulni, sőt érti már : hogyan kell emberré lenni.

Ez meg van nyerve a vallásnak, hitnek.

Az a kézimunkának, a mezőgazdaságnak.

Emez a szőlészetnek.

Amaz a famunka, varrás, gyümölcstenyésztésnek.

És mind a társadalomnak.

Jó szabó lesz, ki különben koldus lett volna ; mankón munkát cserélt.

Bort fog termelni s tán nem is iszik, ki — meglehet — csak bort ivott volna tenyésztés, munka nélkül!

Villát, gereblyét, kapanyelet farag, ki elhagyatottság és unalmában bünökre gondol.

Behozzák ide az értéktelen agyagot, s gyurnak belőle embert szellemmel . . . .

A teremtés második csudája.

Isten után a nevelésé . . .

— — —

Nem feledem el a napot, s az órákat, melyeket itt töltöttem.

Mennyi vigasztalás! mennyi reménység nekünk, kik annyira vigasztalhatlanok, reménytelenek vagyunk.

A társaság fel volt villanyozva ; öröm látszott az arczokon, s midőn a helybeli plébános látta a hit és vallás hatását, a többi hitoktatók a betük, a könyv erejét, önmüvökön mosolygó arczczal álltak az emberiség reményteljes csemetéi előtt.

Endrődi Sándor a költő, Tamási a művész, Écsy László az igazgató, a környékbeli látogatók sokan, sokan — mind meg voltak elégedve, lepve.

S meg lehetnek elégedve a nagylelkü adakozók, alapitók.

Az intézeten ott van a legkegyelmesebb király jóltevő keze.

A papság, birtokosok, a megyék segélye.

S Molnár Aladár szelleme.

Több Molnár Aladárt!

Több szeretetházat az országnak!

IRODALMUNK A VIDÉKEKEN.

Hogy a magyar irodalom az utóbbi három évtizedben nagyot haladt, ki tagadhatná?

A világcultura szárnylegyintése minket is érintett. A gőzerő, a villany hatása nemcsak testvéresitettek bennünket a rokonérzelmü népekkel, hozták meg erkölcseiket, erényeiket hozzánk, hanem fejlesztették bennünk az öntudatot: szellemileg is felemelkedni hozzájok.

A miveltségben a mekkora helyet meghódit magának nemzetünk, akkora leend befolyása bent és kifelé; oly hosszura nyulik élete.

Az a nép van Istenhez legközelebb, a melyik legtöbbet olvasott.

Ma már nem ugy mérik az embert, hogy hány holdja van, hanem szellemi fölényénél fogva mekkora tért foglal el a társadalomban.

Sok nagy urat láttunk mi — hátul ülni, ki háttal fordult az iskolának, s a szegény ház szülöttje ott áll a gyüléstermekben a viták élén, a közügyek harczában.

Egy-egy ember csak annyit nyom ma, mennyit betükben megemésztett; az anyagi vagyon nagyon is mulandó, azért jó, ha megtakaritjuk ezt, s gyüjtjük amazt.

Az még nem a valódi koldus jelen napjainkban, ki mástól kenyeret és alamizsnát kér; valódi koldus a lelki szegény.

Dús kincstárak kiürülnek egy csapás, veszély alatt; a lélek kincstára az, mely nem fogy ki a sirig, s azok is érzik jótékony hatását, kik tőle távol vannak.

Midőn ezelőtt pár évtizeddel is még alig nehány hirlapunk jelent meg, s ezek is leginkább a fővárosban; ma már nemcsak számban, de beltartalomra nézve is nagyot haladt irodalmunk, habár sok a salak, s a ponyvairodalom — ez a községeket keritő kéjhölgy — minden áron iparkodik ellensulyozni amannak isteni hatását, — még is örüljünk a haladáson.

Az irók ugy, mint a pártoló közönség sokat tettek irodalmunk emelésére, de még mindig nem annyit, mennyit kellett volna.

A népesség arányához képest messze vagyunk a niveautól s nem nyujt megnyugvást, kellő biztositékot a lelkiszükségtől vezérelt olvasók száma.

Közép osztályunk legnagyobb része önfeláldozással is pártolja; a mágnásoknak csak egy kis töredéke mondható e tekintetben mienknek; a polgárság pedig alig $^{8}/_{10}$ részben van a miveltség azon fokán, hogy könyvek és hirlapok után vágya legyen!

Itt a hiba.

A nagy birtokosoknál van az anyagi erő, a népnél, a nagy tömegnél a lélekszám milliói, s mit itt vesztünk, nem nyerhetjük vissza az ugy is elszegényedett középosztálynál, mely már — kevés kivétellel — kabát és kenyere árán olvas!

Hiában tesznek csudákat társulatok, egyesületek; hiában járat egy-egy család 10—12 lapot, tölti meg könyvtárát magyar remekekkel, ha a nemzet sokasága vállvetve nem áll saját szent ügye mellett.

Milliók erejét, lelkesedését nem pótolja a kis töredék, mely szellemi munkásainknak kenyeret ad.

Egy magyar napi lapnak — a kiválóbbak közül 2—3000 előfizető; ez nem kérkedni való szám; épen csak arra való, hogy a lapot a bukástól, a munkás személy-

zetet — nemes hivatásának teljesitése mellett — az éhenhalástól megmentse!

Ezt szégyenelnünk kell!

Saját mulasztásaink büne veri érdekeinket. Nem mehetünk előre? hogyan is, hiszen nem akarunk!?

Hogy legyen a sajtó nálunk nagy hatalom, ha erkölcsi ereje nem a nemzet részvéte, pártfogásán nyugszik?

Egyes pártoknak elveit, akaratját, befolyását képviselheti, sőt győzelemre is juttathatja kis körökben, de ez nem az a nagy hatalom, világra szóló erő, mely már népeket emelt fel, trónokat döntött halomra, s tér képeknek adott más alakot.

Nem az a méltóság, nem az a hatalom, melyre a nemzet ezt mondja: ez É n vagyok, s a meddig aztán lap és betü ér, istenitik, áldják erejét, mint a napsugárét, mely átöleli a földtekét!..

Oh, fájdalom a mi irodalmunk még nem ilyen; szárnyszegve csak itthon látogat el, leginkább egyes családokhoz; legtöbb hajlékban idegen, s ísteni arczával is fél betekinteni azokhoz, kiknél egy nemes agár többet ér a „Hon“ „Pesti Napló“ vagy „Ellenőr“-nél; s szemlesütve ajánlja szolgálatát az egyszerü polgárnak, hogy gyujtsa meg vele homlokán a sötétséget!..

Az irodalmipártolás igéit beadták már czukros lapdacsokban egyes irók országszerte; kevés a gyógyulás. Vajda János, Kákai Aranyos s mások tüzes vasat használtak a „csökény“ kiégetésére; pokolkövet, miután a seb mély és nem akar gyógyulni, — a kellő hatás nem volt meg.

Magyaroknak büszkélkedünk. De mi a magyarságnak specificus tükre, lét fentartója volna, nem használjuk, nem támogatjuk.

Német lapot halommal hoznak be a határokon,

s pirulnunk kell, hogy a „Neue Freie Presse“-t, a „Fremden Blatt“-ot, az „Über Land und Meer“-t több példányban látjuk saját hazánkban, mint bármelyik jó magyar napi lapunkat, vagy a kitünően szerkesztett „Vasárnapi Ujság“-ot.

A német foszt, öl, gyülöl, gyaláz bennünket, s cloákáiba mi hordjuk saját pénzünkön a szemetet, büzt, hogy arczunkhoz vágja. A hazai vállalat erkölcsöt hirdet, nemesit, erényt magasztal, — ez nem kell!..

Kés kezünkben, de ellenünk.

Egy gf. Zichy Nep. János, gf. Károlyiak, gf. Apponyiak, gf. Lónyay, B. Wenkheimok stb. mind megannyi fehér hollók irodalmunk támogatásában a fényes és nagy nevü, még nagyobb birtok testekkel rendelkező aristocratia sorában, mely hazai pénzzel külföldi bálványokat imád, fürdőket barangol, tánczosnőket selymez, roulettot játszik, lóversenyeken fogad és veszt, s csak — megbukni jő haza!..

A haza neve, öröme nem kell neki; gyászát nem viseli, de meghalni kell földje. Nem nyughatik kivüle.

— — —

Igy vagyunk még ezer év után is irodalmunkkal. Arany Jánost a magyar akademia segiti ki, hogy megélhessen. Költeményeinek árán talán alig vehetne egy fejelés csizmát! A külföldön mily nagy volna hirneve; paloták fénye áldaná költészetét; tengereken tulvinné lantjának bűbája, — nálunk nem bir saját mesterségéből megélni. A genie itt kótyavetyén van; az aranytoll — melyet pár költészet imádó ad — szégyenli magát kenyér nélkül.... Egy Gyulay Pál, egy Greguss, Szász Károly, Ágai, Tóth Kálmán, stb. tanárkodnak, hivatalt viselnek, vagy politikai napi lapok mellett töltik az időt, hogy legalább megélhessenek!.. Talentumok, sőt a lángész ki van annak téve, hogy a

menyből kaczagja majd, mily szegényen, rongyosan viszi ki a koporsó porhüvelyét, melyen babérkoszoruk takarják el az ocsmány részvétlenséget. ...

A pártolás hiányában aztán természetesen nem fejlődhetik ki az irodalom kellő mérvben. A ki jól tudna irni, azt jól is kellene fizetni; mivel pedig jól egy szerkesztő sem tud fizetni nálunk, a jó iró inkább sehogy sem ir, mint ingyért rosszul. Igen ám, de a sajtó éhes gyomra kéziratot kiván és pedig özönnel, — irják is a csonka szellemek napszámban. A ki más téren dolgozni, vagy igy is megélni nem tud; a kiben benne van az a természet, hogy 5—6 órát dolgozik naponként, a többit elpajtáskodja és alussza — elismerés a kevés kivételnek; — a ki ir akkor is, ha nem eszik s eszik akkor is — ha nincs; a ki vele született jó hajlamánál fogva csupa collegialitásból agyondicséri érdemetlen pajtását s tud borzas hajjal, keféletlen ruhával, tettetett szórakozottsággal tudomány, készültség nélkül is tudóst játszani, — ez be áll ujdonságirónak, utazó referensnek, sőt belmunkatársnak is, s a „berki halhatatlanok“ összeütik a lapot; a mit a jók dolgoznak rajta, csak elrontják. Egy B. Kemény B. Kaas, Csernátony, Török János, Toldy István csak a ritkaságok közé tartoznak a magyar journalistikában. Kontár van elég, hivatott tehetség annál kevesebb.

Igy születnek aztán azok a képes lapok, melyekben elébb felakasztják a bünöst, mint B.-Pesten elitélik!.

Azok a vállalatok, melyek irány, mérték, politikai készültség nélkül olyan ellenzéki pofát vágnak, hogy mellettök Irányi, Simonyi, Madarász schwarzgelb, Bach huszárok!.. A tulság, vakmerőség, gyalázkodás terén akarják kiérdemelni az életet, tudva, hogy a közönség nincs és nem lehet megelégedve az európai nagy eseményektől uralt, és számos politikustól összerontott

hazai viszonyokkal. A lap beáll tehát faczér üstökösnek, és keresztül „r o n t“ a hazai társadalmi körökö s midőn sikerült neki nehány száz buzgó olvasót felültetni, akkor dicsőségesen — megbukik, szerkesztője pedig beáll azon „érdemesek sorába“, kik méltók a Haza hálájára!...

— — —

Érdekes látni provinciákon az uj üstökös megjelenését, a mint hosszu phrázis-uszályával szórja a tüzet, nem világit, de utána kellemetlen bűzt hagy... A tudatlanok először félik, rettegik, jósolnak láttára, azután megismerve természetét, sajátságait, — kinevetik s ott hagyják.

A régibb, jó lapoknak sokszor pillanatig hátat fordit több olvasó; uj szita szegen lógg; aztán meg az uj kereskedésben olcsó pénzért olyan becses, még soha nem látott portékát árulnak, hogy a kiváncsiaknak megesik a szivök látására; mig aztán belátva a talmiarany értékét, csufosan futnak meg a kereskedésből, visszamenve azon régi czégekhez, melyek a solid üzletet képviselik.

Időnként látunk ilyen „i r o d a l m i b o l y g ó t ü z e k e t“, melyeknek csak egy emlékök marad: hogy ártottak és hamisan ragyogtak!!

Méltó örökségök a bukás.

Hogy irodalmunk fokonként haladást tarthasson más müvelt népekéivel bel és külterjileg, — csak egy utja van: a meleg pártfogás, a tömeges részvét.

Igen ám, de mint fentebb emlitők, épen ez nincs meg nálunk.

Társulatok, egyesületek, egyesek nagyon sokan tesznek, mig a millióknak csak száma van meg a statisztikában, de az olvasók közt nem számittatnak.

Ép szemmel hány világtalan, a ki nem lát, és még sem olvas, hogy lásson ?!..

Ezen a bajon kell tehát segiteni ; s ezt az orvosságot, ezerjófüvet feltalálni a provinczióknak egyedüli hivatása.

Hogyan ?

Tömörüljön, fogjon kezet, sorakozzék és áldozzon a társadalom.

Ha a pártfogás kellő mérvben meg lesz, akkor belértékben emelkedni fog az irodalom is ; senki sem követelheti, hogy a menyei jászol mellett étlen virasszon a szellemi munkás. A munkabért meg kell fizetni minden téren s jól fizetve várhatunk csak jó munkát. A Fuscherek petákos munkája már nem illik be ebbe az időszakba.

— — —

De ez még csak az egyik baj.

Ennél sokkal nagyobb az, hogy könyvet még kevesebben olvasnak.

Nehány száz kötet regény ; pár füzet költemény, vagy adoma nem elégségesek arra, hogy magunkat kellőleg kimüveljük.

A hirlapolvasás napi csemege étel után, sokszor gyomor rontó, éretlen gyümölcs ; és olvassuk mégis a könyvek rovására.

Tudjuk nagyon jól, hogyan készülnek a hirlapok ; egy távsürgöny hatása, egy országgyülési beszéd benyomása stb. azonnal ott van a tollban, s hogy társaitól meg ne előztessék, hogy a napok szinvonalán álljon, tintában önti ki meg nem üllepedett, ki nem forrt eszméit !.. Olyanok a betük a papiron, mint pillangó szárnyán a himpor, le lehet könnyen fujni !.. Még meg sem száradt jól a nyomdafesték a betükön, a hírsovár lélek

már belé̊jök fullad; a mohó vágy lépre van ejtve az órák ujdonságának ingerétől, s egyszer csak azt veszi észre, hogy elkábult, hogy nem szin-, hanem — nádmézet szít!! Az iró tovább is ir, mert az események nem ismernek révet; uj betük ömlenek a papirra; uj szavak, melyeknél nem ért rá megpihenni a gondolat, s a közönség időről-időre tőrben van, nem szabadulhat!

Politikai lapjaink uralják a tért ugy a kaszinók, olvasó-egyletek, mint számos családnál; s erre nagy ok az örökös politikai hullámzás, mely országok figyelmét tartja lekötve; a háborus hirek, melyeknek valósulása államok életébe kerülhet.

Igy nem rosszalhatjuk a hirlapolvasást, mely alkotmányos életben a népek levegője, — de ne történjék az a könyvek rovására, melyekben van letéve mindig a nemzet lelkiismerete, ereje és gondolkodása.

Egy-egy provinczialis kis város postáján nem ritkaság, ha aránylag tömegesen adatnak le a lapok s következő órában viszik a szélrózsa minden irányában egy lovon, szamáron, gyalogpostán; s mily nagy ritkaság, havonként 10—15 darab könyvet látunk leadni, ezeknek is nagy része a hirlapszerkesztőknek van czimezve, bemutatás végett.

Hol itt az arány? Vörösmartyt, Bajzát, Horváthot, Toldyt, Vadnayt, Balázs Sándort stb. ki olvassa? adjanak ki egy beszély vagy verskötetet; egy komoly munkát — legyen az bár évek fáradalmának, virasztásának gyümölcse, — alig akad egy-két vevője!!

Az egy Jókai Mór kivétel bizonyos tekintetben, ki „beirta“ magát a családok szentélyébe, s regényei kapósabbak egyéb müveknél, habár ezek sem érdemlett mennyiségben. Petőfi Sándor inkább az ajkon él dalokban, mint könyvekben; — még a classicus Aranynak sincs annyi olvasója, mint érdemelné.

Legjobb fiatal iróink művei — kik szögletkövét képezik a jövő épületének, — ott hevernek a könyvárusi kirakatokban, s ujévi számadás után szépen visszavándorolnak a fővárosba, hogy leszállitott áron se keljenek el!!

Valódi csapás az irodalom fejlődésére, mert a legjobb erőket visszariasztja; más pályára küldi, s igy elébb-utóbb hanyatlás áll be a könyvirodalom terén.

Örömest adnánk segélyül befolyásunkat, ajánlatunkat, hogy a neves irók elmetermékeit bemutassuk, — hiában! Egy-két család megragadja az alkalmat s vesz; 100 közül 3—4; a többi süket füllel hallgat, s közönbös a legjobb munkák iránt is!

Hány megyéje van Dunántulnak! s ha az összes megyékben el lehet adni komoly irányu munkából 30—40 példányt; regény, beszély vagy versgyüjteményből tán 200-at? ez már sok! pedig az országnak népes s egyik leggazdagabb területe!!

Tagadhatatlan, hogy a nagy elszegényedés is oka a részvéthiánynak; de más luxusczikkekre még is több jut aránylag, s mért épen nem könyvekre?!

A német irodalom is sokat elvisz, még olyan családoktól is, kik született magyarok; pedig már csak első volna a magunké.

Onkénytelenül eszünkbe jut itt a német elmésség, praktikusság:

Alig találunk várost, sőt közbirtokosságtól lakott nagyobb községet, hol német utazók ne jelentkeznének; egyiknek csomagjában világhirü képek másolatai; a másiknál terjedelmes irodalmi jegyzék, sőt a legujabban megjelent könyvekből mutatvány is; árulják, ajánlják; ha itt nem, amott ott ragad néhány példány, s egy

megye területén még is csak számbavehető összeget kivisznek magokkal. Egyik elmegy, a másik már nyomában van, és soha meg nem unják. Tudunk várost, hol egy ilyen küldött egyszeri jelenlétével 2—300 frt, üzletet csinált Bécs számára! Nem jobb volna ez nekünk? Hanem hát a b.-pesti iró a mint leteszi a tollat, elmegy az irói — körbe, vagy a Szikszaiba — kevés kivétellel, s nem gondol arra, hogy a kiadóval eszméinek utat, vásárt kellene csinálni. A könyv megjelenik, s ott hever halomban; pedig az eszméknek repülni kell, mint a madárnak; melegiteni, világosságot terjeszteni, termelni a sivár földön is; a toll és szobába zárt eszmék csak mécsvilággal birnak: a szoba négy faláig terjednek!.

Jó volna élelmesebbnek lenni; termelni, csak egy erény; hanem a jóterméken túl is adni tudni, számára piaczot találni, — ez a másik.

Ajánljuk t. irótársaink s magyar kiadóink figyelmébe a német praktikusságot. Nagy hasznát vehetik különösen nálunk, hol sok embert ugy kell megfenyegetni a könyvvel; s ha megijedt, csak akkor veszi meg..

Fájdalom, de igy van. —

A ponyvairodalom még mindig sok gaztver.

Tudják a terjesztők, hogy a nép nagy része müveletlen, s örömmel kap az ilyeseken.

A lépvessző ki van téve ponyvákon, sátorok alatt; énekszóval hirdetik henyélő férfiak, „istóriás öreg asszonyok“, — s a tudatlan embert megejtik!

Siralom nézni a tőrbe esett madarakat, a mint a bolonditó-csalmatok himpor-illatát magokba szíják, és elkábulnak.

Heti és országos vásárokon lehet látni az áldoza-

tokat, melyek — mint estve a légy — nekirepülnek a gyertyalángnak, és összeégnek!!

Métely ez nem csak a gondolkodásra, a szivre, de magára a lélekre is, s látjuk a nép babonás, tévhites tetteiben romlásra késztő eredményeit.

Sok helyen még az erkölcsöket is üveg alá kell rejteni előlök, nehogy mérget kapjanak!!.

A népet akarjuk nevelni, s még annyira sem vagyunk, hogy a sajtótörvény őrködnék felette s figyelemmel kisérné, kik adnak gyilkot kezébe, melylyel akaratja ellenére, véletlenül öngyilkos lesz?! Nem a testet, a lelket ölik meg! s ez a legveszélyesebb halál, mert nincs belőle feltámadás!..

Mivel a sajtó szabad, a naplopó, gézengúz, iskoláit sem végzett suhancz, társadalmi ripők, kávéházak füstjén aszalt charlatán, egy-egy ember képére teremtett — szamár stb. stb. tollat vesz kezébe, s nyerészkedési vágyból, az élhetés szabadalma alatt, összeszedi a társadalmi fekélyeket, szemetet, sárt, maszlagot, s betükben adja be az éretlen népnek!..

Aranyos históriákban kábitó italt; nemzeti dalok recipéje alatt mérget; mulattatás, gondüzésben dologtalanságot; politikában éretlenséget.

Elhitetik a néppel, hogy a világnak leghatalmasabb nemzete a magyar s még Chinában is vannak pártfogói; az angol, amerikai hajók pedig egy prüszszentésre itt vannak Fiuménél, a magyarnak csak feküdni kell, s igy is — belehasalhat a nagy nemzetek sorába, az örökös boldogságba!!

Ráolvasnak a falusi emberre már éhóra: hogy lehet megelégedve sorsával, midőn jobbat érdemelne? hiszen ez bitang élet! a pénzt krumpliból csináltatja a pénzügyminiszter, a piczuláknak pedig az a tulajdon-

ságok van, hogy a mint fényesen zsebedbe teszed, egyszer csak azt veszed észre, hogy elszöktek. Az elégedetlenséget ugy eltják az emberekbe, mint orvos a himlő elleni anyagot. Megered ... lázt okoz!

Feketére festik a fényest; harczban állnak az erénnyel, s holott minden sorból kilóg a vastag tudatlanság, minden betüben egy-egy szamár ordit: azért az irodalom szent neve alatt beviszik a küszöbökön, s a czim varázsával szemtelenül koldulnak!

Naptárakban, füzetekben, hirlapokban szórják a piszkot a közönség szeme közé; itt is egy csepp, ott is egy csepp, de együtt innen-onnan tengerré lesz és öszszecsap fejünk felett.

A ponyvairodalom bódéjának meg vannak napi munkásai, s büntetleniil mérgezik a népet; meg vannak terjesztői, iparlovagjai, kik a főváros falai közül csomagokban hordják a képeket, füzeteket — mind meg annyi ragályos betegséget — az egészséges vérü nép közé. —

Pesten van a fő depot; és vannak minden vidéknek zugnyomdái, honnét a türelmes közönséget megrémítik.

Ezekből dobálják ki a sok lidérczet, melyek után kofa, inas, elcsapott régi Beamter, hely nélkül szédelgő cselédek, városi ingyenélő, falusi heverő egyenlő vágygyal kapkodnak.

Ez egyik főb oka, uraim, az erkölcsromlásnak, s minek papolni szüntelen ellene, ha azon forrásokat nem iparkodunk elfojtani, honnét az táplálékát veszi?

Ha a gyomok, bün és kihágásokra ingerlő szerek, mocsok, piszok minden felügyelet nélkül szóratik az irodalom kebléből, sőt plane büntetlenül; ne azon csudálkozzatok, hogy a nép bizonyos része (tisztelet a

méltó kivételeknek) olyan a milyen? hanem hogy nem — olyanabb!.

Bámuljuk nem azokat, kik olvassák, hanem a kik árulását megengedik! A szabadsajtónak nem lehet az a hatása, czélja, hogy butitson, megmarjon, a jó utról elvigyen; hanem hogy felvilágositson, neveljen és hitben erősitsen. Hol a nép bizonyos része még sötétségben van, kellőleg nem nevelt, ott a szabadsajtó működését is őrszemmel kell kisérni, mert méz helyett mérget terem.

Mi látjuk a ponyvairodalom bizonyos termékeinek hatását magán a népen, azért szólalunk fel ellene, tán illető helyen elolvassák!

Mert hiában hozzuk ám halomszámra a törvényeket, ha a nép lelkében talajt nem készitünk számokra s rájok nem neveljük a népet. A legjobb törvénynek is csak akkor van hatása, ha megértik, tisztelik és megtartják!..

Ismételjük: tömörüljön a társadalom.

S mi volna a tömörülésnek, egyetértésnek egyik főbb előkészitője?

Irodalmi köröket alakitani a megyék népesebb városaiban.

A hol már száz ember együtt van, az, könnyen toborz 1000-et. Az ezer együtt meg már valóságos hatalom arra, hogy egy megye területén megtegyen minden lehetőt az irodalom érdekében.

Nem mondjuk mi, hogy a jelen időszak valami nagyon hálás e czélra, midőn a legszükségesebbeket sem szerezhetjük be.

De az istenért a lég és kenyér után ez az első; ha szellemileg nem táplálkozik eléggé a nemzet, napjai meg vannak számlálva.

Nemzeteket temetett már porba a fásultság, korcsvér, s nemzeteket emelt fel a miveltség, a betük hatalma.

A második földi Istent, Guttenberget, a ki nem imádja, az nem érdemes arra, hogy a valódi Isten ótalmába vegye. Ez amaz által éltet és üdvözit.

Az irodalmi körök nemcsak szellemileg fejlesztik az erkölcsi életet; felügyelnek, ellenőriznek, hatnak, lelkesitenek, hanem hivőket gyüjtenek a nagy ügynek. Az apostolok nélkül a biblia igéi nem terjedtek volna el a föld kerekségén....

A mely megyében irodalmikör alakul, jót állunk már előre is, hogy százakkal több hirlapot fognak a postákról lehordatni, mint azelőtt; és ezrekkel szaporodik az olvasók száma csak egy megye területén.

Es mért nem?

Hiszen csak akarat kell hozzá.

Még nagy áldozatokat sem kell hozni.

A szellemi erők tömörülése annyi mint nyert csata.

A pozsonyi, soproni irodalmi körök, az erdélyi Kemény Zsigmond-társaság, mint világitó tornyok mutatják az irányt.

Somogyot, Tolnát, Fehér, Veszprém, Zala vármegyét stb. egyenként megilletné az irodalmikör, — szellemök van hozzá, az anyagit is kibirnák.

Ha a Dunántuli megyék irodalmi körökkel lesznek ellátva, majd meglássuk a különbséget egy évtized mulva!

Nemcsak egyes családok fognak több könyvet venni, de városi és falusi könyvtárakat rendeznek be, a mi szinte egyik főbb szüksége az országnak.

De ne sopánkodjunk, ne jajveszékeljünk, károm-kodjunk a „semmi“ felett, midőn a „semmi“ helyébe épen magunk nem akarunk tenni legalább egy homok-szemet, mely azt mondhassa: én ürt töltök be.

Igen!

Irodalmunk csak saját magunk által lehet nagygyá, magunk számára; fájdalom, fajunk csekély száma, nyel-vünk elszigeteltsége nem tehetvén azt uralkodóvá vi-lágszerte.

Hogy egy Jókai Mór tulment az operentián, vagy Petőfi Sándor, — annak oka az: hogy mindegyikből csak egy van a nemzetnek.

Szükség volna még községekben a népkönyvtárak megalakitása, melyekről máshol fogunk szólni.

Tehát ne recriminájunk, elégedetlenkedjünk, áz-tassuk a csávába a hétköznapok divatos pletykáit: hogy semmire sem megyünk; pang az irodalom; kevés a jó lap.

Természetes, ha magunk csak állunk a pikéten, mint a faszent, azt várva: hogy más imádkozzék he-lyettünk.

Ma már nincsenek csudák.

Krisztus urunk árpakenyerének elveszett a magja!

KOLERA.

A fővárosban nem rég kezdtek óvrendszabályokat hozni az oroszországi pestis ellen, holott a Dunántuli megyékben már régen beütött a — nyugati döghalál!

Borzasztóbb ez a keleti pestisnél, mert a mely családba beüt, ott nincs gyógyulás, mert nincs orvosság. A papa, mama, a kisasszony, a kis ifjur mind belehal!

A temetők már telve vannak ilyen halottakkal; ma kiénekelnek 4—5-öt; holnap már 10—15-nek irják nevét az uj keresztekre! Városok, községek levegője inficiálva, s a mi legborzasztóbb, nincs a miazmák ellen — carbolsav!!

E nyugati pestis, e kolera — a czimkórság...

Nincs hányszékelés, hanem vastag képzelődés; itt nem a láb hideg, hanem a fej; a görcsöket nagyravágyási szivdobogás pótolja, s mennél több czim, vagy nagyobb ranggal dörzsölik meg, annál hamarébb magához jön a beteg.

A ki e párfümös légkörbe jut, legyen az hét szilvafából kivetkőztetett egyszerü, régi nemes ember, azonnal tekintetessé lesz . . . A hivatalából elmozditott szakács, kertész, magtárfelügyelő, irnok, vizre jutott zongora tanitó, okleveles borbély, fekete czukor és kusztorával kereskedő — legtöbbnyire tekintetes a pór nép előtt.

Meghizott árendások; ősi jusból kikopott compossessorok; 3—400 bált selyemruhában kiült anyókák; széltoló pazarlók; diploma nélkül vergődő, s kurizálásból vagyonra szert tett agg-pióczák; két-három iskolát végzett, s a gazdasági tanintézetek mellett járt csemete —Ledermayerek és Kukszelhuberek X. Y. gróf jószágán

— már nagyságosak. Kipemzlizett agg szüzek; csődből menekült boltosnők stb. stb. nagysám és nagyságok!

Kint összedölnek a házfalak; a contók, adósságok bekiabálnak az ablakon, s a fényüzés kihuzza a szegénységet a szobákból, — — ezek nagyságoltatnak érdem, mult, tettek nélkül!..

A virslis tekintetesnek szólitja a csaplárost; a pékné ténsasszony a mészárosné ténsasszonyt.

Az embernek feje szédül a tömjén szagban.

S ha van egy valódi nagyságos vagy méltóságos ur, ez meg aztán azon gondolkodik a sok nagyság és méltóság között: hogy itthon van-e tulajdonképen Magyarországon?.

Hogyan is irja Szemere Miklós?

„A sziv: kápolna, gyomrunk: csárda,
Ez dorbézol, — az tömjént éget, —
Mily gondolat volt? ily közelre
Tenni templomhoz a csapszéket?!“

PESTIS.

Es ez roszabb az Oroszországból fenyegetőnél, mert nem lehet ellene cordont huzni; még eddig nincs orvossága kitalálva.

Egy sötét, őrült gondolat eldobja a halálcsirát nehány tinta foltban, s a családok rakásra halnak hirben, becsületben; oly halál nélküli halál ez, mely fátumszerübb, borzasztóbb a testfeloszlásnál.

E pestis a családi szentélyek megtámadása.

A templomok oltárai után ez a legnagyobb szentség, s a családoknak olyan örök joga, melyhez a durva erőszak is csak szemlesütve nyul.

Erkölcsi alapja a nemzetnek, mert családokból áll a társaság, társaságokból a nagy társadalom s ezen nyugszik maga az ország.

S jaj annak az országnak, melynek erkölcsi alapja meg van ingatva.

Róma erkölcseinek nagyságában lett a világ ura; s a mint erkölcse bomlott, s Néro aranyházából kéjelegve nézte a felgyujtott örök város márvány pusztaságát s három világrész hatalmának az egykor büszke Rómának hamvait, — az utolsó Rienzi zokogva siratta meg a Jupiter templomai, Capitol tanácsterme, a Catok, Tulliusok, Tacitusok korát, emlékeit!!

Még egy Rómát, három világrész urát is megdöntötték romlott erkölcsei; s ugyan mi vár mi reánk, nehány millió elhagyatott, rokontalan, ellenségektől körülvett magyarra, kik hogy hős tettet kövessünk el, minden nap akad ember, hogy egy-egy Diána templomát felgyujtson!..

Az angol és német nemzetnél a család olyan tiszteletben áll, mint magok templomai, s jaj annak, ki szentségtelen kezekkel érinti, ezt a társadalom — mint szemetet — dobja ki magából.

S ez a legnagyobb büntetés egy emberre, nem pedig a §§-ok hatalma.

Nálunk?

Oh, itt még van elég veszteni való, s nemcsak szájjal, de a sajtó terén is megfertőztetik a levegőt, feldulják a családokat, s ahhoz is hozzá nyulnak, melynek záraival csak Isten szabad, s melynek feltörését a lelkiismeret büntetése nélkül még a vadember sem kísérti meg — a nyugalom és békességhez!..

A mit négy fal elzárt a világ elől, s azért őrzi két sziv, hogy boldogságát találja benne a családi élet örömeinek — egy gonosz kéz elrántja előlök a szemérem leplét s dobálja be ablakain a pestis-magot!

A gyávaságot, tévedést, sértéseket, sőt még a bünt is megbocsátják, de ezt az Isten mindenhatósága sem bocsátja meg, mert az erkölcsökhez nyulván, magát a nemzetet érintette.

A vad indián, száz és száz mértföldön uralkodó törével, midőn egy gazdag törzshez ért, igy szólt a család fejéhez: add ide füledből a függőt, derekadról a gyöngyöket, s mi legdrágább, kezedből a nyilat, mert meghalsz.

A megtámadott indián odaadta szó nélkül.

— Hát ebben a sátorban ki van, huzd el a függönyét?

— Ebben családom nyugszik, — felelt a siró atya.

S a vad ember kezéből e szóra „család“ kiesett a tőr!..

És nálunk? a civilisatió nemeseinél?

Oh, itt minden szabad egyik tulságból a másikba!

„Egy forrongva készülő világ ez, mely még nem hült ki annyira, hogy azon oly nemes pláuta, minő egy jól rendezett állam, felnőhetne. A nagy zürben repkedő részek majd itt, majd amott üllepednek le; nincs állandó sulypont, nincs elég vonzerő sehol; örökös harcza az állami elemeknek, hol a legszükségesebből: a rend s biztonságból van legkevesebb, a béke pedig csak kivétel a rendes állapotból; szabadság helyett szellemi anarchia; jólét helyén nyomor; ur helyén koldus, nyugalom helyett tőr. Nem a nép érzéketlensége, miveletlensége, sem a szabadság ellenzőinek szuronyai és békói, hanem a különbféle szabadságok pártosainak belvillogása s egymás elleni tusája teszi a népnek oly nehézzé a valódi szabadságot. Ez belharcz, ez a láz forrongása az államtestnél!!“

S midőn a lapirodalomnak példát kellene adni, világot gyujtani a sötétben, oktatni, megnyugtatni — akadt oly vidéki irodalmi ephemera, mely a családok beléletét, szentélyét bolygatja.

Ez nem hivatás, hanem Istenkáromlás! Ez a rendező rendetlensége; az agyvelő bomlása; a toll fekélye, mely ugy lep meg egy-egy családot, hogy még nem is védheti magát.

S mi a büntetés?

Egy hóhér bárdja sem volna elég, ha csak maga a társadalom át nem veszi kezébe rettentő büntetését megvetésével oly embereknek, kiknek ez a jelszavuk:

„Ich habe meine Sach' auf nichts gestellt,
Drum' ist mir so wohl in der Welt!

FALUSI KÉPEK.

I.

Póka Gergely telkes polgár gazdasága.

(Ajánlva a földmivelő polgárságnak)

Póka Gergely egy volt a Dunántuli megyék szóvivó polgárai közül.

Bíróviselt ember. Nagy bizalommal környezve. Tehetős és talpig becsületes, a mi a polgárnak legdrágább érdemjele.

Ha a közbirtokosság ki akart vinni valamit a polgárságnál, csak neki szólt: Póka Gergely ezt, meg ezt akarjuk, és meg lett.

Ő volt a község nagy harangja; ha megkondult, összegyült az egész polgárság.

Mennyi érték ez egy emberben, ki csak annyit tanult, hogy irni és olvasni tudott.

Ha szerencsében volt, megosztotta polgártársaival; ha baja volt, a község lakosságának szeretete meggyógyitotta.

Egy restaurátió el nem mult, hogy nagy tényező ne lett volna.

Egy képviselő-választás meg nem esett, hogy a győzelemnek egyik intézője ő ne lett volna.

S ez volt veszedelme.

Póka Gergely hires polgár volt mindaddig, mig megmaradt a szántóföld mellett, a czimeres szarvasmarhák tenyésztésénél; tömve a kamara sunkával, zsirral, a hombár liszttel; a hizlalóban olyan kövér sertvések, meg kell őket instálni, hogy lábra állhassanak. A veremben ujat ért a buza, s midőn 8 drb. szarvasmar-

hájával ki állitott az udvarból, sok urnak fájt a szeme, hogy mért nincsenek az ő jármai előtt olyan ökrök.

Póka Gergely jó birtokos, tehetős ember volt mindaddig, mig Pókáné asszonyom és szép Böske leánya megmaradtak az egyszerüség mellett és nem kapkodtak a selyem után; de hát az ördög ott incselkedik mindig a paradicsom kertek körül, hol aranyalmát érez!

Midőn az alkotmányos élet beköszöntött s megjöttek a képviselőválasztások, Pòka Gergelyre nagy szükségök volt az uraknak, mert hát ugy fel volt öltözve népszerüséggel, 7—8 pár viselő ruhája is volt belőle; a képviselő-jelöltek jobban lepték, mint a rablóméhek a mézes kast; nála ebédeltek, lakmároztak; ő meg nálok!

Midőn megkezdődött a heccz, hétszámra nem volt otthon; járta a falukat; mert hát nemcsak saját községében, hanem máshol is meg akarta hóditani a rokont, sógort, komát.

Mivel pedig a kortes olyan, mint a lódarázs, akár hol jár nappal a nagy világban, estve felé megtér lyukába: Póka Gergely is estvénként mindig ott volt a csárdában, miután itt szokták eladni a kortesek a képviselő-jelöltek becsületét.

Családját csak akkor látta, midőn vasárnap haza ment, hogy tisztát vesz magára.

Hogyan ment a szántás?

Mit vetettek, kaszáltak?

Hogy néznek ki a jármas ökrök?

Van-e még a veremben buza? a kamrában zsir?

A szőlő meg van-e kapálva?

A trágya kihordva?

Mindezekre többé semmi gondja sem volt Póka Gergelynek.

Az urak telöltöztették a biztatások, nagy remény-

ségek aranypaszomántos ruhájába, ki nem állhatta többé a szürt!.

Mire a képviselő választásnak vége lett, Póka Gergely ugy nézett ki, mint az a róka, melyet napszámra kopók hajszolnak a rezurában, s nem talál lyukára.

Igaz, hogy ő vitte a lobogót Békavár székvárosába 500 ember élén, a nevét épen ugy éljenezték, mint a képviselő-jelöltét.

Igaz, hogy Snidling Pepi drága honatya neki köszönheti leginkább megválasztatását, s hogy a rosz törvényczikkek örökhirü metropolisában a halhatatlan §-gyártók között nagy emlékü adósságokat csinálhatott a Haza és saját contójára!.

Igaz, hogy ha Póka Gergely nincs a választó kerület élén, hát Snidling uraság elmehet zabot hegyezni, nem pedig az országházába.

De az is igaz ám, hogy a nyestháti község hirre kapott polgárára, Póka Gergelyre nem ismersz rá sem ábrázatában, sem magaviselete, sem telkében.

Kint a földek megkoptak; a hol szép buza termett, ott most árvalányhajat szednek a gyerekek; s aztán a hatfertály telekből nincs több kettőnél, annak is több nézője van a telekkönyvnél, mint otthon a szép Böske leánynak.

Az uzsorások ugy járnak a belsőségre, mint a macska a szalonnára; még van egy kis zsir, ki kell facsarni.

Az ökröket elhordta az országos vásár, meg a selyemruha; két bitang ló unatkozik az istállóban szalma mellett, s ha felöltöztetik őket a kóczmadzaggal kötözött, kopott hámba, a gazda ostornyéllel is alig tudja őket kibiztatni az udvarból.

A mulatságoknak régen vége szakadt. A sok jó barát csak addig lepte a házat, mig sunka és töltött káposzta dagadt a fazekakban; most csendes minden, akkor hangzik csak a folyosó egy-egy kopogástól, midőn a 40—50%-et fejik ki az uzsorások a cserépzsindelyes házból.

Ha Sólem zsidóhoz megy valaki a boltba, nem kap fél font sót hitelbe; pedig ezelőtt 100 frt is volt egyszerre a rováson.

A sok adósságnak épen ugy elterjed mértföldekre a büze, mint a holttesté. Ember, vagy a hitel van meghalva, — az mindegy!.

Vége van a czifrálkodásnak, a hiuságnak; a selyemruha ott sir a sarokban; szégyenli magát a szegénységben. Egykor betolakodott, most szeretne kiszökni a szobából!.

Szóval megfordult a világ Póka Gergelyéknél; fáj az embernek a szive, midőn azt látja, hogy egy virágzó polgárcsalád rongyain osztozkodnak a hitelezők. Egy olyan családén, melyet jég nem vert meg; el nem égett; vizözön nem látogatott; állatjárvány kikerült, egy csapása volt csak — önmaga.

A sok koma, rokon, jó barát ugy ott hagyta segélyével Póka Gergelyt, ugy eltünt, mint a békák a tóból, midőn kiszáradt; hej! pedig de sokat kuruttyoltak egykor a vendéglátó asztalok körül.

Fényes példa, hogy a könnyelmüség mire visz? hogy ha rendes foglalkozásából ki esik, azonnal megcsalja az élet! Hogy a szántóföldet nem kell ott hagyni a mulatságok, a nagy urak szép szemeiért, hanem mivelni, jól gondját viselni, s a szántó-vető soha se akarjon harangöntő, vagy hegedücsináló lenni! Egészen más a járom, barázda, trágya; meg a harang és hegedü!!

Most azt beszéli Póka Gergely, hogy rosszak az

idők; nehéz az élet; drága a vásár; sok az adó; agyon nyomták a terhek.

Igaz biz az!

Annyi egy évnek az adója, hogy még a jövő szökő évre is elég volna, s a szegénység ugy nő, mint a délutáni árnyék; a ki az előtt ezüstgombos mentében parádézott, most a kopott gunya is jó neki, mert más nem telik. Hat birkásnak van egy bundája, 10 polgárnak egy szüre....

De azért olyan bolond ember nincsen a világon, a ki azt elhigyje, hogy egy másfél telkes polgár, a jólét legjobb fokán, áldással telve, adósság nélkül tönkre menjen magával az adófizetéssel. Hogy egy 12—14 ezer forinttal biró polgárházat tönkre tegyen évi 100—120 ft. adó.

Hanem ha többet költök, mint beveszek;

Ha a megillető egyszerüséget elhagyom és luxust viszek;

Ha apám utáni örökségem, a szántóföldet ott hagyom, s beállok falujárónak, korcsmásnak, urak bolondjának, fecsérlőnek; — akkor bizony eltogy nemcsak egy polgártelek, hanem a Dárius kincse is.

A mai idők még a gazdag embereket is megpróbálják, a kaputot, hol több az ész, előrelátás; minden nap egy-egy jégtábla, melyen csuszkálás nélkül is el lehet esni!

Folytonos munka és takarékosság azon talizmánok, melyek a pusztulás, elszegényedéstől, megmentenek.

Az ősi erények tisztelete, a vallásosság azon szent kapcsok, melyek a társadalmat összetartják, s az emberből az ördögöt kiüzik.

Az még nem szegény, ki vagyonát elvesztette; mert ész, erő, akarat és szorgalom adnak helyette ujat; kinek erénye, vallása nincs, az a valódi koldus!.

Póka Gergely tánczát többen is járják a vidéken; mind megsiratta már büneit, csakhogy a köny, ha enyhiti is a fájdalmakat, de a halottat fel nem támasztja!..

Nem akarjuk mi azt, hogy a polgárság részt ne vegyen az alkotmányos mozgalmakban.

Gyakorolja jogát szabadon, minden nyomás nélkül; ez egyik legdrágább kincse.

Nemzet még soha nem lehetett nagy, mely jogairól önkényt lemondott. Gyávaság, kislelküség, pulyaság volna ez.

De tartsuk meg a mértéket, s ne rohanjunk vakon a gyertyalángnak, mint estve a lepke, mely szárnyait leégeti.

Erkölcsileg fogyatkozott, vagyonilag pusztult népet könnyü jogaitól megfosztani.

Dolgozzunk verejtékkel.

Takaritsuk meg az ősi vagyont.

Becsüljük meg a szántóföldet.

És hallgassuk meg az irás szavait:

„Adom neked tanácsul, hogy végy én tőlem tüzben megpróbáltatott aranyat, hogy gazdag légy, és fejér ruhát, hogy öltözeted legyen és ne látszassék ki a te mezitlenségednek rutsága, és gyógyitó irral kend meg a te szemeidet, hogy lass.“

A kiket én szeretek, megfeddem és megdorgálom; légy buzgóságos azért és térj meg!“

(János Jel. 3. r. 18. 19. v.)

II.

***-i helységbiró.

(Igaz történet.)

Sió hosszától a Balaton partjáig,
Balaton partjától Baranya sarkáig,
Igen sok községben, igen nagy vidéken,
Kevés párja akad vagyon s szerencsében
A „háromcsillagi“ volt öregbirónak,
A helység eszének, Kelemen Istóknak.
Ismerik őt sokan, nemcsak helységében,
S a hol van lakása, saját megyéjében;
Hanem Kaposvárott, Pécsett és Szegszárdon,
Hányszor csak megfordult országos vásáron
Gabonájával vagy czimeres ökrével —
„Hozta Isten István!“ meleg köszöntéssel
Fogadták mindenütt; meg is érdemelte:
Aranynál is többet adott becsületre.
Háza, istállója zsindelylyel boritva,
Tetőfáit szinte Domboruról hozta.
Fehérek a falak, tükör tiszta gáter,
Szép füzöldre festve minden zsalugáter.
Udvara keritve köröskörül léczczel;
Mit nem tesz az ember szorgalom és pénzzel?
Virággal beszegve mindenütt az utak,
Mint egy kalap, olyan bazsarózsák nyiltak;
Két szoba egymásból, padlózva deszkából,
A mi butor csak volt, minden diófából;
S hogy a házban lakók nem épen szegények:
Fent a tálasokon porczellán edények.
Pulitérral készült nagy kihuzó asztal,

Fényesre kefélve naponként viaszszal.
Kövér dunnák s olyan bunda vetve ágyba,
Ujkorán egy százas volt legalább ára.
A ház alatt pincze, jó borokkal telve,
Iddogált a család ugy estére kelve.
Ambár mi csak bor volt a csántérra rakva,
Dézsmás szőlejében gyüjtötte a gazda.
Száz akó bora ha termett az Istvánnak,
Nem is vették ezt már olyan nagy csudának.
A hat ökör hogyha jött a belsőségből,
Nem szántanak — hivéd, mindegyik egy gőböl.
S ezen kivül két pej csikó istállóban,
Istvánnak udvara hires volt a lóban.
Az ólakban olyan kövér disznó hörköl,
Instálnod kelle, hogy kelljen fel a földről,
S ezen kivül ottkint birkanyáj is szépen,
A tagon nagy pajta, csűr épülőfélben.
Zsir a kamarában; buza a magtárban;
Minden, mi szükséges egy jómódu házban.
S az almáriomnak belső fiókjában
Jó csomó lázsiás egy asszony-kapczában.
Hogy a házra igy szállt istentől az áldás,
A vagyon és bőség, annak oka nem más:
Mint hogy István gazda a házanépével
Egész nap dolgozott Isten szent nevével.
S mig mások édesen aludtak az ágyban,
Ő már akkor jól elfáradt a munkában.
Szántás volt vagy vetés, aratás vagy ásás,
Szőlőmunka, gyüjtés, cséplés vagy kaszálás —
Elvégezték magok napszám nélkül szépen,
Rendesen, mint kellett, annak idejében.
Minden munka jobb volt, miként pénzért téve,
S aztán nem került pénz, csupán verejtékbe.
Fia volt Istvánnak, avagy hitestársa,

Testvér, vagy aranyos, kedves Juliskája,
Nem volt ott kivétel: öreg vagy fiatal,
Mind munkában érte a pirosló hajnal.
Ezen kivül István a helységnek szája,
Kezében tiz évig volt a birópálcza.
Kettőig hegybiró, ötig árvák atyja,
De a más pénzének mindig békét hagyta.
Hogyha nem esett is, ezekből is csurrant,
S maga munkájából nem egyszer elsurrant
Hol a hegy-gyülésbe, hol a helységházba,
Ellátni más ügyét törvény igazába.
Szóval: jól ment dolga kint és bent Istvánnak,
A mig barátja volt a rend és munkának,
Mig az ekeszarvát fogta és a kapát,
Mely ha fáraszt bár, de biztos nyugalmat ád.

* *
*

Alig hisz az ember éles látásának,
Van gondja naponként a korcsma padjának.
Órahosszat veri öklével egy polgár,
S bámulja, hallgatja, ki csak körüle jár.
Mellette a lóczán hallgatag és némán,
Fekete ruhában, vörös toll kalapján,
Ül egy ismeretlen, s István beszédére
Egyet-egyet bicczent fejjel örömébe.
Majd pedig nyomtatást veszen ki zsebéből,
S hinti mint a polyvát mind a két kezéből.
István is kap egyet; feláll most a padra,
S rágyujt nagy hevében im e szónoklatra:
Halljátok, kik laktok szerte a helységbe'!
Nem tudjátok ti, mily nagy munka megy végbe?
Hogy egynéhány ember eladta a hazát,
Németnek visznek ki minden magyar bakát.
Mi sem igaz abból, a mit az ujság ir:

Hogy a nemzet szabad: ez mind csak kószahir!
Egypár nagy uraság fent volt nem rég Bécsben,
S nem nézték, hogy mi szent, mi nem, a törvényben,
Megszavaztak mindent, mit a német kivánt,
S a mi minket elébb-utóbb örvénybe ránt.
Nem lehet Deáknak többé Pesten lakni,
Eljött rá nézve is a keserü lakzi:
Tudomásra jutott, hogy mit a kormány tesz,
Egy hajszálig mindent az ő eszével tesz.
Ghyczy, Tisza Kálmán hajszállal sem jobbak,
Hiszen, mint a többi, ők is Bécsben voltak!
Itthon hadonáznak, keserün lármáznak,
S midőn ég a csomó, felmennek Reichsráthnak!
Csipettel sem jobbak Deák ur vásznánál,
E nyomtatásban is — a mit mondok — ugy áll.
Nem lesz igy jó világ! Lónyay és Mikó,
Mind csak azt fundálják, hogy legyen több adó?
S ha még három, avagy négy esztendőt érünk,
Egyszer csak azt érjük, hogy többé nem élünk.
Szabadság akkor lesz kedves polgártársok,
Ha felülkerülnek majd a Madarászok!
Hat krajczár lesz a só; husnak tiz a fontja,
S az ember a gyomrát nem kenyérrel rontja,
Hanem a hol folyó folyik a határban,
S hol szükség volt eddig sunka, szalonnában,
Mindenütt bor folyik, a töltött káposzta
Magától ott terem tüzön a lábosba'.
Nem is kell dolgozni, ki egy nagyot ásit,
Azonnal nyelheti a szép, fehér kácsit . . .

—

Igy beszélt Istvánunk a korcsma padjáról,
S lehetett hallani mint járt szájra, szájról:
Elcserélte István mi gondja volt s dolga,
Vagy ur lesz belőle, vagy pediglen szolga.

Alig is lehetett többé ráismerni,
A munkás polgárból mivé tudott lenni?
Egész napokon át koválygott az utczán,
S mit sohasem láttunk — czigáró a száján.
Kivel találkozott, politizált véle;
Mondá mily lovon megy követje elébe!
Mit sohasem szokott, urakkal társalgott,
S a korcsmákban többször jó nagyokat ivott.
Az a zászlós ujság a hányszor jött kedden,
Ekkor volt rendesen a legnagyobb kedven;
Olvasott belőle tarka bogarakat,
Méz alatt sok mérget, nagy, fényes szavakat.
S addig oda haza vesztibe ment minden,
Belsőségben, mint kint, semmi sem volt renden!
Ma az ökör döglött, holnap veszett a ló;
„Soha meg nem adom“ gabnára toglaló.
Ellenségei a pajtát felgyujtották,
Egy reggelre négy szép ökrét elhajtották.
S olyat is beszélnek itt-ott a hirmondók,
Hogy ekzekutiót kap Kelemen Istók.
Volt olyan nap, 7—8 kaputos volt nála,
Isten tudja: hol volt, hol nem a hazája?
Ittak, iddogáltak, vége-hossza nem volt;
De igen vége volt, midőn a bor nem folyt.
Bizony nem sok idő tellett bele abba,
Hogy István nyakig volt nyomorba és bajba.
Mintha csak ablakon szórt volna ki mindent,
Nem találtál semmit sem odakint, sem bent!
Jött még utoljára egypár látogató:
Egyike ügyvéd volt, másik végrehajtó.
Hanem aztán vége van ám ott a háznak,
Hova látogatni ilyen urak járnak!
Kelemen Istókból az lett, a mi régen:
Kasza-, kapáláshoz hozzáfogott szépen;

Csakhogy nem magának, másnak járt napszámba;
Épen ilyen sors várt egész családjára.
Mondta is nem egyszer, imádkozván égre:
Hogy ott hagyták mind, kik elvitték a jégre!
A só, ha olcsóbb is, nem Madarász adta;
S nem igaz, hogy Deák a hazát eladta;
Nem jött haza Kossuth, mind hiába várta..
Mint ő, polgár igy még soha meg nem járta!
Ki mire született — az legyen munkája,
Földmives ne adja politizálásra,
Magát, hanem legyen hive a munkának,
S igaz fia mindig az édes hazának.

III.

Egy telkes gazda a Dráva mellett.

Hamár czélunk az, hogy a népért tegyünk, hogy benne a szellemet neveljük; az erkölcsöt gyarapitsuk, szóval: hasznos polgárává tegyük a hazának: szükséges hibáira figyelmeztetni; a konkolyt kitépni a tiszta buzából; megmutatni azon utat, melyen a tökéletesedés, e mindennél szentebb czél felé közeledik. Keserü sokszor az orvosság, de gyógyit, csak be kell venni, és rendesen élni vele.

1848. Midőn e négy számot kimondjuk polgártársak, vegyük le kalapunkat és imádkozzunk.

E négy számra rakatott le az alap: épittetvén reá a szabad alkotmány, közös teherviselés, urbér megszüntetése, szabadság, egyenlőség és testvériség; az alkotmányos jogok közös élvezete.

A polgár urává lett önmagának, szabaddá lett lábai alatt a föld; fel lett oldva a kötelességek teljesitése alól; a földes ur nem akarta, hogy szolgája legyen az, ki vele egy levegőt szí; ki arra van teremtve, hogy ugy a jogok, mint kötelességekben egyformán osztozzék.

Magyarország polgárai akkor léptek az „igéret földére.“

Ki tagadná polgártársak e jobb és régen várt idők beálltát?

Kiki urává lett vagyonának, önmagának; a munka felszabadult; a jogok birtokában biztositva volt a verejték gyümölcse. Az erő és akarat visszaadatott önmagának; ledölt a sorompó, mely elzárta az utat boldoggá, elégedetté lehetni. Szabad volt a telkekbei beruházás. Kéz és láb szabadon! Isteni idő!

Hogy fentebbi előzmények után jogainak teljes birtokában, saját s a haza érdekében szorgalomra volt utalva a telkes gazda, gyümölcsözővé tenni a felszabadult földet, tán nem is kell mondanom ?

Hogy a telkes gazdáknak, a világ fenntállásától fogva jobb idejök nem volt, mint e jog és birtok élvezetébeni napok, az is bizonyos.

Annál szomoritóbb aztán látni, ha p. o. egy egész telkesgazda jò minőségü földdel, megáldott vidéken, családjának teljes lelki és testi erejében, sorscsapások nélkül, nemhogy valamire menne, hanem naponként pusztul, szegényedik, hátra megy, mint a rák.

Ha megnézed szántóföldjeit, a lenszál vékonyságu, egymást kiabáló rozsszálakon azonnal észre veszed, hogy földjei akkor voltak trágyázva, javitva, midőn az őserő közös mindnyájunkért lefizette adóját; azt pedig valamennyien tudjuk, hogy a föld nem olyan, mint a szentirás olajos korsója, melyből a zsir sohasem fogy ki.

Tehát elhanyagolt, rosz a föld. Itt már megvan alapja a nyomoruságnak.

Hát aztán a földmivelés ?

Két görhes ló mely a fuvarozásban már régen megadózott, s még görhesebb két ökör, huz olyan nyikorgó faekéket, hogy mire a gazda Istók és Jancsi fia a szántó földre ér velök, ugy kell összeszedni darabonként az uton, mintha forgácsfánkból volna.

Beleállnak velök a szántásba, lehet képzelni a barázdákat, kilátszik belőlök nem ám felálltában, hanem futtában az ürge.

Ily szántás után hogy teremjen aztán jó eleség ?

Hogy az igavonók rosszak, annak megint meg van a maga oka, s pedig nem egy.

Az etetés soha sem megy rendesen; pedig hacsak a lába kopik a baromnak s foga nem az evésben, ott

nincs valami sok köszönet az erőben. De nem is ehetik rendesen, mert:

a földekbe takarmányt nem lehet vetni; még három szántás után a rozsot sem birja meg, nem hogy a takarmány-veteményt,

a rétek? a mint harmadik éve már, hogy elöntötte a viz, azon módon még rajtok vannak a viz által rájok hordott tuskók, füzfaágok, az iszapban diszlik a rekettyebokor, de széna nem. Az árkok soha megmetszve nincsenek, ugy jár fel s alá, ki s be rajtok a viz, mint ha csak Patkó volna, a hol pedig kaszálni nem lehet, ott gyüjteni sem lehet, s a hol nem gyüjtenek, ott nem is etetnek.

Ez a nyomoruságnak második alapja.

A mint a külső gazdaság kinéz, épen olyan a belső is. Ha megszoritják az utczán a kutyát, minden karó mellett beugrik a keritésen. Az udvar tele gazzal; a szerszámfák, gazdasági eszközök elszórva rajt szélylyel; ha esik az eső, ázik; ha süt a nap, ez repegeti. Félszernek hire sincs, mert a mint 5 évvel ezelőtt négy ágasról elvitte a szalmakalapot a szél, azon módon ott szégyenkednek mai napig is tető nélkül. A ház tetejét össze vissza bontotta a zivatar; senki meg nem foltozza!

A kertben sem tesz valami nagy csudákat Sári néni egy nagy leányával; minden van benne, csak zöldség nincs.

Ha pedig sem kint nincs; sem bent nincs, akkor a konyhában sem lehet valami jó rostélyos szag, hizott ludak, szépen kelt kenyér, a mit egy szorgalmas szeszsziós polgárnál mindenfelé fel lehet találni.

Itt aztán nem áll ám a tulipános ládában a huszas' lázsiás kapczaszár számra; hanem behordozóskodik a

szükség és nyomoruság Szt.-Györgynapkor s a másik Szt.-György nap sem tudja kiverni!!

Most kérdik polgártársaim, de hát honnét van mindez? miért van mindez?

Könnyü arra a felelet; ha meg nem mondanám is, kitalálnák.

Az öreg gazda a mint reggel felöltözött, megroppantja derekát, megeszi a fölöstökömöt s rágyujt a makrapipára, kiáll a kapuba, nézi a csordás hogyan hajtja a más tehenét és tinait? ha ezt megunta, akkor elmegy Iczig zsidóhoz és ott jól magábaszed a melegitő szerekből. Innét haza megy, felül a pitvarbani lóczára, s ott folytatja a pipázást; fiai pedig dolgoznak is, nem is.

Sára néni pedig — vallásos asszony lévén — felteszi korán az ókuláriumot: előveszi a zsoltárt és szépen énekelgeti: „Mint a szép hüvös patakra.“

Igaz, hogy ez az első kötelesség, de utána mindjárt következik a munka; mert magából a zsoltárból senki meg nem él, ha a keze is nem mozog.

Szóval ez egész telkes házban, hol télen göbölyöket kellene hizlalni; legalább 4 jó jármos ökör és két lónak dicsérni a gazdát; a padlásnak hajolni a buza és kukoricza alatt; a láda fiában takarékpénztári, segélyegyleti könyvecskéknek kellene lenni: ott nincs semmi, melyről a háziakra dicséretet lehetne mondani.

Pusztul a vagyon; nő a nyomoruság; a restség és iszákosság mindennapos.

Ez nagy vétek polgártársak!

Vétek a családra! vétek a hazára!

IV.

Egy telkes gazda a Sió mellett.

Fentebb leirtam egy Dráva melléki egész telkes gazdát, hogy hogy néz ki belsősége? mily gebéken szántat két erős fiával? s mily keveset arat? Kevés aratás után kevés kenyér! Hogy a Sára néni csak a zsoltárból énekelget, de a munka nem igen töri fel a tenyerét.

Az volt az egészből a tanuság: hogy az ilyen szessziós gazda, csapások nélkül, ép erőben s még is rosszul gazdálkodva, tönkre jutva merő gondatlanság, lomhaságból, — nem nagy disze a polgárságnak; tette pedig vétek nemcsak a családra, hanem a hazára is.

Nézzünk be most a Sió partján egy egész telkes gazdához. Nem egyedül én magam ismerem őt, hanem ismeri őt az egész vidék jó hiréről, szorgalmáról, becsületességéről. Sokan ugy hivják, hogy „Szerencsés János“. Szerencsés ám, hanem a két keze által; igy lenni szerencséssé pedig nyitva áll mindenki előtt, aki nem hason keresi a kenyeret és a hüs fa alatt.

Nézzünk körül először is a belsőségen; ez már gyanittatja, hogy áll a külsőgazdaság is.

A szép léczes kerités nyilását őrző széles kapun mindjárt észre veheted, hogy itt alighanem nagy szekeret raknak; a kerités ugy tele rakva dunnák, vánkosok, prémes nagy mente, hosszu uj bunda és bekecsekkel, azt hiszed, fél helység itt kvártélyoz s három szücs is lakik az udvarban.

Nem bizony!

Az mind János gazda és feleségének ruhája; az a

sok párna, vánkos, széles kittölökkel pedig arra vár, mikor röpitik a Juliskát a háztól, ki hogy nem egyedül jó csárdás tánczos, hanem jó kendernyüvő, tiloló és fonó is, meglátszik a keritésen.

Olyan hat ökröt hajtanak ki az istállóból, hogy más göbölnek is elvenné, pedig oda fogják a szekerek mellé, miután az öregebb fiu jobb karjával végig törülte őket, szarvaikat meg kente s egy darab kenyérrel megkinálta a rendes koszt után.

A szekéren három vas eke pihen. Ily barom aztán elbirja az ekét, ily erőnek lehet dolgozni. Hanem midőn az etetés ideje eljön, a gazdákat nem is ugy kell ám hajánál fogva fel rángatni, hanem a hajnalt ott lesi az istálló ajtóban.

Végig seperve az udvar, még a nap keltének hire sincs, a kis virágoskert megöntözve. A káposztás kert pedig ugy néz ki, hogy már előre látod a savanyu káposztát, csak disznóhus jusson reá.

Az is jut, mert olyan négy göbe hizik a hidasban, hogy már is instálnod kell őket, mig félig felülnek. A ló és marhaistálló tisztább mint a Dráva parton a szobát milyennek láttuk. A héban még tavali széna nyomja a gerendákat. Nagy tágas félszerökben a szerszámfák gondosan összerakva, a gazdasági eszközök teljes erőben; örül a szemed, ha végig néz rajtok. Ház és egyéb épületek nemcsak szép rendben, hanem jó karban is. A kamarában nagy vasasvindely őrzi a zsirt, pedig még messze van a disznóölés. Hombár tele szép liszttel s az egymás mellé támagatott kilás zsákok azt mondják akár aratás se legyen. A szobában bent olyan butorok, bármely uri háznál sincs különb. Elönti a baromfi az udvart; meglátszik, hogy a gazdasszony sem teszi össze a kezét, hanem midőn reggel korán ezüst kapcsos könyvével könyörgésre megy, akkor már

elfárad a munkában s imádkozva pihenik. Juliska olyan kelt kenyereket süt, hogy a munkában verejtékes apa, testvér össze csókolják örömükben, midőn ez nagy fonott vékában az ebédet kiteremti a mezőre.

Igy van ez oda kint is.

Igaz, a telek oly egyenes helyen fekszik, hogy nem látsz más emelkedést, ha csak a vakand turást annak nem veszed; a föld gazdag, a milyen nagyrésze a Sióvidéknek: hanem aztán meg is mutatja János, mit lehet tenni, felmutatni egy egész telken?

Olyan asztagja van szépen össze rakva, milyet sokkal nagyobb birtokon sem találsz, szérüskertje meg mutatja! mily áldása van a munkának? a szérün négy jó ló nyomtat; az is mind az övé; a kocsi mellé két csikó van kötve; az is János nevelése; s a nagy kötött kévék mutatják, mikép itt az eke nem a föld szinén csuszik, hanem ott, hol az aczélos buzának gyökere biztos jövedelem a földmivesnek.

Sok telkes polgár, midőn el fogy a munkája, estefelé neki ereszti lovait, ökreit a közlegelőnek, hogy reggel jól lakva foghassa be őket, s esznek semmit! a legelés mellett még az őrzőnek munka órái is elvesztek estve és kora reggel.

Itt ez nem történik; mert a javitott földeken takarmány, kukoricza; luczerna van vetve, s a rétekre oly gond forditva, miként az istállózásnál nem fogynak ki soha a takarmányból.

Burgundi répa vetve s oly korban, hogy az anyjuk még tél idején is több tejet csorgat, mint mások mennyit csepegtetnek borjazás után.

Tehát idekint is minden rendén, mindenütt meg látszik a kéz szorgalma. Ha egy vakand tur, másnap el van teritve a réten; ha a zápor ma gödröt mosott,

rövid időn betemetve. Száz szeme van Jánosnak s cselédségének, mint a jó gazdának.

Ezekből aztán önként következik:

Hogy a mérszászékekben nem is járja ám rovás, boltokban a kontó, hanem készpénzzel fizetik, ami egy takarékos házhoz kell.

Ebből meg aztán az következik:

Hogy egy helyett nem fog kettőt a kréta, vagy iron. Nem kell a várakozásért kamat-dij fejében mérő buzákat fizetni, s itt nem történik az, a mi sok telkes polgárnál, hogy midőn a szérün merni akar, tiz hitelező is tartja a zsákot, s midőn felmért, azt látja, hogy magának semmitsem mért!...

Oly hitele van Jánosnak akár az egész boltot odaadnák neki, ha kellene; azért haragusznak reá: miért nem vesz? mig sok mástól fél a boltos, ha már messziről látja!

A helységben olyan becsülete, örül mindenki, a ki komámuramnak szólithatja.

S nem egyedül a gazdaságban telik el ideje, mert éveken át biróságot viselt ember volt, s midőn a bíró-pálczát letette, a szolgabiró kérte, hogy viselje tovább is a helység jó létére, a rend fentartására, mig mások instánciát adnak be azért a kis mogyorófa pálczáért.

Eskütt ember hosszu éveken át, majd kurátor; mindennel megtisztelték, a mivel egy helység polgárát meglehet tisztelni s az egyenes jó szivet és becsületességet.

Magas almárjomában kötelezvények, neki sokan tartoznak, ő senkinek, s látva, hogy iverik dobra másnak $^1/_4$ telkét, ökrét, lovait, belsőségét, szőllejét, ő nyugodtan áll pitvarában azon tudattal: senkinek sem tartozom.

Ezt a nyugalmat adja a munka, a szorgalom; melyet mások kincseken vásárolhatnak meg.

S midőn el lehet mondani a szó szoros értelmében: jó módu polgár, midőn mások „Szerencsés János"-nak hivják; azért nem szégyenli ám családja a más munkájához is felvenni a kaszát, kapát; mert midőn oda haza el fogyott a munka, és semmi teendő nincs sem kint, sem bent, a család tagjai el mennek napszámba, s az öregek otthon maradnak házi lakatnak, gondját viselni a baromfinak, lónak, ökörnek.

Ezt nevezem én aztán hivatását betöltött telkes polgárnak; ki nem kerüli, szégyenli a munkát, hanem mivel áldását érzi, keresi azt.

Sok zsellér van, ki egész napon át a fogát piszkálja, azt hallgatja, hogyan korrog a gyomra étlenségében? ki iil a napra magát piritani, mint a piaczi légy, a helyett, hogy munkára menne, mert nem adták meg neki azon magas munkabért, melyet a munkakeresőn zsarolni akart. Inkább 30—40 krajczárja se legyen, ha már 60 nem lehet — igy okoskodik — s lopja az időt, s mivel enni mégis kell, utóbb másokat is!! A dologtalanság, henyélés ad okot sok bün és vétekre, melyet a munka el üz, nem tür.

A munkaerő épen olyan tőkepénze egy családnak, mint az arany, eziist, bankjegy; melyet ha nem használ, nem hajt kamatot, vagy is üresen marad a ládafia!

Ha egy család harmad-negyed magával kiáll munkára s megkeres naponként 1 ft 20 któl, 1 frt 60 krt; a munkára nem alkalmas pihenő s ünnep napokat kivéve, hány frtot keres meg egy évig? s mily nagy tőke ad hasonló mennyiségii kamatot?

S mily összeget veszt el egy család, ha csak egy évig henyél is, nem dolgozik?

Ezt kellene meggondolni azoknak, kik tétleniil tecsérlik az időt, szivják az Isten levegőjét, s nem segitenek sem magukon, sem embertársaikon, sem a hazán!..

Pedig hány ily here család van, melyet számüzni kellene a kasból, hogy a szorgalom mézét ne pazaroljják, melyet nem szereztek ....

A Sióparti telkes gazdáknál azonban mindezeket nem találjuk. Ott munkára virradnak s fáradva pihennek le, egyik napon ugy, mint a másikon; elég pihenni s ünnepelni egy héten egy nap — gondolják magokban — s munkában is lehet dicsérni az Urat. Dicsérik is, meg is látszik az áldása.

Adjon Isten a megyének sok ily polgárt, a kihez hasonló elég van a Dráva, meg a Sióparton is; de mind a két helyen van elég rosz is.

Mind kettőből mutattunk fel mintát, most tessék különbséget tenni a kettő között.

KIS TÜKÖR.

I.

Somogy vármegye.

„Somot, körtvét, almát ott eleget ehetsz,
S a tudományban is részt eleget vehetsz.“

Kedves szülőföldem, szép Somogy vármegye!
Illő, hogy ott légy az aranyos keretbe',
Hol a többi megyék feljegyezve vannak,
Mint egy-egy ép tagja e szép, drága honnak.
S a ki megkövezett a multban szavával,
Hogy nem birsz mással, mint som, körtve s almával, —
Termékeid kincse, s haladásod felett
Bünt bánó lélekkel emeljen föveget!
Száztizennégy négyszög mértföld területen,
— Mintha volnál sokszor egy fényes tengeren —
Hullámzik a megért kalász oczeánja,
Hogy a gazdák örömkönye csorog rája....
Nehéz az ért kalász, mint egy bölcsnek feje!
Önmagában hullik a buzának szeme.
A siópartinak nem a táskájában
Vagyon az aczélja, hanem buzájában...
Balatonpartján és a Drávamelléken,
Hajhász szeme csak ugy hizik a vetésen;
Mert a mit a föld hoz, érett, becses, nehéz,
Minden kis szántóföld egy drága bányarész!
Hogy ha jó idő van, megdől a vetemény,
Mint a könnyenhivő szivében a remény....
Rozs, zab, kukoricza, árpa, köles, lencse;
Egyiránt tenyész itt, s ez még nagy szerencse;

Mert hisz' mindenkinek nincs tiszta buzája,
És e nélkül ugyan felkopnék az álla!!

*

Azt hinnéd tavaszszal, ha nézesz a tájra,
Hogy tán zöld bársonyból készült a ruhája;
Térdig érő füben jársz-kelsz a réteken,
S mig merengsz, elalszol a madáréneken . . .
Az az elaludnál, hogy ha meghallanád,
Mert akkora a fü sok helyen s a virág,
Hogy ha nincs közben egy kis kopasz tér vagy tó,
Sehogy sem hallik meg benn' a pitypalattyszó . . . .
Édes füvet terem erdők legelője
Pedig egyedül az Isten az őrzője!.
A tehén végig sem legel még jól rajta,
Már csepeg a teje, s magát árnyba huzza.
Egymást éri réten baglya és petrencze,
Hogyha árviz s zápor épen megkimélte;
Mert van eset rá, hogy a sok boglya szépen
Uszkál, miként csolnak a hullámzó vizen.

*

Erdő elég van még; bükk, fenyű, tölgy, gyertyán,
A madár is szédül fáinak sudarán.
Zselicz, Drávamente, Mocsolád és Jaba,
Hárságy, Nágocs, itt van az erdőknek java.
Tüzelünk is egyre; pedig a fák lelke,
— Rendesen a cserfa — jut a tüzhelyekre.
Többiből hamv leszen, szerszám avagy hordó,
S erdők bújából a — fenyűből koporsó!!
Egyébiránt a sok rengeteg daczára,
Kiméljük az erdőt, mert olyan nótára
Juthatunk még: hogy fa helyett lesz majd szalma,
Füteni és főzni. — Ments meg ég hatalma!!

*

Makk és gubacs elég ! Timár, disznó bőven
Találják a termést minden esztendőben.
Van is elég kövér disznó az erdőkben,
S elég gazdag timár Somogy vármegyében !!

*

Gulyája, ménese hires e vidéknek,
Paripáit venni messze földről jőnek.
Szép anyakanczái, szép televér mének,
Drága jutalma a gazdák örömének . . . . .
A ki hátára ül, repül mint a madár,
Még a gondolatnál is sebesebben jár !
Harangos gulyáit (öröm rájok nézni)
Éj és napon át egy kis gyerkőcze őrzi.
Öröme : furulya . . . pipa a puskája,
S mégis meg van mindig a gulyája számra.

*

A birkanyáj nemes, értve az urakét,
A londoni piacz is hallotta hirét.
Nemcsak hallotta, de jól meg is bámulta,
A mint oda ért gf. Hunyady gyapjuja.
Kivülről mint papir, ha tintában ázik,
Oly fekete ; — s belől aranysárgát játszik ;
Szála oly finom, hogy hozzá az ökörnyál
Száz éves rokkán font, goromba czérnaszál . . . .

*

Erdőn, mezőn a vad, négy lábu és szárnyas,
Rengetegben, vagy csak ahol kissé árnyas,
Nagy számmal — — és lőhetsz ugyancsak kedvedre,
A himszarvastól le a kis ökörszemre.
Folyók és tavakban hal — volt quantum satis,
Még a szomszéd megyék is kaptak ugy — gratis !
Fogas a királyok ; süllő, harcsa, keszeg
Ponty, garda, őn, csuka, alattvaló népek.

De igaz : a garda főszerepet játszik,
Mert sok asztalon, mint héring, ugy pompázik !!
Volt sok hal, de csak volt ! most halássz azonban,
Alig fogsz pár potykát egész Balatonban ! .

*

Vörös s fehér borod hegyeid oldalán,
Helyet foglalhatna királyok asztalán.
Nem is bor ez, hanem mindannyi láng, szikra,
Meggyujtja az agyat, lelket villanyozza.
Gyöngyözik ha töltöd, éget hogy ha iszod,
Tökéletes Vulkán, s meggyullad a torkod.
S csudálatos ! ha a poharad forgatod,
Le sem teszed, hanem lángot lánggal oltod ! .
Kis- és Kőhegy, Zákány, Surd, Kéthely és Gomba,
Baglas, Köttse és Zend, Zseliczben Simonfa ;
Mind meg annyi szőlőkoszorus halommal,
Gazdag pincze s soká' eltartható borral.
Iszunk, ha örülünk ; iszunk, ha busulunk ;
Borban virágzik fel örömünk, bánatunk ! !

*

Folyói többnyire mind szabadelvüek ;
Nem állnak lomhán, sőt gát és árkot törnek . . .
Köztük zászlóvivő a haragos Dráva,
Steier- és Horvát-hont kebelébe zárva,
Haragos habjai mintha azt beszélnék :
„A merre csak futok, legyen egygyé a nép“ . . .
Majd a Rinya, Sió, Kanizsa és Mura,
Almás, Fekete viz, Kapos, Koppán, Zenta ;
Berzencze és Ormand, kék és szőke vizzel,
Ha források apad, tele sirjuk könynyel ! . . .

*

Tava a Balaton, szép kék hullámával,
Még a szélcsendben is örökös zajával . . .

Mintha ezredévről mondaná regéit,
A népeknek hitét... örömét... reményit...
Akkora e tó, hogy tengernek illenék;
Elférne benne vagy öt német herczegszég...
Veszprém s Zala megye együtt birják velünk,
De e nagy kincsen mi szépen megegyezünk.
Magok a hullámok beszélik szüntelen:
„Egy nép van a parton, nyelv, hit és reményben!..

*

Tizenöt mértföldnyi hossza a megyének;
Hat az átméreje a szélességének.
Lakja magyar, német, tót, czigány és zsidó,
Mind testvérek együtt, s munkában izzadó!!
Munkában találja a kelő nap őket,
Nyugodván, munkában hagyja az erőket.
Mind egyen dolgoznak, egyen fáradoznak:
Áldozatot hozni az ébredő kornak. —
Vallásra nézve van katholikus, helvét,
Ágostai, zsidó, de egymásnak nem vét;
Van még ezen felyül görög nemegyesült,
De „remény“ s „munkában“ mindannyi egyesült!.

*

Van gőzhajózásunk egy pár kikötővel,
Nagy alkuban vagyunk a fényes jövővel...
A jövő ad nekünk vagyont, dicsőséget,
És mi adunk érte munkát, verejtéket!...
Van vasutunk elég; haladunk a korral;
Elmegyünk Triesztbe gabona és borral;
Kivihetjük bátran, mit e megye terem,
Érte e hont soha nem éri a szégyen.
Kell is nekünk szárny, hogy repülhessünk tova,
Mert e sok kincs mellett a sorsunk mostoha!

Nincsen piacza e gazdag, szép megyének;
A mi jövőt adna munkás életének!!
Elmegyünk... szárnyalunk... messze világrészbe;
Részt venni szellem, kincs, hir és dicsőségbe'...
Mert szellem s az anyag együtt haladása
Viszik a népeket csak a menyországba!..

*

Virágos e megye... mennyi szép virága!
Minden áldozatra száz meg száz leánya!
Hol az oltár kigyul, oda sereglenek,
Aldoznak egymásért... a hon s az Istennek...
Forrón szeretik az irodalmat, nyelvet;
A nemzet fentartó e két drága kincset!!
Nem nyak, s karjaikon, bennök van a gyöngyszem,
— A legdrágább gyöngyszem — égő honszerelem!.
Midőn a hazában ily virágok nyilnak,
Közel a kezdete ott az arany kornak...
Fiai érczkarral, munkás akarattal,
Küzdenek a csapás, küzdenek a sorssal!
Sok ember helyén áll munka s szorgalomban,
Előre haladni s küzdeni a korban!..
Egyért ver a sziv és egyért ég a lélek,
Egyért zeng Istenhez mindennap az ének:
Megkötni a lánczát a testvériségnek,
Kétszázharminczezer sziv szeretetének!!
Kétszázharminczezer sziv ha együtt dobog,
Erő s dicsőségben lett örökké boldog...

*

Szellemi ereje is nagy e megyének,
Minden szellemmunkás híve nemzetének!
Irói kik vannak, s voltak a mult korban,
Méltó helyen álltak a szellemtáborban.

S hogy még nagyobb legyen fénye és sugára,
Jobban hathasson majd az irodalmára,
Támadt a megyének egy ujabb világa,
Kisfaludyakból — kedvencz „Atalája!“
S a hol ennyi kincs van együtt e megyében,
Kedves szülőföldem! áldjon meg az Isten!...

II.

Zala vármegye.

Te a nagy hazának egyik drága gyöngye!
Hol a nemes vértől szent a föld göröngye;
Te az istenektől áldott classicus föld,
Hol a lélek minden perczet imába tölt;
Mert minden bokorhoz, minden kis virághoz,
A multnak lelke egy dicső emléket hoz:
Légy üdvözölve, légy ezerszer ölelve,
Megáldva jelened, s multad dicsősége.

— — — — — —

Határaid: Somogy, Vas, Veszprém és Stájer,
Horvátország, ugy a szép kis magyar tenger.
Ez arany rámában olyan nagy becsü kép,
Melyen minden vonás megragadó, hű s ép!
Egy vármegye csak, és akkora határa,
Fárad a gondolat, a mig végig járja...
Sok uralkodónak segitne a vágyán,
Ha ilyen drága kő volna koronáján.
Hohenzollern-Heching, Russ-Schleitz, Lippe-Detmold
Liechtenstein, Anhalt-Dessau, Waldeck-Pyrmont,
S még ezekhez véve pár harmad rendbelit,
Térnagyságra nézve nem tesznek ki ennyit....
Száznégyszeg mértföld hegy, róna területen,
Miként a napsugár ég a honszerelem.
Nevel, termékenyit, lelkesit és megáld,
Megtorrni a jóban, eltépni a viszályt.
Kétszáz kilenczvennyolcz ezer lakossága,
Mind egymást ölelve, egy atyafiságba!
Holott magyar, horvát, tót, zsidó és német,

Többféle nyelv s hitben fél egy istenséget,
Több vallás, de egy hit rezg a sziveken át:
Halni érte — ha kell, s szeretni a hazát .....
Földed nagy részt dombos, Lendva s Mura köze
Van csak sima lapály, siksággal beszegve.
A Balatonmellék oly gazdagon áldva,
Népséggel, termékkel, a sziv örül rája.
A merre mégy, mintha gyöngyszemekre lépnél,
Minden kis porszemben kincs és dicsőség él...
A romok sóhaja, hullámok zengése,
A multnak megannyi szép elbeszélése...
Őrzik is e kincset a messze jövőnek:
Maga az idő s a romkoszorus bérczek.
Hol az unalom, hogy ne üsse tanyáját,
Megpenditi olykor Kisfaludy lantját.
S a regék beszélnek olyan édes nyelven,
Mintha csak méz folyna kövön, füvön, vizen..
Szépséged, bájaid hogy nézd minden napon,
Tükörként előtted ragyog a Balaton.
Ebbe nézi magát Badacsony, Tátika,
Multad csatáiból e két vén katona...
S hogy a sok szenvedés legyen jutalmazva,
A napsugár őket meg-meg koszoruzza...

*

Folyóid közt első a kanyargó Dráva,
Mintha neheztelne a szomszéd országra;
Oly sötét az arcza, zugg és sajog keble,
A mult éveken át kapott nehéz sebbe.
Összezuzza magát, ugy int bucsut vissza;
Tört könycsepjeit a part virága issza.
A nem hajózható Egeregy és Zala,
Vig futás közt elszórt malmaidat hajtja.
Mura, mely Légrádnál borul a Drávára,
Mint szerető gyermek anyjának karjára.

Öntözvén réteket, virágos mezőket,
Lapályokon elszórt buja legelőket.

*

Buzád a mi terem, öröm rája nézni,
Öröm a lisztjéből lakodalmat főzni ...
Annyi a gyümölcsöd, hogy szerte a fákat
Támogatni kell, mint rokkant katonákat.
Akkora az áldás, nem birja meg az ág,
S elélhetne rajta egész Steierország.

*

Szép czimeres ökrök huzzák az ekéket,
Büszke rá a béres, midőn hajtja őket.
Hajsz ide, hó Szilaj ; csáli Pörge, Bokros !
— S a mély barázdában ember magas a rozs. —
Hirben áll ménesed ; lovaidban jó vér,
Keszthely istállója maga kincseket ér.
A ki ilyen vérü paripákat nevel
Bátran fogadhat a legsebesebb széllel !
Vékony láb, karcsu test, sötét s arany sörény,
Egy kis birtokot ér minden kancza, vagy mén.
Annyi sertvést nevelsz elég öt megyének;
Fehér zsirod viszik fel Sopron és Bécsnek.
Te adsz zsirt ; oda fent főznek-berántanak,
Juhézván : mi mindene nincs a magyarnak.

*

Tölgy és bükkerdeid rengetegben nyulnak,
Biztos tanyái őz, vaddisznó és nyulnak.
Találhatni bennök számtalan oly vadat,
Mely tán éltében sem látott napsugarat.
Mily idős az erdő, oly idős az árnyék,
S kánikulában is hüvös benne a lég.
Tölgy és bükkszálai századokat értek,
Láttak jó napokat ; megálltak a vésznek.

A fenyűk sudarán midőn ül a madár,
Csak egy szárnylegyintés, s már a felhőkbe' jár.
Halászatod hires; Keszthely fogasáról
Tihany félszigeted tenger gárdájáról.
Mely midőn ellepi a Balaton tavát,
Azt hiszed: hogy sziget ütötte fel magát.
Oda megy a csolnak, 8—9 halásszal,
S ugy merik a halat kalap és lapáttal.

*

S boraid? itt plane leveszem kalapom,
Szólj Szigliget, Szent-György, Tomaj és Badacson!
Kővágó-Örs, Csobáncz, Rezi s a partvidék,
Hol a nektárakban tüz és szilajkedv ég.
Édes, mint anyatej; csepje részegitő,
Hogy ha fázol kigyujt; búdban kedvébresztő.
A legszebb szin arany, s ha pohárba töltöd,
Nem győzöd csudálni a sok szökő gyöngyöt,
Mit a bor ereje terem a pohárban,
S minden szeme egy-egy dal az áldomásban.
Megiszol egy messzelyt, kedved csucsorodik;
Megiszol egy itczét, lelked szomorodik ...
Öröm és bubánat lakják együtt szépen;
Van benne álompor s feledés mely tépjen
Minden szent kötelet, mi a multhoz csatol,
S azt veszed észre, hogy: ébren vagy és alszol ...
Van benn emlékezet, világitó fényként,
Az is eszedbe jut, a mi meg sem történt ....
Ranolder, Bogyay e nektárak apja,
A hires Badacsony kenetteljes papja,
Kik ajkkal hinték a vezér szent igéket,
Kézzel a bor és hirt termő venyigéket.
Első borászai szőlészi a honnak,
Akik nevet adnak a jó magyar bornak.

Szellemetek statárium elé való,
— Mert borotok bút öl, és mind — gyujtogató.....

*

Gazdászatod jól áll, van egyesületed,
A jó s nemes magot egyre hintegeted.
Volt Georgiconja gf. Festetics Györgynek,
Veri a gyökeret a jelen s jövőnek.
Aldás legyen a nagy hazafi nevére,
Nyomdokin járni: lesz legnagyobb emléke!!

*

A Balatonparton két oly fürdőhelyed,
Miket bármely nemzet irigy szemmel nézhet.
A teremtő erő örök hatásában,
Majdnem kifáradt a szépség-alkotásban.
S midőn megvoltak már bércz s virágos völgyek,
A vizi istenek segitségül jöttek.
És lőn teremtve a két szép édeni hely.
Balatonfüred és hévizével Keszthely!

Van egy kőleányod, nagy hűséggel hozzád,
Nem érez, és nem hall, még is hangokat ád,
Örömet, bánatot vissza kiált feléd,
S oly hűséggel, mintha birná mindkét felét.
Hullám felett lakik, csillag alatt alszik;
Soha sem volt vágya, s csak akkor haragszik:
Hogy ha vihar támad, mert ez tulkiáltja,
S elborul csüggedve hideg némaságba
Nem bántja kincs és fény, hatalomvágy, hir, rang;
Ismered e leányt? .. A Tihanyi viszhang.

*

Balaton-Henyénél magas sziklafal áll,
Nagy csoport törököt ért itt hajdan halál.

Ugy ugratták le a szikla tetejéről,
Most is hallani még eme népregéről.
Nagy-Kanizsa hajdan erős volt várával,
Most kereskedelme, ipar s szorgalmával.
Gabnapiacz, vasut, a termék forgalom,
Fényes jövőt igér, és tárczát gazdagon.
Pest és Trieszt között összekötő láncz-szem,
Ép igy Fiuméval? . könybe lábad a szem!...
Zala-Egerszeg a megye székhelyével,
Régi dicsőséggel, régi keritéssel.
Szépen épült város, hires megyeháza,
Nem jobb volna-e ez le Nagy-Kanizsára?
Muraköz vidéke hires Csáktornyával,
A nagy Zrinyiek ős fészke, sirboltjával.
Zrinyi Miklós költő itt nyugszik lantjával,
Ki Kursanecz mellett mult ki vadkan által.
Magyar Leonidás, Szigetvár hősének
Ide hozták fejét, talán örök fénynek:
Megmutatni, mikép nem kimél drága vért,
S hogy hal meg a magyar — ha kell — a hazáért?
Szent itt minden porszem; egy-egy betü, vagy jel,
Mutatván multunkat egész dicsőséggel.

*

Mivel nagynál vagyunk, van még egy nagy hátra,
Zalának szülöttje a haza Deákja.
Ily embert küld isten azon nép élére,
Kit be akar vinni igéret földére.
Kinek egy szavára, egy gondolatjára
Milliók reménye, hite boldogsága,
Épül, mint sziklafal, s meg áll a jövőnek,
Mig csak napja ragyog a jog és törvénynek.
Minden szava épit, mert a hit öleli;
Minden tette megáll, mert a nép szereti.

Kincse az igazság; erős vára törvény;
Alap, mire épit: szilárd elv, ész, erény.
Nyugalma: dicső hon; milliók jóléte;
Jog földén a népnek megistenülése ....

Classikus föld, Zala! ennyi kincsed felett
Őrködjék az isten, és a honszeretet.

A BIRTOKOS OSZTÁLY.

A nagy birtokos osztályt annyira megdézsmálta vagyonban az utóbbi évtized, hogy csak azon családok állnak őseiktől öröklött fényben, kik — gf. Károlyi György végrendelete szerént — a hazafiui és családi tiszta erényeket örökölték.

A többi elmállott nagy részben. A nagy és szép birtokok idegen kezeken ; az ősi czimerek lefeslettek a falakról, s a 16—24-es szarvasagancsok helyén — Hozentragert ingat a szél!.. A nagy urodalmakat vagy felosztották könnyebb eladhatás végett, vagy egészben öltözködött bele egy-egy bankár, ki mindent hozott vele hazánkba, csak magyar szellemet nem!. Hol édes nyelvünk zengett, még a cselédség is jó részben csehül, vagy németül beszél; nem rosszaljuk tőlük, ha mást nem tudnak ; de azt igen, ha magyarul meg nem tanulnak!. Kivetkezett régi jellegéből a gazdaságot magában foglaló vidék, s a rothadt karu mutatófák a dülőkön szomoruan intenek régi urok után, emlékeztetve Seneca szép szavaira :

„Certum est, aeternumque bonum
Sapientia et virtus : hoc unum
Continget immortale mortalibus.“

Nagy csapás ez! s még nagyobb azon tudatban: hogy az emlitett birtokokból sok a könnyelmüség, fecsérlések, nagy uri passzióknak áldozata lett. A csapások, idő és viszonyok terhei ezen légkörben oly arányban nem érezhetők, mint a kis birtoknál. A teher itt is teher ugyan, de könnyebben elviselhető egy kis nélkülözés, takarékossággal, mint a szegényebb osztálynál. Legnagyobb csapás pedig az, hogy magyar családok

pusztulásával jár a vagyon átszállás, mert a tönkre jutott családok eloszolván a szélrózsa minden irányában, akarva sem tehetik azon kötelezettségeket, melyeket a Haza rájok ró, s melyek egyesülve, vagyontól támogatva megkönnyülnek a vállakon.

Vannak kivételek, kiket csapások, öröklött terhek tettek tönkre, s ezek a részvétet valóban megérdemlik.

Mennyi nagy birtok idegen kézen!

A családi romokon könyet ejt a honfi szem, s kéri az időt: hogy adjon inkább penészt, pókhálót a régi omladékra, elfedni rajtok az irást, mint látni azon ősi csillogó neveket, melyeknek enyészte csak akkor volna némileg megnyugtató, ha az uj tulajdonosok a neveket övedző erényeket is örökölhetnék az urodalmakkal!.

Fényes bogarak a temetőben . . .

— — —

És a közép-birtokos osztály?

Ez volt az utolsó másfél évtized valóságos martyrja.

Ha Néró kinzó szereit nem örökölte volna a történet, ugy a közelebbi évek kitalálták volna, megnyomoritani azokat, kik az őrjöngésig féltett hazának valódi oszlopai!

Hogy a vonzerő fentálljon a sok divergáló elem között, és összeomlás ne legyen, — az isten ezt a csudaerőt adta az országnak; hazafiságával ő valóságos olvasztó szer.

Kell nagy áldozat?
Állj elő közép osztály.
Katona, vér kell a hazaért?
Ott áll első sorban.
Segély kell jótékony intézetekre?
Még el nem maradt soha!

Muzeum, nemzeti szinház, szobrok műkincsek, jótékony egyletek kellenek ?

Ha van pénze, oda adja ; ha nincs, adósságot csinál, s ugy rója le tartozását az oltárokon.

Irodalmat, müvészetet, szinügyet kell támogatni.

Tömegesen vesz részt benne.

Kell lelkesedést ébreszteni?

Benne mindig meg van a nemes tüz, bármennyire oltsák is a terhekkel. Olyan ez, mint a régiek hite a pálmafáról : minél több sulyt raknak rá, annál magasabbra emelkedik . . .

A régi franczia gárda a legszebb értelemben : meghal, de meg nem adja magát a — hazaszeretetben.

S ennek az osztálynak kell legtöbb viszontagságot kiállni, mely annyiszor irta már meg vérével saját történetét ?!

Hull naponként, mint az oldott kéve ; ha egy elesik, az egész nemzet könyét érdemelné meg, mert ki tudja : teremt-e az ég helyébe méltót, igazat ?!

Járjátok be az ország temetőit s a hol egy ilyen sirt találtok, kérdés nélkül hintsetek virágot reá, mert megérdemli.

A 60—600 holdas birtokososztály, a nemzet e derék testőrsége — pusztul szemlátomást.

Oly aránytalanul nehezednek reá a terhek, hogy alattok le kell roskadnia.

A kaput, mely Mohács alatt halomra hullt s gomblyukába vérvörös rózsát tüzött a történet érdemül, még annyi viszontagságot soha ki nem állt mint most !

Kitanulni az iskolákat, s nem tudni használt venni a tudománynak, mert nincs pálya biztos : hol, melyik országban van ez ?

A ki végigtanulta az egyetemeket, hogy lehessen a terhek alatt közönséges napszámos, midőn drága

csak a társadalom halottjai, mert sehol a jóban, s közügyekben részt nem vehetnek akaratjok mellett sem!

Mit vesztett bennök a haza, számitsátok ki?!

Midőn a megrenditett, de hitelre még érdemes családok kölcsönért folyamodtak a nagyobb pénzintézetekhez, ott azt mondták: hogy csak nagy összegeket adnak; midőn a vidékbeli pénztárakhoz fordultak, itt meg sokan kis összegeket nem kaptak! igy az uzsorások körmei közé jutván, most ezek elosztoztak a családvagyonon, s a sok kisbirtokos saját házának kapuján kivül áll.

Midőn a kisbirtokosi telkek telve voltak már halottakkal, s a bűz megütötte az országgyülés orrát, — eltörölték az uzsorát.

Az a papir, melyen e §§-ok vannak, jó lesz — szemfedőnek!..

A pusztulás ma már meg van; a sorok megritkultak; köny mossa a küszöböket; a régi jó nevek nem hangoznak többé a községekben; a családfák érett és éretlen gyümölcsei széthulltak a megyékben, keresve a jók pártfogását: egyedüli menhelyök a hit és biblia.

Itt legalább van élet és örökös lakás!!

Az a kérdés: van-e, lesz-e az országgyüléseknek, magának a társadalomnak feltámasztó ereje?

Ha nem?

Ugy Isten veled közép birtokos osztály.

A történet, melynek szüksége van reád, az majd feltámaszt.

ELSŐ A FÖLD, AZUTÁN A POLITIKA.

Midőn képviselőválasztás közeledik, akkor a magyar polgár, a hétszilvafás nemes, sőt még a nagyobb birtokosokból is többen ott hagyják a családi végrendeletben kiszabott munkakört és beállnak kortesdalokat dalolni, szavalni, falut járni, egymást bolonditani, igérni semmit — semmiért, meghordozni a zászlókat a családok kontójára, és nagy hűhót csapni az „elv“ nevében.

Nem szólnánk az alkotmányos szárny-csattogáshoz, ha a multaknak keserü ize most is a szánkban nem volna; egy-egy darab kenyeret nem dobtunk volna ki kezünkből egy-egy vitáért, hogy megutáljuk ezt, és visszaéhezzük amazt!

De nekünk nagyon drágába vannak a képviselőválasztások, nemcsak azért, a mit elköltöttünk, hanem azért is, a mit elmulasztottunk.

Ha egy jól ránzsirozott nép tulcsapong a politika terén, kikerül a tárcza és magtárból, a gyárakból, a műhelyekből egy-két óra könnyelmüségét megfizetni. Nálunk azonban ez bün, kik nemcsak jó politikusok, de még jó gazdák sem vagyunk.

Hogy jó gazdaságból megél a politika, erre van elég példa; hanem hogy rosz politikából megéljen a gazdaság — erre a történetből hiában keresünk adatokat.

A képviselőválasztások alkalmával ugy teszünk mint a tihanyi halászok; midőn egyik elkiáltja magát, hogy jön a garda! — akkor a többi ott hagyja családját, szántóföldjét, sőt még a misét is, és seregestől mennek a Balatonra, a — vizre.

Ha jöttek a képviselőválasztások, s egyik kortes elkiáltotta magát: Vivát Tuhutum! mi is ott hagytunk

szántóföldet, szőlőt, gyárokat, műhelyt, és mentünk a korteskedésre, a — jégre!

Ez egyik oka, hogy most nem tudjuk fizetni az adót; hogy az ősi birtok idegen kézre csuszott; hogy az uzsorások rabszolgái vagyunk; hogy földünk zsirtalan; erdőink ki vannak irtva; az államtenyésztés, mezőgazdaságunk, jobblétünk sarkköve elhanyagolva, instructiónk romokban, gazdasági épületeink lyukas tetőkkel; a műhelyek üresen; a gyárak munkások nélkül; a tárcza pénztelen; a magtár szellős, s az adósság összecsapott fejünk felett!

Ha más népeknek sok vérbe került a szabadság, az alkotmányos élet, az akadályok, viszályok legyőzésében: nekünk a csendes átalakulás sok pénzünkben van! Deák s társainak bölcsesége, a kezünkre játszó viszonyok a mit ingyért megadtak, mi drága árba keritettük csupán könnyü vér és lelkesedésből.

A miért ott hagytuk a „földet“ könnyelmüen, ezt csak a jövőben fizethetjük meg, ha lesz miből?!

Keserü leczke, de elég volt tanulni.

Csudálatos, hogy midőn a magyar népnek egyetlen menedékhelye, kincsforrása van — a föld, a politikához szegődtünk, mely festett képü kéjhölgyként csábit az erények utjáról!

Az 1866-ik évben, midőn két éjszaka tönkre tette mezőink, szőleink termését — láthattuk csak, hogy mi Magyarországon a szántóföld? Meg voltunk akadva gazdaságainkban; fizetésképtelenek lettünk! Két éjszaka, és megrémült az ország minden vidéke; gyár és kéziparunk terméke alig megy annyira, hogy az adónkat kifizessük belőlök. Szóval: a királytól fogva az utolsó zsellérig, a miniszterelnöktől fogva a legalsó hivatalnokig nálunk mindenki a földre van utalva.

És mégis azt nem becsüljük meg, a miből élünk

a földre forditunk legkevesebb gondot, mely ősi erejében fogyatkozva, az emberektől kéri azt vissza, mit ezek tőle elraboltak.

Attól félünk, hogy a mire saját ösztönünk, a tudomány nem birtak megtanitaui, a szükség fog rá kényszeriteni! Ez lesz aztán a magas ár.

Ideje, hogy valahára belássuk tévedéseinket, hogy minden gazda, grót Károlyi, vagy gróf Zichyektől elkezdve a negyedtelkes polgárig egy-egy uj Anthaeus legyen, ki a hányszor érinti a földet, annyiszor uj erőt nyerjen tőle!

Mennyi föld még parlagon? mennyi kizsarolva? mennyi rosszul mivelve? A gyakorlott jó ösztönü gazda sirva fakad a barázdák mellett, ha rájok tekint! Azt számláljuk, hogy hány hold földje van ennek vagy annak a megyének, s e szerint a papiron szépen ki is vetjük az adót; hanem azt aztán senki sem számitja: mit ád egy hold föld? e vagy ama gazda hogyan gazdálkodik?! Nem csuda ilyenformán, hogy év végén nem üt ki a kálkulus, és rendesen minusban maradunk.

Felfordult világ!

Fogyunk!

Eladósodunk!

Itt a végső idő az eszmélésre. Ki akkor sem ébred fel, midőn már felette a ház ég, holott kivülről egyre verik ablakját, — azon ne csodálkozzunk, hogy a lángok martalékja lesz.

Egy nép csak addig lehet szabad, mig házi isteneit meg nem tagadja; tiszteli a munkát, és imádja az erényeket.

Jó módban könnyü sikerrel politizálni, de szegény ország politikájával a hatalmas nemzetek nem igen törődnek.

A HOLTTETEM.

Ki a Dunántuli megyék nagyobb községeit, városait beutazta, reggeltől estig, esttől reggelig, tehát egész 24 órán át megdöbbenve láthatja, hogy az utcza sarkokon, piaczok szegletein, korcsmákban egy rongyos ruháju, kiaszott arczu, lézengő tömeg koplal, de iszik; kér, de nem dolgozik; napot lop, de nem imádkozik; nincs reménye, de szeret élni, verekedésben hős, de gyáva meghalni; szennyben hentereg, s nem mosdik; utál, fél tőled, de házadnál koldul, s egész arczátlansággal vedli le magáról a nemzet erkölcseit!.

Ezek a dologtalanok, a magyar lazaronik, holttetemek a haza testén.

Mennyi kéz, tele erővel; s elvesz lelkében az Isten parancsolatja; jogot tart az életre, és nem érdemli meg azt, mert dologtalan, munkakerülő.

Egy-egy községnek — tisztelet a kivételnek — van 10—12 ilyen kelése; egy egy városnak 60—100! Mennyire megy egy megyében, számitsátok ki?!

S ha mind munkába állna, kötelességét teljesitené, mennyi hasznot hajtana magának s az államnak, ki tudná papirra irni!?

Éjjel nem látod, s nappal már ott van az egészséges testen, mint kelevény; abban különbözik a poloskától, hogy ez éjjel, az meg nappal csip ...

Teste kér, sőt követel, de lelke, szive meg nem nyugtat. Az erkölcsöket sárba tapodja; utálja a templomot, iskolát s szégyenben lóggó czégére a korcsmáknak.

Mig másnak van, addig ő is eszik — dolog nélkül; tudja Isten hol veszi, de veszi ...

A statisztikában ott van az emberszámban, de nem számlál, miután csak gyomra, s nem karja a nemzetnek!. A virágzó törzs oldalán őrlő féreg.

Azt mondánk feljebb, hogy egészséges testen kelevények.

Dehogy az!

Istenünkre nem! hogy volna egészséges az a test, melynek nemcsak fejében, de derekán, sőt talpán is tetvek tenyésznek ... Ez nem az egészség, ez a megvetett erkölcsök után a feloszlásnak jele volna, ha annyi orvos nem segélykeznék a becses élet megmentésén!

Igen, igy állunk uraim!

Tele vagyunk proletárral, dologtalan egyénekkel, kik testünkön élődnek és huznak, szinak, mint az iszalag a fát! A fa koronája még teljes virágban, s mily kevesen észlelik, hogy a gyökerét már férgek őrlik?!

A gazdaközönség pénzt kinál, s pénze mellett munkáját nincs elegendő ember, a ki ellása; vagy csak oly mesés árért teszi, melyet jövedelme semmikép sem pótol.

Kell fa? nem hoznak! Kell igavonó trágyádat hordatni, ez büdös nekik! Rostáltatni akarsz? fojt a pora. Kaszáltatni? nem hajlik a derék! buzát nyomtatni? ugy is kap ingyen a szeméből!

Drága pénzért uralnod kell, hogy akarjon már enni, hiszen éhes!!

Borzasztó tapasztalás!

S még borzasztóbb az, hogy százezrekbe kerül!

Nem mondjuk, hogy nincsenek méltó kivételek, vannak bizony a polgárság, a napszámos nép között, s ezeknek aztán kétszeres becsök, tiszteletök van.

De sok, nagyon sok a naplopó, a lazaroni, s Nápoly utczáinak csőcseléke, a szemérmet bepökő légycsoportja annyira szaporodik nálunk is, mikép a jövőt

tekintve, — mert hiszen ez a nemzedék már elveszett — iskoláinkra kell tekintenünk s kérni a lelki igéket osztó pásztorokat, tanitókat, neveljenek több embert azok helyett, kik most csak olyanok, mint a tapló a fán: holttetemek a nemzet testén.

Lelkiigék osztói! könyörüljetek rajtunk!
Adjatok uj vért!
Az uj emberbe uj lelket!!

ISTEN KEZE A FÖLDÖN.

(A dunamenti árvizkárosultak javára 1876. apr. 22. Kaposvárott rendezett hangversenyen szerző által felolvastatott.)

Járok kint a természetben,
Egy csont darab van kezemben.
Oh koponya!
Te régen kialudt lámpa!
Melyben egykor vezérfény volt
Az ész és a hit világa,
Reszketve érint kezem!
A századokról csak egy szót:
Mi égetett? mi emésztett?
A lassan őrlő honfi bú?
— Ez a láthatatlan féreg,
Mely bent van az agyvelőben,
Szivben, gondolatban, vérben?
Mi hozott a föld szinére?
Téged is a hon reménye?
Tán alant a föld mélyében,
Nem nyughattok, nem alhattok,
Mert a vágy és honszerelem,
Ott is ég a holt szivében? ...
Lehatott a nap sugára,
A százados éjszakára?
Ezért jövél fel mihozzánk
Melegedni ... ujra élni ...
S megtudni: hogy mi vár reánk?
Oh az álom hosszu volt tán?
S annyi nyomasztó éj után,
Uj lelket kérsz a világtól,

Mely csak érted fáj oh hazám,
Érted ég és érted lángol ?!
Szólj koponya! Beszélj nekem,
Hogy van a sok hős oda lenn ?
Kik e földért éltek, haltak ;
Pihennek ? Vagy — miként te is —
Hont és népet látogatni
Egy eszméért feltámadtak ?
A koponya felel :
Nem ! Nem ! Nem !

*

Beszélj száraz csont én nekem,
Most is bánt tán a szerelem ?
A sziv, a mely érted égett,
Fent az égen csillaggá lett,
S rád sütött a koporsóban,
Ez ébresztett fel álmodban ?
S ujra égsz, és ujra kezded,
Azt a mesés szép életet,
Azt a magas menyországot,
Azt az örök égő lángot,
Mely az élet költészete,
Melynek szerelem a neve ??
Oh, ugy válaszd ki a csillagod,
Nézd a földön mennyi ragyog,
Kérj a naptól ismét tüzet,
Virágok kelyhéből könnyet . . .
Ujra szeretni, könnyezni !
Kérj uj szivet megrepedni . . .
Felelj száraz csont énnekem !
A koponya felel :
Nem ! Nem ! Nem !

*

Ki tán parancsokat osztál,
Szivet s jogokat tapodál;
Fennen hordtad a homlokod,
Hogy tiszteljék, mint a napot;
Ugy álltál, mint szirt a vészben,
Benned éltek hit s reményben;
Kinek csak egy pillantása
Felhőknek volt villámlása,
Ugy félték a haragodat,
Tömjénezték hatalmadat!
Melyben félisten volt az ész,
S csak percznyi szárnyalásának
Nem volt elég öt világrész,
Elnézem most a koponyát,
Egy kis féreg
Üli rajta diadalát!...
— A szem nem int, nem haragszik,
A gond nem ég, szépen alszik!
Az arcz s a száj mosolygása
Ellopta egy század álma...
Az óriás lett egy porszem!
Talán e fájó érzelem,
Dobott fel a sir mélyéből?
A koponya felel:
Nem! Nem! Nem!

*

Egészen más a sir titka,
— Szólt csendesen a koponya —
Engem a hősök küldtek el,
Kik elestek dicsőséggel:
Nézzem meg az egyetértést,
Az egy lelket... s egy szivverést...
A honszerelem vallását...

A mit minden ember imád.
S mit látok itt a föld fölött?
Bú és a gyász belekötött.
Minden percz egy hosszu század,
S temetni rá a köny árad!
Hol a régi jó istenek
Oltárai szoktak állni:
A feszület porban hever,
Kövön követ nem találni!...
Meddő a föld,
Pedig mennnyi vér áztatá;
Alig terem már kenyeret,
Verejtékünk hull bár reá!..
És alant a legmélyében,
Hol annyi bányász volt ébren,
Hire sincs arany, ezüstnek,
A munkások dolog helyett
Ész, rend ellen harczot ütnek!
Legbölcsebbek hajba kapnak,
Nincsen irány, zavarognak.
Oda fent oly kevés a fény,
És ide lent nincsen remény!
A csalódás örök nálunk,
Erőnk egyedüli várunk!
Státus-férfi? Ma ünneplik
Holnap szépen megkövezik;
Ma egy hazát ment a programm,
Holnap uszik a habokban.
Ki mester is, kontárrá lett,
Kincseinken rongyokat vett,
S nincs egy lángész, nemzet-áldás,
Mely mondaná:
Én vagyok a feltámadás!...
A tömeg csak néz és kábul,

Ettől a sok férczmunkától!
S hite az egy megváltó-kép:
— Mivel ember tehetetlen —
Tán az isten majd közbelép?!

*

Jól beszéltél oh száraz csont!
Pusztulás van mindenfelé,
Emberkéz és elemeké!...
S miért mindez?
Mert az ész már nem az isten,
Hogy adjon, verjen, teremtsen!
Mert a sziv csak ver s nem érez,
A hatalom
Nem boldogit, de sujt s vérez!
Ősi erény ég csak itt-ott,
Tettek hire mind elfogyott!
A szellem nem örök, csak vég;
Gyülöl, emészt
Ember ugy, mint nemzetiség.
. . . . . .
. . . . . .
S a mig mindez másképp nem lesz
A mit itt látsz jó koponya!
Nem földrengés, nem vizözön
— Isten keze az a földön!

VIGALMAK A VIDÉKEN.

A hol ezelőtt pezsgett a kedv, tömegestől jelentek meg a társadalom osztályai, a szép hölgyeknek egész koszoruja ment elől, nemcsak a táncz, hanem a jótéte-
ményekben is, ott most alig nehányan sorakoznak ; nem lelkesit a hegedü szó ; nincs vágy, öröm a találkozásban, s a legjobb erőktől támogatott vállalkozás is megbukik.

Az okokért nem kell mélyen kutatnunk, ha vissza gondolunk a közelebbi évek farsangjaira, mindjárt megtaláljuk e szokatlan jelenség forrását.

Nagyon mohók voltunk az élvezetben, s annyira neki estünk a luxusnak, hogy mindjárt vigalmak után sok családnak siralom volt a vigalom !

A divatlapok valóságos üzletet csináltak a női kelmék elnevezésével, a divatképeken festett uszályokkal. Festeni csak könnyü volt, hanem kifizetni ? !

A világvárosok, hol az ipar fejlettebb állapotban van, a gazdagság, jólét forrásai kiapadhatatlanok, — verték a taktust, s mi jártuk a őrültek tánczát !

Számüzve volt családjaink köréből az ősi erények egyik legszebbike, az egyszerüség ; agyon selyemeztük, szalagoztuk magunkat, és sokan nem azt nézték ki menyasszonynak, ki otthon jól forgatja a főzőkanalat, de cziczruhában van, hanem a ki szegénységét selyemuszálylyal, virágokkal takarta el !

Vagy fecsérelni, s fényleni kellett, vagy otthon maradni : mert hát oly vakmerő nem találkozott, ki a morantikok, s pókháló szövetek közt egyszerü ruhában meg mert volna jelenni ; ülni pedig otthon is ráért ! A mama diktált a papának, s ez oly mélyen nyult zsebbe,

hogy az egész év keresményét kivette belőle, és sokszor még azt is, ami benne sem volt!...

A vidéki kereskedők aludhattak boltjaikban, Bécs és Pest kiállitottak mindent világdivat szerént, a kelmét Párisból meghozták, Pesten megvarrták, itthon pedig egy óra alatt elszaggatták!

Kuzmik és Alter uralkodó nevek voltak vidéken, s csak ugy söpörték be a pénzt, mint a szemetet. Sok anya plane annyira nyomása alatt volt az álhatatlan luxus és divatnak, hogy amit otthon varratott is meg egész elegentiával, eltagadta, s azt mondta, hogy Pestről való. Pedig mennyivel nagyobb érdem volt amaz.

A házi szabók koldus botra jutottak, s akkor szólitották be legfeljebb a kisasszonyokhoz, ha a kész ruha bő vagy szük volt.

S aztán mindegy volt, gazdag vagy szegény esztendő, a divat megkivánta áldozatát. Egy-egy elegáns vigalomban nem is volt valami ritkaság, ha egy egész öltözet más mellékes költségekkel 5—600 forintba került. Egy hold föld alig hozott sokszor 5 frt tiszta jövedelmet: igy száz hold évi jövedelmébe öltözött fel sok asszony vagy leány! S ha még legalább csak esztendeig viselhette volna, hanem nehány óra alatt vége volt a tüntetésnek, az öltözéknek; vége nem egyszer ugy, hogy a pénz is elfogyott, meg a leány is otthon maradt!!

Jó példával ment előre a főváros, a vidékek pedig nem akartak hátramaradni; pedig igen sok mehet Pesten, ami nem megy Vámospircsen. A középosztály merész ugrásokat tett, s az aristokratiának utánzásában saját romlására hozta az áldozatokat. A mámor sokkal nagyobb volt, mintsem ébredés követhette volna. A

viszontagságteljes ötven-hatvanos évek, a multból árnyékként kisérő adósságok, terhek megtakaritást, egyszerüséget követeltek,-s nem fogtuk fel helyzetünket, hanem rohantunk a fénynek, hogy szárnyainkat leperzseljük. ! !

Tiszteljük, szivből óhajtjuk mi az ipar fejlődését, de sajnos dolog volna, ha a kézmü-ipar virágzását csak azzal mozdithatnók elő, hogy százan és ezeren koldussá legyenek. Ez drága ár, s még egy nép rongyain sem lett volna az ipar áldásos és boldogitóvá ! . .

Az ipar fejlődését nem a középosztály csődöt kérő luxusa mozditja elő, hanem ha a vagyon aristokratia észszerüleg, állásával arányban költ, a szegényebb osztály pedig takarékosság, munkájával támogatja.

Nehány nap alatt koczkára lehet tenni Darius kincsét ; de mi lesz a jövőben ? !

Mi is sokat koczkáztunk, költekezéseink nem álltak arányban jövödelmeinkkel, s igen természetes, viszszaesésnek kellett következni.

Innét van, hogy többen egy farsangon háromnégy évre, s hányan mulatták ki magukat egész életökre!

Ez az oka, hogy vigalmaink látogatlanok — egyéb terhek is hozzájárulván, hogy épen akkor, midőn közintézeteink, a nevelésügye várnák áldozatainkat, nem tehetünk semmit, s csak ablakon át hallgatjuk a muzsikaszót !

S nem egyedül vidéken van ez igy, de magában a fővárosban is ! az aranygarmada ott is fogyni kezd, s kezdik belátni, hogy a luxus minő rombolásokat tett ? !

Kövessük az arany egyszerüséget, ez az erény az, mely még soha meg nem hazudtolta magát a

népek életében; a leánynak nem fején, hanem szivén legyen a diadém, s ne abban vetélkedjék, hogy ruhájában ragyogjon, hanem a család házi erényeinek megőrzésében!.. Selyem, bibor elszakadnak, gyöngy és ékszerek füstbe mennek, de az egyszerüség megóvja a családok nyugalmát boldogságát!..

Igy még lehet jobb farsangunk.

FEGYVER VAN ELÉG, DE KENYÉR NINCS!

Bizony nagyon civilizálódunk!

Annyira esszük a tudományt, haladunk a müveltségben, hogy egymást faljuk fel csupa testvériségből.

Hirdetjük a béke arany igéit, s százezreket azért gyakorolnak be, tartanak fegyverben, hogy illuzoriussá tegyék a szent igét! A mit egykor az istenember hirdetett, már csak emlékben él köztünk.

A mit száz- és száz iskolatanitó tanitott az iskolában, belevert a gyermekekbe, egyetlen diplomata tönkre teszi, egy tábornok szét vágja a kardjával.

Ma már nem testvériség, közös szeretet, hanem hatalom minél nagyobb, magasabb, honnét be látni az egész világot; az mindegy, ha alapja vérben ázik is, vagy láncz tartja, csak egy fehér czárt birjon el, a többi ugy is semmi!.

Egész Európa vasban áll, talpig fegyverben, de kenyere nincs. Hátultöltő van garmada számra, de a mivel a „töltő“ gyomrát töltse, az hiányzik. Az ágyuk elnyelték a kenyeret, a raktárak a jólétet, s mivel minden ellenségnek nem lehet egy menydörgős menykőt le könyörögni a felhőkből, hát feltalálták a torpedót; van dynamit, lőpor és ember elég, mi kell más a minden oroszok atyuskájának?

Milliók karja legyen is munkában, verejték alatt, annyira dolgozunk, hogy egyszer csak azt vesszük észre: semmink sincs!

A mi áldás volt, az most átok; a szántóvasból kardot csinálnak, s a mi családoknak adott életet, az most családoknak életét oltja ki. S mivel egy ember

ugy akarta: a földnek meg kellett ingani; majdnem isteni hatalom, és az Isten elnézi?!

Vágyunk: a béke; nyugalmunk: a csendes munka; lelki ismeretünk: Hazánk jóléte, s ezek mind koczkán, akaratunk ellen, egyes békerontókért.

Mindig jajgatunk, hogy nem elég, mit a szántóföld terem, az ész alkot, a műhelyek adnak, a gyárak feldolgoznak, s nem gondoljuk meg: hogyan is volna mind ez elég, midőn százezreket elviszünk a munkából, s ez még csak egy veszteség. a másik az: hogy még dologtalanul etetjűk is őket?!

Oda ruházunk be, a mi semmit nem ád, hanem elvesz — az ágyuk- kard- fegyverek s gyilkoló szérekbe; de nincs a szántóföldön elég ökör, juh, ló, az iskolákban elég tanuló: a gyárakban elég értelmes munkás; a műhelyekben bőr, fa, kender, rongy, ércz, gyapot, holott már nem egyedül a juhokat, hanem az embereket is — megnyirtuk!!.

A mezőgazdaság sem felülről, sem alulról kellő gondosságban nem részesül; mert hát fent sincs, meg alant sincs, s az a csodálatos, hogy ha hadi felszerelésre kell, akkor kell lenni ott is — a hol nincs; vagyis: van — nincs idegen szó a magyar szótárban, melyet a hadügyérek találtak fel!!

Ez az az évtized, midőn az ember kenyér helyett vasat eszik ...

S aztán ha még az orosz teszi ezt, a mely nép harczra vágyik, hóditani akar, tudjuk érteni; de mi jámbor, istenfelő, békeszerető nép, mely senkit sem bánt, megelégszik a magáéval, nyugalombau akar lenni, és egy ellenséget sem ismer, ha csak érdekeit erőszakkal nem fenyegeti valaki — hogy miért állunk nyakig vasban háboru, ugy mint béke idején, — ezt felfogni nem birjuk?!

Mi földig szegények, kiknek sem örömük, sem jó létük nem nő, csak árnyékuk és adójuk?!

Ez érthetetlen.

Alattunk vágják a fát, látjuk a veszély utját és rajta taposunk. A kiknek a tudományt, a mühelyeket, szántóföldet kellene szolgálniok, fegyvert hordoznak munka helyett. Hogy lehetne igy boldogulni, gyarapodni? Vane a világnak annyi kincse, mely igy el nem fogy?

Az emberiség örök czélja lábbal tapodtatik, s lassan-lassan megyünk a sir felé, anélkül, hogy amannak eléréséért valamit tehettünk volna.

Tenger a sopánkodók száma, mindenki látja az ösvényt és senki sem segit; az egyes erő kevés, a kormány, az országgyülés pedig megy velünk együtt a mélységbe!

Egyedül a béke volna a világ uj megváltója, midőn hivatás szerint minden ember helyén áll, és a nemzetek folyvást háboruskodnak. Tehát ellenkező irány...

Szivünk — ez a folyvást mozgó mágnes — megmutat irányt és utat, s az események kényszer szele, mástelé ragadja hajónkat!

Megyünk... megyünk bizonytalan partok felé.

Fegyver van elég, de kenyér nincs!!!

ZALA-EGERSZEG ÉS NAGY-KANIZSA.

Zalavármegye még akkor is nagy és nevezetes volna: ha Deákja nem születik; B.-Füredje nincs; Badacsonyban nem szüretel s nem termeli a kitünő magyar borokat, melyeknek messze vidéken hire van.

Nevezetes volna, mert van Zala-Egerszegje és Nagy-Kanizsája.

Két olyan városa, melyek közül mindegyik vetélkedik a székhelyért, s egyik első akar lenni, a másik meg nem akar lenni második.

Zala-Egerszeg feje a vármegyének, melylyel gondolkodik.

Kanizsa a két karja, melylyel dolgozik és él.

Ott van esze; itt esze is, pénze is.

Az gondolkodik, igazgat, itél és igazságot oszt.

Ez kereskedik, gyarapodik és vagyonával uralkodik.

Annak sok az erdeje, hegy és völgye; ennek sok a vasutja, melyekben Europa testén egyik legerősebben verő üteret birja.

Az remete lakás; az értelmiség ősi fészke; családi hagyományok, ereklyék muzeuma, hol születik rang, czim és méltóság....

Ez nyilt város, fészke a kereskedésnek, iparnak; ujonnan épült palotaszerü városházával, szépen világitott utczái, intézetei, egyleteivel.

Ott a megyeház régi jogait, aktáit oroszlánok őrzik a poros levéltárban, nehogy utnak induljanak Kanizsa felé.

Itt azt mondják: csak jöjjetek, palotát emelünk számatokra az avas klastrom helyett s aranyokkal rakatjuk ki a vármegye uj házát, melyben a munkások örökös vendégszeretetünket, pártfogásunkat élvezik.

Ott több a conservativ elem, mely szoros összeköttetésben áll a multtal, s nem ad fel semmit.

Itt a democratia jobban kaczérkodik, de fél is, hogy a czuczlikkal elrontott kis gyermek — Kis-Kanizsa a nyakára nő, hol ugy terem a szélsőség, mint mezőn a vadvirág...

A nagy urak oda mennek atyafi és barátok látogatására.

Ide — pénzért!

Ott vannak az őszi megyei gyülések, szónoklatok, kiható intézkedések.

Itt az üzleti szellem amerikai élénkségben.

Ott sok a szegény ur; itt meg sok a gazdag zsidó.

Ott lakik az egész vármegye.

Innét él számtalan község, gazda és földmives polgár.

Itt szabják, varják a kaputot; ott viselik jó árért fizetve.

Zala-Egerszeg nagy multjában, akár czimerekkel rakja ki trotoirját.

Kanizsáé a jelen és jövő.

Hiában termel Zalavármegye bort, buzát, rozs és árpát, ha N.-Kanizsa meg nem veszi.

Hiában gondolkodik az bölcset, nagyot, okosat, ha ez pénze és gazdagságával ki nem viszi.

A székhelyérti versengés még mindig tart, nem hivatalosan, csak gondolatban; Zala-Egerszeg nem enged, Kanizsa áldoz, halad, épül, költ, beruház és — remél...

Legjobb lenne a Dunántul meglepetésére egy uj házasság: az öreg matrona férjhez menne az ifju gazdag kérőhez.

Zalavármegye pedig jubilálna, mert az öreg menyasszonynyal jönne tekintély, név, befolyás; a fiatal férj pedig gyarapitaná azt kincseivel, szeretetével Zala vármegye — az örömapának boldogságára...

HARMINCZKÉT TAKÁCS.

Unicum!
Az ipartörténetben ritkaság.
Érdemes rá, hogy megörökitsük, mert a magyar társadalom kézmüves osztályának munkaberendezését, életviszonyait s felfogását tükrözi.

A bölcsek azért leczkézik a szülőket, hogy ne neveljenek minden gyermekből orvost, ügyvédet, szolgabirót, hanem valahára iparost is, mert nem pusztán könyv és §§-okból él ma már az ember, hanem kézimunkából is. Aztán az ipar terén aránylag ugy is hátra vagyunk, mert van elég tudós pap, ügyes ügyvéd, jó orvos, — hanem tanult iparosra, kézimunkásra van szükség, miután a kaput már ugy is oly garmadákban szidalmazza az életet, hogy csupa önszeretetből egymást nyomja agyon.

Iparost a hazának!
Kiált iró, politikus, tanár és bölcs.

Kevés a műhely, nem elég a gőzimádó; a villany; a lég, a bányák ércze, a föld terméke, a gazda szüksége, a polgár szegénysége mind, mind munkáskézért sirnak. Van itt minden, csak kéz nincs rá; anyag — tenger, erő — 0!!!

Iparost a szenvedő hazának, — kiáltoz az emberiség-mentésvágyban köszvényt kapott népdelejező.

No hát panasz ne legyen!

Mi mutatunk egy iparos fészket, hol ugy terem a munkáskéz, mint képviselőválasztáskor a jó kivánság.

Szőllős-Györökben van 1000—1200 lélek, és harminczkét takács . . .

Épen olyan, mint egy testen 32 kelés egyszerre! Ez már nem vértisztulás; ez betegség.

Itt az a mánia, hogy a mint egy gyermek megszületik, annak takácsnak kell lenni, s ha 5—6 éves, már lesi a fonalat; 10 éves korában áspál, gombolyit; 16 éves korában rugdalódzik, vagyis sző — ha van mit; 20 éves korában pedig — koplal!!.

Sz.-Györök a Balatonpart közelében tehát nemcsak arról nevezetes, hogy ott lakik Jankovich László főispán, hanem arról is: hogy harminczkét takács lakik benne.

Harminczkét takács egy községben épen oly veszedelmes és nyugalmat zavaró magokra az ipar embereire — is, mint 32 keresztes pók egy szobában.

Ezek még csak szőnek a magok nyálával pókhálót, de a 32 takács mit sző, ha nincs elég kender és munkát adó?!

Egyik a másik kenyerét támadja meg; egyik a másiknak ellensége.

Azt nem sokalnók mi, hogy ha 32 takács léteznék egy nagyobb vidéken, hanem azt sajnáljuk, hogy a 32 kézmüvesből legalább 28-nak nincs kenyere a szövőszék után egy kis ponton, mert nem lehet. A kiből lett volna jó csizmadia, esztergályos, kovács, lakatos, lett szerencsétlen takács. De ha tanul, — meg lehet — püspök; igy az elhibázott életpálya egy egész családot tett koldussá.

Két-három szövőszék életmentés, harminczkettő átok és szegénység!!

Az aztán, megint meglehet, hogy tiz-tizenöt községben nincs összesen 5 takács; de az is bizonyos, hogy a 14—15—13-ik községből már nem visznek fonalat szőni Sz.-Györökbe, hanem a polgárság, cselédség nagy része megveszi vásárokon e nembeli szükségletét.

A sz.-györöki takácsvilág pedig várhatja ablakon át a jó szerencsét; a kis Jézuskát nemcsak Karácsony előestvéjén, hanem egész éven át.

Mennyi kézerő, mennyi munka elveszett itt?

Az akarat, a tehetség, a jó sziv mind meg volt dolgozni, de az inpraktikus, rosz irány elszéditette az embereket.

Mi a tanulság ebből?

Hogy az iparos világban nem tanulják, figyelik kellőleg az életet; a szükségletekkel nem tartanak irányt; a csoportosulás nem indokolt, s a lenyügzött, primitiv községi élet nem nyujt kellő láthatárt sok embernek — meglátni saját szerencséjét.

Elveszett ember és munka; mindkettőt drága pénzen kellene megvenni Magyarországon, nem pedig elpazarolni.

Egy fa nem erdő; de egy-egy ember nálunk valóságos nagy terno, nyereménye a nemzetnek; a mit jól végez, az meg reménye a jövőnek.

A szerencsésen választott életpálya pedig közös vagyon, melyből él család és nemzet.

Csak embert ne pazaroljatok!

A nagy Széchenyi kátéjában ez a bünök legnagyobbika.

MEZŐGAZDASÁGUNK.

A Dunántuli megyékbeni mezőgazdaság terén tagadhatatlanul nagy a haladás a multhoz képest.

Ki egyes gazdaságokat szemle alá vesz, azonnal meggyőződhetik róla, hogy a gép és kézerő csudákat tettek, hogy a beruházások — még adósságra is — naponként értékesitik a földet; hogy a gazdaközönség okul, tanul, s gazdasági felsőbb tanintézeteink már is számos tanult egyént adnak a vidékeknek; hogy a „helyes arányok“-ra a gazdaságokban naponként nagyobb lelkiismeret fordittatik; hogy a földmivelő közönség öntudatra ébredt: mikép a szántóföld Magyarországon egyetlen menedékhely, mely „kenyeret“ és „nyugalmat“ ad!

Mindezek tagadhatatlan igazságok; azt is el kell azonban ismernünk: hogy még nagyon keveset tettünk fentebbiek daczára is, s különösen nálunk, hol egy egész nemzet a szántóföldre van utalva, a tudomány vezér elveit, utmutatásait követő sikertől még beláthatatlan távolságban állunk.

Ki végigjárta a földmivelésben minta-államok gazdászatilag kitünően berendezett területeit, a nyers termányeket feldolgozó gyártelepeit; ki tanulmányozta a kutató ész vivmányait; a megfeszitett szorgalom sikerét s a haladás netovábbját: csak az adhat kellő tájékozást a mi állásunk, elmaradásunkról.

A sarkalatos hibák, sőt bünökről alig irhatnánk ujat, annyira megvitatták, kimutatták azt szaktekintélyek szónoklatokban, füzetek és hirlapokban.

Mi csak másolók vagyunk a tévedések, mulasztások, könnyelmüség, ejtett hibák, elkövetett sőt bünök

napfényre hozásában. De ujra el kell mondanunk, mivel e kötetben a közhangulat lapokat kér számára. Mert magyar embert föld nélkül nem képzelhetünk: ez neki reménye, kenyere, vigasztalása, sirja és Hazája...

Vedd el a szántóföldet lábom alól, megszüntem magyar ember lenni, s igy élni!!

— — —

A kaputos osztály egy kiváló része régen megértette ezt az imádságot, s okult, tanult, haladt, beruházott; mindezek daczára azonban csak fél uton van még. Uton van, de a czéltól jó távolra!

S miért?

Egy részét elvitte szántóföldjétől a politika; azt elvesztette, vagy terhekkel nyomta meg; ez nem adott neki kárpótlást. A politika nálunk hálátlan kenyér, sok ember élete, nyugalma, becsülete, sőt lelkiismeretével adózik érte; ezrek pedig hiában várják jó sikerét. Ha házi szokásai, a szükségtől utalt tért foglalja el a családapa, mennyivel többet tett polgári kötelességének, mintha nem teljesülő álmok után kapkod, melyeknek nyomában azonnal ott van a csalódás.

A nagy birtokosok közt valóságos pusztitást vitt véghez a könnyelmüség, fényüzés, tulköltekezés, külföldi élet, ész nélkül üzött sportok; az ur-játszás akkor, midőn még a takarékosságot is megpróbálta az élet! Aztán a mely vagyont egy sarj öröklött, ennek négy-öt gyermeke ugy elaprózta, hogy az urodalmakból lettek apróbb gazdaságok; a gazdag, hatalmas gróf, vagy báróból — szegény ur. Hogy a kivánt beruházás, a munka ily gazdaságokban nem a kivánt módon történhetik, azt mondanunk sem kell.

Az alkotmányos élettel annyi baj szállt ránk, hogy a családok ereje, vagyona tulságosan meg lett osztva, igénybe véve. Nem számitottunk rá, annál meg

lepőbb volt s készületlenül talált. Még a jó gazda, a megnem terhelt gazdaság is próbára volt téve, hát az, a melyik már uszott s a multtól is terheket vett át?! Minél kisebb birtokos volt valaki, annál kevesebb pártfogóra talált, pedig a százezrek 30—40—100 holdas birtoka, a polgárság telkeiben millió és milliókat érő kincse fekszik a nemzetnek; többet mondunk: ereje, hite, lelkiismerete ... Hiában keletkeztek a vidéki pénzintézetek, a nagy szükséglethez képest csak homeopathikus adagokban oszthatták a 10—12% drága áldást! Bécsben nem volt hitelünk; B.-Pesten nem hallgattak meg, aztán a papirokban nyujtott kegy, melyeket 80—85 frton váltottak be, a kisbirtokra valóságos cholera mag volt!! A lecsigázott szántóföld holdja adott 3—4 frt jövedelmet, s fizettünk tőle 12—15 frtot.

Kutba estem!

Ki huzzon ki?

Majd a jó Isten!!..

Akár merre fordult a kisbirtokos, nem talált pártfogóra. A mi hitele volt még, azt a perlekedés, a rosz törvények magok ölték meg. Senkinek sem volt kedve pénzt kölcsönözni azért, hogy 10—12 év mulva jusson hozzá per utján, s a tőkének fele ekkor is az ügyvédi kéz és bélyegekre maradjon! Sokan vissza is éltek a bizalommal; nem tartották, vagy nem tarthatták meg a feltételeket, melyek a hitelezőket csak visszariasztották bent és kint!.. Midőn plane a sorstól és önkénytesen csinált bukások jöttek, — a hitelnek egészen vége lett.

Vagy oly drága volt tehát a pénz, hogy a kis birtok nem birta meg; vagy sehogy sem volt.

Pénz nélkül pedig jól gazdálkodni, még nem lett kitalálva a tudósok által.

És az országgyülés?

A sok kotlós honatya ülte a tojást; forrongott az

eszmékben; czivódott, interpellált, világpolitikát üzött; minisztert reggelizett; államtitkárt akasztott; bosnyákot, törököt csókolt, gf. Andrássyt szidalmazott; párbajokat vivott; lakomázott, — hanem arra a világért sem gondolt: hogy itthon annak is földje van — legalább igen soknak — a kit megválasztottak; meg annak is, a ki választott. A kisbirtokosok földhitelintézetét kitalálták épen akkorra, mikor egy harmadrésze már elesett az adóságok alatt. Hány évig vesződtek, czivódtak ezen is? Sőt találkozott honatya, hogy még ellene is volt!.. Végezzenek vele választói.

Találkozott nálunk világpolitikus, financier, népapostol, tuczat számra képviselő, banktanácsos, vasutépitő, miniszter kandidatus, főispán és királyibiztos, pártvezér, négy-öt féle ellenzék, mamelukk és kormányt vádoló, erdélyi forrodalom' csiráztató drága napszámért, — — minden, mindenre ember, csak olyan nem volt, a ki Columbus szavát ismételte volna: a f ö l d.

Az országgyülés tespedése, tévedései szülték a sz.-fehérvári országos gazdasági congressust, mely beható tanácskozás alá vette mezőgazdaságunk fontosabb napi kérdéseit. Az országos kelés valahára felfakadt, gf. Zichy Jenő metszette fel. Mily eredménynyel? a közel jövő megmutatja; hanem hogy az országgyülés illetékesebben, nagyobb sikerrel, országos terjedelemben, a közszükségnek áldásosabb kielégitésével oldotta volna meg e nagy „nemzeti kérdést“, — az bizonyos.

Az országos némának tán felmetszik nyelvét az utóbbi események, s beleszól saját érdekébe, — lehető. Kivánjuk, hogy mielébb, mig magyar ember áll a töldön, mert föld ugyan lesz, hanem az embereket nem fogják találni!!

— — —

Mezőgazdaságunknál nagy hibának róható fel az is, hogy a mivelés alá fogott területek csak felületesen, minden rendszer nélkül lettek kezelve, még nevesebb, terjedelmesebb gazdaságokban is. A földkészités, magválasztás, a clima és talaj nehézségeire forditott figyelem; az aratás, cséplés végzése; gépek használata a kézerő aránytalanul csekély száma mellett; gazirtások; rovarpusztitás, csatornázás, utcsinálás — nálunk csak a Korizmics-Benkő-Kenessey-Mokry-féle katekizmusban olvashatók, hanem hogy az életben is szemébe nézzünk, kivigyük és meghonositsuk, — erre kevés jó példa van.

A clima kijátsz szeszélyeivel.
A talaj cserben hagy.
Gépünk kevés.
Kézerőnk tunya is, elégtelen is.

Földjeinket ellepi a rovar és dudva, és csak akkor veszszük észre, mikor a tisztabuza már halomra döl.

Utjaink sarába beleful a fuvaros, tehát sem időben, sem biztosan nem szállithatunk; olcsón meg épen nem. —

Egyik árokból kiönt a viz, s elsepri nemcsak a tulajdonos, hanem 100—200 szomszéd birtokos rétjét, földjét. Én sem ások árkot, te sem, de ő sem! Igy állunk aztán valamennyien viz alatt, különösen oly évben, mint minő az 1878/9. volt, midőn a felhőre csak rá kellett nézni, már esett, s hetekig nem láttuk sütni a napot. A réteket, legelőket kint elönti a viz, s bent a marha, birka, ló és szamár éhen vész. A takarmány az a gazdának, mi a levegő: nem nélkülözheti.

— — —

Aztán a mint ránk hagyta apánk a gazdaságot, mi csak üzzük, folytatjuk, a nélkül: hogy az idő és körülményekkel számitanánk.

Midőn látjuk, hogy az olcsóbban termelő Amerika és Oroszország agyonnyomnak bennünket nemcsak gabona, hanem már gyapjuval is, azért folytonosan csak vetjük a buzát, rozsot, árpát — magunknak!.. Mert az ördög sem veszi bizonyos időszakokban. Biztos piaczaink nincsenek, s a vasutak, vitelbér, vám oly magasak, hogy a külföldre csak nyomott árakon szállithatunk; versenyezni pedig sokkal jobb termékeinkkel sem vagyunk képesek!! P. o. 1879-ik év Agusztus havában Triesztben 1 frttal olcsóbb volt az ó orosz buza, mint a magyar, és Somogyból még azok a nagykereskedői megbizottak is sátorfát oldtak, s elvándoroltak, kik már évek óta százezreket bagytak birtokosainknál. Még a tengerpart-vidékeken létező malomtulajdonosok sem nálunk tették bevásárlásaikat!

És mégis csak buza után buza, rozsra rozs; árpára árpa! A haszonmarha nevelés még mindig pium desiderium! aztán takarmány termelésünk is oly csekély legtöbb gazdaságban: hogy a hizó állatoknak hus, zsir, vaj, gyapjuban stb. gyarapodása a lehetetlenségek közé tartozik.

A világrészek termékeit a villany és gőz oly sebesen és nagy arányban hozták nyakunkra, hogy versenyezni képesek nem vagyunk.

Más arányt vett az európai termelés, s a népek szükségleteinek fedezésére állitott piaczokon mi egyedül vereségünk mellett jelenthetünk meg.

A föld ugy forog ugyan, mint azelőtt, de a viszonyok egészen más irányban mozognak, és tolják egymást előtérbe; tehát nekünk is változtatni kell termelési szokásainkon.

Állattenyésztés, nemesitės takarmánytermelés tehát nagy mértékben, mert a gabona soha sem volt annyiféle zsizsikesedésnek kitéve mint most! mert nemcsak

az ám a zsizsik, a melyik testet ölt és mozog, hanem az is, midőn a buza, árpa, zab nyakamon marad; midőn a rozsot 5 frtért adom el, mely magamnak 6 frtba van; midőn az amerikai szalonna olcsóbb B.-Pesten, mint a debreczeni; midőn boromat 3 frtért sem veszik, pedig 4 frtért termeltem. A gyapjum 80 frt; aztán 1—2 frtot fizetek a napszámosnak, s másfél konventiót a juhásznak, még rá 3—400 birkám meg is mételyesedik; 10-ik részt adom, mikor nekem csak 3—4 kereszt termett egy holdon; buzát vetek, aztán vadóczot aratok — ez mind — zsizsik!...

Ha buza, rozs helyett hust, zsirt, vajat kérnek, — mért öljem meg magamat a buzában? mért ne termeljek hust, zsirt és vajat?

— — —

Aztán az istenért a nép! a nép!

Ez a millió karu és gyomru, dolgozó és enni kivánó nagy tömeg??

Melyben egy embernek a földje csak pár barázda, egy hold, darab szőlő, belsőség, kenderföld, $^1/_4$ telek stb; de együtt véve egy nagy ország; szántóföld — rét — legelő és erdőtenger...

Emberben és holdakban ez a sok millió együtt — a nép és a szántóföld??

Hogy itt hogyan vagyunk a fentebbiek után, könnyen elgondolhatja mindenki. A nép? melytől magasan lakik az Isten, messze a tőkepénzes, világvégén a tudomány, miveltség?!

Bizony a telkeken még inkább csehül megy a dolog; nemcsak a telkek lesznek darabolva, telekkönyvekben teleirva, hanem a gazdálkodás is megy ugy — itt-ott kivétellel — mint ment a fekete bankó korában; mint mikor 30 volt ráöntve a regi két garasosra!..

Kevés hely az még aránylag, hol a telkes polgár is lépést tart az idővel; vas ekét vesz; apró gépeket szerez; tanul, okul, gyarapodik. A nagy tengerben csepp. Iparkodnunk kell a cseppekből tengert csinálni.

Középgazdasági tanintézetet; földmives iskolát minél többet a vidékeknek; a népet a tudomány erejével kell meggyőzni saját érdekei és hasznáról: ez az egyetlen ut kimivelése, és igy gyarapodásának.

Egy községben egy-egy földmives iskola százaknak ad eszmét, felvilágosodást, lelkesedést — és igy haladást.

„Meglevő felsőbb gazdasági tanintézeteinket főleg csak a tehetősebb egyének használhatják, kik vagy tanári pályára készülnek, vagy mint nagybirtokok tulajdonosai vagy kormányzói kivánnak kiképeztetni. Hazánkban azonban legtöbb a szegényebb sorsu kisbirtokos, gazdatiszt és parasztgazda. Ilyenek részére alakitandók nálunk a földmives iskolák, melyek olcsó berendezés mellett, a legszükségesebb elméleti tanitásra támaszkova, főleg a termelés és értékesitės helyes gyakorlatát ismertessék meg a tanulóval. Minél több ily intézet felállitása volna kivánatos.

Még hathatósabb eszköz az elméleti tanitásnál a jó példa. Az elméleti bizonyitás nem győzheti meg a hiányosan képzettet, és nem tántorithatja el a parasztgazdát hagyományos rossz módjától. De ha szemlátomást meggyőződik a felől, hogy a jobb mivelési mód által földjén jobb és több szem terem, marháját drágábban eladhatja: az ily példa aztán biztosan ragad. A kormánynak feladata tehát arra is hatni, hogy minél nagyobb számban keletkezzenek ily helyes üzleti gazdaságok, hol gazdáink fiait a munkák gyakorlati kivitelével foglalkoztassuk, a földnek jobb mivelési módjával megösmertessük s azon meggyőződésre vihessük,

hogy a jobb takarmányzás jobb eredményeket szül. Az ilyen gyakorlati bizonyiték többet ér a vándortanitók minden szép theoriájánál.“

Irja egyik praktikus gazdánk, Jurenák Sándor.

— — —

A törvényeket csak meghozzák az országgyülésen, hanem hogy miként hajtják végre, — arra a jó Isten figyel! A megyei és községi elöljáróság ha talpon nem áll, ott nem hagyja a sógorság és komaságot, az ezerféle érdekek rugóit, melyek tán lenyügöznék minden lépten — nyomon, a törvény és intézmények holt betüi ugyan senkit meg nem mentenek a veszély és bajtól.

Milyen sok függ attól: hogy ki áll egy megye, vagy egy község élén? Egy falusi biró elöljárójával áldása vagy átka lehet községének.

Mert hiában gondolkodik ám fent a miniszter, az országos képviselő, ha ide lent gondolatját, akaratját végre nem hajtják.

Fent az ellenőrzés, jó intézkedések: lent a gyors végrehajtás és munka adhatnak csak más állapotot, más irányt, más erkölcsök s igy más eredményt.

Gyökeres reform kell itt emberekben és tényekben.

A tehetetlenséget, az avas eszmék mumiáit el kell távolitani az utból, s az uj kornak uj szokásokat, uj embereket.

Az annó 1801, többé nem 1880!

Ma már nem csak önmagától ledölt, korhadt cserfával tüzelnek, hanem kőszénnel is; a gőzben többé nem csak megfulni lehet, hanem erejével világrészeket kormányozni. A mi a bányákban holt ércz volt, az ma tent az emberiség kezében kincs. Napvilágra jött ezer-

dek csudás alkotása, éjszakák titka a te szent hatalmaddal tudomány!

Természetes, hogy az emberiségnek is át kell alakulni tetteiben; a hol a gondolat egy atomon tért foglalhat, más élet, más lakosok, más világ; csak az ember maradt a régi — bizonyos kivételekkel; avas századok hagyományainak megrögzött őre, kincstárnoka — gyászvitéze!..

— — —

Igen is!

Keveset tett az országgyülés, s az országos többség kifolyása, a kormány.

Tegyen többet mind a kettő mezőgazdaságunk érdekében, mert ha alól rosszul megy a gazdaság, bizony fent sem lehet valami jó világ az állampénztár körül.

Szegény földmivelő népnek koldus a kanczellárja.

Boldogtalan, áldás nélküli éveknek nem lehet magját venni boldog napok tenyésztésére!!

Az még nem egészen szegény nép, melyet sors és csapások üldöznek, de van akaratja és karja; hanem a melyik lemond akaratja és karjáról s szegényen politikából akar megélni.

Országgyülés és kormány gondoljanak a szántóföldre; a mennyi verejték, jóakarat, munka erre hull, olyan erős és hatalmas lesz országa, királya.

Le kell szállitani a vasuti szállitási dijakat; a külföldről szállitott gabonákra nézve megszüntetni a vasutak által nyujtott kedvezményi árakat, s a vámszerződések kötésénél termékeinknek jó piaczokat biztositani.

De ne higyjük, hogy a miniszter helyettünk ha gondolkodott, gondolatjait ki is viheti; hogy ha intéz-

ményeket bocsát ki, földünket is megtrágyázta! Ez a mi dolgunk már.

Ezrek karja, ereje, jóakarata, egyesülése kell itt alant a sikerre.

Ha ember és föld marad a régi, leszen szegény ország és elébb-utóbb szolga nép.

Még a hazaárulónak is meg lehet bocsátani Magyarországon, de annak, ki a szántóföldet nem szereti, soha!

GAZDASÁGI EGYLETEINK.

Egyik czikkben futólag megemlékeztünk a gazdasági egyletekről. Mint a mezőgazdaság terén nélkülözhetlen tényezőkről — kell azonban — hogy bővebben is megemlékezzünk rólok, mert a közéletben alig találhatnánk egyesület, társulatokat, melyeknek több hasznát vehetnők, czéljok praktikusabb volna, mint a gazdasági egyleteké.

Érezték is ezt gazdáink a hatvanas években, midőn az egyesületek alakitásához fogtak, de — fájdalom — a megyében csak itt-ott sikerrel, kevés termelő gondolván meg: hogy hiszen első sorban saját érdekéről van szó; utána pedig az államról, melynek létalapja, egyedüli fenntartója Magyarországon a mezőgazdaság.

Nézzük csak, mily téren tehetnek szolgálatot gazdasági egyleteink a mezőgazdaságnak?

a.) Csoportositván a különben elzüllött gazdaközönséget, eszméket ad, munkára serkent, erőt kölcsönöz.

b.) Gyüléseken kiható inditványok által iparkodik a közönséget buzditani, lelkesiteni, saját java, vagy veszélyeire figyelmeztetni.

c.) Kiállitások, versenyek által érdeket költ, oktat, kalauzol, támogat és gyarapitja a közvagyont.

d.) Mintagazdaságok, kertészet, gyümölcsészet stb. felállitása által gyüjti a nemes anyagot s meg is osztja a termelőkkel; utat tör; elveket állit fel és tisztáz; termel, takarít a jövőnek.

e.) Tekintélyének, tudományának, egyesületi szellemének és anyagi erejének hatása alatt rendszert alkot, avas intézményeket buktat, s irányt jelel a mezőgazdaság fejlesztésére.

f.) Jutalmazások által a polgárságot ösztönzi, neveli, s kivetkőzteti a slendrián szokások és öröklött gazdálkodási rendszerből, melyek a telkeknek tönkre tevői, átkai.

g.) Mint a földmivelésügyi miniszteriumnak közege, hidat képvisel a közönség és az illető miniszterium közt, annak akaratja, vágyai kivitelére, és figyelmezteti a kormányt — mint erkölcsi testület — a követendő irányra; megmondja az igazat felfelé is, anyagi segélyt, orvoslást közvetit.

Szóval: a még mindig kellőleg nem ápolt, a tudomány elvei szerint nem kezelt, s igy — jövedelmeinket tekintve — a várakozásnak meg nem felelő mezőgazdaság terén a legfontosabb tényező fel és lefelé.

Olyan ez a megyékben a termelés és gazdászatra nézve, mint az életre a levegő. Kovász, mely éleszt, kelt. Ma már gazdasági egylet nélkül képzelni sem tudnók a megyét.

Képzelni nem tudnók különösen a mi viszonyaink között, midőn mind az országgyülés, mind a kormánynak mostoha gyermeke a mezőgazdaság. Ott ül a képviselőházban a sok gazda, s csak akkor jut eszébe mulasztása, midőn már hazajött, s látja a kizsarolt, elhagyott, nem gondozott szántóföldet; kopár rét és legelőket, kiirtott erdőket, vizöntéseknek kitett birtokterületet. —

Csudálatos!

Nálunk, hol az országgyülésnek annyi tagja van a gazdaközönségből, süket marad a jajkiáltásokra, s a provinciákról kell felirni, meginstálni: hogy hát gondoljanak a földre.

Dehogy gondolnak.

A kormány meg azt mondja: meg vannak kötve kezeim, mert nincs pénz.

Hátultöltőre, ágyu, lőpor, katonára van, de a földre nincs!!

Mintha csak isten elvette volna eszünket, hogy ahhoz legyünk idegenek, mely jövödelmünket, kenyerünket adja.

Minden megyében kell hát legalább is egy nagy harang, egy-egy gazdasági egylet, mely a gazdaközönség panaszára, szükségeire megkonduljon, ha kell beharangozzanak vele országgyülés és kormánynak egyiránt.

Egy compossessor hiában kiáltoz, ennek szava ugyan nem hallik fel B.-Pestre.

— — —

S valljon felfogtuk-e kellően a gazdasági egyletek hatását szükségét a provinciákon?

Nem!

Mert több megyében hol megalakitották, meg is buktatták.

Ez fizetni nem akart, az gyülésre nem ment.

Egy Gf. Széchényi Pál, ki nemcsak a gyüléseken volt mindig előharczosa az üdvös eszméknek, hanem a kiállitások rendezése, állattenyésztés, faültetés stb. által is közbecsülést érdemlett ki; egy Jankovich László 15—16 évi elnökösködéssel; Inkey József; B. Miske; gf. Festetics Pál; Simon Vincze; Glavina Lajos; Hunkár Mihály; Melczer Gyula; Mokry Sámuel; gf. Nádasdy Ferencz; Gaál Gusztáv; Radó Kálmán; Nádasy; Gf. Zichy Jenő; Perczel; Fekete Lajos, stb. stb. hiában törik az utat, ha nyomdokaikat nem követik gazdáink.

A győrvidéki, Somo gy, Heves, Zala, Békés megyei Arad, stb. gazdasági egyesületek, melyek nemcsak fenállnak, hanem kiállitások, szántásversenyek, földmivelőpolgárság, cselédek jutalmazása, háziipar meghonositása által hatnak vidékeikre, s vetik a jó magot, sőt értesi-

tések által tudatják munkakör és hivatások teljesitését; melyek biztos vagyonnal, mint p. o. a Somogy megyei 24 ezer frt tőkével rendelkezik, és a keszthelyi gazdasági felsőbb tanintézet növendékei számára tetemes összegü ösztöndijat alapitott, — bizony fehér hollók!

Több gazdasági egylet nemhogy rendszeresen nem működik, kellő életjelt nem ad, de még a hozzákülött levelezésekre sem válaszol mindig.

Egy, kettőnek neve van, megkeresztelék, de tetteit nem látjuk; nehány pedig már születése óráiban meghalt.

Aztán a mely egyletek fentállnak is, működéseikben nincs öszhang; az egymással összeköttetés hideg, rendszertelen, s nem ad biztositékot a vállvetett működés által elérni szokott sikerre.

Egyik megye nagyon is adóztatja magát, buzgólkodik, apostoli szerepet játszik; három négy meg épen semmit sem tesz! Hogy mehetnénk igy előre?

Én is gazda, te is gazda, ő is gazda; de egyőnknek sincs czélja; vagy ha van is, a körünkben, rendelkezésünkre álló eszközökkel nem akarjuk elérni!..

— — —

Hogy a földmivelés érdekeinek képviselete Magyarországon elhibázott, téves, hanyagolt; — belátták a magyar gazdák az 1879-ik évi Junius hó 3—5 napjain Székesfehérvárott tartott II. orsz értekezlet alkalmával, midőn — az állampénztárrai nagyobb teher háromlása nélkül — az önálló földmivelési miniszterium alakitását inditványozták.

Az országos gazdasági tanács felállitását.

Továbbá minden megyében egy gazdasági egylet alakitását, az eddigi szervezet teljes megváltoztatásával, mely a gazdasági egylet területén levő minden földtulajdonos egyenes földadó forintja után $^1/_2$ krajczár maximum járulékkal lenne fenntartandó, mely já-

rulék a közadókkal együtt az állam közegei által szedetvén be, az illető egyesületeknek saját czéljaikra, illetőleg önterületük mező és erdőgazdaságának emelésére leendő felhasználása végett elszámolás terhe mellett közvetlenül kiadatnék.

Elvárja pedig a kormánytól, hogy a földmivelés emelésére az eddigieknél nagyobb összeget forditson, és az egyleteket támogassa.

A gazdák congressusán jól gondolkodottak, midőn a tanácskozásban a fősulyt a gazdasági egyletek megyénkénti megalakitására fektették.

Gazdaközönségünk csoportositása: az önerőnek is hatványozása; erőgyüjtés; törekvés egy kitözött czél felé; s lent ugy, mint felyülről támogatásban részesülvén, kétségbevonhatatlan ápolása, fejlesztése mezőgazdasági érdekeinknek, mit csak a vak nem lát.

Igenis, meg kell alakitani a gazdasági egyleteket országszerte, s gondozásába venni nem csak a gazda közönségnek, de magának a kormánynak is.

Uj keret; uj szervezkedés; rendszeres munka; s az egymáshozi viszony, összeköttetés, — rokon érdekek alapján — öszinte és erős, igy leszen uj test és uj vér.

A gazdasági érdekek legynagyobb csomói megoldva.

Gondozva a szántóföld.

Megbecsülve a tudomány.

És Magyarország mezőgazdasága virágzó a birtokos családok, kereskedők, iparosok stb. számára; az államnak pedig javára.

Uj eszméket a főbe; uj vért a testbe.

S ezeknek hatása alatt uj lesz a föld is, őserőben ismét áldásos és gazdag.

A KRACH.

Ez volt csak a földingás.
Miolta Araráton kikötöttek, a második vizözön.
A börzében kitalálták, az életben üzték, a kapu-
tos osztály nagy contingense jármába adta nyakát, s a hirtelen gazdagodhatás vágyában kártyázott családja boldogsága felett.

Nem dolgozni.

Sokat nyerni kevés összeggel.

Egy számon, egy sorsjegyen urrá lenni, mire sokszor egy élet is kevés.

Nem a kövek ereiben találni porszemenkint az aranyat, hanem egyszerre halommal vinni a birtokba; nem megérdemelni, de nyerni.

Álmodni merészet, s a ki estve szegényen feküdt le, reggel gyémántokkal ébredni... Ezek a napok voltak azok, midőn kevés ember járt a földön, adott az ész és tudomány szavára, hanem megnyergelte éhóra vágyait, s ezek ragadták egész napon át ismeretlen birodalmakon, légkörön át, mig a telivér paripa is megcsökönyösödött a száguldásban, s ledobta a — szamarat!...

A papirnak ilyen becse soha sem volt, és elbizta magát a rongy, hogy ő uralja az emberiséget.

Tegnap még sipolt, ma már palotája volt a Ringen; Bécs, Berlin, B.-Pest s több fővárosban az üzérkedők szőték a reményeket, s befonták vele még a komoly családfőt is; mi száz forint százezerért? mi százezer egy millióért? Csak akkor ábrándult ki a remények birtokosa, midőn sem százezer, sem száz forint nem volt!!

Az ősi vagyon fel lett váltva aprópénzre, s ván-

dorolt a börzék felé ; a szántóföld, a szőllőhegyek, a kereskedelem, az ipar, a hivatal mind erre a czélra izzadtak !..

Herczegek, grófok, bárók, nagy urak, kis birtokosok, intézetek — mások pénzével — üzletek emberei, nyugdijasok, tőkepénzesek stb. léghajókra ültek, s szédülve nézték magasról a földet, melyet — ha nem volna is — ugy kellene drága pénzért megvenni lábunk alá !.

— — —

S midőn már zsebünkben nem volt pénz, agyunkban ész, nevünkön hitel ; hanem mindezekért halommal az értéktelen papir szekrényeinkben ; a bizalom, a hitel egyensulyt vesztve olyanföldrengést okozott, minőhez képest a komáromi, de még a lissaboni is csak gyerekjáték volt.

Intézetek, egyletek buktak halomra.

Nagy kereskedő házak, üzletek megingtak, vagy egészen elseperte őket az ár.

A titkos játékosok csak akkor jöttek százan, ezerenként napfényre, midőn már koldusokká lettek ! Ki sem gyanitotta, hogy rendes foglalkozásoktól elcsalta őket a szédelgés ?!

Családok összes vagyona, évtizedek drága keresménye elveszve.

A szédelgés iszapjára mindennap öngyilkosok holttestét dobálta a kétségbeesés, a reménytelenség !..

Apák szerzeménye felett megütötték a dobot, s a rendkivüli jeleneten öntudatra ébredt utód őrjöngve kért bocsánatot a régi jó időkből megjelent szellemtől, mely már nem talált sem vagyont, sem családot, s maga is borzadva tért vissza koporsójába !.

Pár perczczel ezelőtt milliomos ; hatalmas ur ; óriás birtokok kezelője ; miniszter ; bankár ; excellen-

tiás, — s a sors egy intésére földönfutó koldus! Hazátlan, házatlan zsellér, kinek csak könyei és kétségbeesése mutattak utat, ez is az örvény felé vitt . . .

— — —

Nagyon, nagyon nagy csapás volt ez rajtunk.
Könnyelmüségünk hozta, s vérünk sem moshatá le!
Szegénységre? elég volt egy életre. Tanulni? mindörökre!

Elvették a régi birtokokat, s idegenek gazdálkodnak benne.

A telekkönyveket ugy teleirták, hogy 3—4 nemzedék kell azokat kitörölni, kitisztázni, nekünk kevés egy élet rá.

Csőd, bukás ugy meghonosodott nálunk, mint azelőtt a vendégszeretet.

Legjobb emberek felett tört pálczát egy pillanat.
Bíróságok előtt halomra nőt a per.
Egymás után zárták be a boltokat.

Ennek sem maradt semmije, annak sem, s szerencsés volt, ki legalább hitelét megmentheté, ennek még maradt egy drágább kincse a pénznél . . . Hanem a ki ezt is elveszté, — az földönfutóvá lett, s kereste a temetőt, halált . . . Mindent inkább akart látni, csak embert nem, pedig magában hordá két példányban is! . .

A szántóföld nem birt eleget teremni.
A hivatal kielégiteni.
Az üzlet, kereskedés hozni, jutalmazni.
Az ipar pótolni.
Mindent, mindent elvitt a Krach.

Nemcsak azokét, a kik játszottak, hanek sokakét, kik nem is szédelegtek. A csapás villanyszikraként

érinté az egész társadalmat, s ha százezrek fogództak egymásba, a villámütést egyszerre mind érezték . . .

— — —

Elhagytuk a rendes munka utját, foglalkozásainkat egy csáb fényért, fényes semmiért, — ezért lakoltunk.

Vajha a tanulság örökre szólna.

BOR ÉS VIZ.

Akkora az áldás rajtunk. hogy majd kinyujtóztatnak benniinket a nyakig uszó élvezetben.

Annyi a bor és viz rajtunk isten kegyelméből, hogy belefulunk!

Nem tréfa; komoly valóság!

A harminczas években — isten bocsásd bününket, — mikor még robotosokkal kaszáltattuk le a szőlővesszőt metszéskor, annyi bora termett sok szőllőgazdának, hogy midőn a szüretelők a mustrészt kiitták belőle, a megmaradt pár akónak felét megcsinálták napszámosok számára csigerének; a másik felét pedig a gazda számára vizes bornak.

Ez abban az időben volt, mikor még bor hiányában megcsapolták a nyirfát, s ha nem akart szüretre kiállni a robotos, hát éhóra szligovicza helyett 24-et kentek azon részére, melyen ülni szokott!!

Temerdek régi rabszőlőnk volt; de hát ingyért munkálták, s aztán nem is volt nemes ember az, a ki pinczéjénél egy pohár borral meg nem tudta kínálni vendégeit.

Dicső kor volt ez!

Gyüléseket tartottunk Zala megye példájára, hogy a karok és rendek méltóztassanak magukat megadóztatni, mert az még is igazságtalanság, hogy a magtárakban megzsizsikesedik a tisztabuza s annyi zsir van a spájzokban, mikép a hizódisznókra nem kerül rá a sor!..

Kevés bor, és nagy szőlők.

Passzióból kapáltattak, s ha vendégségre bor kellett, volt tokai, somlai, szegszárdi, ki óhajtotta volna

saját termését, melyet a robotos karjától pelengérre állitott százéves tőkék cseppekben izzadtak ki?!.

Kevés idő kellett arra, hogy nem csak borunk, de vizünk sem volt.

Az alföldi rónaságot végigaszalta a forró nyár heve; midőn száz év kánikulája szövetkezett szemfényvesztőleg, hogy az eső és harmattalan Magyarországból kipörköljenek bennünket...

Egy csepp esőt nem láttunk hónapokon át, csak a mit a gazdaközönség sirt... Egy esepp harmatot nem, csak a mit a szegény munkás homloka izzadt!..

A földszinén óriás repedéseket nyitott a forróság, s a sárga lombos fák őszben képzelték magokat, mert Julius hóban már hullaták leveeliket.

A méh nem talált nedvességet a föld szinén, leröpült a kutak fenekére, ott sem volt. A patakok medrében száradt fövényen akadt csigaházakat perzselte a napsugár.

Ez volt az az időszak, midőn Korizmics, Girókuti, Bedő egy erdőért egy országot, egy szál fáért egy birodalmat adtak volna... Az erdőirtókat akasztófóra itélték, s a kinek egy régi botja vagy főzőkanala volt, leszurta a földbe, hogy megeredjen...

A Balaton ugy összezsugorodott, hogy Tihanynál egy jó lapdázó pápai diák keresztül dobta; a pukovai posztó nem megy igy össze eső után. Sirtunk; jajveszékeltünk, hogy oda van az ország kincse; a nyájakat nem merték benne itatni, hogy kiisszák A déli partok berki földjeit legeltették. sőt szántották, vetették-

Fclhők usztak de esőtelen...

Még az árnyéknak is meg volt melege.

Ebben az egy esztendőben legalább is tiz nyarunk volt, s egy helyett ugyanennyit öregedtünk.

Egy napi eső megvigasztalhatta volna Magyarországot. Hiában ! Híában ! nem jött meg.

De semmi uj a nap alatt.

Semmi sincs örök, csak maga a változás.

Megjött a borözön ; azután meg a vizözön.

A hatvanos években szőllősgazdáink már belátták, hogy a sulyosodó terhek mellett a szőlők pátriárchális müvelése nem járja ; tehát megkezdték a reformot A száz éves tőkék. a sás és taraczknak nem volt becsök többé. Hozzákezdtek a földforgatáshoz ; a nemes fajveszőket Rajna vidék, Spanyol, Olasz, Angolország, sőt még Amerikából is meghozatták. Hoztunk nemes anyagot, hanem — philoxerát is!

A nagyobb birtokos osztálytól elleste a polgárság az uj culturát, s hozzáfogott maga is. Régi hevert gyepföldek, hegytetőkön ásó-kapa pengett, s a hetvenes évek elején már odajutottunk, hogy egyik pinczésgazda a másikat invitálta szőlejébe : segitsék már legalább meginni azt, mit maga nem bir.

Sokat, nagyon sokat termeltünk, de piaczokról nem gondoskodtunk.

Az aranyat megtaláltuk, de nem tudjuk pénzzé verni.

A hol a 30-as években 5—10 akó csiger szégyenkedett, ott most 100—200 akó bor unatkozik a csántérokon, s olyan hőségben uszunk, hogy minden adóexekutióra jut egy-egy nagy áldomás. Fizetni nem tudunk, hát legalább iszunk !..

Oh, ez dicső kora Bachusnak !

Méltó a történész figyelmére, hogy mint jut az ember koldusságra akkor, mikor nyakig van zsirral?

Rajnai, bordeauxi rizling, oporto, chaselas, sárfehér, muskotál, kéknyelüt iszik még a telkes polgár is; a civilisatio áldását megvettük drága pénzen, s nincs egy rongyos forintunk!

A kaput nagyon drágában van; maga nem győzi a munkát, s a mit mással dolgoztat, hallatlanul drága.

Mig egy akó bort vinczellérjével a pinczébe tétet elfizet érte 4 forintot, s ha eladja kap érte 3-at!

Ez már csak paradicsomi élet.

Igy veszi az ember pénzért a mezitelenséget.

Igen! a Dunántul több megyéjében 1877. 1878-ban még a szapulósajtárokba is bort szürtek; 56 literes hordó szüretkor volt 3 frt, a beruházási kamat, munkabér, adó 56 literre legalább is megint 3 frt; tehát azon kellett gondolkodnod: elereszd-e borodat, vagy árba ereszd 2 frtért, és igy 6 frton végy 2 frtot?!..

Igy lesz a régi lázsiás polturává...

S a nagy borbőségben egyre dobolnak ki benünket a régi belsőségekből.

Megjött a vizözön is!

Az erdőket folyvást irtják, tehát még kevesebb fa, árnyashely „páraképződésre szükséges lombsátor“ van Magyarországon, mint az aszályos évben volt, — de azért 300 napig esett az eső és hó kevés szüneteléssel.

Ha akkora felhő jött, mint egy drótostótkalap, esett belőle szakadva.

A föld vizözön óta talán ennyit nem ivott egyszerre.

A viz nagy területeken ur, s hatalma véghetetlen; uszik föld, vetés, széna, ember egyiránt.

A Balaton elérte 1853-ik évi nagyságát; oly magassá dagadt, hogy a belefutó patakok nagy részét visszanyomja.

50—60 ezer hold van veszélyben csak a Balaton és Sió mentén.

Ész, akarat, szaktekintély, pénz, érdek nem akarnak, vagy nem tudnak hatással fellépni . . .

B.-Füred, Keszthely, Siófok fürdőházaikkal, területök egy részével áldoztak . . .

Más vidékeken olyan volt tavasz-mentén a mezőség, mint a dagasztott tészta: kelt, dagadt javában.

A hol soha vizet nem láttak, források fakadnak . . .

Hegyek mozdulnak meg, és mennek odább lakházak, fák és bokraikkal . . .

Kiáradtak a patakok s az Ur pararcsol egyedül nekik . . .

A vadgalambok, fürjek, fogoly madarak helyén bibicz és vadréczék ütöttek tanyát . . .

Csolnakáznak a buzakalászok között, s hogy lássa a föld e természetcsudát, számtalan vidéken tengerszeme nőt . . .

A mély kutakból szabad kézzel meritik a vizet.

A városok emeletes házai, viskói alatt tenger; egy-egy uj Velencze piloták nélkül, Isten tartja csak meg — a viz . . .

Pinczékben kezd barátságot kötni a bor a vizzel.

Ha lapályos helyen botodat leszurod, forrást csinnáltál . . .

Viz és viz mindenfelé. csak az Ur lelke lebeg felette . . .

Vagyis : a természet és éghajlatt törvényei keresztülhuzták az emberek okoskodását, számadásait.

Korizmics, Bedő, Galgóczy eső-próféták meglapultak, kővé meredtek a logikájukat összetörő természeti tünemények örök rendjének hatása alatt, és szárazságról irt czikkjeik, röpirataik mind — vizben állnak...

Kikötőt Uram Isten! kikötőt!
Inkább nem ültetünk erdőt, csak ne büntess!!.

AZ APATHIA.

Nagy betegség ez egyes emberben is, hátha egy egész nemzet testét fogja meg.

Szánalomra méltó betegség, mely lehangolja a kedélyt, eltompitja az idegeket, megbénitja az erőt.

Nem fekszik az ember és mégis baja van; láz nélkül viziók üldözik; panaszkodik ok nélkül; előre indul és hátra megy; bomlik a vagyon; meg van támadva a nemzet szellemi és anyagi tőkéje, és sokszor a legjobb orvos állja is körül a beteget, nem hisz neki, tovább betegeskedik — betegség nélkül!

A magyar társadalom évek óta szenved e betegségben. Igaz sok kuruzslója van, de vannak kitünő orvosai is, kik intik, tanácsokkal gyógyitják. Haszontalan! A krízis még mindig nem állt be.

Ha visszatekintünk az utolsó évtizedre, az egy politikai demonstratiókat, a választási izgalmakat kivéve, nem volt tér, hol a legjobb erőket szunnyadni nem láttuk.

Ki ne emlékeznék vissza megyegyüléseinkre? s ki ne botránkozott volna meg az ott látottakon?

A szegény bizottsági tag azért nem jött gyülésre, mert sokba került a városi élet; az ur meg azért nem, mert nem akarta ott hagyni kényelmét. Gyüléstermeink üresek voltak; az alispánok kezébe letett hatalmat még nagyobbá tette azon önkénytelen szorultság, hogy magok gondoskodtak a vármegye fejével, és százak helyett viselték a megye gondjait!

Sokan irigykedtek e hatalomra, de restek voltak azt munka által megosztani.

Az önkormányzat isteni jogát nem használtuk, előnyeit nem élveztük; minden ereje, hatalma illuzoriussá vált, midőn azt látta az ember, hogy a jegyzőkönyv hitelesitéséhez kötélen kell fogni pár bizottsági tagot.

Eleget lármázott a journalistika, sőt a harangokat is félreverte; a paloták őrei ébren voltak, de ők is erőtlenek voltak a megakadt vérkeringést megindítani, s a bágyadt testbe uj életet önteni.

Az alispán keze habár elért a megye egyik végétől a másikig, nem tehetett csudákat, mert a támogatás hiányzott, s egy ember isteni erővel is csak egy ember.

Közigazgatásunk ezerfelé ágazó erejében is megbénult; nem mutathatta fel azon eredményt, melyet fent és alant vártak tőle.

Egyik ember a másikra várt, és sem itt, sem ott nem volt siker. A tisztviselő ereje, buzgalma, ki dolgozott is, csak fél erő volt a közönség támogatása, részvéte nélkül.

Ki csudálkozik fentebbieknél fogva, hogy a megyei közélet csökkent; hogy a „régi bástyák“ falai omlanak; hogy az önkormányzat országszerte nem mutathatja fel azon eredményt, melyet multjánál fogva várhattunk tőle.

Nagyon sokan panaszkodtak rá; de nagyon kevesen tettek róla, hogy jobb legyen!

Országos, ugy kormányi orvosai soha sem találták el tökéletesen betegségét. Ha láza volt, ingerlő italt adtak neki china helyett; ha főfájásban szenvedett, fogát huzták ki! Mint már egy helyen irtuk.

Egyik kormány elvett belőle; a másik ragasztott hozzá; mig utòbb ugy nézett ki, mint a kenderben felállitott vázkép, melytől riadnak a madarak.

Szóval nagyon sok működött közre, hogy a me-

gyei élet oda jusson, a hol van ; s az apathia csak nevelte a bajokat ; mely ha jövőre is megmarad, bátran ki lehet harangozni a vármegyéket, s a centralisták tömjént nyujthatnak a magyar közönynek, mely a vizet malmokra hajtá, s többet tett tétlenségével, mint ők ovatióik és tetteikkel.

De talán csak a vármegye dolgával, ügyeivel bántunk ilyen szükkeblüen ?

Nézzük csak.

A megyei gazdasági egyletek nemcsak arra vannak hivatva. hogy a mezőgazdaságot, az állattenyésztést fejleszszék, megkedveltessék az alsóbb rétegekben is, hanem, hogy összekötő kapocs legyen a kormány és község közt ; a mit ez nem bir, segéljék amott ; s tudják fent számon tartani, hogy melyik vidéknek mily irányban fejlődik tettköre ? az ország bizonyos pontjai mily fokán állnak a haladásnak ? Gazdasági egyleteink alakitásához is hozzáfogtunk a 60-as években. Az egyesületi tagok halomszámra iratták be magukat ; az ebédek, felköszöntések megeredtek, s ha minden szó is egy vámmázsa buza, — már régen gazdag emberek vagyunk.

S mit láttunk ?

Az egyesületek közt néhány vergődik a hullámok közt, a többi életjelt sem ad magáról.

Ha gyülések vannak, az elnöknek édes szavakon kell pár tagot összeszedni, hogy a gyülést megtarthassa.

A tagok nagy része nem fizeti az évdijakat, s ügyvédek által kell azokat behajtatni.

A kiküldetéseket nem teljesitik, holott ha megakad a külső tevékenység, a belső gépezetnek is állni kell, s ugyancsak várhat a földmivelési miniszterium egy-egy leiratára tett jelentésre ; addig le is köszön, mig ezt megkapják.

Egy tanult mezőgazda előtt nem kell fejte-

getnünk, hogy a gazdasági egyesületeknek mennyi nagy, és szép hivatások van. Ugyan mi teljesül belőlök a részvétlenség miatt?

Szép kevés!

A kezdeményezés zaja elhangzott; a tömeg, mely akkor együtt volt, szétoszlott, s nagy rész magának él — a ki ugyan élni tud — s a felhők repüléséből jósolgat, hogy mi lesz holnap?

Néhány vidéken kiállitásokat rendeznek, s dicséretes szorgalommal töri néhány ember az utat; a többi közönynyel nézi távolról, s még arra sem érdemesiti, hogy mások fáradságának gyümölcsét legalább megnézze.

A gazdasági egyletek sem kellenek tehát, pedig az ott van, a hol mindjárt a kenyérevés kezdődik!!

Más téren vannak tán nagyobb alkotások?

Könnyen elszámithatjuk.

Az intézeteket ugyan egyre-másra alapitjuk, s egyre-másra dölnek halomra! Ma még éljeneztük, tömjéneztük; holnap ott hagyjuk a faképnél.

A kezdeményezés még nem ritkaság; hanem a kitartás, a terhek megosztása, a munka, — ez már nem kell.

Ma gőzhajó-társaságot, holnap dalárdát, holnap után tüzoltóegyletet alakitunk, s midőn fizetni kell, vagy gyüléseken megjelenni, a társaság érdekében dolgozni, a gőzhajó akkor szárazon jár; a dalárda megnémul; a tüzet a jó isten oltja. A részvényeseket ugy sem tudod összeimádkozni.

Egykét kezdeményező, vezér csak volna a régi jó nevekből, de nincs közlegény, s a zászlót ott kell hagyni a legszentebb eszmék mellett, várva, mig a jövő majd életet ad az elvetett magnak.

Nem lehet tagadni, hogy a rohamos elszegényedés, az intézőkbeni csalódások, az eszeveszett, iránytalan kapkodás sokban hatottak a kedélyekre, s okozói voltak a fásultság s tétlenségnek; de leginkább magunk vagyunk okai; s épen saját erőnkre vetett bizalommal kellene megmutatni, hogy van hivatásunk a jövőben, s a társadalom erélyén, akaraterején sok felépül, a mit egyesek vagy tömegek rosz kezdeményezése s az idő romba döntött.

Egyes emberek eleshetnek, a társadalom maga soha, mert ez képviseli földön az isteni erőt, mely mindenható s mindenütt jelen levő.

SOK SZÉP SZÓ.

Bő beszédü nép vagyunk, annyi bizonyos.

A csillogás, a szónoklat, a paszománt mindig vérében volt a magyar embernek, s a legszigorubb napokban sem tagadta meg.

Inkább koplalt sok, hogy sem ne beszélt volna, s inkább beeresztette házához a végrehajtót, hogy sem a forgót kivette volna kalpagjából, midőn a gyülésteremekben a szót kellett ontani!

Jó volt ez akkor tájban, midőn a nép verejtékével dolgozott sok ember, más megszántotta, el is vetette, meg is aratta földjét, csak enni kellett a kész kenyeret.

Midőn egy cselédet sem fogadott, mégis számos ember dolgozott udvarán, a mesterember potom árért állitotta ki a faekét, boronát; verébfejet fizettünk adóban, s miután oly kegyes nem volt a felsőbbség, hogy adót vetett volna ránk, Zalavármegye lobogója alatt magunk kértük megadóztatásunkat, hogy a tejfel és zsir ki ne csapjon a kapun.

Midőn a tollas kocsit ugy hivták, hogy: Kalesz; a pantallont: Reithózli; s az ingyen napszámot: robot!

Ebben az időben megjárta a sok beszéd; mert hát ha az embernek keze nem mozgott, a száját legalább kellett jártatni, hogy álló helyében el ne aludjék.

Nem ugy van ma már.

A paszománt annyira lekopott ruháinkról, hogy a bélése is kilátszik. Még pénzért sem kapunk sokszor napszámot, nemhogy ingyért; a pénzügyminisztert ugyan senki sem kéri, hogy méltóztassék bennünket megadóztatni, s mégis ugy kiolvassa zsebünkből a pénzt, hogy esztendő végével semmi sincs benne!

A világrend egy nagyot változott; a mi felyül volt, az ma alól van, s a mi tárczánkban volt, az meg sehol sincs.

Ki ma mindig beszélni akarna, annak ugyan kopik az álla, midőn minden órát számon kér tőlünk a szükség, a nyomor s az állam üres kaszája.

A henyelés porát maga az idő elverte rajtunk, s még a szép szónoklatnak is csak annyi hatása van, a mennyi egészséges magot elhint egy jó aratásra.

Aztán mégis mennyien nem találják magokat bele az időbe, természetes, mert a nyelv mindig könnyebben forog, mint a kar, s a verejték épen azért olyan becses, mert a munka izzadja ki!

Nemcsak a provinczziális gyülésezések, a kisebb társaságok, hanem sokszor még maga az országgyülés is — agyon beszéli magát! Emlékezhetik mindenki a felirati vitákra; a balközép, a 48-as párt szónoklati, agyon beszélési időszakára, melytől a Deákpárt sem volt ment.

Mennyibe vannak a beszédek a nemzetnek? Jobb lett volna ezek árával status adósságunkat törleszteni.

Tehát, még a kritikus napokban sem okultunk; sok ember még ma is nyelvével dolgozik, s inkább mástól kér kenyeret, vagy adósságot csinál, hogy sem megfogná a dolog végét.

Papolják az aranyországot, és tetőtől talpig szegények vagyunk.

Selyem után vágyunk, s magunk kendert sem termelünk,

drága pénzen meg vesszük a himzett, a luxussal vart külföldi ruhákat, s itthon nem tudjuk a tüt kezünkbe fogni; a drága munkát szeretjük, de az ipart nem miveljük.

a szántó föld zsirt, kincset izzad; nyers terményeinket a világ bámulja, de nem tudjuk feldolgozni; olcsón eladjuk, s drágán vissza vesszük a — magunkét,

a zsellér, szegény ember nálunk ur, mert nem akar dolgozni; a ki hajdan urnak született, az meg szegény ember, mert nem becsülte meg a mije volt,

az egyenlőséget hirdetjük, s annyira kisatyrizáljuk, hogy a „sirnak“ kell azt mondani: majd én bennem lesztek egyenlők....

A democratia eszméjével fekszik le ma minden ember, s midőn felkél, akkora aristokrata, hogy midőn a tükörbe néz, szeme kettőzik, mert egy rabszolgát is lát háta mögött.

Felakarják fujni a democratia országát, s lakosaival csak akkor érintkezik sok ember, mikor választás van, vagyis nyergelni kell.

Minden csak szó — tisztelet a kevés kivételnek itt-ott az országban — s a „tett“ maga instálja az embereket: kérem ássan, ha méltóztatnék velem megbarátkozni; Isten küldött le a földre, hogy fogjak kezet az emberekkel.

És kevesen fogadják be az isteni küldöttet, s innét van aztán, hogy az isten kivül van, a nyomor, adósság meg belől van a házban!....

MENNYI ÖNGYILKOSSÁG.

Alig van nap, hogy a lapok a fővárosból, egyik vagy másik vidékről öngyilkossági hirt ne hozzanak.

Megdöbbentőleg sok e szerencsétlenek száma, kik közül soknak életét bármily mély örvény környezi, bármennyi sötét folt tapadt hozzá; haláluk után bizonyos, részvéttel közeledünk hamvaikhoz, s azt mondjuk: „bocsásd meg nekik.“

Mit?

Hogy nem tudtak élni!

Bizony sok ember van a társadalomban, kinek csak egy érdeme van, hogy született és az agyába oltott ész, karjaiba adott erő mellett sem képes megélni. Ép testtel, ép lélekkel, s mind megannyi seb a társadalmon! mennyi szemét, melyet ama nagy tenger felszinén hord.

A ferde nevelés, vagy éppen semmi nevelés, megfejtik a fentebbi talányt.

Korunk civilizátiója oly gőzerővel halad, hogy a tehetetleneket elsepri utjában; a mai idő nem nevet, születést kiván, hanem észt és munkát; mindenki annyit nyom, a mennyit dolgozott, csak egy emléket őriz meg az idő a halál után: a halandó test a mi halhatatlant alkotott; a többi minden mulandó! Hiában növeszti valaki hasát, ha koponyájában nincs, az csak pehely a percz kezében! Száz év is csak ázalék élete, ha azokban semmi sem ragyog, ha szellemed rajta utat nem mutat.

És napjainkban mennyi ezek száma?

Hány fiatal ember hagyja ott az iskolát anélkül, hogy valami maradandót kihozna onnét? s akit a szülők az iskolába küldenek is, melléje jár, mert hát jobb a falát támogatni, mint a tanár előtt egy óráig is megállni.

Van sok ilyen ifju! szépen felnő, mint a kender. Fülei mellé aggatja a nagy apa-gyilkost, beáll a kompániába, nyakába veszi az utczát, kávéházak füstjén aszalja magát; illatos szivart szí, unalmában kártyáz, bordély házakban tenyészti a szemtelenséget; betyárkodik, szemére üveget csip, a kereskedőt, s hitelezőket befonja; szinházban ócsáról, s mégis ő dobja a koszorut a primadonnának; vigalmakból, névnapokról ugy viszik haza a maga lába nélkül; vagyonnal kérkedik; leányokat rászed; az ősi ház ablakán gazt dobál be; kineveti az apa könyeit és adósságot csinál hazugságra; jó neveket koptat; más paripáján nyargalász, tekézés közben vagy a dákót töri el vagy a golyót; mindig nagy uri nyavalyában szenved; adja a bárót, hanem a hasa korrog, emeletből kacsintgat le, hanem az utczán hál! s midőn egy napból ellopott 24 órát, a huszonötödiket is keresi, s nem találván, megszökik és agyonlövi magát.

Mennyi van nálunk ily példányból? a ki nem hiszi, menjen az utczára, tivornyákba, kávéházba, s minden sarokban talál egyet.

Nálunk elég arra, hogy urnak tartsa magát, ha nehány holdat örököl! A mama dédelgeti az egyetlen irmagot, a papa megdicsérgeti casinók és házi mulatságokban, mint a jövő reményét; s mi lesz a Hosentragerbe szabott urficskából? nehány hó mulva elpufolja vagyonát; karja rest, esze nincs, igen ám, de János gróf 4 lovát irigyli, fenhéjaz, levegőt eszik, s midőn egy darabig igy uszik szárazon, beáll váltó hamisitónak, csal s végre mint a féle „élhetetlen“ felköti magát!

A játék-asztalok, a fürdői gyöngyélet, az eszeveszett luxus, a nagyvárosi barlangok, hova ha egy elesett menekül, még erény hősnek tartatik; a pajtáskodás, az ingyenélés édes mámora, annyira viszik a fiatal embert hogy kevés idő mulva ott lógg a — pókhállóban!

Számtalan nő — anyagi állását nem tekintve — neki adja magát a fényüzésnek; divatbábbá lesz, selyemruhát selyemruhára halmoz, értékessé akarván magát tenni a külső mázzal, mit csak szellem, müveltség, belső kincsek adhatnak. A kontók szaporodnak, a vagyon pedig fogy, s egyszer arra ébrednek, hogy becsülettel élni nem lehet. Nem szeretik a háziasságot, a munkát, inkább a fényt, tetszelgést, sokat elragad az élet, és keveset ment meg az erős akarat. A kik pedig az erkölcs és erényeket is lábbal tapodják, s hizelgő szavakban, csábokkal hintett tőrbe esnek, megvetve intést, a családfa tekintélyét, az ész szavát, az illem parancsait, hanyathomlok rohanva a festett mennyország mulandó kéjei után; — — midőn látják: hogy név, rang, születés, befolyás mind-mind veszve, s az utczára menni nyilt arczczal nem lehet, — a kétségbeeséshez menekülnek, s lesznek öngyilkosok!..

S valamint a palotáknak meg vannak öngyilkosai, vannak ezek szegényebb házakban is. Az egy telkes polgár — s van ám ilyen nem egy — beáll aristocratának; a szegény zsellér csak audientia utján juthat be hozzá; csipőre tett kezekkel szivja a jó mikeit; levetkőzi az őseit boldogitó arany egyszerüséget; elég széles a szesszio, nem kell dolgozni; jól él, de nem gyarapit; utóbb már korcsmáz is, muzsikáltatja magát; a négy ökör ki mászik az istálóból, a szesszió meg naponkint kopik, s mikor már semmi sincs, a munkától meg elszokott, — János gazda elbusulja magát, s családja egyszer csak arra virrad, hogy az agyontelekkönyvezett ház gerendája száraz létére is gyümölcsöt terem, s rajta függ a könnyelmü család-fő.

Szóval: társadalmunkon sok a penészvirág; sok az urhatnám, és aránylag kevés a munkakedvelő.

Ma, a kinek 100 holdja van, még semmije sincs;

ha nem is dolgozik mellette ; egy szorgalmas munkás, kinek karjában az ereje, s példás szorgalommal fel is használja azt ; kinek egyedüli tőke pénze két keze, sokkal nagyobb ur, mint a kire száz holdat hagytak, de henyél s pazarolja ősei keresményét.

Ha nem hiszitek, nézzétek meg a társadalom legegyszerübb munkását, ki keresményéből csak egy kis házat gabalyithatott, — a megelégedést, a menyei gyönyört ott olvashatjátok homlokán.

Mig a társadalom egy bizonyos része herékből áll és nem hangyákból;

Mig az iskolák kerülői előtt lelki élvezetté nem válik a könyv ;

Mig sok ifju inkább felejt, mint tanul, szédelg és komoly munka után nem lát ;

Mig a nőnek utja nem erény ; szórakoztatója nem a munka, háziasság ; hite, kőszála nem a vallás ; tetteinek irányadója, végczélja nem az egyszerüség, — takarékosság ;

Mig a játék asztalok több bűverővel birnak, mint a templomok, jótékony intézetek s mig a henyélés, könnyelmüség, oly mindennapi kenyér marad sokak előtt, melyből metszeni nem lehet : — addig mindig meg lesznek az áldozatok !

Bárha egyszer már nem kellene ezt mondani : „B o c s á s d m e g n e k i k“ !...

A POLGÁRSÁG.

Számra milliók.

Hazafiságra, honszeretetre példányképe a világ bármelyik népének.

1848-ban két kincscsel gazdagodott: szabadsággal és szabad földdel; kár, hogy még nagyon sokan az elsőt nem értik, a másodikat nem jól mivelik; e kettőnek okos használata boldogsága volna Magyarországnak.

Szemmel látható, hogy polgárságunk az 50-es évek óta sokat haladt; iskolázottabb, mint volt; sokat csiszolódott; belsőségein épitett, ültetett; szántóföldjeire meghozta a vasekéket; czimeres ökröket nevel; nemes vérü lovakat tenyészt; szántás és lóversenyeken részt vesz; telkét a tagositások emelvén értékben, gyarapodott is; gyermekeit jobban iskoláztatja; érdeklődik az események iránt; hirlapokat is járat; — — fájdalom azonban, hogy ezen tulajdonokat csak részben lehet elmondani.

A mely családok felfogták a szigorubb évek követeléseit, vagy örökölték a takarékosságot, s utána láttak a munkának. — ezek gyarapodtak; vannak községek, melyekben több polgárcsalád valóságos jólétnek örvend, és sok urral nem cserél; nagyon sokan estek azonban részint könnyelmüségök, részint a csapások és uzsora áldozatául; legtöbben pedig bizalmatlanságok miatt!

Igen, a bizalmatlanság miatt!

Mert számtalan megszorult egyén nem kért tanácsot a helyben lakó értelmiségtől; nem ment kölcsönért a tehetősebb birtokos, vagy valamelyik pénzintézethez, hol még a legdrágább pénzviszonyok közt is

kapott volna 10—12 %-ért kölcsönt, hanem elment a pálinkás, vagy korcsmáros zsidóhoz, a község nadályához (mert minden vidéknek meg van vérszopója, kiket a zsidók magok is gyülölnek, s kidobnak karjaikból, mint a bélpoklost) s ott vett fel pénzt 40—60—80—100 %-re!!

Utóbb a kamatból is tőke lett, az adósból pedig — földönfutó.

Nagy csapás volt az mindig a polgárságon: hogy bajában orvost nem keresett; a birtokos osztályhoz hideg, bizalmatlan volt, holott az tette magát és földjét szabaddá.

A birtokososztály, mely a polgárság lánczait megoldá, s egy Deák Ferencz, Kossuth Lajos, Szemere, Klauzál, B. Eötvös, Bezerédy stb. előharczosok népboldogitó nyomdokit követve, önmegtagadás és testvéri szeretettel gyujtott saját áldozatából fáklyavilágot a tévelygőknek, hogy lássanak, — valóban másra volna érdemes!

Az idő azonban ezt is meg fogja hozni; akkor már — igaz — sok telek és belsőség lesz idegen kézen, — de meghozza, miután a polgárságnak nincs jobb, őszintébb, önzetlenebb barátja, jóakarója, mint a földbirtokos osztály.

A tökéletes egyetértés, szeretetnek meg kell jönni; az ész és erő együtt tehetnek csak valódi csudákat:

— — —

Az alkotmányos jogok mohó, kellő miveltség nélküli élvezése is sok családot tett tönkre, mint már fentebb is érintők.

A pártok saját érdekökben tulhajtották sokszor a dolgot, s a polgárságot annyira zaklatták, kiragadták házi köréből, hogy soha sem talált többé vissza! El-

hagyta a biztos utat, s tévelygővé lett; a szabadság, jogok isteni ereje, élvezete oly hatással érinté szivét, homlokát, hogy belekábult. Sok embernek nem erőt, hatalmat, fensőséget adott, hanem — elvette eszét!...

Képviselőválasztások, tisztujitások kevés embert hagytak meg régi szokásaiban, hanem átváltoztatták, saját kárára. Szeretjük, sőt követeljük a részvételt, de fájlaljuk a csatatér elesettjeit.

— — —

A csapás még mindig nem olyan, hogy ki ne heverhetnék; iskolának jó volt, de drága! s hisszük is, hogy sokan tanultak az alkotmányos élet katekizmusából. Vegyék hasznát.

A hol oly òriási erő van együtt, mint Magyarország polgárságánál; annyi jóakarat, s a születéssel annyi erény, — nem sok önlegyőzésbe kerül higgadtabb, körül tekintőbb, magaviselet által a politikában, nagyobb takarékossággal a vagyonkezelésben visszaszerezni az elvesztett vagyont, az erkölcsi értéket.

Mindenekelőtt válassza meg utmutatóit, s csak azoknak higyjen, kikben a jóakarat, biztos segély, politikai vivmányok és a Haza javára multjok, tetteik, fedhetetlen magokviselete által legtöbb biztositékot talál.

Minden evangeliumot kiabáló még nem apostol.

S a politika érdek-körében ön hasznára kérődző falujáró még nem hazamentő!...

— — —

Egy azonban bizonyos — s ez maga egy uj világot ád: hogy hazaszeretete tiszta, a vallásosságig szent, s a rajongásig lelkesedett; oly mag, mely nagy erényeket szokott szerezni.

Nem igaz sokaknak azon kétségbeesése, hogy erkölcsileg oly nagyon hanyatlott; szivét annyira megejték a rosz idők, hogy a jóra fogékonytalan. Kevés a konkoly, s tiszteletűnket érdemli a nagy kivétel. Sok kincs van a polgárság lelkében, csakhogy kevesen férnek hozzá, miután az csalódások, bizalmatlanság folytán elzárkózott, mint bizonyos virág, mely annyira érzékeny, hogy midőn még a napsugár érinti is, összevonja szirmait, hogy himporához ne férhessen a világ.

A polgárság szive még egyetlen, ki nem aknázott kincsbányája az országnak; sok drágaság van ott eltéve, tán annyi, hogy ha megbecsülik, megválthatjuk vele Magyarország összes adósságait, tévedéseit.

Tisztelet az ilyen polgárságnak!

Arról pedig szó sincs, hogy a községek felett Isten áldása ne legyen, mert a mint határaik felett a nap le nyugszik, a másik nap — haza szeretetök meg fel kel, s igy soha sincsen éjszakájok!..

Tisztelem őket, az ország erejét, — a zöld vetések, érett kalászok verejtékes munkásait — s a mennyiben a mivelődés által az értelmiséghez bizalommal közelednek — az ország nyugodt lelkiismeretét!...

A VÁRMEGYÉK TISZTVISELŐI.

A közelebbi választások alkalmával sok minden felszinre került az országban, mit a mult évek eltakartak.

Még ott is égett a hamu alatt, hol a világért sem hittük volna a tüzet.

A többiek közt nagy indignatioval emliték, sőt hányták fel számosan és pedig előkelő tisztviselőkre is: hogy elzárkóztak a világtól; a társadalomtól. Hogy nem vettek részt olyan összejövetelekben, hol jótékony czélokra áldoztak, holott állások compromitálása nélkül megjelenhettek volna.

Midőn a törökügyben adakozásra, segélyre tartatott népgyülés, hol a magyar társadalom minden osztálya lelkesedve jelent meg, sok tisztviselő távol létével tündökölt.

Hangverseny volt?
Nem láttuk.
Megyei ügyekben tanácskozás?
Ott sem!
Banketteken?
Világért sem!
De hát hol?
Többeket sehol, csak a hivatal vagy lakáson.
És ez nem jól van igy.

Isten mentsen attól, hogy egy tisztviselő demonstráljon; a ki a törvény és rendre felügyel, oly összejövetelekben vegyen részt, hol épen a törvényt és rendet nem tisztelik, s igy állását, nevét compromittálja.

Izgatások, falujárás és korteskedéseknél szóvivő legyen. Tüntetéseket elősegitsen stb.

Ugyan ki kivánná ezeket?

De méltán elvárhatja a közönség, hogy ne csak akkor süvegeljen, parulázzon, vagy mutassa magát nyilt helyen egy tisztviselő, mikor a választás jön, szavazni kell, hanem akkor is, midőn — hivatalos kötelességei megengedvén — a közügyek, az ezerek érdeke hivja.

Mindenekelőtt ember és polgára a vármegyének X és Y, és csak azután tisztviselő.

Mint tisztviselő évekig van csak a hivatalban; de halálálig polgára a vármegyének, melyért még nem róta le kötelmeit az által, hogy buzgón teljesitette hivatalos teendőit, hanem csak akkor, ha a polgárinak is eleget tett. —

Valaki lehet kiváló tisztviselő, de azért ne higyje, hogy tömjénzik, szeretik a megye ezrei; szeretik akkor: ha ember is.

Szivnek is kell lenni, nemcsak toll és tintának.

Ugy hisszük, ha jótékony célokra kell áldozni, ha az irodalom, művészet érdeke van szóban, ha egy közelismerésben álló nevet kell kitüntetni; embereknek, intézeteknek segélyére lenni; ilyen alkalmakkor megmutatni magát egy tisztviselőnek, habár csak sátoros ünnepeken is — nem hivatalos bün!

De még akkor is akták közé temetkezni — a közügy elől, midőn dolog nincs; a láthatatlanság függönye mellé rejtőzni, midőn a tisztviselő jelenléte épen a jóra buzditana, ez nem járja, s ilyennel ne is takaródzék senki.

Egy tisztviselő se kövessen el olyat, a mi állásához nem fér, a mi hátráltatná hivatalának buzgó betöltésében; de a jók-java közt néha megmutatni magát nagy kegyesen, hol a közönség érdeke kivánja, ez nem bün, hanem polgári kötelesség.

Jónak láttuk ezeket elmondani az uj megyében, anélkül, hogy egyesekre céloztunk volna. Csak a sok panasz és szemrehányásnak adtunk kifejezést, melyek felütötték magokat lépten-nyomon, még oly egyének neveinek említésénél is. kik különben köztiszteletben állnak.

Első sorban hazafi, polgár, s csak azután tisztviselő.

A HIVATALOS STATISZTIKA.

Ez előtt nevány évvel a kereskedelemügyi minisz-terium az országos statisztikai hivatal számára nehány küllagot nevezett ki a megyékben Keleti Károly terve szerint, kik időközökben összeszedték, szüksèg esetén fel is dolgozták az anyagokat, s felküldték a fővárosba az országos statisztikai hivatalhoz.

A kültagok néha fel is lettek híva ülésekre, hol megvitatva lettek az eljárási módok, szabályok.

Nehány évig ment ez igy.

Lelkiismeretesen gyüjtettek az adatok, melyekből itt-ott megyei monographia is készült; a mult tétlenség-hez képest mindenesetre nagy elömenetel volt ez a ko-pár téren, mert hiszen nálunk statisztikai eredményt felmutatni már **azért** is nehéz volt, (aztán ki is gondolt ilyen kicsiségekre, melyekből egy ország tükrét lát juk?..) mert a vidékeken rettegett a polgárság, sőt az értelmiség egy része is az adatok bevallásától, azt gon-dolván, hogy azért történnek a jegyzések, mert meg akarják adóztatni!

Az évi 400 frt fizetés mellett még is sokat tettek a kültagok; az eredménynyel mindenesetre meglehettek elégedve az illetők.

De hát Keleti Károlynak több kellett; hangya, kutató szorgalmát a vágyak nagyobb tervekre izgatták s el lett határozva, hogy a kültagokat állásokból el kell mozditani, s a megyéket megbizni a statisztikai adatok gyüjtésével. Ez legalább pénzbe sem kerül; azért van az a sok szolgabirò, jegyző, csak majd kitiporják a je-gyezni valókat, az adatokat — ingyen.

No, hiszen meg is van a látszatja.

Örvendhet Keleti Károly ur azon adatoknak, melyek hozzá felszivárognak; mert hát teljesen meg lehet róla győződve, hogy azoknak fele sem igaz, már legalább több megyében nem.

Hogy is lehet azt kivánni, hogy egy jegyző, ki a közigazgatási teendőkbe majd beleful, ráérjen adatok gyüjtésére községeket, pusztákat járni, kutatni, észlelni, s otthon napokig ezeket összeirni??

A szolgabirói teendőkről annak fogalma sincs, ki azt akarja, hogy 28—30 ezer egyén felett őrködő, ügyes-bajos dolgaival elfoglalva levő, ujonczozó, adót behajtó, utat csináltató, zsiványokat fogató, rendre ügyelő, gyülésekre járó, panaszokat hallgató, a járást hétszámra nyakába öltő szolgabirónak annyi ideje legyen, mikép földterületeket méressen, termést mérlegeljen, ökröt, lovat, juhokat számláltasson, s még gyüjtött adatait jegyzékbe foglalja, pedig hitelesen?!

Ha Keleti Károly ur ezt hiszi, nagyot fog csalódni. —

Az alispán meghagyja felsőbb utasitás folytán a szolgabiráknak a teendőket, ezek a jegyzőknek, a jegyzők kutatnak, olvastatnak az öregbirókkal, ezek meg a kisbirókkal sokszor látatlanul!

S mire aztán a helységekben össze kényszeritett adatok felérnek az országos statisztikai hivatalhoz, az ökörből lesz ló, lóból szamár, a burgundiból burgonya, a juhból kecske, az uj szülöttből halott, papból mester, rabbiból kanonok, birtokosból zsellér stb. A számokat akár visszafelé olvashatod, mert nem érnek egy batkát!

Nem ám azért, mintha lelkiismeretlenül jártak volna el az illetők?

De hogy!

Hanem nem értek rá, mert elébb való az ujonczozás, az adószedés, a községi számadás, az utcsinálás stb.

mint a statisztika számaiba beleölni magát a jegyzőnek — ingyért! rá nem érve!..

Igaz, hogy ezek a statisztikai adatok nem kerülnek semmibe, csakhogy nem is érnek — semmit.

A küllagoktól megvontak évi 8—10 ezer frtot, hogy a központon annál több legyen a kasszában, s az állam veszt évenkint százezreknél is többet, — hitelben; mert a mely állam még maga sem ismeri magát, saját erejét, forrásait, — az meg van bénitva intézkedéseiben, az képtelen nagyobb szabásu tettekre.

Majd egyszer csak azt veszi észre Keleti Károly ur, midőn már bureaujában felvetik az adatok, papirhalmazok, hogy elkészitette — Törökország statisztikáját.

Bravó!

Az embernek hasát kellene fogni nevettében, ha a nevetés — görcsökkel nem járna!..

A BALATON ÉS A HALÁSZATI TÖRVÉNY-JAVASLAT.

(Ajánlva B. Kemény Gábor földmivelésügyi miniszter ur ő excellentiájának figyelmébe.)

Nemcsak az arányon felyüli nagy terhek, de a mivelt államok térfoglalása, folytonos haladása arra utalnak bennünket, hogy a mennyire szellemi és anyagi erőnk engedi, urai legyünk a föld, viz és légnek egyformán; a két elsőnek azért, hogy a tudomány elvei és utmutatásai szerint azokból minél nagyobb értéket, kincset vonjunk ki saját hasznunkra; a harmadiknak pedig azért, hogy az ugy is annyira elhanyagolt közegészség ügyének szolgálatokat tegyünk.

A hatalmon állóknak pedig erkölcsi kötelességök nemcsak egyengetni az utat a munka gyümölcséhez, hanem forrásokat nyitni ahhoz, hogy a nép az államtól rárótt terheket anyagi állásának megrázkódtatása nélkül viselhesse; mert jaj annak a polgárnak, ki már tőkéjéből fedezi adóját, de jaj ám magának az államnak is.

Magyarországnak számos vidéke, s a számos vidéknek számtalan községe van, melyek lakosainak szántófölde, műhelye, bányája, kereseti végmenedékhelye a viz, s ha ez haltermékeivel felmondja a szolgálatot, ezer és ezer család jut koldusbotra.

A Balaton Magyarország állóvizeinek nem csak legnagyobbika, hanem a multban halbőségéről is hires volt. Sőt birodalomszerte „drága hirben“ álló fogas hal, az inyenczek e kedves étele innét került az asztalokra leginkább.

Kenesétől, az akaratjai fehér homokpartok végpontjától, sőt B. Kajártól kezdve V. Berény, Alsó- és

Felső-Eörs, Paloznak, Lovas, Köves, Arács, B. Füred, Aszófő, Tihany, Akali, Köveskál, Kővágó-Eörs, a Badacsony körüli község-csoportok, Tomaj, Keszthely, B. Szent-György, B. Keresztur, Fonyód, Boglár, Buzsák, Csehi, Lelle, Szemes, Szárszó, Köröshegy, Zamárdi, Siófok, Maros stb. stb. falvak lakosainak, téli (sőt sok helyen nyári) keresetforrásuk jó részben a balatoni halászat volt.

Nem egy eset volt rá, hogy a kenesei, tihanyi, keszthelyi stb. halászok egy-egy téli huzásra 4—500 mázsa halat fogtak: gyakran 60—100—120 mázsa fogast és süllőt; tehát egy ilyen huzással 15—20 család tette magát egész évre boldoggá. S hány ilyen huzás volt csak egy télen is a Balaton jegén? S mily óriás jövödelmet adott ugy a halászok, mint a bérlőknek, — könnyü elgondolni, ha kiszámitjuk: hogy csak 100 mázsa fogasért 50 krjával számitva régi fontját: 5000 frt. osztalék jutott.

Most? valóságos nyomoruság a halászat.

Egy-egy bokor halász 24—30—40 emberrel egész nap vágja a vastag jégeni lyukat, huzza, tolja a hálót, s midőn estve végeznek, alig van annyi hal a hálóban, mennyi vacsorára elég a halászoknak.

Nyáron napszámra, egész éjeken át dolgozik 16—20 egyén két csolnakban, a másik, harmadik, negyedik, ötödik ponton megint ennyi, s estvefelé kihuzván a két óriás hálót, van benne pár garda vagy keszeg, meg egy anyási — béka!

Van rá eset, hogy a téli halászat veszélyeiben egy jégroppanásra elmerül 4—5 halász, s 5 emberért a hálóba beleakad egy potyka!?

Sem télen, sem nyáron nem boldogulhatnak a viz és jégjárók.

Ez igy megy hónapokon, éveken át.

A bérlők kivették drága áron a halászatot, s most egyre-másra tönkre mennek. A halászoknak nem levén kereseti források, családostól nyomorognak; nem csak adó, de kenyérre való sincs.

Nincs szerencse?

Mért volt máskor??

Vagy tán nem akadnak a halcsoportokra? (a garda, keszeg, süllő, fogas stb. halak egész ármádiákban uszkálnak, tartózkodnak együtt.)

Hiszen azelőtt megtalálták.

Nem ez a baj: hanem amit fájdalommal lehet csak kimondani: a Balaton-hal mennyisége annyira fogyóban, hogy innen-onnan hirmondója sem marad.

Azelőtt a tihanyi halászok gardaszerencséjéből 50—60 kocsi rakódott meg; s most a balatonparti községekben hetekig nem látunk egy halárulót.

Midőn a Balatonrész-tulajdonos neve napjára, vagy ünnepélyességek alkalmával halat akar asztalára tetetni, B.-Pest vagy Bécsből hozatja meg, mert bérlője — babár hetekig már előre balásztat rá — nem bir fogatni egy szép darabot.

E halfogyásra ezelőtt nehány évvel Somogy, Zala, Veszprém megyék hatóságai egyetértőleg szigoru szabályrendeletet dolgoztak s adtak ki a halászat megszoritására; p. o. az ivarozás alatt nem volt szabad halászni; a hálók az eddigieknél nagyobb lyukkal lettek készitve, hogy minden kis hal bele ne akadjon.

És mi a következés?

Még kevesebb a hal, mint azelőtt volt, vagyis a megszoritások mit sem használtak.

Miért?

Mert a lecsapolás óta beállt uj területi s egyébb viszonyok épen nem kedvezők, sőt egyenesen ellenségei

az ivarozás folytán beállni szokott nagy halszaporodásnak.

A balatonparti szakértők — már nemcsak a zseb, de a családok megélhetésébe vágván a halpusztulás — feljajdultak többször ; voltak az illető miniszteriumnál is a baj orvoslása végett.

Természetes !

Mert csak gondolja meg B. Kemény Gábor miniszter ur őexcellentiája : hogy ha a halgazdag világban, midőn egy halászcsalád megkeresett évenként 3—400 frtot, fizetett 10—15 frt adót, hogy fizessen most 25—30 frtot, midőn semmit sem keres ? ?

Hal nincs, tehát halászni nem lehet ; az adó meg mindig nő, mint a délutáni árnyék! .

Igen !

A balatonparti lakosokból száz és száz család a vizből élt, s most e bánya kimeritve.

Erre természetesen azt mondja a miniszteri bureaukban sok lágy fej : éljenek hát a szárazon ezután.

Igen ám, csakhogy a szárazon is minden talpalatnyi földre egy helyett három ember számit; egyik a másik kezéből veszi ki a kenyeret. Aztán 20—25 évig viz és jégen járt halászból soha sem lesz többé jó kaszás, arató vagy vinczellér.

Az ország legnagyobb tavának lakosai, midőn saját élhetetlenségünk folytán pusztulnak, vesznek ki, holott a csehek, németek magok csinálnak mesterséges tavakat, s tenyésztik bennök a halat, tudván, hogy ez nagy jövödelmi forrás család és államra egyformán, — feljajdul önkénytelenül az ember s a hideg borzongatja.

Hogy a Balaton micsoda betegségekben szenved ? igy vannak-e a Duna, a Tisza, a Dráva és több folyamok ? vagy ott megint más a baj, — ezt legjobban az illető vizek partjain lakó szakértők mondhatják meg ?

Mert hát más természete s igy más elbánási módja van a balatoni fogasnak is, a süllő vagy gardának, meg a dunai harcsa, a drávai ponty vagy a tiszai kecsegének is más.

A földmivelésügyi m. kir. miniszter ő excja megigérte a nála levő küldöttségnek, mikép az ügyet pártfogásába veszi és a halászati törvényjavaslatot közelebb leteszi a ház asztalára.

Szép! Köszönjük is a jó akaratát.

De szabad legyen kérdeznünk: olyan-e az a törvényjavaslat, mely megfelel a kivánságnak? a vizek és parti viszonyok, s a halak élete, szokásaiból elesett tapasztalatoknak??

Mert ha nem ilyen, akkor nem ér egy baktát.

Elvesz tőlünk az experimentatio 9—10 évet, s rosszabbul leszünk, mint voltunk!..

Ki vannak-e hallgatva a balaton-, duna-, tisza- és drávaparti stb. szakértők, bérlők, Balaton-tulajdonosok? s ezek véleményezése folytán készült-e a törvényjavaslat?

Vagy felfujta mint hólyagot a miniszterium pár hivatalnoka, kik csak akkor látták a Balatont, mikor a „Kisfaludy“ gőzösön Füredre mentek!?

Ha meg nem történt volna, jó lesz őket kihallgatni vagy szakértőket küldeni a vizek mellé, s ott a helyszinén régi halászgazdákat, bérlőket kihallgatni, s ezektől nyert véleményekre alapitani a törvényjavaslatot.

Csak akkor lehet a bajt alaposan gyógyitani, ha felismertük azt.

Három vármegye közös birtoka, egykori kincsforrása a Balaton; ezreket hozott be a nélkül, hogy nagy beruházásokat tettünk volna rá, s most azt látjuk, hogy e jövödelmi forrása megyéinknek veszélyben gondatlanságunk, könuyelmüségünk folytán.

Felhivjuk azért a három vármegye értelmiségét, különösen a Balatonnak birtokosait, odahatni, hogy a törvényjavaslat csak akkor terjesztessék a ház elé, ha az az ország halászatra használt nagyobb vizeinek birtokosai, bérlői, halászati szakértőinek véleményezése alapján készült.

Felhivjuk a három vármegye t. képviselőit, szükség esetén interpellálni ez ügyben a földmivelésügyi miniszter urat.

Még lehet javitani a törvényjavaslaton — ha kell; de ha ez törvénynyé lesz, s nem felel meg a várakozásnak, ugy elmehetünk halért — Csehországba.

Különben ugy járhatunk a törvényjavaslattal, hogy mikorra ki lesz hirdetve s életbe lép — nem a vizen, hanem a szárazon fogunk halászni; a mint sok más törvényjavaslat meg a — szárazról a viz és jégre vitt bennünket!!

HOGY NÉZNEK KI A KISVÁROSOK?

Könnyü ott a nagy városban B.-Pesten. A mint a Dunapartra érsz, már érzed az illatos szivarfüstöt, holott eregetője meglehet egész nap nem látott egy kanál meleg ételt. A köcsög kalapba szoritott s fodrász kezelte fő, melyet az uracs olyan fenthord, meglehet nem a maga szobájában virradt meg, s boldognak látja a napszámost, ki egy czipón rágódik ! A salon kabát, a selyemruha eltakarja itt a nyomort, s csak a ki a vesékbe lát, tudja : hogy a tényes Dunapartnak mennyi szegénye van ? s hány ember él abból, a mije nincs ?

Könnyebb ott még a szegénységet, nyomort is hordozni, mert legalább nem bámulja meg a világ ; ha már segély nincs, de szánakozó sincs !

A nagy tömegben ugy elcsuszik a nyomor, hogy csak az érzi, a ki viseli.

De másként van idekint a kisvárosokban.

Ki ezelőtt 10—12 évvel látta a megyei kisvárosokat, s most nézi meg, valóban óriás különbséget lát ; szépült kivülről, koldusodott belől.

Az alkotmányos élet, a szabadság évei annyira össze-vissza keverik a szerepeket, hogy nevetni kellene ratok, ha oly szomoritók nem volnának.

Pár évtizeddel ezelőtt nem is gondolkodott egy iparos p. o. kalapos, csizmadia, szabó, szücs, kádár, bádogos, stb. hogy ha mesterségébe beleáll, valamikép csak megél belőle. A kereskedő, ha kinyitotta boltját, még a fia is abból halt ki : nem lett millionárius, de megélt belőle csendesen, senkire nem szorulva.

De másképp van most !

A szabad ipar, az élet kényszerei annyi mesterembert teremtettek egymás nyakára, hogy alig ismerik ki magokat. A ki nem is tanult szab, farag, ölt, sző, fon, csakhogy kenyeret kaphasson. Ezért annyi a kontár, hogy még a jó mesteremberek is hitelöket vesztik általok.

Egy varga, suszter, ács, épitő, stb. helyében van száz! hol tanultak, honnét jöttek, ki tudja; csak az a bizonyos; hogy mind kenyeret kér! Dolgozik egyik a másik nyakára, s a szegénységet terjesztik akaratjok ellen.

Átalában az iparos világban annyi a zavar, eléi gedetlenség, a nyomor, hogy a társadalomnak ezen osztályából kerül ki aránylag legtöbb család, mely még adóját sem tudja kifizetni. Három szücs a hol ezelőtt jól megélt, s adózni is birt, ott most 20—30 szücs sem élni, sem adót fizetni nem tud.

— — —

A kis kereskedőkkel épen igy vannak a vidéki városok.

Pár évtizeddel ezelőtt egy utczában volt két-három kereskedés, ez ki is szolgálta a közönséget.

S most?

Minden ház falát kitörik, boltot nyitanak; kidugnak egy kusztorát, ostornyelet, hamis selmeczi pipát, s meg van nyitva a bolt! Kifeszitenek egy bécsi piros szövött nyakkendőt, két ravalót, s a rőfös kereskedés meg van nyitva. Az utczák egész házsora boltból áll; sokszor egyre egyrealig jut két vevő! A kereskedők száma és a közönségszámaránya közt nincsen semmi arány; haazelőtt, ajobb időkben egy 3—4000 lakossal biró városban volt 10—12 kereskedés, most van 80—100! Hogy éljenek meg?

A verseny akkora, mikép egymást nyomják agyon; ezért van a sok bukás, csőd, melyek felérnek egész Bécs,- Brünn-, ,Grácz-, Trieszt-, Laibachig, s ezért nincs kellő hitel, s hitel nemlétében azért drágább az anyag, s a közönség fizeti meg az árát!

Semmikép sem természetes állapot, s mivel nem az, meg is boszulja magát.

A kereskedők közül sok— hogy élhessen — tulliczitálja a másikat rosz portékával; többet ád, de nem is jó, s megint csak a közönség veszt vele. — Majd minden héten becsuknak egy kereskedést; elárverezik potom árért a bécsi, brünni, pesti tárgyakat, s a kereskedő pauzál pár évig, azután még nagyobb kereskedést nyit. Van rá eset, hogy egy kereskedő 2—3-szor is megbukik, s megint talpra áll, mint a Babszem Jankó!

Az ily esetek a hitelnek végtelen sokat ártanak, s a jók is szenvednek általa.

Valamint az iparosok közt sok a fuser, ki a többi kenyerének árt, ugy a kereskedők közt is van elég, ki bátran más pályát választhatott volna magának; hanem a mai kor jelszava: a gyors gazdagodás, s épen azért van annyi csőd, bukás, hitel fentakadás, zavar, foglalás, árverés, szökés, öngyilkosság, s számtalan család nyomorban!! A mi természetellenes, megboszulja magát; rendes életben lutrizni nem lehet! Kár az életre olyan s akkora terheket aggatni, a mekkorákat nem bir el!

Nem az a baj, hogy bizonyos téren sok ember mozog, hanem hogy rosszul választották a pályát.

Az is igaz, hogy a roppant terhek miatt a mai világban nincs valami arany élet, s nem igen lehet dőzsölni; minden ember munkára van szoritva, mert különben felkopik az álla. A ki hever s nincs a multból megtakaritott készlete, az bizony hamar plüre esik! A régi jó idők elmultak, midőn csak az apák dolgoztak,

s még az unokák is ebből éltek. Az élet ma mindenkitől megköveteli a munkát, ki nem tölti be helyét, ott ür marad, a hol pedig ür van, ott semmi sincs!!

— — —

S hogy a társadalom osztályaiban a fentebbi hátrányokon kivül az iparos, kereskedő és kisbirtokos osztályt a terhek is aránylag legjobban nyomják, s itt legtöbb a fizetésre képtelen egyén, mutatják az adózási statisztikai adatok is: mikép mindenütt ott van a legtöbb adóhátralék, hol legtöbb az iparos, kisbirtokos és kis kereskedő.

Természetes!

Mert a hol kereset, bevétel nincs, ott adózni sem lehet. Ezerekre megy az állam vesztesége a behajthatatlan adókban.

— — —

De hát mivel provinczián vagyunk, talán könnyiti a helyzetet azon körülmény, hogy olcsóbb minden, mint nagy városban?

Dehogy olcsóbb!

A falusi termelők a polgárságnál annyira nyerészkednek, hogy tultesznek a városi kofákon. S legyen rosz idő, sár, vagy bármely akadály, akkor meg ugy megfizettetnek, mintha Párizsban volnál. Midőn 48 kr. kilója a husnak, s ez is rosz; egy kövér lud 3—4 frt. egy pulyka 4 frt; egy nyul 1 frt 20 kr. a csirke párja 60—80—90 kr. stb. ez bizony nem valami nagy olcsóság. A városokban — a sok hivatal miatt is — összezsufolt embertömeg megveszi, sőt egymás elől kapkodja el az élelmi czikkeket. Ha pedig egyik hetivásáron a falusi kofa jó vásárt csinál, akkor a másikban még jobban huzza a bőrt! Igy aztán felliczitáljuk egymásra az élelmi czikkeket annyira, hogy Karácsony tá-

ján már 2 drb. tojás 10 kr. Egy liter tej 20—24 kr. egy pulyka 3—4 frt stb.

Van-e ilyen drágaság B.-Pesten?

Dehogy van!

S a mit ott veszesz, legalább jó és szép, izléssel kiállitva.

A városi költők éneklik:

„Ki a vidékre!
Ott az aranyélet,
Jólétben magad
Mennyországban véled.“

No, csak jöjjön ki egyszer a süldő poéta, tudjuk, hogy hamar szegre akasztja lantját a nagy Eldorádóban.

Meg volt a provinciák himpora addig, mig arany egyszerüség, a családok közti jó barátság, a jólét virágokat szórtak az életre; ma megcsipte a dér, s a terhek, gondok kivetkőztetik régi mezéből. A politikai zsurlódások plane utálttá tevék.

Van bizony nyomor, elégedetlenség, családok pusztulása itt is, s azzal a különbséggel: hogy itt puszta szemmel is láthatjuk a rongyokat, a nagy városokban pedig a salonkabát és selyemruhák takarják!..

Igy néznek ki a kisvárosok!

A palotákban sem jól esik a nyomor; de mennyivel rosszabbul néz ez ki szalmaviskókban!!.

Aztán a politikában az a tájékozatlanság!

A tanoncz-politikusok tulkiáltják egymást; az igér legtöbbet, a kinek legkevesebbje van. Nem kell megadni, mért ne bolonditana??

Határozottan körvonalozott pártok nincsenek, minden ember uszik arra, merre a véletlen viszi. A szabadelvüpárt drágában van. Az egyesült ellenzékben

nem biznak; a szélső baloldal léghajón jár, s minél jobban zavarják a fővárosban a kártyákat, a provinczián annál jobban ki van forditva a politikai divat.

Három-négy ember a hol együtt van, már nem bizik egymásba; több a gyanusitás, mint a jó munka. A pártkeretek felbomolván, kiki szabad kézre dolgozik; láthatni is elég remeket, sir bele az ember!

A zászlóvivők politikai csömörben szenvednek, s a Verhovay-féle irály ugy rájok ijesztett, mint mikor a vadlud csoportba beledupláznak!

A vitér szabad és üres a régi gladiatoroktól, s ha egy-egy a falukról vagy a fővárosi egyetemről kikefélkedett ifjoncz bevándorol valamelyik kis városba s az indigena himport jótékonyczélu felolvasásokkal letörölte magáról, — azonnal politikai szerepre vállalkozik, s a kis Kossuth a nagy mesternek ágendáit hamis kiadásban árulgatja házaló borsos-tótként, s felborzazott haj, felfujt mellel gorombáskodik, terrorizál, mások érdekeire hazárd játékot játszik tetteivel, társadalmat bont, s a miveltség által biztositatlan tömeg közé tüzet dobál. Türelmetlen, izgatott s a népszerüség álruhájából csak akkor harangozzák ki, midőn végvágyának számkivetési helyén — a képviselőjelöltségen megbukott, s lesz ismét a mi volt: szellemileg szegény legény!.

Es a közönség?

Tür, elnéz, halgat, mérgelődik, de nem tesz, s tartja nyakán a papirzsarnokot!

Ugy kell neki! csakhogy komikusan jön ki, midőn a tekintély és erőt a Babszem Jankók nyergelik!.

MIDŐN LÁNCZON VOLTUNK.

Ki ne emlékeznék az 50-es évekre, midőn a forradalom után üzőbe vették a békés lakosokat is; a magyar ember idegen volt saját házában; láncz volt a lábon; lakat a szánkon; zsandárok hatalma végigverte a vidékeket; ma még családod szeretetével védve, holnap már rab vétked nélkül; imádságos könyveidet végigkuszálták egy magyar bankóért; megkötözték kezeidet egy Kossuth vagy Klapka képért; Bach vasvesszője ezer és ezer porkoláb kezében, s kinzószerei alatt hullottak vérünk, könyeink.

Emlékeztek??

Nagyjaink egy része bitófán halt mártyr halált; a másik rész golyó által; a többi vagy fogva volt, vagy hazátlanul bujdosott idegen népeknél keresve vendégszeretetet és menedéket, az ember ha beszélt, szurony közé fogták; az eb ha ugatott, lelőtték; a nyilvánosságot poroszlók lesték; a sajtót bilincsekbe fogták, s a betü olyan volt az ellenség előtt, mint a harczban a fegyver: elszedték, használóját börtönre vetették, jól tudva, hogy ez ha kezükben van, még élesebb a kardnál; jobban gyilkol az ácsi, branyiszkói kartácsnál, a vad harag és boszu tüzében felolvasztották tehát betüinket is!.

Emlékeztek??

A nők gyengesége, erényei sem voltak kimélve, s nem egyet kinzószerekkel vallattak, de a Cordai Saroltáknak nagyobb volt honszerelme, mint a kinzószerek fájdalma... Tiz embert ha kieresztettek, százat befogtak, mert még az ingó füszál is félelmet gerjesztett; a sötétben fényt, az árnyban embert láttak. Némán be-

széltél, sóhajodban imádkoztál; gazdasági gyülések toasztjaiban toborzottál egyéneket, s hogy a gyülekezés szemet ne szurjon, kiállitottuk ekéinket, juhainkat, bor, buza s marháinkat; s midőn együtt voltunk, szembe néztünk, s a szemek, tekintet beszéltek olyan nyelven, olyan dolgokat, melyeket mindenki megértett, de egy idegen sem birt felfogni. A delej, az egy akarat hatalmának soha sem volt nagyobb ereje mint ez időben. Ez időszak volt 1850—1859 ig...

Emlékeztek??!

Hát arra emlékeztek-e, hogy e gyászos napokban egy Sommsich Miklós és Pál, egy gf. Széchenyi Gyula, gf. Zichy Nep. János, Jankovich László, Kund Vincze, Ányòsok, Jeszenszkyek, Bánffay, B. Miske, Boross, Tallián, Dőriek, Ernuszt, Hertelendy, Perczel Miklós, Csépánok, Sárközyek, Kacskovicsok stb. ott álltak az árban, tettek, buzditottak, vigasztaltak?!

Midőn Somssich Pál, Jankovich László neve még egy zászló volt, s a megye bizalma, szeretete alája állott?.

Midőn a marczali gazdasági gyüléseni vetették a magot az isten nevében az öregek, s a fiatalabb nemzedék most kaszálja a kalászokat?

Emlékeztek a „Magyarország törvényes jogaira“; mikor irták meg ezt a szent könyvet, és ki irta??

A kik a hazaszeretetet megőrizték; a lelkesedést elaludni nem engedték; a közszellemet fentartották a legnehezebb napokban, — tiszteljétek neveiket s járjatok el tetteik emlékéhez imádkozni..

Ne bántsátok a tekintélyeket; az öregeket!!.

AZ IFJU NEMZEDÉK.

Itt a mag; vetése a jövőnek.

Az az erő, melyből hatalom lesz, s ha irányt nem téveszt, oszlopa a hazának.

Szemünk fénye, életünk, mindenünk, s mégis ha meggondoljuk, hogy Magyarországon minő jövője van sok fiatal embernek, szivünk elszorul tudatára.

A tanulást nagy nehezen, az apai gondok, költekezések aránytalan halmaza alatt csak elvégzik ifjaink, hanem az utolsó években apát és fiut azon gondolatok gyötörnek: no, hát most melyik révpart felé evezzünk, miután drága áron megvettük a tanulmányokat?

Minden pálya tövises, s annyira tele pályázókkal, annyira megrakva egyénekkel, hogy a térfoglalás a legnagyobb nehézségekkel jár, sőt legtöbb esetben bizonytalan.

A küzdés, türelem, név, sőt sokszor még pártfogók sem vezetnek czélhoz, miután már annyi pártfogolt ül helyén, sok pedig érdemetlenül, hogy a legaczélosabb idegek is belefásulnak.

Nagy genienek, kiváló talentumnak kell lennie, a ki kivételt képez s azonnal álláshoz jut; de az istenért, hol van az a boldog ország, melynek ifjusága mind lángelméből áll?

Nehány évvel ezelőtt a műtanodákba özönlöttek, ez a pálya üres, tehát rajta fiatalság, csapj fel technikusnak; sokan el is fogadták a tanácsot, s alig egy évtized alatt annyi képzett egyénünk van, hogy tökéletesen megrekedtünk velök.

Tudunk több szorgalom és tehetségre nézve kitünő fiut a Dunántuli vidéken, kik tanulmányaikat Schweiz

legelső intézeteiben végezték; el voltak látva ajánló levelekkel; kifogástalan jellemek, s nem birtak alkalmazást nyerni, holott a miniszterium majd minden közegénél instáltak!

S hány van ilyen?

Ez a pálya elöntve, s hozzá még annyi idegennel, hogy a magyar ifju várhat évekig, mig a sor tán rákerül.

Mi legyen hát a fiatal ember?

Talán ügyvéd?

No, ez hiszen hálás tér, 8—10 ügyvédnek jut egy per, s vannak kisebb városok, hol egy helyen 30—40 nyitott irodát; már aztán hogy mint élnek meg, az más kérdés?

Talán mérnök?

Az országnak már minden részét el és telmértük; ha egy mérnököt hivnak valahova munkára, ez fehér holló; a földön nagy részint megszünt a munka, ha csak a csillagrendszerben nem osztanak uj telkeket!

Talán pap?

Ha el akar várakozni iskolái végezte után még 16—20 évig, akkor talán kap egy olyan eklézsiát, hol maga harangozhat — stóla nélkül; mert most már a lélekbuzát sem fizetik valami nagy mohósággal, sőt több községben a pandurok ekzekválják be! Jó és nagy eklézsia? Ez meg aztán ritkaság ám; s nem ment el a jó dolga annak a lelkésznek, ki ilyen helyre húzhatta magát, hogy 100 év előtt kimozduljon a parochiából, akkor is egyenesen a temetőbe megy!

Tán vármegye ura?

Keserü kenyér ez mostanság!

Minden hat évben kiadhatják az utlevelet legnagyobb szorgalma mellett is; aztán mi lesz belőle? tán mezőgazda? Kis birtokon megbukik; ha pedig nagy

birtoka van, a herczehurcza, szekirozás, pártoskodás, s még is bizonytalanság miatt ugy sem lesz szolgabiró.

Államhivatalnok tán?

Van minden állásra száz és száz, ha olyan fizetést adnának is, mellyel meglehet élni egy családos embernek; hanem nálunk bizony nagyon soványon mérik a havi fizetéseket, minthogy nem is valami nagyon kerül a kasszából.

— — — —

Igy végigmehetünk a pályákon, azt látjuk, nem igen kecsegtetők általánosságban, s a fiatal embernek nincs is valami nagy kedve elnyerésökért, midőn már előre tudja, hogy nyomorogni fog rajta. Van kevés kivétel, de mi ez az állásra készülők legiojához.

Legio igen!

Mert Magyarországon művész, irónak lenni, kiben tehetség volna is — egy a koplalással!

Kéziiparunk annyira kifejlődve nincs, hogy itt többen foglalkozást nyerhetnének; igy vagyunk a gyáriparral is!

Mezőgazdának kötélen kell fogni innen-onnan valakit a mostoha időjárások, csapások, nagy terhek miatt saját birtokán is.

Tengerészetünk nehány ifjunak adhat csak jövőt. stb. stb.

Ez az oka, hogy nálunk alig nehány pályára van szoritva az ifjuság, ezeken pedig hemzseg az ember, mint a hangyaboly!..

Ily szomoru viszonyok közt aztán méltán kérdezheti a fia neveltetésére vagyonának nagy részét költött apa:

No, édes fiam! iskoláidat végezted isten kegyelméből, de hát most mi leszesz?!

Még rajta az élet himpora, s már fenyegetik a gondok.

A tudomány felemelte az iskolákban, s a mint ott hagyta, az élet lesujtja!

A szülőknek reménye volt még tegnap, holnap már — lehető — hogy Amerika felé vitorláz, hol megfizetik a munkát, kenyeret terem az erő és törekvés.

Mind megannyi szellemi alap, melyre erőt, nevet, hirt lehet épiteni; a jövőnek záloga, szegény családok vigasztalása, — minden együtt, melyből hatalom, maga az uj nemzet lesz, — és veri a zivatar, reménytelenség; még nem is élt, már leszámolt!!

Az istenért! Nemzet, országgyülés, kormány, bölcsek, vezérek, tudósok gondolkodjatok...

Kié lesz az ország? a hazaszeretet? nevetek? a szerzemény? az ősök dicsősége, ha nem lesznek kik tőletek átvegyék szivetek dobogását, védelmét a földnek, ezt a legdrágább örökséget.

Mi elhalhatunk!

De mi lesz akkor, ha a siroknak nem terem virága?!

AZ UJ EVANGELIOM.

Aranyos alkotmányos élet! szép idők szülöttje! nemzetek bálványa! próféták megtestesült kivánsága! népek igaz öröksége! politikai martyrok reménye! még megérjük azt a rendkivüli időt, hogy mire hozzád szokunk, valóságos koldusokká teszesz bennünket.

Az a sok lángész, faluvégeken felszedett halhatatlan, kik saját érdekök legyezésére beléd kapaszkodnak, mint mennyei lajtorjába, ugy kiforgatnak örök valódból, hogy mire a parliamentből, a hatalom polczáról hozzánk érsz, s megérinted a kisbirtokos kaputját, a szegény ember szürét. — akkorra ugy átváltozol, hogy rád senki nem ismer!!

Hány ember esküszik terád, és szent képedet megsepriizi; tövisektől vérző sebeidet eczettel mossa, hogy jobban fájjon, tovább égjen!..

Egy Deák Ferencz méltó társaival megteremti létedet, s a kik felkent valódnak pártfogását elfogadják, — meghazudtolnak szemedben; megaláznak; kivetkőztetnek!..

Számtalan szónokot éljeneznek meg, kik bibor ruhád szegélyét is áldásnak kürtölik, s midőn védelmedre kerül a sor, sárral dobálnak, hagy ha nem volnál félisten, csudatevő erő, s a sár alatt nem látnók szeplőtlen arczod mennyei tüzét, — már régen kétségbe estünk volna léted felett.

Sok hazug imádód megváltónak kiált, s a mint szerepet kapott, ugy tesz veled, mint a régi birák rabjaikkal: megkinoz, egyet-egyet présel, csavar rajtad, s ugy kivetkőztet régi formádból, hogy „kinszenvedésed sulya“ alatt sok igaz polgár, hazafi a Bachi időket

kivánja vissza — csupa hazafiságból, mert — mint mondják — akkor könnyebb volt!.

A nemzetiségi eszméknek Te adtál életet a Haza földjén, s az idegen ajkuak nagy részénél forradalmi támadásokká lettek azok; mi talizmánul adtunk téged, ők tőrt, gyilkot kovácsolnak belőled — jótétemé-nyünkért.

Mi hittünk anyagi erősödést, lelki nyugalmat általad az egységes országban; s most látjuk, hogy szeretetünket kővel dobálják; a kenyeret nyujtó kezet hálátlan ebként megmarják az idegen ajkuak ezrei; tisztelet a méltó kivételnek.

Azt gondoltuk, midőn második evangéliumként kihirdették a Haza bölcsének utmutatásai szerint, hogy vagyont, gazdagságot adsz; s mire vitt sok kontár lángész? „Öröködbe pogányok jöttek, és szent hajlékodat megfertőztették“ !..

Mire vittek?

Lábunk alatt ing a föld, mert feldulták az uzsorások...

A régi telkeken nem ismersz magyar szóra; elpusztultak, átalakultak; a régi jó nyomokat behordta a szél, elfedte a fü. —

Szép nyájaink kikoptak az aklokból, egy-egy bitang szamár rágódik a bogácskórón, hol czimeres ökrök, nemes vérü lovak voltak a gazdák büszkeségei...

Magtárainkban éhen hal a veréb, hol aczélos buzán patkánysereg ünnepelt! A buza elrepült; a patkányok politikai szerepre szegődtek sok vidéken, hogy magukkal vigyék a mérget a nép közé...

Az éléskamrából nyitatlan ablakon át is kikandikál a böjt, s a jó gazdaasszony könyeinek sós vizével főz ebédet a fáradó gazdának, kinek csak egy bünc van: hogy ebben a félszázadban született...

Szekrényeinkből kikopott arany, ezüst, bankó, s engedelmet kér az élet, hogy élni mer...

A hét sovány esztendő már végig vert bennünket, s a hét bőnek még hire sincs ...

Kinek segiteni kellene a másikon, az is segélyt kér.

A karnak nincs elég munkája; az észnek biztos kenyere; a koldulást senki sem tanitja, s az élet e nehéz iskolájának mégis legtöbb tanitványa van ...

S honnét ez aranyidő?

Mert az alkotmányos élet szabadságát, jogait nagyon mohón kaptuk; és kötelmeit nagy részben elmulasztottuk teljesiteni;

mert szónokoltunk, lakmároztunk, midőn szántani, csizmát varrni kellett volna;

mert dőzsöltünk, henyéltünk a dologtevő napokon;

mert szerepeket cseréltünk; a ki jó gazda lett volna itthon, elment rosz képviselőnek, s magát is tönkre tette, meg az országot is... a kiben pedig észtehetség volt, az otthon lett felejtve, mert nem volt elég nagy szája magát vásárra vinni, s elég sok pénze — szavazatokat venni ...

mert irigyeltük egymástól a konczot, s összevesztünk a vörös bársonyszékeken! Kiüztük belőlök, a ki méltó helyén ült, s utána jött a mankón járó tehetetlenség, mely saját tetteiben megalázta a nemzet tekintélyét;

mert az ellenzékieskedést annyira vittük, hogy feketének festettünk mindent, s nagy remények magváf hintve, az egyenetlenség, elégedetlenséget terjesztettük;

mert megköveztük, lejártuk legünnepeltebb férfiainkat a rosszakkal együtt, s most már alig találkozik vállalkozó, ki felüljön az ördöghintára, honnét annyi nevezetesség leszédült;

mert pártoskodtunk, mert szónokoltunk a köznyugalom rovására s nem ismertük fel a határt, az alkotmány nevében és létének biztositására meddig lehet, és meddig nem;

mert megcsufoltuk egymást, népszerütlenitettük, gyanusitottuk, holott ha minden magyar ember egy csopron állna, egy szivvel, lélekkel, — akkor is kevés volna a létünk ellen törő nemzetiségek tengerárjában;

mert mi az országgyülésen nem azért buktattuk meg a kormányt, hogy jobb országlást teremtsünk, hanem hogy a lelépő kormány helyébe üljünk — uralkodni. Sok volt nálunk, nagyon sok a miniszternek kandidált, és nagyon kevés az egyszerü munkás, pedig a mint szükség van vezértalentumokra, ugy a hangyák épitik a házat s látják el azt ennivalóval... Még a méhek is csak egy anyát ismernek el, s nálunk annyi volt a vezér, hogy nem láttuk tőlök a tábort;

mert ősi erkölcseinket cserben hagytuk, s a kürtölt civilisatió olyan festett foszlányait öltöttük fehelyettök, melyeknek nem volt sem climájok, sem talajok, sem multjok a hazában; s mi lett a következés? hogy az erőszakosan átplántált törvények, szokások, divatrendszerek szegénységünk, veszteségeinken boszulták meg magokat... Idegen, hamis drágakövek — rongyba, szegénységbe takarva.... Eltehetjük őket a — muzeumba!...

Nagyon, nagyon sokat lehetne még arról irni, hogy mért állunk ott, a hol állunk. Előttünk a tapasztalás, e nehéz iskola. Mindenki ismerheti a multat s kiveheti a tanulságot belőle.

A kritikában azonban legyünk igazságosak.

Még eddig, midőn a bajok, csalódások özönében békétlenkedtünk, annyi bátorságunk volt ugy a sajtó te-

rén, mint a közéletben, hogy a kormányt, egyes miniszterek, tekintélyeket hibáztattuk, jól leszidtuk, a közönség előtt szégyenpadra állitottuk; hanem soha sem volt annyi önérzet, méltányosság az élet és események iránt, hogy magunkat is megmosdattuk, lehordtuk volna, hogy saját hibáink, fogyatkozásaink és tévedéseinket elismerve, elmondtuk volna a „mea culpát“ is.

Hibáztunk bizony fent és tévedtünk alant egyformán; ott és itt elég okulni valónk van, melyeket elismerni első kötelesség, ha a bajt gyógyitani akarjuk.

A népnek magának is be kell venni a keserü orvosságot, javulás csak igy álhat elő!

S valljon ki volna olyan dőre, ki a szeplőtlen szabadságot, a népeket áldó alkotmányos életet, — ez örök evangéliumot — magát tenné felelőssé?!

Ki okozná a napot azért, hogy fényébe gyenge szemünk nem tud belenézni?!

Nem az alkotmányos életet kell hibáztatni, hanem magunkat, hogy nem voltunk rá kellőleg kimivelve, midőn hozzánk beköszöntött.

Keveset tanultunk még mi kaputosok is; a köznép plane éretlen volt a szabadság oly foku élvezésére, mint az nálunk történt. Ezért ferdén, rosszul értelmezve, fogva fel a szabadság, — szabadosságá fajult sokszor, és sok helyen.

A jogokat mohón élveztük, de a kötelességek teljesitésében többnyire hátra maradtunk, pedig e kettő közti öszhang biztosithatja csak a nyugalmat, haladást és megelégedést.

Nem az alkotmány kerete bő, nem a jog sok, melyet élvezünk, hanem mi vagyunk kicsinyek, érdemetlenek azok élvezésére.

Tehát azokat inkább kiterjeszteni, bőviteni, ma-

gunkat pedig megértésök és megérdemlésökre kinevelni kell.

Ne a bibliát itéljük el, hanem a ki olvasni nem tud!!

Az evangélium legyen szent, hanem épitsünk több iskolát, és szentegyházat annak hirdetése és megértésére.

A SZINÉSZET.

Valóságos vizözön! szegedi pusztulás! Ninive a romok közt! Nemzeti czafrang a törvény és rend korlátain kivül! Apostoli térités papiron, nyomoruság az életben! Dolog kerülők asyluma! bársony zekében koldulás a „hazafiság a nemzetiségnek“ czim alatt.

Ez volt a magyar szinészet, még közelebb is több pontján a megyéknek, csak itt-ott tünve fel egy jól rendezett társaság, mely nevét becsülve, hivatását tisztelve épiteni, hatni akart, de a fuserok által phylloxerakint pusztitó légkörben ennek igyekezete, jóakarata is zátonyra akadt.

1860 óta, midőn Bach báró ostorait és kémrendszerét az októberi diploma elfujta, s szabad volt lélekzeni, tehát a szintársulatok is tért nyertek, a megyék csak olyan tilosok voltak a szinészet számára, hogy a hivatott képviselőkön kivül minden ökör és szamár betört a keritésen, és bőgött, orditott — pénzért! Ha hallgatták, csömört keltettek; ha nem fizették — rugtak.

Két-három ember felkerekedett egy faluban a 3—4 sor „instántiára“ igazgatói jogot nyert apostol mellett, s mire a harmadik községbe értek, már voltak 8-an, 10-en. Olyan volt sok szintársulat, mint esős évben a felhő, ott is esik, a hol nem látod...

Hogy az uj igazgató, kiben sem szellemi, sem anyagi biztositék nem volt, minél elébb társasághoz juthasson, nem az ismert szintársulatoktól aquirált, hanem beöltöztetett szabó és borbély legényt szinészbakának, s nehány nap mulva állt az előadás; Shakespeare, Moliére, Schiller, Szigligeti sirtak a mennyben, látva világ uraló szellemöket a nyaktiló alatt!! Hamlet;

III. Richárd; A fösvény; Egy pohár viz; Haramiák; Szökött katona stb. egymásután kerültek előadásra; tegnap még beretvált, öltött, vagy faragott; ma hős, első szerelmes volt a szinpadon. Isten nevében jártak, és megcsufolták a nemzeti szellemet, az erkölcsöket. A közönség ha szinházba járt, elfordult a festett szinfalaktól; ha nem ment, hazaáruló volt. A munkától megfutott éhes gyomrokat a szinmüvészet álarcza alatt a „világot jelentő deszkákon“ elégitették ki nemzeti szinnel és bolonditással!..

Egy Latabár, Gerőfy, Bődi, Sztupa-Hubai stb. szintársulatai a ritkaságok közé tartoztak, s a hol megjelentek, a kontárok által már letarolt mezőn alig tudták felépiteni az istenek templomát.

A kik „Isten nevében“ jártak, jégverés volt utjokban, mert nekik a szinpadra menekülés volt a művészet; adósság csinálás, kéregetés a rend; festett kortina a törvény; más urat nem ismertek...

Ha három-négy szinész társaságot képezett, és megöklözte a muzsákat, ez nem tartozott a ritkaságok közé, volt olyan évad, hogy három-négy ilyen társaság cecydoniázott egy-egy vármegyét. Hiszen azért van a közönség, hogy pingált arczok alatt mozsárban tört eszmékért, felpofozott hivatásért dobálja lázsiás és bankjegyeit!!..

A ki aztán pár évig szinészkedett a megyék nyakán s proportio vagy fixum mellett szerződött tagjait annyira böjtöltette, hogy azok kereket oldtak szerte a nagy világba, — folyamodott igazgatóságért, s meg is nyerte, volt az kaput, vagy szoknyában árulója az ügynek; mintha akarva akarták volna tönkre tenni a nemzetnek jó erkölcsöket és irányt mutató templomait.

A szinész-ármádia elözönlötte a provinciákat s

kenyérkeresetből gyilkolta a nagy neveket, nagy emlékeket a szinpadon. Az egyiptomi csapásokat pénzen vettük meg.. A valódi tehetség és jóakarat csak itt-ott csillámlott fel az inficiált légkörben, s ezek sem tudtak zöld ágra jutni a sok köznapi dobos és klarinétos közt.

— — —

Ez volt egyik oka a magyar szinészet hanyatlásának.

A másik: hogy az oktatás, erkölcs és jó ízlés le lettek taszitva a szinpadokról. A szinház megszünt iskola lenni, mely tanit, irányt ad, neveli a népet, hanem lett cirkuszszá, hol látványosságok, megkorbácsolt aesthetika, festett arczok alá rejtett szemtelenség, tülszoknyákon át mutogatott lábikrák által tapodják a régi hivatást!.. A koszoru ma nem a főkre, hanem a lábokhoz hull; kinek szebb idoma, kaczérkodó szemei vannak, azé a taps; a nemes eszmék és irány visszahuzódtak a könyvekbe, hogy jobb időkig ott őrizzék az iró halhatatlanságát.

A franczia könnyelmüség, ledérség pusztitó lángként csaptak át a határon s a frivol operettek, a közönség idegeit, érzését csiklandozó látványosságok leszoritották a deszkákról legjobb népszinműveinket, drámáinkat.

Lábujhegygyel a deszkákra irt tánczok, melyeket szétrepülő ruhákkal mutogatnak Elszler utódai; frivol dalok az aranypaszomántos bohóczoktól aratják ma a tapsokat, annyira, hogy a nép bódultságában egyszer csak azt vette észre; hogy szinháza ugyan van, de iskolája nincs!!

Elkerülte politikusaink figyelmét, hogy a nemzet összes szinházaiban uralgó divattal többet ártottak a nevelés és közerkölcsiségnek, mint összes politikai tévedéseikkel.

Egy rosz külügyér politikáját egy másik jobb helyrehozhatja, de ki adja vissza egy nemzet megtapodott erkölcseit? régi erényeit??

Még a nagy Francziaország is belátta, hogy jégen jár, mert a szinművészetek államtitkára Turguet következő, a szinházi felügyelőkhez irt levélben jajdul fel:

„..... A darmatikus művészet elfajult, mert Francziaország igen soká gyámság alatt állt, és politikai szabadságától megfosztva volt. A nemes és férfias művek gyanusak voltak; minden szinmű, mely az emberhez méltóságáról, önállóságáról és kötelességeiről szólt, számüzetett. Egy erkölcstelen „művészet“ hatalmába kerité a szinpadot, szemtelenség és fegyelmetlenség elfoglalták azt. A művésznek csak egy feladata volt: mulattatni, és hogy ezt elérje, a trágárkodásig lealjasult!..... Mi pedig visszavinni akarjuk a drámai művészetet egy büszkébb és férfiasabb eszményhez: a szinházat oktató intézetté fogjuk átváltozni! A művészet, melyet szem előtt tartunk, emelni — és nem alacsonyitani fogja a népet. A szinház hatalmas befolyása fog minket segiteni törekvéseinkben, hogy a népet oktassuk, erősitsük és mindig jobban hozzászoktassuk a hatalom gyakorlásához, melyet a köztársaság kezeibe tett le. Csakis ily módon leszünk képesek Francziaországot azon erkölcsi nagysággal felruházni, mely a demokraciát megilleti!“

S mit szóljunk, hogyan védekezzünk mi, a szláv néptengerben rokontalanul álló maroknyi nép?!

Mi magyarok, kiknek egyedül két életfentartónk van: vitézségünk és őseink tettei?!

Shakespeare, Scribe, Moliére, Katona, Dumas, Sardou, Augier, Feuillet Octav csillagai letüntek a magyar szinpadokról, s elfoglalta helyeiket Offenbach, Strauss, Planquette, Lecocq stb.

Ma már nem kell „Bank-Bán“, „Delila“, „Hunyady László halála“, „Haramiák“; hanem „Angot“, „Bokkácscsó“, „Talléros pékné“, „Giroflé-Girofla“, „Cornevilli harangok“, „Háromcsőrü kacsa“, „Varázsital“, „Fatinicza“, „Kis doctor“, „Szép Galathea“, „Szép Helena“ stb.

Ledérségek, aranyos pillangók, melyek kaczéran repkednek a lámpafénynél és megejtik a fiatalság jó hajlamát, érzelmeit. A mit meg kellene seprüzni, azt glorifikálják s a szinházi padokon az atya és anya egész szivből kaczagnak a jeleneteken, melyek mellettők ülő fiatal leányok lelkéről rázzák a szemérem himporát ...

Ez sülyedés! több: ez bün hivatásunk és rendeltetésünk ellen.

Szent csarnokainkból kiverni az angyalokat, s annyi ördögöt bocsátani be egyszerre, hogy bünbe csábitsanak?!

Miután az operettek látványosságaikkal behizelegték magokat a közönség szivébe, a szinész örömest kap a komédián és felölti a csörgő sapkát; most nem papol, tanit, hős tetteket nem utánoz, hanem fényes világitásnál meghordozta hallgatóit Chinában, Peruban a Zuluk földjén olyan világbolonditó öltözetben, fülbemászó zene mellett, hogy a szinház reng a tapstól.

A fényes komédia még csak megjárná a ruhatár és frivol, kicsapongó szerepekkel; erre van ember. Hanem a primadonna? a jó kisérő zene? Itt a bökkenő. Jó hangu, iskolázott énekesnőkből ugy kifogytak a megyék, hogy a népszinházhoz is alig került drága árért egy Gerőfiné belőlök. Középszerü, mindennapi tehetségek pedig nem vonzanak. Ha jó énekesnők akadnának is, a zenekarral együtt oly havi kiadásokkal terhelik az igazgatót, hogy el nem birja; azért a deficit, fizetésképtelenség, gázsi nem kapás, társaság bomlás.

Kevés olyan társulat van az egész országban, mely nagyobb operettekre berendezve, jó énekesnőket, zenetársulatot tarthatna.

S mit látunk?

Hogy rosz, tehetségtelen énekesek, énekesnők és sokszor rosz zongora kiséret mellett kárhoztatják el az operetteket. Csak ének és zene legyen, ha a közönség ízlése felháborodik is?!

Vannak is aztán olyan előadások sok helyen, hogy a szerzők szelleme kifent gyilokkal fenyegeti az igazgatókat a művészet ellen elkövetett vétkeikért.

Több szinház közönsége még az ilyen élvezetet is megemészti, miután a drámáknál rendesen — aludni szokott.

A színész megy tehát — kenyérkeresettől zaklatva — az izlést rontó divat után, s egyszer csak azt veszi észre: hogy közönségével együtt az örvények közt van!!

— — —

A Dunántuli megyékben, midőn legjobban uralkodott az operetteláz, megjött a nemzeti szinháztól számüzött Molnár György s a dramatikus művészet uj életet nyert. Molnár nem csak sokat tanult, gondolkodó szinész, de bevégzett művész is. Alakitásai, szinpadi tanitásai a valódi mesternek nagy hatást keltettek. Szombathely, N.-Kanizsa, Sz.-Fejérvár, Pécs, Kaposvár szinpadjain ott álltak előttünk a régi remekek, a nagy történeti képek, hős alakok, s a dicsőség végigsugározta a hallgatókat, de szivökön is megrezdült az a hur, melyet egykor nemesebb vágyak és élvezet pengettek. A szinpadoknak vissza volt adva régi alakja, fénye, méltósága, mint azokat egykor Egressy, Lendvay, Szentpéteri adták át féltékenységgel utódaiknak.

Alig lehet kiszámitani azon szellemi hatást, melyet

Molnárnak csak egy körutja keltett a megyékben. A halomszámra dobott koszoruk, a riadó tapsok nem csak a művész nagy tehetségét dicsőitették, hanem a művész ereje és játékában demonstráltak a kéjhölgyek szemtelensége és pirositott arczával állandó szállás után incselkedő operettek ellen.

A szavak varázsa, a költők intentioinak hű képviselete, az arczjáték és plastika mesteri kezelése feltünteték még a lelkigyengék előtt is a roppant különbséget, mely van a dalok ingerére épitett és izlést rontó operettek, s a nemzeti lelkesedést, örök szépet és moralt hirdető klassikus drámák közt.

Tehát ?

Nem kellene más, mint kiváló drámai erőktől jó előadások.

A szintársulatokban példás rend és szigoru törvények.

Az állam és közönség által a nagy és városi kisebb szinházak segélyzése, biztositása.

S még a mostaninál is kevesebb szintársulat egy-egy kerületben. Nem az a czél, hogy hány rosz szinésznek ad kenyeret a közönség érdemetlenül, hanem, hogy hány jó szinész ad élvezetet, és tanitja a népet a muzsák szellemének hatásu folytán?!

De nagy baj, hogy a drámai téren jelenleg csak egy a nemzeti szinháztól elidegenitett Molnárja van az országnak, ki a szinpadok moly-ette régi dicsőségét foltozgatja a vidékeken.

Az uj szinésznemzedék tán be fogja tölteni az ürt?

Bár ne csalódnánk.

— — —

Hogy azonban a szinpadokon más élet legyen; a szinész és közönség közti viszony szilárdabb alapot nyerjen; nemesbüljön az izlés; visszatérjenek a régi

istenek oltáraikhoz, s a szinházakból legyen ismét iskola, a nemzet intentioinak megfelelő valódi intézet; hogy kiküszöböljük a lelkiismeretünket is terhelő operetteket, — mint már fentebb röviden emlitettük — szükségünk van következőkre:

a. Jelentékenyebb városokban épitsenek állandó szinházakat, s a közönség — mint helyi szinházát — emelje városi intézetté s támogassa azt erejétől kitelhetőleg anyagilag.

b. Az államnak legyen kötelessége a nagyobb szinházak ápolása, segélyzése, melyekben mint felsőbb iskolákban — bevégzett művészeket nyerünk, s a vendégszereplések alkalmával nagy hasznukat vesszük a megyékben; tanul szinész és nép egyformán.

c. Állitsunk szini tanodákat szigoru ellenőrzés mellett, hol a tehetség és hajlam kiképzést nyerjenek.

d. Egyesületek, tehetős magánosok irjanak ki pályadijakat az irók ösztönzésére, hogy minél jobb termékekkel szórakoztassuk, oktassuk a népet.

e. A szintársulatokból pedig csak annyinak létezését engedje meg a felsőbb hatóság bizonyos területen, melyet ez el bir jól tartani; s az igazgatóban legyen szellemi és anyagi biztositék egyformán, (Az uj rendszabályok daczára, melyeket a központon hoztak, még mindig sok a társaság, sok az ügybitorló, a szinészben a — nem szinész!..)

Ha szinházak épitése, jó berendezése által a jó izlést előmozditjuk, az iskolákat szaporitjuk, — önként fog megjönni a nép nemesebb vágya is, s a rosz ki lesz küszöbölve.

Csudáljuk, hogy mindezeket a civilizatióban missiót nyert Magyarország lakossága már régen nem követi saját érdekében?

A görögök Krisztus előtt 500 évvel épitettek már szinházat (Athénében).

Searusnak, az emberhullákból fáklát gyujtó zsarnok Néró kortársának már olyan fényes szinháza volt, mely vakitólag ragyogott az aranytól s 80 ezer ember elfért benne. A szinpadot 360 háromszorosan egymás felett álló oszlopsor ékesité; az alsó oszlopsor 38 láb magas volt márványból, s háromezer szoborral ékitetett.

Pompejus már állandó kőszinházat épitetett Rómában.

Néró a római szinházak belsejét aranynyal vonatta be, s olyan szőnyeget rendelt aranynyal áttörve, melyben csillagok közt a nap szekerét igazgatva, saját alakja ezüsttel volt kihimezve. A római és atheni nagy szinházak romjai közül még ma is sok látható, melyek egykor a nép mulattatására szolgáltak Syracus, Agrium Corinthus, Sparta, Epidaurus s Megapolisban. (S.)

A mivelt országok lakosainak egyik legméltóbb menedékhelye a szinház, melyre állam és magok a családok sokat áldoznak, hogy szellemi fénye mellett nemesen szorakozzék a lakosság, okuljon az ifju nemzedék.

Csak mi nem értenök meg az idő szavát?!

ARCZKÉPEK.

Arczképek

a dunántuli megyékből.

A kik hivatalos állásokon példás magaviselet, fáradhatatlan buzgalom és odaadással felelnek meg a bizalomnak fel- és lefelé egyformán ;

A kik nagy hatás és polgártársaik jólétét előmozditó eredménynyel szolgálják a közügyeket ;

A kik életök nagy részét, megvetve kényelmet, önérdeket, a hazának szentelik : megérdemlik, hogy a közönség előtt ismertetve legyenek tetteik, jellemvonásaikban példaadásul és elismerésül.

A Dunántuli megyék kiváló alakjaiból — ezuttal — csak nehányat mutathatunk be itt tett és érdemeikhez képest halvány vonásokban. A gyenge toll árnyait világositsák meg az érdemesek nevei.

KISFALUDY ATALA.

Egy genialis ügyvéd, megyeszerte ismert szónok s a gyülés terem egyik matadorja, Szalay Károlynak genialis felesége. A kettőben annyi ész, hogy soknak adhatnának kölcsön, s még a magok számára is sok maradna.

Kisfaludy Atala (ki nevének csak egyik felével hóditásokat tett fellépése után az irodalmi téren — kereszt nevével — nem is használva a ragyogó Kisfaludy nevet) született Köttsén, Somogy megyében, Ányós és Kisfaludy, tehát költői vérből. Nagy atyja, Hanovszky János őrnagy, Mária Teréziától nemességet nyert, s ezredének egyik legszebb katonája volt. Nagyanyja esztergáli Ányós Klára a község édesanyja, betegek ápolója, aristokrata vér, de nemes sziv; az akkori jobbágyság apellatorium foruma; forrón szerető anya; veszélyben segély és tanácsadó, magas és jóltevő szellem egy személyben. Kukulájával megörökitve lőn Atala rajzaiban. Édes atyja vasmegyei földbirtokos Kisfaludy Mihály.

Kisfaludy Atala, Malvine testvérével, legtöbbnyire Köttsén volt öreganyjánál, ki a rajongásig szerette őket; a nagy fekete haju, beszélő szemü, elméjével már akkor tündöklő kis Atala pedig szemefénye volt; ezért élt, tett, gondolkodott Nevelésére minden lehető áldozat meg lőn hozva, s a korán könyvek közé temetkezett serdülő leány társnői közt már akkor brillirozott kiváló tehetségével. A tizennégy köttsei szép leány közt Antal Cornelia barátnőjével pedig valóságos tünemény volt. A köttsei patriarchalis életnek az egy csorkorban nyiló tizennégy szép virágszál hogy mennyi zomán-

czot, élvezetet, gyönyört adott; az akkor még idő előtt meg nem tört és öregedett fiatalság számára mily bucsujárási helylyé varázsolta a különben igénytelen kis községet, csak az tudná megmondani, ki az igéző, hóditó társaságban részt vett.

A költőnő férjhez menetele után kevés időre elszakadt Köttsétől, de innét annyi drága emléket, szeretet és kegyeletet vitt magával, nemcsak jó ismerősöket, barátokat, de gyakran könynyel megáztatott sirokat is hagyva utána, hogy ezek magok lángot adhattak költészetének fellobbanására, ha érző szive, tudománynyal megrakott lelke, hivatása nem ösztönzik is helyet kérni az Olymp halhatatlanai közt.

Köttse olyan ő reá, mint a méhre a virágzó mező; mértföldekről eljár epedő lelke emlékekben mézet gyüjteni, s mindig megrakottan tér haza a fehér papir ivekre.

A láng fel is lobbant benne.

Kaposvárott, a Michelféle házban irta első költeményét (1858.) Nagy Ignácz „Hölgyfutár“-jába, melyet stilisztikai tekintetben e sorok irója volt szerencsés kiigazitani, ugy az utána következőket is, látva azonnal a nem mindennapi talentumot, mely hivatva volt áldást hinteni a forrodalom, és elbádgyodás korszakának költészetileg letarolt mezejére. Az egyediil kesergő Sajó; Tompa „Gólyája“ és Szilágyinak rendőrileg megtépett „Emléklapjai“ mellett jól esett a bokrok megriasztott énekesei közt egy csalogányt hallgatni, ki csak a természettől tanult, de igaz hangon énekelt.

Atala volt a név, mely pár ének után azonnal hóditott. A költeményeken eredeti gondolat, formatisztaság, fellengző eszmék s olyan bűbáj ömlött el, melyek az olvasókat, s a komoly kritikusok figyelmét is lekötötték. Kérdezősködtek a név után. Tóth Kál-

mán, Tóth Endre, Kalmár József, Vadnay Károly, Császár Ferencz a legmelegebben érdeklődtek az irònő tolla iránt, melyet már a kis leányban megáldottak: Kisfaludy Sándor, Czuczor Gergely, együtt létök alkalmával látva a kis szavalló, okosan csacsogó leányban a kiváló lelkitulajdonokat. B. Eötvös József pedig a Kisfaludy-szobor leleplezésekor az akademiai küldöttség társaságában saját jelenlétemben magasztalólag szólt B.-Füreden, ugy Niklán a költőnő megjelent költeményeiről. Ott ismerkedett meg Atala Zalamegye egy polgár költőjével is, kiben sok eredetiség és jó érzék volt e dalköltés iránt.

1863-ban jelent meg tőle egy kötet költemény. Birálója Szász Károly volt az Arany Jánostól szerkesztett „Figyelő“-ben, ki dicsérőleg irt a kötetről, s a hivatott költőnőt melegen, buzditólag üdvözölte.

Az „Egy ellenségemhez“ ; „Nem az fáj“ ; „Hadd maradjon sejtelemnek“ ; „Egészen más most a világ“ czimü költemények mindenkoron gyöngyei maradnak lyrai költészetünknek. A „Virágos dalos mezőben“ czimü költeményre pedig Simonfy Kálmán „nótát“ csinált, melyet az egész országban dalolnak. Ujabb költeményei közül a „Somogy“-ban 1877-ben megjelent „Halottak napján“ „Tél végén“ czimüek pedig a világirodalom remekei közt is helyt állnak.

Hanem ez volt aztán minden. A politikailag megtiport, rendőrökkel ellenőrzött korszakban, a mult nagy vesztességeinél fogva izgatott családoknál az irodalom hangja nem volt otthonos ; fájó emlékekkel tépelődtek, de könyvet nem vettek ; s igy Atala költeményei sem találtak valami nagy pártfogásra, mely esemény nagyon lehangolta. Könnyü a külföldi irónőnek, egy Staël- Holstein, Paalzow, Sévigné, Fleuriot Zenaida, Chandeneux Klára asszonynak a bámultatás százezrek

pártolása és dicsőitésében, kényelmes paloták szőnyegein lelkesedni ; de Magyarországon még egy férfi akaraterejét is megtöri a részvétlenség, s mennyivel jobban hat egy fényes tehetsége öntudatábani nő büszkeségére?!

Keveset is irt ezután aránylag a multhoz ; de a mit irt, mindig magán hordozta nem csak az ihlet, de a folytonos haladás nyomait is. A „Fővárosi Lapok“-ban dolgozott egyedül huzamos ideig, hol Vadnay Károly volt költeményeinek nem csak hűséges gondozója, de az irónőt is egyre-másra buzditotta dicsérő és meleg hangon irt leveleivel. Később Szabó Richárddal egy gyermek lapot a „Gyermek Barátot“ szerkesztették, melybe sok szép prózát irt, és forditott külföldi kutfők után, majd a „Divatcsarnok“ s más vállalatokba is irt „sok kérés, rimánkodás“-ra egy-egy szép költeményt.

A hosszu szünet után egyszer csak megjelenik „Rajzaival“, ezekkel az időt, természetet, embereket, régi emlékeket kidomboritó ékes és utánozhatlan, a női irodalomhan páratlan irálylyal csillogó elbeszélésekkel. S itt is első megjelenésével feltünve. A „Mikor a fecske visszatér“. „A nagy mama kukuíája“. „Nyáréji álom“. „Migraine“. „Pál Fordulása“, (melylyel, mint a Petőfi-Társaság egyetlen női tagja tartotta székfoglalását,) „A mit a szomoru füz beszélt“. „Mikor a szegény Kajári Náczi még élt“ — — stb. rajzokban összehordja gyermekkori emlékeit ; a régi jó öregeket; a köttsei megboldogult, csipke és szalagokkal házaló zsidófiu, Kajári Náczi viselt dolgait ; még élő kedves alakokat ; a jó idők varázsát, a természet hiven ellesett csudáit, titkait ; madarak dalát, csillagok ragyogását ; virágok nyilását ; harmatképződést ; hegyek kristály levegőjét ; tánctermek komikus változatait, szereplőit, az ifjuság örök szép álmait ; s midőn mindezeket megaranyozta tollának hatalmával, elmegy a köttsei temetőbe, s ott

könnyeivel megáldozik a multnak!.. A szeretett hamvaknak!....

Nem tudjuk, költeményeiben nagyobb-e vagy „Rajzaiban“? Utána sokan kezdtek „rajzolni“ az irodalomban, nők és férfiak egyiránt, de az erős viruló törzsnek virágdús hajtásaitól mind messze állnak.

„Rajzai“ 1879-ben jelentek meg diszes, de nagyon is „drága“ kiadásban a Franklin társaság nyomdájából mely irodalmilag becses kötetet sem pártfogolták méltólag; legtöbb előfizetője volt az irodalmi részvétéről picséretesen ismert kaposvári közönségnél, és Somogy megyében; máshonnét a szégyenig kevés. Valóban nem serkentő példák. Egy Endrődy Sándornak művére 36—40 előfizető, ennek is $^1/_3$-át Somogy megye közönsége adta, — oly jelenség, melyet fájlalva lehet csak felemliteni.

Sem költeményei, sem rajzaiban nem mutatkozik azon satyrikus él és humor, mely irodalmi kérdésekben — a többek közt — Vadnay Károly, Szana Tamás, Endrődy Sándor, Agaihoz irt leveleinek minden sorában fel-fel csillámlik, melyeket azonban — élő egyénekhez levén irva — mutatványul sem közölhetünk, de egykor az irónő életrajzát nagyban fogják kiegésziteni. Itt is talentum, pedig három próbás.

Nem régen a Petőfi Társaság tagjai közé választotta a kedvelt irónőt; hogy pedig a Kisfaludy Társaság a Kisfaludyak e szellemes utódáról mindeddig megfeledkezett, holott a „Jehova“ cz. költeménye felolvasásakor eszébe juthatott volna, — bámuljuk.

— — —

Kisfaludy Atala jelenleg minden tekintetben első irónője az országnak. Vele irodalmunkban gondolat mélység, forma tisztaságra csak a korán elhunyt Iduna

hasonlitható, de termékenységre, szingazdag irályra ez sem. A sokat iró, de száraz Bajza Lenke; a styljében frivol B. Vay Sarolta; a gépként dolgozó Wohl Janka s még egy tuczat irónő Kisfaludy Atala fénye mellett csak nagyitóüvegen látható harmad-negyed rendü csillagocskák! Addig élnek, mig — meg nem halnak!!

Soha sem dolgozik kenyérkeresetből, hanem az ihlet ösztönzésére; ezért nincs egy munkája sem, mely magán ne viselné a tehetség bélyegét. Egy czimet ha megkap, az egész mü pár nap alatt lefolyik tollából, a nélkül, hogy igazitana rajta; mindig irónnal ir, az alkotásoknál a tintát nem ismeri. Phantáziája oly gazdag hogy keze nem győzi elég gyorsan vezetni az irónt; az ész sebes röptének a kéz csak gyenge szolgája. Még is a mit teremt, meg van benne az alapgondolat, az összhang, a forma, a meglepő báj és varázs. Ritkán ir, sokszor harczban áll buzditóival. Még mindig nem lehet arról meggyőzni, hogy nem magának, de a közönségnek ir, s hogy eltemeti magában azt, mi egy nemzetnek volna kincse és értéke. A könnyelmüségig hanyag; ha szorgalma arányban áll tehetségével, neve már régen tulszállt volna a határon.

A sok adomány mellett még egy hibája van: képekben, hasonlatokban, sőt szavakban is ismétlő, a mi valóban csudálatos nyelvgazdagsága mellett; az ismétlés sem esik azonban hátrányára, mert oly megragadólag fest s a mindig uj gondolatok olyan pompájába öltözteti azokat, hogy fel sem tünik az ismétlés. Költészeti szabályokat, törvényt nem ismer, ugy termettek benne a müveit classicus alakba öntő gondolatokkal.

A világtól elzárkózott, de azért vendégeket szivesen fogad, szegényeket vigasztal, betegeket gyógyit, épen mint „kukulás“ öreganyja; csak két szép leánya

és könyveinek él, melyekben képviselve van az egész világirodalom. Nagy meglepetés volt, hogy két jótékonyczélu hangversenybeni közreműködésre még is meglehetett nyerni, midőn tapsok és koszorukkal jutalmazták. Jó és nemes szivét áldják a szegények, mert segély nélkül még egy sem hagyta el küszöbét.

A természetet nem csak szereti, hanem imádja; innét meriti költeményeit, rajzait, azért olyan igazak, szivhez szólók, hogy a rideg szabályok elleni vétséget örömmel bocsátja meg még a hideg kritikus is. Nyáron többnyire kint lakik a szőlőben, melyet férje nagy költséggel rendez be, és meleg égalji növényekkel diszit fel kényelmére. Hajnalban kél, s a hegytetőkön lesi a napkeltét, harmatképződést, az erdők leveleinek őszi átváltozását, s órákig regél vendégeinek a természet ellesett csudáiról. Itt vannak a Tusculanum, Hacienda, Smeksz, Valparaisó, Solitude, Besika öböl stb. pontok, melyeken legszebb gondolatai születnek; a mindig kiséretében levő kedves kutyája Valgean pedig pórázon képviseli lord Byron „Egy eb sirjára“ cz. remek költeményében leirt hűséget.

A rajongásig szerető édes anya. Társalgásbani könnyüsége és szelleme nagy olvasottsága és nevelésére utalnak. Rendkivüli sebes ész; agya egy kis könyvtár s emlékező tehetsége ritkitja párját.

Szóval: Kisfaludy Atala tünemény mint irónő s a dicsőségben ragyogó két Kisfaludynak méltó szellemörököse.

Kár, hogy többet nem ir.

KOVÁCS ZSIGMOND

(Veszprémi megyés püspök)

Csopaki szölejében.

Nem járunk fényes parketten; nem fog kiérezni betüinkből a könyvtár szag; a jellemkutató mély buvárkodás nem fogja lekötni a figyelmet. Adunk egy „nemes embert“ kint szórakozása, üdülési napjaiban egy látásra, pár órai megjelenésre lephotographirozva. Nem tetteit, nagy tudományát, élettörténetét, kimeritő adatokat, hanem egy barátságos együttlét futó perczeit, a mint azokat a kiváló jellem és talentum megaranyozza.

Egy püspököt vörös tóga, drága köves kereszt és gyürük nélkül — csak szive és barátságával!

— — —

Füredi napjaimat — mennyire az időjárás engedte — kirándulásokra használtam fel. —

A füredi hegyláncz, a szőlőkoszorus tetők nemcsak jó levegőt nyujtanak, hanem szép kilátást is; ha Zala Somogyból szép, ugy el lehet mondani, hogy Somogy meg Zalából.

A reggeli nap midőn végig aranyozza a csendes Balaton tükrét, melyben a körül fekvő falvak tornyait ringatja a vizmozgás; melyben por, felleg nélkül látod visszaragyogni a kék eget; a messze partok hamvaskék ködében uszó nyárfasorok, sárga tarlóföldek, smaragd-zöld rétség és a vidékeket átszelő üterek — a fehér kigyóként kanyargó közlekedési utak, melyek vereséből (forgalmából) bizton következtethetsz egy-egy megye egészségére, — mind oly szépek, oly igézők, hogy alig tudsz megválni a kiválasztott magas ponttól, mig a nap heve onnét le nem perzsel.

Itt a hegyek lábánál, gazdagon rakott szőlőtők sorában van sok nyugpont, édes tanya, pihenő, üdülési gyógyforrás, hova ha betekintesz, a vendégszeretet, a barátság melege fogad, s a távolban is „otthon“ érzed magadat, csendes tüzhelyedre emlékezel, s az idegen arczok ismeretlen vonásai nem háborgatnak, hanem lelked a révpartról nyugodtan száll haza az utánad epedő család körébe, melyet sokszor a bizonytalanság imádkozni késztet . . . .

A ki valaha utazott, az tudja, hogy mit ér egy ily nyugpont ; gondüző ; lélekvidámitó, kedély nemesitő — barátságos arczával ? !

Itt lakik nyaralójában a veszprémi uj megyés püspök, Kovács Zsigmond ő excja, kit vendégszerető szive, meleg barátsága, lelkének fénye, polgári erényei s tudományának fel és lefelé egyformán ható ereje egyszerü állásából a püspöki palotába, még feljebb : a szeretett Király kegyébe emelt !

Nem méltóság ő itt ; állásának fényét, befolyását hatalmát nem érzed, csak kezének melegét, nem a Királyné kanczellárja ez állás és méltóság nimbuszában, hanem tárt karokkal fogadó jò barát ; egyszerü szőlész, bortermelő, ki a drága pénzen összevásárolt rab-szőlőkből egy kis paradicsomot csinált, s ezt sem a luxusnak, püspöki kényelem és mutatásnak, hanem az egyszerü berendezés és termelési ösztön ki elégitésére ; a föld kincseinek aknázására.

O valódi szőlész, ki a tudomány, a tapasztalás utmutatásai szerént ültet, nevel, termel ; s ha csalódott, megint ujra ültet, megint költ és fárad, mig meg nem találja az igazságot, mely a természetben csalhatatlan.

A lugosok gazdag sora; a válogatott nemes fajok bősége; a tiszta földmunka, az egészséges szinben zöldelő tőkék gazdagsága egyformán elárulják a munka

értékét, becsét, mely az idővel fokonként nő, a mint a beruházás és a ráforditott gond nevekedik.

Midőn az egyszerü fekete kabát s széles karimáju selyemkalapot hordó főpap „szőlőbeli pásztorbotját“ kezébe fogja, s végig hordva a hegylejtőn, melyet éjszakról magas hegyláncz véd; kelet és nyugat felől a zöld lugosokból kikandikáló fehér, sárga, rózsaszinre meszelt egyszerü lakok, pinczék, szép villák hosszu sora tesz elragadóvá; délről pedig előtted terül el egész pompájában a viz és legével egyformán gyógyitó Balaton fényben ragyogó arcza, ha hátad megett egy püspökség nincs is gazdag javadalmaival, mégis boldognak érzed magadat a természet kincseinek gazdagságában.

A tőkék rakva fürtökkel; a villa előtti parancs szerint nőtt őszi baraczkfák nagy és szép gyümölcsei; a minden irányban futó lugos utak varázsa lekötik lénnyedet; mig egy-egy illatos külföldi szivar füstjével valóságos ördögüzést követsz el a szunyogokon, melyek szemtelenséggel támadnak meg sétádban, s ügyesebben köppölyöznek, mint bármelyik veszprémi borbély!

Az ebédnél öten ültünk ez alkalommal összesen: maga a püspök örökké nyájas, humoros arczával; a felsőeőrsi prépost, Köves János; titkárja Jánosich Gusztáv, ki csak nem rég jött meg Párizs, londoni utjából, hová a püspök boldogult testvérjének fiát kalauzolta, ki szinte ott volt a társaságban; én és Zoltán fiam. Püspöki ebéd volt, s a poharakban az arácsi hegy levének gyöngyei szöktek, ingerelve folytonosan az étvágyat, mely bár minden perczben locsolva volt, még sem elégedett meg. Mennyi erő?.. Mennyi láng, illat csak egy cseppben?.. Mintha minden pohárra ez lett volna irva: az én nevemet hiában fel nem veszed!.. Aztán mi a bort édessé tette: a szives kinálás, vendégszeretet; a püspök ajkáról le nem fogyó nevettető ado-

mák, szellemtől szikrázó ötletek, uti és vadászati élmények; a barátság meleg napjaiból egy-egy fényes sugár; abból az időből, midőn nemcsak a virágot, hanem még a reverendát is himpor lepte .. Midőn a korán elköltözött P-nak egy-egy tréfás dala, egyéneket jellemző s egy Democritosznak is diszére váló indulója, kaczagást keltő strófái az örök jó kedvnek — annyi órát tüszereztek s tettek feledhetetlenné. Az illatos szivarfüst mellett maga a püspök olvasta fel a „Borszem Jankó"-ból Tojás Dániel gazdatiszt tudósitását, azzal a humor és remek hangsulyozással, mely a főpapnak egyik kiváló tulajdona.

Sokat, nagyon sokat nevettünk; fel voltunk villanyozva nem csak Ágay genialitása, a püspök klaszikus előadása, de leereszkedő nyájassága által is.

Esett egy kis eső; aztán meg nap sütött; megint esett és ismét sütött a nap.

A felső-eörsi prépost beteges levén — egyik perczben két kaput és egy plaidban csufolta az időjárást, a másikban már a uapsugár lecsalta róla a teritőt, s legalább egyik kabátot, hogy annál jobb izüeket nevethessen a házi ur szellemtől szikrázó ötleteinek.

Délután 4 órakor, midőn javában foly a beszéd fekete kávé mellett, egyszer csak olyan szivárvány támad a villa szomszédságában, vastagon festő, teljes szinekkel, minőt egy életben is ritkán látni; s az aranyos, biboros ragyogó mennyei boltiv oly közel volt a földhez, hogy majd elérhetéd. Az iv egyik vége a püspök jószágkormányzója Ráthnak villáját érinté, a másik pedig saját szőlejének egy pontját.

Talán a szolgálati hüségnek jelét tünteték fel az égiek az összekötő tündéri fényben?!..

Szép látvány, minőt szivárványban soha sem láttam, s még rá tovább tartott egy teljes óranegyednél.

S hogy a valódi humor még a hideg falakon is visszatükrözve legyen, ott van egy kép ily aláírással: „Jön az oroszlán“; van aztán menekülés háztetőkre, falakra, kéménybe; a megrémült embertömeg kifordított alakban ül fel a szél szárnyaira, s iramodik, merrə tud; ez kővé meredt, az esernyővel lő; emez felköti magát csupa — menekülésből, amaz egy percz alatt megtanulta a famászást. Ha komoly gondok szorongatnak, csak nézz e képre, s nevetni fogsz.

A püspök mellén nem látsz itt keresztet, de minden tette, minden szava elárulják a vallás hű és odaadó szolgáját; nem kell itt látnod a bibliát; ő maga az élő evangélium, ki erkölcsöt hint, hitet erősit, bizalmat önt, igy kertészkedvén az Ur szőlejében.

Nem látsz ujján egy csillogó gyémánt gyürüt sem, de azért kezének áldása, jótéteményei sok szegényre árasztanak fényt; számtalan intézetre jólétet és áldást.

Itt nem püspök ő; egyszerü pap a barátság oltáránál; a fényt odahaza hagyta, csak szivét hozta el magával. A vallás-fejedelem helyett egy erős kőszálat látsz, mely örök vára a hitnek. Háza szeretet forrása; nem minden embert fogad be, hanem a ki belől van a kapun, az elmondhatja, hogy itthon vagyok. Az kivül, a mi belől; ember, minőt Diogenes keresett.

A classicus kor egyszerüsége tanyát ütve, magasztalja tulajdonosát, ki most nem „residentiában“ lakik, hanem szőlő-lakban, melynek majd emeletéig futnak a lugosok; nem a sima parketten lépdel aranycsatos czipőjével, hanem hosszu stibliben tiporja már korán reggel a szőlőt nevelő harmatot, mert hát a püspök sem mindig tokaji és fáczán hussal él ám, hanem jó levegővel is.

Egyik kanonok a másikat éri nála; nem alattvaló

papjai, hanem barátjai; egyik sem irigykedik rá; mert a mi legdrágább — szeretetét — megosztja velök; nem rettegnek tőle, de szeretik, tisztelik. Kormánya azért erős, megnyugtató és biztos. A főpásztor-bot hivebb kezekben alig volt valaha. Érzi, tudja ezt minden plebános, káplán, kik a vörös tógában nemcsak jó kormányzó püspököt, hanem hű és igaz atyát találnak.

A veszprémi rezidentia tehát — a hosszu szünet után — jól van betöltve; találtak bele egy — háztartásra nézve — egyszerü papot, de fényes jellemet; embert, a ki épen oly bölcs, mint igazságos; épen olyan nemes szivü, mint a minő nagy tudományu, s kinek jótéteménye, szeretete soha le nem áldozó napként ragyog egyházmegyéje felett.

Ad multos annos!

JANKOVICH LÁSZLÓ

(Pribérdi és vuchini)

Somogy vármegye főispánja.

Pribérdi és vuchini Jankovich László, Somogy-vármegye főispánjának életrajzát adjuk itt a t. olvasóközönségnek.

Érdemeiért véltünk némi szolgálatot tehetni, melyek sokkal nagyobbak, semhogy egy megye keretében elférnének.

Azon szabásu egyének közül való ő, kik a rideg politika terén nem feledik a szivet, s a komoly, hivatalos teendők bármennyire elfoglalják, midőn itt az igazságot szolgálja, amott a szeretet melegével öleli magához polgártársait.

Ő mindenekelőtt ember, azután politikus s tisztviselő, de mint politikus és tisztviselő talpig becsületes ember.

Nagy szüksége volt ő reá Somogyvármegyének, különösen azon években, midőn nyelvünk, karunk kötve volt, s csak kézszoritással s szivdobogással beszéltünk egymással! midőn a reánk nehezedő láncznál csak hazafiui fájdalmunk volt nehezebb s ha a multról emlékezni akartunk, könyeinkkel jeleztük annak dicső napjait. Midőn a nagy tettek napjai lejártak, egy „éljen“ szó is büntetés volt, s csak intézeteinknek hozott áldozatokkal az eke s barázdák mellett lehetett a közszellemet fentartani, s a reményt titkosan ápolni a jövőnek!

Nagy jótétemény volt ő reánk ez években, mert az értelmiség minden rang s valláskülönbség nélkül sorakozott melléje, ébrentartó, vigasztaló, valóságos

„élesztő“ hatása alatt gerjedve oly tettekre, melyeknek gyümölcseit csak most szedjük.

Midőn másokat csüggedés fogott el, midőn hátul hullámok vertek, előttünk örvény tátongott, s a reményből egy csepp annyit ért, mint máskor egy egész élet, mit ért akkor egy zászlóvivő, kit mindenki szeretet, ur és szegény!? kinek kapuján az egész megye bizalma bejárós volt!

Életének ez egyik fénypontja, s az utána hagyandó emlékek egyik legbecsesbike.

Mint első tisztviselője a megyének, a legviharosabb napokban, annyi tapintatot, igazságszeretetet, kormányzói bölcsességet tanusitott, hogy hajója soha meg nem feneklett; ő volt az egyedüli, ki a hullámokon uralkodni birt, habár párton kivül áll, a megyének minden pártja egyformán szereti; ma fáklyás-zenét kapott a balpárttól, holnap a Deákpárt tüntetett mellette. A legnehezebb napokban sem vesztette el az egyensulyt, s a mint megfelelt kötelmeinek felfelé, ugy megtartotta a bizalmat és szeretetet lefelé. — Kevés főispánról mondhatnók el azt az országban, mert mig egyiknek a másik után tünt le csillaga; ez is lejárta magát, az is — ez megmaradt — örökös főispánnak 200 ezer lélek szeretetében.

Mind e mellett a társadalomban is egyik legmunkásabb emberünk.

Kérded ki a gazdasági egylet elnöke?

Jankovich László.

A Balaton lecsapoló társaságé?

Jankovich László.

A Drávaszabályozási királyi biztos?

Jankovich László.

Ma a felsőházban van Pesten; holnap főispán Kaposvárott, holnapután szabályozni segiti a Drávát, már

másnap Füreden van gróf Urményi mellett a Kisfaludy gőzöst illető ülésen, innét csakhamar elmegy Eszékre, mert a Dráva rakonczátlankodik; egyuttal Slavoniában levő s 80 ezer holdból álló kis birtokocskáját is megtekinti, mert a sok közügy mellett magának is van ügye; s midőn azt hiszed, hogy rendkivüli teendőkben még el sem ért Zágrábba, már akkor végzett is s Kaposvárott látod a szinházban, hogy a szinügynek is meghozza áldozatait.

Ő neki nem 24 órája van egy napban, mint más halandónak, hanem legalább is két annyi. Bárha éveit is igy számithatná!

De lássuk érdemes hazánkfiának életrajzát.

Született 1816-ban Budán, hol boldogult édes atyja Jankovich Antal az időben mint m. k. helytartósági titkár szolgált.

Édes anyja született gróf Batthyányi Alojzia már 1820-ban meghalván, öreg anyjánál br. Püchler Teréziánál nevelkedett Sz. Györökben és Slavoniában.

Első négy iskoláját hon végzé, az 5—6 gymnasialis osztályt, ugy az egész egyetemi tanfolyamot pedig az ország fővárosában Pesten 1835-ben bevégezvén, Pozsonyban felesküdött juratusnak, s ugyan az időben kinevezte őt megyei aljegyzőnek B. Eötvös Ignácz (József atyja), sárosmegyei főispán.

Igy került Eperjesre, hol egy évet töltött részint a megye, részint az akkori kerületi táblánál.

1835-ben át lett téve az udvari cancelláriához udvari fogalmazó gyakornoknak, hol 1839-dik évi május hóig szolgált, még ez évben megválasztván őt Verőcze vármegye képviselőjének; tehát 1839-iki országgyülésnek — a még alig 23 éves ifju egyik tevékeny tagja volt, mely országgyülés alatt gf. Széchenyi István és

Deák Ferencz — látván tehetségeit — kitüntetve őt, szives barátságokkal tisztelték meg.

Az országgyülés végeztével többnyire Slavoniában lakott József és István nagybátyjainál, s élénk részt vett az ottani megyei életben.

Az 1841-iki Szeptember havában tartott restauratió alkalmával megválasztatott alispánnak, s mint ilyen müködött 1848-iki Aprilis haváig, midőn a magyar miniszterium felterjesztése folytán Verőcze megye főispánjává lett kinevezve Ő felsége által; de e diszes hivatalt csak ez év Szeptember haváig viselte, mert dicső emlékü Batthyányi Lajosnak a miniszter elnökségről leköszönvén, ő is lemondott és Szőllős-Györökben telepedett meg.

Ez időszakban ismerkedett Ádándon lakó Tallián Rozália kisasszonynyal, kit 1849. évi oktober hó 3-án el is vett, kinek élte boldogságán kiviül 3 fiut köszönhet; ezek közül egyik Slavoniában házasodott s telepedett meg, határtalan boldogságával koszoruzván meg az uj házaspár a szülők örömét, napjait, kettő pedig Sz.-Györökben folytatja tanulmányait.

Az utóbbi két évtized is kiadta szeretett megyénk fiának a munkát; közügyeink terén most is mindenütt ott találjuk; midőn a Balaton szabályozási társulatnak 1847 óta elnöke; elnöke a Somogy megyei gazdasági egyesületnek keletkezésétől fogva; a Dráva-szabályozási biztosságot 1865 óta viszi.

Majd 1860-ban Somogymegye főispánjává neveztetett ki, mely állásról 1861-ben leköszönt. 1865-ben ismét a főispáni székben találjuk, és midőn 1867. Ő felsége mint koronázott király a miniszterium felterjesztésére ujra kinevezte, s Ő felsége e kegyét megköszönni

ment — a király mosolyogva fordult feléje, mondván: „Már ismét kineveztem“.

A fentebbiekből látjuk tehát, hogy egy egész időnek emléke van tettdús életéhez kötve, még mindig dolgozva, fáradva megyénk jelesei sorában.

Isten tartsa meg őt sokáig a hazának!

SZŐGYÉNY-MARICH LÁSZLÓ.*)

(Fejér megye főispánja.)

Megyei keretbe foglaljuk, pedig országos alak. Statusférfi a szó szoros értelmében, s még rá há. rom próbás hazafi ki az aljegyzőségtől fogva a legmagasabb hivatalokig emelkedett önerejéből, s még maig sem törött meg. Ötvenkét évig visel hivatalt, de a hivatal nem birta megviselni, s ott áll még naponként a megyei küzdelmek élén, polgártársainak szeretetében s a trón és haza hűszolgálatában.

Idősb Szőgyény-Marich László született B.-Pesten 1806-ban. Atyja Magyar-Szőgyényi-Szőgyény Zsigmond, királyi személynök, Pest, Pilis és Solt egyesült megyék főispáni helytartója, majd m. kir. alkanczellár; anyja Pászthory Julia, Pászthory Sándor tengerparti kormányzó leánya.

1838-ban nőül vette Szolgaegyházi Marich István Dávid főispán és b. Kray Francziska egyetlen leányát Máriát.

Házi nevelés után tanulmányait a bécsi Terézianumban kezdte és a magyar egyetemen végezte oly rendkivüli szorgalom és sikerrel, hogy 17 éves korában már bölcsészeti tudorrá avattatott, melynek félszázados jubileumát 1873. ünnepelte meg.

A nagy tehetségü, fényes szellemü ifju a nádor által 1826-ban Pest megye aljegyzőjévé neveztetett ki, 1829-ben már t. főjegyző lett. 1832-ben a m. kir. udvari kanczelláriához titkárrá; 1834-ben aranykulcsossá,

---

*) Forrás: A Boross Mihály által szerkesztett Eötvös-album.

1836-ban személynöki itélő mesterré, 1839-ben nádori itélő mesterré. 1840-ben az udvari kanczelláriához tanácsossá s előadóvá; 1844-ben a helytartó tanács elnökévé és v. b. t. tanácsossá 1846-ban udvari alkanczellárrá lőn.

Tehát alig nehány év alatt példás szorgalma, nagy tehetsége, kipróbált hűsége a hivatalok magas polczára emelték, s ugy a fejedelem kegyében mint környezői, ismerősei tiszteletében azok közül való volt, kik valóban hivatottak a nemzet sorsát nem csak intézni, de azt szolgálni a legnehezebb viszonyok közt is.

1851-ben a Felség bizalma által az osztrák birodalmi tanácsba hivatott, hogy legyen — mint igaz ember — a magyar nemzet érdekeinek képviselője és szószólója. E hivatásának meg is felelt emberül, mert tanácsa akkor közbámulást keltett szónoklatai által nem csak a trónnak adta meg azt, a mi a tróné, hanem jogaink és államiságunkért is bátran küzdött. Az akkori időszakbani némák millióinak érdekeit, történeti álláspontját és igazait védte férfiasan, mint magyar államférfihoz illik.

A dicsőség és kitüntetéseket még mindig aratták tettei, erényei, mert 1854-ben a Szt. István-rend közép keresztjét nyerte, 1856-ban pedig a magyar tudományos akademia igazgatótagjává választatott.

1860-ban a Rainer főherczeg elnöklete alatt összehivott megerősitett birodalmi tanács alelnökévé nevezteték ki, hol ismét kiváló erélylyel sürgette a magyar alkotmány visszaállitását. Beszédjei nem csak mint parliamenti szónoklatok dicsőittettek a legelőbbkelő status férfiak, tudósok és politikusok által, hanem mint a nemzeti közérzület hű tolmácsai, jogaink visszakövetelői, sérelmeink, panaszaink igaz tükrei mohón olvastattak lapjainkban, a nép minden rétegében. Hatása, ál-

lamférfiui bölcsességének igazi irányban működő „isteni nyilatkozata“ mintegy kifeszitették azon osztrák fogások és cselszövények alatt megrozsdásodott ajtó zárait, melyen az október 20-iki diploma reményt keltő sugarai ragyogtak először oly hosszu éj után a nemzetre!..

Szőgyény Marich László — szerintünk — ekkor volt legnagyobb, mert egy „nemzeti küldetést“ hiven végzett, s akkor volt ember, midőn nehéz volt embernek lenni. Schmerling hires szavait,: „hogy mi várhatunk“, ő volt egyik, a ki összetörte, s belátta a Magyarországot kiböjtöltetni akaró osztrák diplomatia: hogy csakugyan nem várhatnak.

Mint bécsi faltörő egyik nevezetességünkre ismét uj megbizatás, hivatás várt: hogy B. Vay Miklóssal, mint másod főkanczellár puhitsa a németeket.

Látva azonban, hogy a magyar alkotmányt teljes épségében, a pragmatica sanctió értelmében vissza állitani nem lehet, — ott hagyta fényes állását, drágább volt előtte nemzetének bizalma, szeretete, mint a birodalmi város magas rangjának arany paszomántja; visszavonult tehát 1861-ben Julius havában ipjának csóri birtokára, hol ugyan égett, gondolkodott, de nem tehetett semmit a hazáért.

1865-ben a lánczszemek ismét tágultak; a politikában, erőben hanyatló Ausztria belátta, hogy harczbani veszteségei, diplomatikai téren vallott kudarczai után csak Magyarországgal karöltve vehet még lélekzetet; ez uj aerában ismét hazánkfia felé fordult a fejedelmi kegy, s Fejér megye főispánjának lőn kinevezve, mely állásában 1867-ben a magyar felelős miniszterium is megerősitette.

1873-ban az ország zászlósai sorába emeltetett; mint főkamarás mester: igy a főrendiháznak örökös tagja lett, s egyszerü nemes ember létére a Lipót rend

nagy keresztjét nyerte, s szabad kir. Székesfejérvár városának főispánsága is ráruháztatott.

1875/8. országgyülésen mint a főrendiház másod elnökét látjuk; 1877-ben pedig mint a delegatio fáradhatatlan elnökét. Jelenleg még mindig Fejérmegye főispánja, éltének alkonyán is nem csüggedő erővel, a közszeretet délpontján.

Ime egy hosszu élet a harczokban edzett, a hűség és munkában kipróbált; a magyar politikai élet egyik kimagasadó alakja: valódi veterán és saját erényeiben nemes.

A magánéletben, a közintézetek élén is minden órája egy-egy zöld levél, melyet csak halála után füzhet koporsójára méltólag a kegyelet és lépéseire őrködő figyelem.

Ime egyik életirója következőleg irja le a magán életben:

„Az ő életében a magán ember és hazafi, az egyesületi sikeres munkásság szerencsés képviselője és a gyakorlati államférfi a kedély bensőségével egy nagy körrajz részleteiként tünnek fel s együtt egy nagy egyéniség, egy régiféle történelmi jellem meglepő képét tárják a vizsgáló elé. Igaz, tiszta, erős lélek, lelki és vagyoni értékét nem fitogtatja; de a ki vele közelről ismerős, egyikben sem talál hiányt. Nézetei szabadelvüek némi konservativ szinezettel; a nép jogosult érzelmeit respektálja; hű katholikus; de szivében szeretet lángol bármily vallásu embertársa iránt. Mint szónok megnyerő, ereje tiszta ész felfogásában s jó tapintatában áll; klassikai és történelmi, politika, és közigazgatási ismerete gazdag, valódi államférfiui tapintatát a különféle kormányok alatt szerzett tapasztalatai s kivivott sikerei tanusitják. Mint pártember a vitás kérdést nem elmérgesíteni törekszik, sőt az ő kezében s veze-

tése alatt a mérges is fulánkját veszti, ezért minden párt tagja tisztelettel viseltetik iránta. Mint ember maga a valódi szivjóság, ajtaja s szive minden mivelt ember s hazafi előtt nyitva állanak, arczán, szavaiban, magatartásban meglátszik az őszinteség. Volt jobbágyainak valláskülönbség nélkül atyja s azok gyermeki szeretettel és bizalommal csüngnek rajta, mert nemcsak tanácscsal segiti őket, hanem tettekben is nyilvánitja atyai szeretetét. Páratlan munkásságának s közügy szeretetének tanubizonysága az is, hogy az országos gondok mellett a megyében és városban a szinházi részvénytársulat, Vörösmarty-kör, megyei takarékpénztár, fejérmegyei és Fehérvár városi történelmi- és régészeti-társutat elnöke; a mi nála nemcsak czim, hanem munkakör, mert a társulatok működésében mindig tevékeny részt vesz.“

B. FIÁTH FERENCZ

(Veszprém vármegye főispánja.)

A politiki téren kiváló szereplő ; ki a legnagyobba veszélyben sem csüggedt ; mindig megtartotta nyugalmát eszével; megőrizte nymbuszát hazaszeretete s a trón iránt változatlan hűségével. Hivatalos pályáján igazságszerető, törvényt tisztelő, ez az oka: hogy mikor már menni akar állásáról a kiérdemlett nyugalomba, hajlott korában, nem eresztik, kérik szolgálatát, tanácsát egyformán.

B. Fiáth Ferencz született Akán, Veszprém megyében 1815-ben.

A gondos házi nevelés után 9 éves korában Győrbe vitték parvistának, hol a többek közt tanárai voltak, dicsőült költőnk Czuczor Gergely, Vaszary Egyed stb. ezek mellett nevelői: Novák, majd Körmendy Sándor.

Iskoláit végezve 1834-ben Sz.-Fejérvárott volt joggyakornok Pap Gábor főügyész oldala mellett, majd B.-Pestre ment patvaristának Végh Ignácz itélő mester mellé. Az 1832—36-iki országgyülés alatt pedig Pozsonyban találjuk Gf. Odeszchalchy; a három Zichy, Eszterházy grófok és Meznil társaságában. Diplomát kitünő sikerrel nyert, s már 1837-ben nemcsak aljegyzője lett Veszprém megyének, de itt s a fejérmegyei gyüléseken kiváló örömmel hallgatott és többszörösen megtapsolt szónok. 1843-ban jegyet váltott. Kapy Ágnes kisasszonynyal, gf. Nádasdy Lipot unokahugával s Fejérmegyében országgyülési képviselőnek választatott, 1845-ben pedig a m. kir. Helytartótanácsnál mint ta-

nácsos tüntette ki magát nagy szorgalma és képessége által.

1848/9-ben nemzetőr volt, s midőn a puszta gyanunak oly sok egyén esett áldozatul, a Sz-.fejérváriak elfogták s Debreczenbe akarták szállitani; fogságából azonban csakhamar kiszabadult, s hg. Windischgrätztől Budára hivatván, Veszprém, Zala és Fejér megyék pacifikátiójával lőn megbizva, mely megbizásnak emberül megfelelt; s midőn égtek a kedélyek; a boszu áldozatok után tört; az emlékek — mint hyenáktól a holttestek — véres kezekkel lettek az események leplei alól felturva, hogy beszéljenek ott is, hol szükség sem volt reá!.. midőn erőben, bátorság és elszántságban is nehéz volt szerepelni: ő bánásmódja, tettei, törvénytisztelete mellett a legjobb emlékeket hagyta maga után. Igazi béke apostol volt. Kezében nem vasvessző, hanem olajág és biblia. Az értelmiség, a polgárságnál egyformán tiszteletet vivott ki.

Ezután ismét visszavonult családi szentélyébe, hol a megelégedés, boldogság és határtalan szeretet ujra edzék erejét jövő tettekre. Szabad idejét zenével töltötte; vadászott Bakony nagy rengetegéiben; Csapodi tilosaiban, kinek ádándi kastélyában „Lucullusi fénynyel éltek“.

1860. Decz. 10-én Veszprém megye főispánjává neveztetett ki, hol a derék férfiut multjáért macskazenével akarták megtisztelni; a gyülésteremben azonban oly hazafias, megragadó beszédet tartott, hogy gf. Zichy Manó engedelmet kért megölelésére; megtapsolták, és ellenei vállaikra emelék. A kibéküles eszméjének Veszprém megyét is megnyerte barátai segélyével.

Legmeghittebb barátja, B. Sennyei Pál veje lőn

1864. april 30-án; s ugyanezen évben Gróf Nádasdy Ferencz által Bécsből fel lett kérve, hogy készitsen egy memorandumot: mily uton és módon enne Magyarország kormányzandó; a dynastia és nemzet közti jó viszony helyreállitható?? A memorandum elkészült alkotmányos törvényeink szellemében hazafias irányban, mely az akkori hatalom embereinek jó kalauz és utbaigazitó volt.

Midőn a megyék alkotmányos tisztikara szerte leköszönt az országban, ő is visszavonult Akára; gazdálkodott, családi körében szeretett, gondolkodott a Házáért és — remélt.

1865-ben Szept. hó 11-én ismét mint Veszprém vármegye főispánja tartotta nagy ünnepélyesség és meleg fogadással bevonulását Veszprémbe.

— — —

Midőn a politika — Magyarország e divatos, ragályos betegsége — mindenfelé öl, rombol, s a legjobb családokból, sőt a népből is szedi áldozatát, —

Midőn az alkotásra képes vezéregyéniségek munkájában sincs hármónia, sőt az érintkező malomkövek példájára egymást koptatják, járják le, —

Midőn a régi jó iskolák embereit, — kik munkában edzve, tapasztalásban gazdagodva utmutatók lehetnének az ifju nemzedék számára, — keressük, kutatjuk; ha ilyen időszakban áll egy-gy edzett, tanult hajókormányos a hullámok közt küzdő népének élén, — kétszeres nyereség, valódi haszon.

A közélet, a közügyek, a megyei administratio egyik nagy szabásu embere, ki igaz volt tetteiben, a haza és király hű szolgálatában mindig odaadó s pél-

dát keltő; ki a gyülésteremnek épen olyan bölcs vezetője volt, mint a felsőháznak magvas, magát a viszonyokat tükröző beszédeiben a legjobb kapacitások egyike, — midőn majd megválik állásától, sőt a politikának magának istenhozzádot mond, — önkénytelenül is körültekint az ember: ki fog lépni helyébe annak, ki már többet tett, hogy sem koporsójánál meghalhatna?!

Méltán kérdezhetjük ezt aggódva!

A megyei élet régi harczosai; az utvezetők; a megye keretében notabilitások, az országéban hazafiak; köztünk békéltetők, csendes munkások; Bécs ijesztgető kényszerei ellen vitézek, igazak, magyarok a védbástyákon — ezek a jó és lelkesitő régi alakok lassanként elvonulnak a megyeházakból a családi élet csendes nyugalmába, s a mi ott marad helyökben: pártharczok, szétzilált erők, egyet nem értés, kenyérharcz stb. épen nem pótolják az emlékekben ragyogó multat, sőt arra mutatnak: hogy az önkormányzattal biró megyéket rövid idő mulva ismét más keretbe öntik, tán olyanba, mely a felelős kormány intézkedései iránt több hajlamot, kevesebb ellentállást fejt ki. Nagy rázkódás lesz ez, de hogy meg lesz, előjelei Grünvald beszédében már végig járják az országot. Első komoly intés ez a makranczos gyermekeknek.

Egy B. Fiáth Ferencz, Szőgyény László, Kerkápolyi, Forintos, Bezerédy, Sárközy, Jankovich László, Perczelek, Paiss, B. Miske, Szabó K., Gyapay D., Csépán A., Simon Ő., Takács L., Széll stb. stb. a Dunántuli megyéknek olyan egyéniségei, kik a mult és jelenben a közügyek áldásos szolgálatában gyökeret, mély gyökeret vertek a közönség szivében, s kidölésök nyomokat hagy maga után.

Még egy bokor helyét is megjeleljük, ha az egykor árnyékot adott; mennyivel több emléket hagy maga után a nagy terebélyes fa, melynek viharokkal küzdő koronája nemcsak tettekben hajtott virágot, gyümölcsözött a megyék javára, hanem ha kidől, helyén legfeljebb apró csemeték nőnek, melyek galy és lombjaikkal a megyét soha be nem takarják viharok alkalmával!!

A kik ma nyelveket öltenek, csufolkodnak, dobálják az érdemet; a gyenge kritika futó homokja alá akarják temetni a maradandó tetteket, melyek levéltárak őrizetére bizvák; egykor magok mennek majd a sirokhoz, hogy vissza kérjék könyezve az eltemetett bölcset a koporsóból, de a sir nem olyan, mint a mai rágalmazás, hogy ismét visszaadja a hirt, nevet, sőt magát az embert az életnek!.

Kövessétek példáikat, ez lesz a bünbocsánat!!

B. Fiáth Ferenez is e jelesek, a legelsők közt áll.

Veszprém vármegye sokat köszönhet neki, mert hivatalos állásán mindég csak javát munkálta elő, kötelessége teljesitésében lelkét, szivét, öntudatát vette irántyőül, soha a magánérdeket; mint ember pedig a nagy megyei népcsaládnak munkás, szeretett tagja, kinek nevéhez, tetteihez sok emlék van füzve.

Mint iró is megmutatta, hogy tud a tollal bánni, mert emlékirataiban annyi szellem, kedély, életigazság van, s oly szép leirással, mely jobb iróink bármelyikének dicséretére válnék.

B. Fiáth Ferencz nevét magok a viszonyok, az események éltetik, dicsőitik.

1876. Junius havában lemondott a főispáni állás-

ról, de Tisza Kálmán belügyér nem fogadta el lemondását, s ma is ott áll megyéje élén, szeretettől környezve, s hogy a felsőbb körök is mennyire méltányolják tetteit, mutatja azon körülmény, mikép közelebb v. b. t. tanácsossá neveztetett ki a Fejedelem által.

A majd pihenésre szálló politikusnak, megyei előharczosnak aranyozza meg gondmentett óráit azon tudat: hogy Hazáját hiven szolgálta és szép leányaiban virágzó, fényes családoknak adott boldogságot.

CSÉPÁN ANTAL

(Somogy vármegye alispánja.)

Csépán Antal született Nagy-Bajomban 1808. Szeptember havában. Édesatyja Csépán József, Somogy vármegyének egy időszakban tiszti főügyésze a b.-somogyi ref. egyházmegyének segédgondnoka és több uro dalom ügyvéde volt. Édesanyja Hőbl Anna, Hőbl A. cs. kir. ezredes leánya.

A gymnasiumot végezte Csurgón, a bölcsészeti tanfolyamot pedig Pápán, az akkori időben hires Márton István tanár vezetése alatt. Jogot tanult a b.-pesti egyetemen, hol az ügyvédi vizsgát letette és pedig jó sikerrel. 1835-ben nőül vette Tóth Pápai Apollonia urnőt, kit 20 évi boldog és példás házassági élet után elragadott a halál karjaiból.

Ugyvédi oklevele az 1832. évi april 2-án tartott megyebizottsági ülésen lettt kihirdetve. A következő 1833. évben, okt. 28-án a babócsai járás alszolgabirójává választatott. 1836-ban ujra megválasztatott s 1839-ig viselte e hivatalt. 1840-ben a főispán által táblabiróvá, 1842-ben pedig a babócsai járásba árvaszéki táblabirónak kinevezve. 1846-ban ujra hivatalban találjuk őt. Ez év április 30-án megejtett tisztujitáskor a babócsai járás főszolgabirójává lett választva. 1849. tebruár 1-én ugyanezen állásra helyeztetett kinevezés által Czindery László királyi biztossága alatt. Mint ilyen rövid ideig működött, s azután a magányba vonult. A közélet terén csak az ujra felelevenedett alkotmányos mozgalmak idején találkozunk ismét vele. 1860. dec. 20-i megyei gyülésen közfelkiáltással másodalispánná választatott. 1865. decz. 1-én Jankovich László főispán

által első alispánná neveztetett ki. Az alkotmány teljes visszaállitásakor 1867-ben a megye bizalma ismét őt ültette az első alispáni székbe, az ápril 24-i gyülésen közfelkiáltással választván meg őt. Azóta folyvást a megye kormányán van, a közbeeső 1871. decz. 28 és 1877. decz. 28-i tisztujitások alkalmával is egyhangugulag választatván meg.

Egyházmegyei nyilvános élete hasonlókép gazdag tettek és jó szolgálatokkan, mely 1836-ik évben kezdődött, a b.-somogyi egyházmegye által tanácsbiróul választatván: 1845—1860-ig a Dunántuli egyházkerület világi főjegyzője és a felső-baranyai e. megye segéd gondnoka volt; 1860-ban pedig Sárközy Albert halálával a belső-somogyi e. megye segédgondnokául választotta meg, mely hivatalát bizalom, szeretet és tisztelettől kisérve 1878. Márczius haváig viselte, midőn az e. megye közfájdalmára, többszörösen megujitott kérelmek daczára is lemondott erről, az irás következő szavaival bucsuzván el az e. megye, ennek lelkészei és tanitói karától: „szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket". 1879-ik évben pedig a Dunántuli e. kerület részéről conventi tagnak választatott a Szept. 10-én Debreczenben összeült conventbe.

Negyven évnél több tehát, hogy megyéjét, egy házát, a közügyeket tántorithatlan hűség, tiszta meggyőződés és lankadatlan buzgalommal szolgálja, s annyi tett és küzdelemben jelleme, neve soha foltot nem kapott.

Csépán Antal vastag nyaku kálvinista; a mások vallásat tiszteli, a magáért vértanu lenne — ha kell.

Minta — alispán, a régi jó nevelés és hagyományokkal; esze, keze mindenütt ott van, a meddig hivatala ér, s a megye közönségének fejéről egy hajszál nem esik le tudta nélkül. Az administratió ágát-bogát,

minden szálát ugy ismeri , mint kevés alispánja az országnak, de görcsösen is tartja kezében a főispánnal. Két ember, de egy gondolat; két sziv, de egy dobbanás. Ha annyira nem volna az ember meggyőződve jó akarat és tetteikről, azt hinné: hogy ezeké egész Somogy vármegye! .. Mind kettő a szeretet és bizalom jogán birta eddig. Somogy megyében régen volt földrengés, ezek távozásával lesz azon gondolat terhe és versengése alatt: hogy ki lép majd helyökbe?!.. Még azt is megérhetjük, a mi nálunk nagy ritkaság: hogy a megyeházból egyenesen a — temetőbe mennek . . .

Hajlott kora daczára akaratereje és buzgalma aczél, s olyan munkabiró, hogy sok fiatalabb hivatalnok tanulhatna tőle. Lelkiismerete, becsülete és nevén egy megye nyugszik, s pedig zavartalanul, bizalommal. Hivataloskodása tükör tiszta. Nem mondjuk azért, hogy ellenségei nincsenek, de egy sincs olyan, ki csorbát, foltot találna jellemén, tettein. Mindenkivel jól akar lenni 280 ezer lélek közt; ez az egyetlen hibája; pedig két nyerget is ülni egyszerre, — ez lehetetlen!! Sok ember akar nyakára nőni, kiket ő emelt fel a porból! Az egykori csecsemők, kiket a vármegye tejével czuczlizott, most farkas fogat vicsoritanak rá!.. Szeretnék kivinni a megyeház egyik kapuján, hogy a másikon meg — bevigyék!.. Ha lemond, vagy megbuktatnák — mit nem hiszünk — távozása, esése sok fiatal, zöldelő fát döntene ki tövéből, vagy ütne agyon mellette.

Tiszttársai iránt nemcsak dolog és rendkivánó, de figyelmes és igazságos is. Szolgabiráival már több tisztujitáson ő restaurált; személyét soha, de árnyékát lehetett látni a küzdelmekben, ő még mindig olyan terebélyes fa, melynek gyökerei messze elágaznak, s mig a gyökerek erősek, mélyen el és lenyulnak, addig a fakoronája ritkán ing meg!!

Mint birtokos a megyének egyik jobb és takarékosabb gazdája. Gabonája nagy részét mindig bent éri az uj a magtárakban. Az évek soha sem csalják meg, mert előre látó, gondos és figyelő. Egyébiránt neki már a mostoha évek sem árthatnak, mert szénája jó renden van. Ha harminczat kivonhatnának éveiből, az ujra lefolyó időszak alatt még mindig alispánunk lenne — tekintetes Somogy vármegye engedelme és szeretetével!

GRÓF ZICHY JENŐ.

A mágnások, nagy birtokosok egyik kiváló tagját mutatjuk be, ki minden tekintetben nagy reménye, büszkesége a Zichy-családnak; érdemes fia megyéjének.

A nemes gróf kiterjedt jószágain nemcsak kiváló gazda, a tudomány elvei szerént beruház, értékesit, javit, kutat, s bármely vidéknek is mintagazdája lehetne, hanem gazdálkodási elvei, tettei, nyert sikerei által hat széles körben, s igy szellemileg is méltán kérkedhetik nagy eredményekkel.

S ez csak egyik jó tulajdona a grófnak; vetélkedik ezzel európai miveltsége, ugyszólván rajongása irodalom és müvészetünkért.

A magyar költő nála nem indigena; ha betéved hozzá, megvendégeli, kastélyának kedves fogadottja s kényelme, szórakoztatására mindent elkövet, hogy a „földi paradicsomban“ jól érezze magát. Kiráudul, tekéz, vadász, gazdaságban gyönyörködik s bámulja Fejérmegye gazdag földjét, kincses házát.

Szellemileg is képviselve van, ha ugyan érdemes reá, mert a derék gróf nagy irodalom barát. A remekekkel tömve könyvtára, olvasószobája, s annyi lap jár hozzá, hogy sok városi casino vehetne tőle példát. A lapirodalom pártolása neki lelkigyönyör, s százakat ad ki évenként annak gyarapitására, midőn sok magyar főur asztalán egy-egy „Neue Freie Presse,“ „Fremden Blatt“ vagy Über Land und Meer“ dicséri a „hazafiságban a nemzetiséget.“

Ha nagy uraink csak félig-meddig követnék gróf Zichy Jenő példáját, a magyar irodalmat ez maga felemelné, virágzóvá tenné.

Midőn ezelőtt pár évvel a genialis franczia iró Tissot Magyarországon járt, s többek közt B.-Füreden is megfordult, gf. Zichy Jenő hordozta meg a társaságokban, szórakoztatta, kalauzolta, s később kastélyában feledteté vele az utazás fáradalmait. Láttuk Tissót a gróf karján egész önelégültségben, otthon érezve magát, mintha a boulevardokon lett volna, saját dicsőségének Rómájában.

A nemes gróf azonban a székesfejérvári országos kiállitással tette fel a koronát eddigi tetteire.

Ez nem csak az ő eszméje, terve, hanem a kivitel is legnagyobb részben őt magát illeti.

Nem elégedett meg ő azzal, hogy a megye központján befolyásos egyénekkel közölte tervét s papirra tette, hanem nyakába vette az országot, megyéről-megyére utazott, gyárakat, műhelyeket, iparosokat látogatott, buzditott, gyülésezett, mig annyit össze nem toborzott az országból, hogy a sz.-fejérvári országos kiállitásnak a sikert biztositsa.

Jól érezte, tudta a derék főur, hogy az ügy nem csak Fejérmegyéjé, hanem az országé, melyet elejteni nem szabad.

Jól tudja Fejérmegyének „igaz fia," hogy mig Magyarországon a szántóföld, az ipar, elhagyatva lesz, régi bilincseiből fel nem szabadittatik, s buzgó mivelőket, pártfogókat nem nyer — addig leszünk szegény nép, még szegényebb adófizetők!!

Hogy az országos kiállitás mennyi ideje, fáradsága, áldozatába került grf. Zichy Jenőnek, azt csak az tudhatja, ki életében ha mást nem, legalább egy vigalmat rendezett.

Az eszmének örökös „bolygó zsidója" lenni; gyülésről-gyülésre járni; beszélni, lelkesiteni, kérni, ha elutasitanak, megint kopogtatni; éjt nappallá tenni, s

midőn már azt hitted, hogy vége van fáradságodnak, megint előlkezdeni; a befolyásos embereknek tömjént gyujtani; száz szem és száz kézzel birni, mint a jó gazdának; nem aludni akkor sem, midőn aludni mégy, mert eszméidet lelkeden viszed, az eszméknek pedig az a tulajdonságok, hogy örökké ébren vannak; gyönyört költeni, de sok aggodalmat is; nem látni saját otthonod heteken át, csak levelekben látogatni gazdaságod; távol légy bár, még is gondolataiddal hazajárni a kiállitási helyiségekbe jótétlélekként; feltenni egy országos ügyet egy eszmére, melyet egy véletlen, egy ragályos betegség tönkre tehet; apostol lenni folytonosan, krisztusi küldetéssel, s bele nem fáradni, mert az eszme és czél szentsége hevitnek; költeni, áldozni minden zsebből, a hányat csak a szabó ruhádra varrt, a midőn már azt hiszed, hogy készen vagy mindennel, az akadályok ellened esküdvén máglyára menni, megköveztetni jóakaratodért — — —

Ez egy kiállitási rendezés tantalusi kinja, s ezen gróf Zichy Jenő ur mindannyion átment.

A kiállitás ugy sikerült, miként az büszkesége Fejérmegyének, az országnak, s dicsősége egyeseknek

Ime a tükörben gróf Zichy Jenő ur a Dunántuli megyék egyik kitünősége, kiváló embere.

Ma már egy fejjel nagyobb, mint tegnap volt, mert az ország szolgálatában fáradott.

Grófi koronája mellé egy uj nemesi levél, melyet a „munka“ adott.

Vajjon melyik drágább, becsesebb??!

Miután a kiállitással országos eszmék is voltak összekötve: az országos gazdasági és iparosok congressusa, melyeken a jövő teendői előlegesen megvitatva lőnek; még nagyobb s maradandóbb emléke lesz a kiállitásnak akkor, ha ezen eszmék valósulást nyernek.

Gróf Zichy Jenő csak kezdetén van még pályájának, s ha — kezet fogva a gazdászat és ipar terén ismert kitünőségek és munkásokkal — realisálni is segiti a székesfehérvári gyülési vitákban kristalizált eszmék és inditványokat. Nem maga, nem is gf. Széchenyi Béla és gf. Károlyi Pistával „hármasan“, mint ezt egy magánlevélben irta, de a lapokbani megjelenése után ugyancsak visszautasitva lőn a journalisztika munkásai által; hanem mindazokkal, kiknek működésében garantia és bizalom van; a kik már régóta harczosai ez ügynek s van eszök, jóakaratok, pénzök is hozzá: akkor lehet a nemes gróf azon polczon, melyen a közvélemény tömjén füstje kiemeli a tömegből — és méltán — azok sorába, kik a nemzet kegyeletétől emlékekben őriztetnek a jövő számára.

Gf. Zichy Jenőnek nemes ambitiója van nagy tetteket követni el; akarata forrponton; ismeretségi köre nagy; anyagilag is gazdag; ütere rendes állapotban is sebesebben lüktet, mint más halandóé, melyet — kell — hogy lehűtsenek a férfikor évei s a rideg tapasztalás, mert különben izzó heve végletekre ragadná.

Igy minden arra mutat, hogy „országos uttörőnek“ beválik, s egy lesz azok közül, kik nem csak a mindennap, de a történet számára dolgoznak.

GROF SOMSSICH IMRE

(országgyülési képviselő.)

A Somssich név évtizedeken át foglalkoztatta a közvéleményt.

Olyan gyupont volt ez, melyben összefutottak mindazon szellemi sugarak, melyek hatással voltak Somogy vármegye közügyeire.

Ha nagyobb tetteket kellètt végezni, ott volt a sárdi ház.

Ha restauratio, emlékleleplezési ünnepélyre programm kellett, mint p. o. Niklán Berzsenyi hamvait emlékkel jelelni, — ott volt a sárdi ház, ősi fészke a Somssich családnak, mely felett a halhatatlan Miklós és Pál szelleme sokáig fogja bevilágitani a családfa terebélyes ágait.

Kellett népszerüség, mely saját fényében ragyog?

Ősi barátság, vendégszeretet, azzal a ragyogó őszinteség, meleg szivvel, milyet a 30-as évek hagytak ránk?

Ott volt a mikei ház. Maga az egyszerüség minden máz és tettetés nélkül. A régi vendégszeretet feltámadva a kastély urában és asszonyában!..

Kellett nagy szabásu adomány, mely intézetek életét biztositotta? jótétemény, mely dicséretre sem várt, mert csak a sziv tudta, mely érezte; a kéz, mely adta??

Ott volt a mikei ház.

Sok iskolából világit ide az ige és köszönet.

Sok szegény ember könye, hálája lebeg itt, s beszélik el azokat a jótéteményeket, melyeket egyedül az Isten látott.

Gróf Somssich Imrének nagy vagyonából ha semmi nem maradna más, mint szive, akkor is gazdag lenne még...

Ha mindent vesztene, hazaszeretete maga megnyugtatná, mely veszta lánggal ég és nem fellengző szavakban, álfényben, hanem tettekben mutatkozik.

Sok, nagyon sok embernek példa lehetne ő: hogy a gazdag birtokos osztályban a kegyvadászókkal szemben hogyan kell egyenesen megállni, a nép előtt pedig szeretetben soha nem veszteni.

Ő soha sem kereste azt, mi legdrágább kincse, a népszerüséget: tiszta gondolkodása, soha nem változó jelleme, a veszély és szükölködésben jól tevő keze teremtették azt.

Mint mezőgazda példás rendet tart gazdaságában, s az uj eszmék elől nem zárkózott, sőt örömmel honositja meg azokat, a mennyiben siker és hasznot hajtók. A sarlang, czifraságnak nem barátja, a tapasztalás és tudomány utmutatásai többet érnek neki a „fent az ernyő nincsen kas“-nál, mellyel annyi mezőgazda szokott kérkedni, holott a telekkönyv lapjai ugy dagadnak a †-ektől, mint midőn a keresztes pók megmássza az érzékeny testet!.. A nehéz kort jókor felismerte és az egyszerüség és takarékossággal ellensulyozza mi csakugyan leghatásosabb gyógyszer.

Az erdőmivelést spártai szigorral üzi és szép ültetvényezései, fiatal erdei mintául szolgálhatnának bármely urodalomnak.

Gazdatisztjeinek nem ura, hanem édesatyja, s a helység népe ugy tekinti, mint egyedüli jóltevőjét, kihez bizalommal lehet fordulni, s ott is látják mindig, ha baj és veszély van.

A politika nem kedves kenyere; midőn hajthatatlan jelleme, neve és népszerüségére szükség volt, a

közelállóknak valóságos ostromába került őt kihozni békés magányából, azért leginkább, mert a politikában sikert nem látott, a sok szellemidéző és kötéltánczos — politikus soha sem volt inyére, aztán aggódva is nézte a dolgok menetét. Neki otthona többet ért mindig a szereplésnél, s ha országos vagy megyei ügyekben ott hagyta a mikei kastélyt, ezt nem önkényt, hanem a közönség, közelállóinak akaratjából tette.

A megyei ügyekben ha akarva nem szerepelt is hűhóval, lármával, mint sokan szoktak; de neve és befolyásával sok szavazásban döntött a zöld asztal körül, miután szint soha sem változtatott, jelleme szilárdan megmaradt a legnagyobb próbatüzekben is, és szabadelvüségét — mely lépést tart a viszonyokkal — soha el nem árulta sem érdekért, sem csillogásért. Az volt és maradt végig, a minek megismerték: ember, valódi nemes ember.

Hogy a közvélemény a megyei ügyekben nagyobb hatással működhessék; hogy az akarat és tettekben csoportositsa a jó elemeket és irányt adjanak, — egy időben „Független Somogy“ czim alatt politikai lapot alapitott több párttag részvétével, mely azonban csak a pénzt nyelte el, de szellemi eredményt, sikert nem hozott a tájékozatlan és számos érdeket sértő kezelés mellett. Meg is bukott rövid idő alatt, mert nem azon irányt képviselte, mely elibe szabva volt; a gróf ur tehát és társai szép összeget dobtak oly vállalatba, mely hibájok nélkül elesett és sorsát meg is érdemelte.

Az országgyülésre már többször felküldték a csurgói, N.-atádi vál. kerületek képviselőnek, hol jó darabig a Deákpárt soraiban küzdött, ezután pedig a mérsékelt ellenzék székénél foglalt helyet, s hol hajthatatlan jelleme, következetes tettei, felfelé szilárd aka-

rata, lefelé szeretete és jóakarata a néphez, — egyformán becsültté teszik s az országgyülés kiváló alakjai közt foglal helyet. Jelenleg egy párthoz sem tartozik, függetlenül tesz és szavaz, a mint lelkiismerete és nyugalma sugalják.

A csurgói, n.-atádi választó kerületek népiskoláira, a kaposvári gymnasiumra stb. tett alapitványai már magok elegek arra: hogy egy embernek halála után is életet adjanak.

Számos jótéteménye, alapitványai közül csak következőket is ha felemlitjük, ott találják a Dunántuli megyék első áldozói közt:

1867-ik évi Junius hava 8-án, midőn nagy reményü, feledhetetlen emlékü Pongrácz fia meghalt, a kaposvári gymnásiumnak 2500 frtot adott, melynek kamataiból a jó tanulók ösztöndijakat nyerjenek; a csurgói gymnásiumnak e czélra hasonlókép 2500 frtot = 5000 forint.

1869. Nov. 1-én a n.-atádi képviselői választó kerületnek, — melynek két országgyülésen képviselője volt, — iskoláiban tanuló szegény gyermekek javára — vallás különbség nélkül — 5000 frtot adott; ha ezek nem volnának, ugy a kamatok az iskolák felszerelésére forditandók.

1877. Szept. hó 11-én a csurgói képviselői választó kerület vallás felekezet nélküli iskoláiban tanuló szegény gyermekek — ezek nem létében iskolák felszerelésére — 10,000 frtot tett le, évenként 500 ezüst forintot kamatozó papirokban.

Tehát rövid 10 év alatt 20,000 forint a nevelés oltárán, melynek kezelésével szeretett barátját Csépán József urat bizta meg; ennek halála után pedig az iskolai székek által választandó egyént.

Igaz, hogy a népszerü gróf midön a jótétemény-

nyel megörvendeztette a csurgói választó kerületet, azt kivánta alapitó levelében, hogy „minden feltünés mellőztessék a hivatalos, el nem kerülhető intézkedések kivételével“, — azonban, miután az alapitó levél éljenzések közt a törvényhatòsági bizottsági gyülésen felolvastatott, s mint alapitványt az illető miniszteriumnál be kell jelenteni, — a kincs elrejtve ugy sem maradhatott volna, s mi értéke is volna a legnagyobb gyémántnak is a föld méhében, mely azért érett ezredéveken át, hogy világitson az emberiségnek.

Igen ! nem maradhatott a fény rejtve, mert száz és százan üdvözölték, s az értelmiség, polgárság tömörülve, — fényes fáklyás zenét adott neki kaposvári tartózkodása alatt, hol a megye és székvárosbeli tisztelői az egész főutczát ellepték és viharosan éljenezték.

Ezen kivül iskolákat épittetett ; tanitókat javadalmaz, és keze ritka nap van áldás nélkül.

— — —

Egyetlen fiát Pongráczot a család végreménye és szeme fényét korán elvesztette.

A drága hamvakat ott őrzi egy fényes márvány mausoleum a park egyik szélén elterülő tó partján, az erdők árnyában, hol kedvencz tartózkodási helye volt, s a sirbolt körül soha el nem hervadó koszoruk beszélnek azon fájdalmakról, melyek az örök gyászt öltött atya és anyának veszteségét folytonos meleg könyek közt hordozzák.

El lehet mondani, hogy a grófi párnak a vesztességén kivül semmije sem maradt életben, mely valaha megvigasztalhatná őket, mint hazaszeretetök...

A szeretett és tisztelt gróf egyébiránt még olyan korban van, hogy megyéje, az intézetek, környezői egy-

formán bizalommal nézhetnek reá, kinek multja már annyit jelent a jövőre.

Hizelgés nélkül alkalmazhatjuk rá Horác szavait:

„Virtus repulsae nescia sordidae
Intaminatis fulget honoribus;
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis aurae.
Virtus recludens immeritis mori
Coelum, negata tentat iter via:
Coetusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.“

GRÓF SZÉCHENYI PÁL

(országgyülési képviselő.)

Az aristocratia nálunk — mint már saját helyén megirtuk — számos családjában nagyot hanyatlott az ötvenes évek óta. Kevés azok száma, kik a nagyterjedelmü jószágokon, öröklött fényes nevek és befolyás mellett is megőrizték az ősök szellemét és emlékeit. Megtartani a földet; szellemi és anyagi áldozattal befolyni a közügyekbe; magyar nevelést honositani a családban; közintézeteket alapitani; a tudományt és müvészetet pártfogolni; a parlamentben, s — ha kell — a harczban is megvédeni a haza földjét és törvényeit.

A márvány sirboltokba, a tettektől tündöklő hamvakhoz lejár a történet, hogy az uj nemzedéknek hozzon onnét példát, lelkesedést: hogy haltak meg a hazáért? hogy küzdtek a parlamentben? mily tettekkel vésték be neveiket a jövő emléktábláira?

Fájdalom! csak kevesen haladnak a szent nyomokon; utat, pályát, példát befujt szél. A főnemesség kiváló alakjait ujjon lehet megolvasni egy-egy megyében.

Annál nagyobb öröm egyes családok sarját ott látni a munkában; lángolni szent törekvésektől s menni azon irányban, melyet az ősöktől leásott mutatófa jelel a már járatlan utakon.

Ezen kevesek közé tartozik gróf Széchenyi Pál.

Nagy név örököse, de nagy felelősségé is. A halhatatlan, a nemzet emlékében örökké élő gf. Széchenyi Istvánnak nevét a tizparancsolatként „hiában felvenni“ nem lehet, hanem csak a közjó, a nemzet szolgálatában.

A még fiatal koru gróf nemes ösztöneitől hevitve

nemcsak saját gazdaságában ment elő jó példával, hanem ott hagyta kastélyát s belátogatott a megyeház gyüléstermébe, hogy ellenőrizze a közigazgatást ; harczoljon a megye közönségének érdekében. Több gyülésen kitünt beszédjeivel, melyekben mindig meg volt a nemes hév, a jó akarat és irány, s a tiszta logika. Nem csak okosan, de könnyen és folyékonyan beszél.

A megyei gazdasági egyletnek pedig éveken át egyik vezértehetsége, szelleme volt. Ujonnan készült alapszabályait ő dolgozta ki egy küldöttség részvételével s adta a nagy gyülés rendelkezése alá, mely azt minden ellenvetés nélkül elfogadta. A gyülésekben küzdött az avas eszmék ellen, és sokszor oppositiót formált az uj eszmék és irány szolgálatában. Nagyon sokat köszönhet neki a gazdasági egyesület, de különösen a nagy-atádi gazdasági kör, melyet — mint annak elnöke — egészen ujjá teremtett; a tagokat testvéri szeretettel karolta át, s nagy tevékenysége, szilárd modora, imponáló esze által megnyerte az áldozatok és tetteknek. Erélye, következetessége még elleneit is lefegyverezte.

Ha évekig nem tett volna mást, mint a fényesen sikerült n.-atádi kiállitást rendezte, ez maga elég volna emlékét fentartani, mely ugy terjedelemre, a résztvevők számára, mint a kiállitott tárgyak minőségére nézve egy volt a legeredményteljesebb kiállitások közül, melyeket valaha provinczián rendeztek. Szolgálat volt ez nemcsak a nemes gróf megyéjének, hanem közvetlen gazdaközönségünk, iparosaink és állattenyésztőinknek. A hozzá való költségeket nagy részben a rendező maga teremté be befolyása és áldozatkészsége által. A kiosztott jutalmak nemcsak az érdemeket tünteték ki, de anyagilag is serkentették a kiállitókat. E

kiállitásnak szellemi eredménye nem évül el, s megmaradnak a jövőnek a gróf emlékével.

Gf. Széchenyi Pál a mit akar, azt egész következetességgel hajtja végre, ha csak erejét fellyülmuló akadályok nem állnak utjában. Oly ember, ki egy hamar nem ijed meg árnyékától, s aczél idegei, vas akarata, jó iránya s buzgósága csak nevelik tisztelőinek számát.

Befolyása igy mindig nagyobb tért nyerve, a marczali választókerület már két országgyülési folyamra választotta meg képviselőjének, és pedig akkora táborral, melyet még a vármegye sok vidékét aláaknázó szélsőbaloldal sem tudott megbuktatni.

Politikájával jelenleg az egyesült ellenzék elveit szolgálja, mi nem osztjuk ugyan, de hazafiságát, tiszta meggyőződését tiszteljük.

A nemes gróf egyébiránt — születésén kivül is — oly anyagból van gyurva, s saját tetteinek már is dicsfényével bevonva, melyben a szellem és tehetség a jövőben még nagy szolgálatokra utal.

Az aristocratiának nem csak nevével, de tetteivel is méltó tagja.

SZALAY IMRE

(országgyülési képviselő),

Adjuk arczképét, nem azért hogy — már életkorát is tekintve — érdemeire hivatkozzunk. Hanem hogy — törekvéseit ismerve — ösztönt adjunk neki a jövőbeni munkásságra.

Le photographirozzuk Szalay Imrét, nem mint politikust — kihez e téren semmi közünk, s eddigi tetteivel csak a bábeltépitők egyszerü napszámosaihoz tartozik, — hanem mint iparkodó, tanuló, már is hazailag ismert eredményeket felmutatható borászt. Ki egész valójával csügg szőlőtökéin, s nem csak a bornemesités utját egyengeti a nálunk füvel benőt téren a tudomány és tapasztalatok minden erejével, hanem a borgyártásnak is harczot izent a parlamentben, mely a magyar bortermelők érdekeit életereiben támadja meg.

Tehát jó uton van. Azon a mezőn dolgozik, melyen bortermelő vidékeinknek legtöbb koldusa van; erőt, segélyt, piaczot s igy életet kérnek, de senki meg nem hallja. Elesik ma száz, holnap kétannyi, ezután meg e szám magával sokszorozódik; de feltámasztó erő nincs!·

Ott jár az itju képviselő a halottak közt, a sötétben, jóakaratának égő lámpájával, s rámutat az áldozatokra, fel-felkiált az országgyülésen: Magyarország termelői! ti hivatás nélküli próféták! ti saját érdekeitek kiáltásaira is süket-némák! vezérek! bölcsek! képmutatók! — elismerésem a jóknak — ha már sem nem hallotok; sem nem beszéltek, legyen legalább orrotok szagolni a bűzt, melyet saját mulasztástok támaszt a légkörben s ébredjetek a feloszlás intésére!..

Ezt az utját egyengetjük Szalay Imrének; ezért

irunk róla, s mert a Dunántuli megyék számtalan lakosa bortermelésből élne csak, de nem élhet, — ebben az egy emberben az ifju nemzedék között legalább látunk akaratot, bátorságot is kimondani: itt a levegő, vegyetek lélekzetet. Szavam csak egy ember gyenge, ébresztő szava, de ha a nagyok, hatalmasok, az egyesülésben pedig legnagyobb hatalom — a tömeg — meghallják, megértik és együtt dolgozunk, ugy élet lesz a sivatagon.

— — —

Szalay Imre született 1846-ban Febr 2. Dégen, Veszprém megyében. Iskoláit Veszprém, Sz.-Fehérvár majd B.-Pesten végezvén, atyja, hogy a gazdaságban tanulmányok és tapasztalatokkal váltsa fel, herczeg Batthyányi Fülöp enyingi urodalmába küldte praxisra. Itt azonban többször vivott párbajt, mint mennyit a magtárba járt, s többször segédeskedett, mint a száufóföldet tiporta. Neki a párbaj az volt, mí másnak a foghagymás rostélyos; kivánta, kereste, s sportot üzött belőle, nem gondolva vele, odahaza bármint füstölt is az öreg ur feje, s aggòdott a „fene gyerek“ után?! Szerencséje, hogy a veszélyt mindig elkerülte s foga ott nem maradt!

Enyingről hazajött a szülői házhoz, nem valami vastagon ruházkodva fel a teljhatalmu Farkas tisztartó szép birodalma — akaránk mondani — herczeg Batthyányi Fülöp urodalmában szellemi tanulmányokkal.

Egyik tulságból a másikba esett; higany természetü vére nem hagyta nyugodni; olyan volt. mint az örökmozdony: mindig lótott-futott, lődözött, csolnakázott, propellerezett a Balatonon, és sokszor oly hullámok és veszélyek közt, hogy mikor ő fütyörészett az

orkánban, atyja meg — látva az ablakon — keresztet hányt magára, káromkodott is, imádkozott is..

A vadászati szenvedély ugy lefoglalta, hogy most meg annak élt egész valójával. Már kora hajnalban, harmatos füben vagy hófuvatok közt csapázta az őzet, és sokszor tilosban. A Balaton berkek ingó talaján, zsombékjain ugy járt behunyt szemmel is, oly biztosan, mint a komédiás a tojások között. Reggeltől estig menni, ázni, fázni, ez semmi. Pappenheimerokban vizet gázolni, lyukas ladikban mély viz felett botorkálni egyetlen társ, egy szófogadatlan vizslával, ez bliktri. Harsogott a berek, erdő, merre ő járt, mert igaz, hogy bravourral lőte agyon az őzbikát, de ráduplázott az ökörszemre is. Kitünően lőt, s annyi vadat, mennyit más vadász alig lát. Jegyzőkönyvében 200 nyul, 300 vadkacsa, 30 buvár, 200 szárcsa, 40 gém, 1500 különbféle sneff, 500 fogoly madár, 1200 fürj, 300 vadgalamb, 300 rigó, 40 vércse, 150 varju, 20 őz, 12 róka stb. van bejegyezve, melyeket halomra lődözött.

A férfi évek kezdetén e szenvedélyt is hagyta, s átment egy még nagyobb tilosba : a politikába

Mennyi vadat lőt itt, vagy egyátalán lőt-e ? Nem akarjuk ezuttal vitatni ; de meg kell jegyeznünk : hogy pártja nagyon sokat köszönhet életrevalósága, fürgesége és aczélos akaratának, különösen a választások idején. Van olyan képviselő, hogy egyenesen neki köszönheti megválasztását. Bátorsága vakmerő ; tervének kivitelében szivós és erélyét még ellenei is elismerik.

Bár sokat higgadt nehány év alatt ; de még folytonosan forrás alatt van, s most is meggyulad a gyufa magától zsebében. A harczot, perpatvart szereti, soha sem ijed meg tőle, s ha veszt benne, nem csügged. Szőrszálhasogató, indulatos, vére gyulékony, mint a lőpor; az angolosan beretvált szakáll, a keskeny, magas hom-

lok és kis szemekkel, melyeket szemüveg fegyverez, megjelenése kihivó, de gavallér és talpig becsületes ember.

Mit az iskolákban mulasztott, a könyvekből pótolta sok olvasás által. Országgyülési képviselő is, gazda is — habár az utóbbi nem a javából; de mindenekfelett szőlész és borász, kitől e téren okunk van sokat várni, mert folytonosan tanul, szőlejében olt, bujt, nemesit, gyarapit, s napokig kémleli laboratoriumában saját termését, mely már nemcsak a Dunántuli megyékben, hanem az ország több vidékén is ismert.

A borhamisitás elleni lelkes, erélyes fellépése, s azon törvényjavaslata, melyet e tárgyban készitett, nemcsak a parlamentben, hanem a nemzet minden rétegében érdeket keltett, viszhangra talált jóakarata, czélja által; sőt külföldi szaktekintélyeknél is figyelemben részesült.

Mint mondók — Szalay Imrének e téren már is megvannak érdemei, s ha folyvást tanul, nem lankad, lesz bátorsága elleneivel megküzdeni, kiforrja magát; a tekintélyeket kevésbé bántja, de a siker és eredmények által inkább elveinek megnyerni törekedik, nemcsak a borászat, de szőlőmivelés terén is ő van egyik hivatva az ifjabb nemzedékből a nemzet gazdászat azon nagy ügyét fejleszteni, mivelni, s a helyi és klimatikus viszonyoktól sugalt gyökeres reformokat előre vinni. Előtte sok a tiszta papir, az a kérdés mit ir reá?!

A SZIVÁRVÁNY.

A képek itt-ott sötétek voltak, melyeket festettünk, de az életet, a történetet irtuk le, sajnáljuk magunk is, hogy mai nap az igazság ily sötét, fátyolos arczczal jár !

Zivatar, eső után szivárvány ; a sötét képekhez a fényt is megtaláljuk, és pedig magunkban.

Magyarország népe sokat szenvedett török, tatár, idegen csordák vasvesszeje alatt, de mindig felemelték erényei. Győzött a harczban náláénál sokkal nagyobb haderők ellen ; passiv ellenállásával megverte a zsarnokságot ; ha szabadságát, intézményeit, haladását fenyegették, meggyujtotta hazaszeretét ; erős volt mindig, csak akkor volt leggyengébb, midőn önmagát kellett legyőznie !!

Szét van zilálva a nagy társadalom a nemzet?

Fogjatok kezet ; olvasszátok össze a sziveket, egy kar is erős, hát ha milliók vannak együtt ... Elvehetik mindenünket ; koldussá tehetnek idők, emberek, — csak szivünk, eszünk maradjon meg, velünk van a feltámadás forrása ... Ne legyen egy haragos szomszéd, egy kibékületlen barát, egy ellenség azon a földön, mit hazának hivnak, s ha bent kibékültünk, nincs külellenség, mely bennünket leverjen. Mindent el lehet venni : vagyonunkat, pályákat, hivatalt, szentegyházaink kincseit ; halomra dönthetik iskoláinkat, intézeteinket ; csak kettőt nem vehetnek el : hitünket a feltámadáshoz ; erőnket a munkához. E két hatalom együtt mindig egy uj világ !. A társadalom ne várjon idegen támaszt, bért segitséget, önerejével épüljön fel ; ez az épület tar-

tós és maradandó. Nagy ur, kis birtokos, lelkész, tanitó, ügyvéd, mérnök, orvos, kereskedő, iparos, telkes és zsellér, a ki csak lélekzetet vesz az országban, tudjunk feledni s kibékülni, s betölteni azt az ürt, mely egy ember körül tátong. A tanulatlan ember is lehet annyira philosophus: hogy a természetben nincsen ür. A hol megszünik az ész mindenhatósága, a tért foglalja el a kéz; papiron a betük, szószéken a beszéd, hivatalban a képesség és szorgalom, apostol szájában az ige, tanitó kezében a biblia és tankönyv mind, mind teljesitsenek nemzeti hivatást, s a hol nincs tere az elmének, álljon munkába a kapa, kasza, ásó, gyalu, fürész, varrótü, fejsze, eke, szövőszék, gőzgép. A munka maga félimádság, s ezzel lesz legbölcsebben reformálva a társadalom; ne várjunk mindent a kormánytól; ne feledjük: hogy a milyen a nemzet, olyan a kormánya. Rendezzünk szellemvándorlást a dicső Hunyadyak udvarához; Nagy Lajos tetteihez; a Zrinyiek hamvaihoz; Rákóczy hazaszeretete és Balassa Bálintnak számkivetésében hullatott könyeihez; az erőgyüjtésnek ritka nemzetnél vannak ilyen méz forrásai!.. Ki ki ugy szolgálja istenét, a mint tudja; ha Roma: Cicero, Tacitus s Juvenalis; Athen: Aeschylos, Homer; Olaszország: Machiavelli, Dante, Leonidas, Ticzián, Rafael Cellini; Francziaország: Lamartine, Hugó Viktor, Rabelais, Moliére és Voltaire; Anglia: Shakespeare, O'Connel, Palmerston, Napier, Moore, Macaulay, Kean. Németország: Bismarck, Humbold, Schiller, Göthe, Kaulbach stb. által uralkodnak dicsőség és hirben; miért ne mi: egy Hunyady Mátyás, Zrinyiek, Rákóczy, gf. Széchényi István, Haynald L. bibornok, Samassa érsek, Kovács Zs., Ipolyi Á. püspökök. Gf. Festetich T. Deák, Kossuth, gf. Andrássy Gy. B. Eötvös, Jókai, Majláth, Liszt, Gyulay, Munkácsy stb. szelle-

mével?!!. A meghaltakban élnek milliók, s csakmi ne adnánk virágot a jövőnek.!?

— — —

Rosz volt politikánk?

Egyesek csinálták, a nemzet megdöntheti.

Ha rosz, miért nem változtatja meg? mért állunk egy helyen, senyvedünk, porlunk mint a rosz fabél, mely estve világit, és nappal tapló . . .

Beillik az európai viszonyokba?

Akkor mért lármázunk? marjuk egymást szószéken, az életben, a betükkel?!. Pártoskodni lehet, de pártoskodással a nemzetet szúként őrleni nem szabad.

Nem jó Gróf Andrássy Gy. Tisza K. Mért nem lép más helyökbe? Hiszen két ember még nem egy ország. Nincsen több ész, több bölcs, csak kettő?!.

Midőn a kritikával verünk, és nem gyógyitunk, csak magunkat itéljük el. Lármázni tudtunk, tegyünk hát. A nemzet-itélet feltámadás. De ha nem itél!. . .

Az pedig legnagyobb baj, hogy a követett politika miatt kétségbeesünk, sopánkodunk. Az erő megijedt, pedig maga minden. Sokkal több jóakarat, készültség, hazafiság és szellem van a nemzetben, hogy sem aggodalomra volna ok. Tegye meg kötelességét az ész, lásson a szem, akarjon az akarat s az örökös sopánkodás asszonyi könyeiből legyen elhatározás, aztán mindjárt máskép lesz. Az idő a népek élete . .,

Csakhogy a nemzet többségének akarata még eddig mindig vetot mondott egyesek jaj és vészkiáltásaira.

— — —

Nem vagyunk eléggé miveltek?

Előre fogunk menni; a mult intő példa, hogy mit tegyünk a jövőben.

És pedig oda sereglünk eszünk, vagyonunkkal,

hol legtöbbet mulasztottunk; hol az eltemetett csontok helyén is uj életet varázsol a könyv, az oktatás — iskoláink közé.

A Dunántuli megyékben nagy volt a mulasztás; tátong az ür; sok puszta tér iskolák után kiált; a neveletlen gyermekek csak istent ismernek legfeljebb, de könyvet nem.

Oskolákat, templomokat épitünk, a kettőben pedig hitet az emberiségnek...

A tankötelesek száma 1877/8-ban volt e kerületben 290.271, mely számból csak 262.707 járt iskolába; tehát az igét, a betüt nem ismeri 27,564!! Ez is elég nagy szám a sötétségnek, mely mankón jár egészséges korában is, hát ha még azokat is megolvasnók, kik a hiányos összeirásból kimaradtak?

Ismétlő iskoláinkban a kötelezettek száma 109,426, de ezek közül csak 77,938 tanult, 31,488 pedig nem részesült oktatásban.

Szégyeneljük! de jóvá tesszük.

Jóvá tesszük pedig ugy, hogy a kik nem tanultak is, tanulni fognak.

Iparkodni fogunk, mikép a Dunántuli megyékben az iskolába járók százaléka megyénként nagyobb legyen, mint p. o. közelebb volt: hogy Fejér megyében a tankötelesek csak 93, Vasban 92. Veszprémben 91. Baranyában 90. Győrben 89. Somogyban 85. Sopronban 84. Tolnában 83. Mosonban 83. Komáromban 82. Zalában 75 %!!

A többi otthon maradt nevelni az emberiség szégyenét.

Sajnos, hogy a közoktatásügyi miniszter ur jelentésében nincsen jelezve — a mi nagy hiánya a jelentésnek — hogy egyes megyékben hány községnek nincs iskolája? A jelenleg fentálló 2996 ellemi iskola mellett

azonban biztosan állithatjuk: hogy legalább 200 községben semmiféle iskola sincs a dunántuli kerületben!!

Épen olyan, mintha sötét estve a városokban nem gyujtunk lámpát.

Tömörüljünk, egyesüljünk a társadalom minden osztálya, hogy a hiányzó iskolák felépitessenek.

A tanitók száma volt 4017. Ha a tankötelesek számát vesszük, egy tanitóra 72 növendék jut. És igy a tankörben nem volna hiány, miután egy tanitó törvény szerint 80 növendéket tanithat. De a valóságban nem lehet ily tiszta számadást tenni, mert van iskola, melyben 5, 10, 20, 30 tanuló jár, mig viszont van, hol egy tanitó egy tanteremben 100—150—200 növendéket is oktat.

Ebből az a tanuság: hogy mind az iskolák, mind a tanitók száma kevés a Dunántuli megyék népességi arányához képest.

Fogadjuk meg, hogy ez a jövőben máskép lesz.

Tantermeink száma 4083. melyekben — kevés különbséggel — épen ugy oszlanak meg a tanulók, mint a tanitók előtt. S még kirivóbb itt az aránytalanság, a mennyiben a tantermek a tanulók számához képest szükek, különösen a régebben épitettek.

Akarjuk, hogy ez másként legyen.

A tanitók fizetése 100—1000 frt közt változik; de tetemesebben több a rosz, mint a jó fizetés.

A felekezeti tanitók kisebb községekben szánandólag vannak dijazva, azért képzett tanitó ily állomásokra nem is buzgólkodik, sőt kötélen is alig fogható, hanem fogad a község olyant, kinek oklevelét a czéhmester irta alá!!

S a tanügyi hatóságok mindezt elnézik a tanitóhiány miatt, pedig épen az az oka a tanitóhiánynak, hogy a községeknek tetszésökre van bizva a fizetés megállapitása!

Csak minél kevesebbet!

A község hiányait, szükségeit a tanitók hátán el kell porolni. A sovány koszton ha nem is fognak szellemet, az aztán mindegy!!

Kérni fogjuk tehát a kormányt, mikép törvény által állapittassa meg a felekezeti iskolákban is a fizetés minimumát, s a képzett, lelkiismeretes tanitók nem fognak meg ugrani az iskolákból, hol most az éhenhalás fenyegeti őket...

A felső házban pár évvel ezelőtt a felekezeti tanitók fizetése minimumának megállapitására felhivták Trefort miniszter urat, s ő meg is igérte, hogy ezt „jegyzékbe veszi“. Mind jól van! csakhogy ebből a jegyzékből a tanitók nem élnek meg!

Kérjük ujra minister ur ő excllját, hogy a jegyzéket keresse elő fiókjából s adjon a tanitóknak jobb és biztosabb kenyeret.

Igen! instálni, kérni és megint kérni fogunk, de iskoláinkat nem hagyjuk!.

Faiskola csak 1867. volt összesen megyéinkben; tehát 1129 iskola mellől hiányzott.

Sok, a multhoz képest, de nem elég arra, hogy elég legyen.

Egyik legégetőbb sebe ez a népiskoláknak.

S miért?

Mert földmivelő nemzet vagyunk, s épen a földmivelést tanitjuk leghiányosabban iskoláinkban. Az ifju nemzedék nem érti meg, hogy e föld, melyen áll, nem csak haza, hanem kenyér is!..

Külföldön ez mindjárt a „miatyánk“ és olvasás után kezdődik: hogy amely tér, irány adja a kenyeret, erre második kátét csinálnak, hogy az ifjuság imádkozza uton-utfélen.

Ha a faiskolákban egyedül a fatenyésztésre ter-

jeszkedik is ki a tanitó, már fontos feladatot teljesit, miután a gyümölcstenyésztés nemzetgazdászatilag kiszámithatatlan értéket képviselhet.

Orvoslunk, hegesztünk, fáradunk, hogy máskép legyen.

A Dunántuli kerületben van összesen 5 állami egy magán felső népiskola, tehát összesen = 6. Ezekből kettő a fiuk, négy pedig a leányok részére rendeztetett be, s a két felsőbb fiuiskola gazdasági szakosztállyal van megtoldva.

Állami segélyen van 9 polgári iskola; 1 községi és 1 magán; ezekből 6 a fiuk, 4 leányok számára, egy pedig vegyes.

Ezen intézetekben tanult 1877/8-ban 1108 tanuló.

A felső nép és polgári iskolák hivatása volna nemzeties szellemü, müvelt polgári osztályt nevelni, különösen az elhanyagolt nőnevelést szégyenletes helyzetéből kiemelni.

De ezt a czélt a közoktatásügyi miniszteriumnak öntudatosan és tervszerüen kellene keresztül vinni, több erély, több buzgósággal, mint azt eddig tette.

Mennyire nincsenek tisztában ezen intézetek feladatával vagy mily könnyelmüen hanyagolják el kötelességeiket a miniszteri bureauk nagyságos és méltóságos urai, világosan kitünik abból, hogy mig Zala vármegyében magában 4 felső nép és polgári iskola van állami költségen fentartva, addig a Dunántulnak több megyéjében egyetlen egy sincs!... (Somogy; Baranya; Mosony; Sopron; Komárom.)

A népoktatási törvény szerint minden 5000 lakossal biró község köteles volna felső nép vagy polgári iskolát állitani.

És hány helyen van?

Miért nincs e törvény 10 év óta maig is végrehajtva??

Ez volna egyik leghálásabb tér a tanfelügyelők számára: megmutatni a tanfelügyelői intézmény hasznos voltát, a melyben még mindig tamáskodik az a közönség, mely az eredmény és tettek után szeret itélni.

A magas miniszteriumtól annyi bölcsességet csak megvárhatott volna az ország, hogy legalább osztotta volna fel a területi viszonyokhoz képest az állam költségén fentartott intézeteket.

Mert az legalább is méltánytalanság, hogy egy megyében 9-et is állit, s ezekre évenkint mintegy 35000 frtot engedélyez, midőn van másik hét megye, melyekre egyetlen krajczárt sem fordit!!..

A fiuk számára vannak gymnasiumok, reál, kereskedelmi, ipar stb. iskolák nagyobb számban, tehát kiválólag a leányok számára kimondhatatlanul szükséges a polgári iskolák felállitása, egyelőre legalább minden megye székvárosában.

Ha a nagy czélra nem mozdulnak meg tovább is a hivatott erők, felirunk a képviselő házhoz, azért vannak ott képviselőink, hogy védjék a legszentebb érdekeket.

Kereskedelmi iskola 7 városban volt: N.-Kanizsa, Pápa, Pécs, Sopron, Sz.-Fehérvár, Tolna és Veszprémben.

Tanitóképezde van e kerületben férfiak számára 2 állami, 3 rom. kath., 2 evang., 1 helv. hitv.; leányok számára 1 állami, 2 rom. kath. Összesen: 11.

Ovoda nem haladta meg a 40-et a kerület csaknem 3 ezer községében!! Ovodák iránt már a boldogult B. Eötvös készitett törvényjavaslatot ezelőtt 10 évvel, s még maig sincs törvényhozási intézkedés.

A tanfelügyelők előtt még tágas mező áll a mun-

kálkodásra. Legfontosabb és sürgősebb teendőik, hogy: minden községben iskola állittassék;

a túlnépes iskoláknál a tantermek és tanerők szaporittassanak;

a nagymérvü iskolamulasztások megszünjenek;

minden gyermek a törvény szigorával kötelezteséssék iskolába járni;

ismétlőiskolák minden községben legyenek;

felső nép- és polgáriiskola minél több állittassék;

faiskola minden egyes népiskola mellett legyen;

a háziipar — a nép jólétének ezen egyik emeltyüje — az iskolákba bevezettessék;

tanitóul csak képzett egyének alkalmaztassanak stb. stb. Ügybuzgóság és kötelességérzettel mindezt el érhetni.

Eddig sok tanfelügyelő hanyagon látogatta az iskolákat, s némelyik ha ment is, nem törekedett egész szivvel az iskolák árnyoldalait tanulmányozni. Otthon az irodákban sem mehet sokkal jobban a dolog, mert biz annak aránylag kevés a látszatja. De meg a községek tudván, hogy a tanfelügyelőnek nincsenek pandurjai, az irott szóra nem sokat hederitenek; tudják, hogy az a kemény rendelet csak papirsárkány, a mitől nem kell megijedni. Egy kis ellenőrzés nem ártana a tanfelügyelőségekre nézve is. A közigazgatási bizottság szép keveset tud abból, mit csinál a tanfelügyelő? A miniszterium meg nem is akar tudni. Legalább ugy látszik, mert — tudtunkra — a tanfelügyelői irodákat még nem látogatta miniszteri biztos, hogy a hely szinén utána nézzen, mit dolgoznak a tanfelügyelők? Az ellenőrzés hiányának kifolyása az, hogy több tanfelügyelő nem lakik — mint a törvény rendeli — a megye szék..elyén, sőt a somogyi segédtanfelügyelő még a megyében sem; róla tehát nemcsak a mi-

niszter, de saját főnöke sem tudja, mit csinál. A miniszterium gyakoroljon nagyobb ellenőrzést.

Mea culpa ! mea culpa ! !

Be fogjuk látni, hogy sokat mulasztottunk. Az emberiség jövője fog büneinkre hivatkozni, tehát más utat választunk.

Ha a megyék magok erőtlenek lesznek, ott az országgyülés. Ijedjen meg saját könnyelmüségének intő árnyain, melyek kisértenek ... lelkiismeretét nyomják ...

Megfogadjuk alant és fent, hogy máskép teszünk.

— — —

Tanuljunk többet, fogékonyságunk van hozzá. Több könyvet a kézbe ; van elég üres hely, minden pontjára iskolát kell épiteni ; minél több iskola, minél több templom ; mivelt népeknek ez az időmutatója A fiatal akarjon, az öreg ne szégyeneljen könyvet venni a kezébe, ujságot járatni ; a hirlapok az összes emberiségnek kézfogói ; csak a gondolatokat kössük össze a világgal, ez már jele az életnek. A mi hivatásunk nagy: nyugotról elfogadni, kelet felé terjeszteni a civilisatiót, mint a föld elfogadja és visszaadja a napsugarat, s melegit, termékenyit vele ... A mi kiváltságunk az, mi hajdan Rómáé volt : hogy vesztünk a civilisatió apályát fogja jelenteni. Mi tartozunk megtartani Magyarországot Európáért. Védelmezzük ezt a bástyát hősiesen, kétségbeesetten, odaadással ; legyünk hazafiak s ne álljunk meg — mint Hugo Victor mondja — csak egy kunyhó előtt, megcsókolni egy nyugvó gyermek homlokát, mert e gyermek a jövő, mert e jövő Magyarország!.

— — —

N e m é r t ü n k e g y e t ?

Könnyü ezen segiteni : a hazaszeretet olyan galvanizáló erő, mely nemcsak egyszerre milliókat érint,

de egyesét is ; s ugy senki hazáját a világon nem szereti, mint a magyar. Az aristocratia legyen testből lélekből magyar, követve angol sorsosait, melyről irja Montalembert : „hogy az nem gátja a népies irányu fejlődésnek, nem szirt, mellyel a hullámok küzdenek, s minthogy azok folyamát feltartóztatja, idővel elmosnak. Az angol aristocratia nem engedi, hogy őt a democratia felülmulja, hanem annak is ő jelöli ki irányát, ő válik vezérévé, nem zárkózik el önhitten az elől, a mi kikerülhetetlen.“ Övék a föld nagy része, aránylag viseljék is a civilisatio terheit ; ki legtöbb jót tesz, leghűbb és odaadóbb, az legyen a legelső, a legbefolyásosabb. A kisebb birtokosok le az egy holdasig, a miveltség szolgálatában áiló százezrek, az eddig sok bizalmatlansággal biró polgárság, mind, mind kezet fogunk földi istenünk : a hazaszeretet előtt ; fel és letelé egyformán tisztelünk, szeretünk, bizunk, — ez lesz tán az erő, mely ellen jöhet hadsereg, zsarnoki hatalom, hóditó ; ez érczfalon megtörik minden. Mi nem kérünk senkitől semmit; nekünk nem kell idegen föld, segitség; mert sem támadni, sem elvenni nem akarunk, csak megtartani. De Magyarország nem csak magának kell, de Európának!.. Egyetlen vagyon, mit munka, szolgálat nélkül elfogadni nem szégyen : a miveltség ; ha itt bent nincs elèg, kiküldjük gyermekeinket külföldre, tanulják a tudományt, művészetet, az isten nem csak gazdag földet, de sok lángészt is adott a magyarnak. S ha megjőnek lélekben gazdagon, pártoljuk, támogassuk őket ; az idegen műnél legyen becsesebb a hazai. Az egymást támogatásban nő a szeretet ; az pedig adja az egyetértést!..

— — —

Sok baj van, de gyógyitani fogjuk. Nem állunk többé zsibbadtan a rothasztó büzben, mely halottakat kér, nem pedig életet!

Hogy Ausztriával szemközt a nehéz vissonyok, a külpolitika légnyomása nagyon megviselt bennünket az igaz!

Hogy sokat vesztettünk és áldoztunk fel a béke és együttlétért, s legnevezetesebb embereink állnak a máglyán legjobb akaratok és saját büneik nélkül is, — az is bizonyos.

Sok reményt — a kellőnél többet — elvetettünk egy időben, s kevés kelt ki, az is végig van hintve csalódással.

De mindezek daczára állhatunk-e tétlen a rohanó idővel szemközt, mely mindig kér és soha nem felejt??

Nem!

Jaj annak a betegnek, mely elhagyja magát, orvosság után nem nyul, sőt életunt; ezen csak a jó Isten segit.

Az értelmiségnek nem az a hivatása, hogy megadja magát, zászlóit porba dobja, a veszélyt félje, a lelket, szivet próbára tevő események közt meghátráljon, zsebbe tett kezekkel nézze a fenyegető felhőket, melyek elverik zöld vetéseit...

Nem!

Az Isten kezébe adta a világhatalmat, gyakorolja azt; s legyen égí jele egy jobb jövőnek, nem pedig mumia az életben, mely csak a kripták légkörében birja az enyészet jogát!..

Világitó lámpa ő, mely utba igazitja a polgárságot, — adjon, mutasson neki igazságot, jó utat a kikötőbe.

Ez hivatása.

Az élet ébredést kiált; az igazság, jog védelmet kérnek; az emberiség nagy ügye áll koczkán, hogy ekkor is halgassunk, visszavonuljunk; egyik ember a másikra háritsa a felelősséget, s egyik se mozduljon; ez lemondás volna az életről; több: fél halál!!

Annyira tán még sem vagyunk, hogy a szabadsággal is galvanizálni kell?

Minden nap, mely tett nélkül mulik el, egy-egy csapás, mely családokat érint, temet el. Ma még állnak a sorban, egyedüli fegyverök a reménység; ki tudja, hogy holnap a curiákon nem idegenek nyoma keseriti-e az emlékeket?!

Ma még ég a vigasztalás őrtüze sok családnál; holnap tán kialva találjátok a mécset, s üresen a szobákat, melyekben a nemzet zömének erejét találtátok, áldozatát az oltároknak, szolgáit a tudománynak, szivét a Hazának.

Megyünk előre!

Isten minket ugy segéljen!..

Tartalom:

Előszó	
A megyékben	5
A megyeházak	13
Vármegyéink	18
A máglyán	23
Dicsö kor	33
Kegyelem a halottaknak	41
Szamarak vitték ki	43
Somogy Szegedért	46
A Balaton	53
A balaton-füredi szeretetház	74
Irodalmunk a vidéken	84
Kolera	99
Pestis	101
Falusi képek: I. Póka Gergely	104
II. ***-i helységbiró	110
III. Egy telkes gazda a Dráva mellett	116
IV. Egy telkes gazda a Sió mellett	120
Kis tükör (Somogy megye)	126
„ „ (Zala megye)	133
A birtokos osztály	140
Első a föld azután a politika	145
A holttetem	148
Isten keze a földön	151
Vigalmak a vidéken	156
Fegyver van elég, de kenyér nincs	160
Zala-Egerszeg és Nagy-Kanizsa	163
Harminczkét takács	166
Mezőgazdaságunk	169
Gazdasági egyleteink	180
A Krach	185
Bor és viz	189
Az apathia	195
Egy szép szó	200
Mennyi öngyilkosság	203
A polgárság	207
A vármegyék tisztviselői	211
Hivatalos statisztika	214
A Balaton és a halászati törvényjavaslat	217
Hogy néznek ki a kisvárosok	223
Mi dön lánczon voltunk	229
Az ifju nemzedék	231
Az uj evangelium	235
A szinészet	241

ARCZKÉPEK:

Kisfalndy Atala	254
Kovács Zsigmond (veszprémi püspök)	261
Jankovich László	267
Szögyényi-Marich László	272
B. Fiáth Ferencz	277
Csépán Antal	283
Gróf Zichy Jenö	287
Gróf Somssich Imre	291
Gróf Széchenyi Pál	297
Szalay Imre	300
A szivárvány	304